

Constituit cum patura 50 Xr.

ad me Franciscum Antonium Zeitter
Coop: in Schobenhausen 1777.

Reinninger Sacerd.
1779.

Past. 514 u

~~Asc. VII.~~

~~51~~

Ms. B.
21

VIR APOSTOLICUS

SIVE
DOCTRINA METHODICA

DE
UTILI ET FACILI PRAXI
FUNCTIONUM SACERDOTALIUM

LIBELLO

DE

GRATIA VOCATIONIS
SACERDOTALIS

NUPER EDITO

PER MODUM APPENDICIS ADJECTA
AB EODEM AUCTORE

P. FRANCISCO NEUMAYR S.J.

Editio quarta.

Cum Licentia Superiorum, & Privilegio Casareo.

—————

AUGUSTÆ ET INGOLSTADII,

Sumptibus Joan. Franc. Xav. Cräz, Bibliopolæ Acad.

& Bibliop. Augustæ. MDCCLXV.

Td / 71 / 109

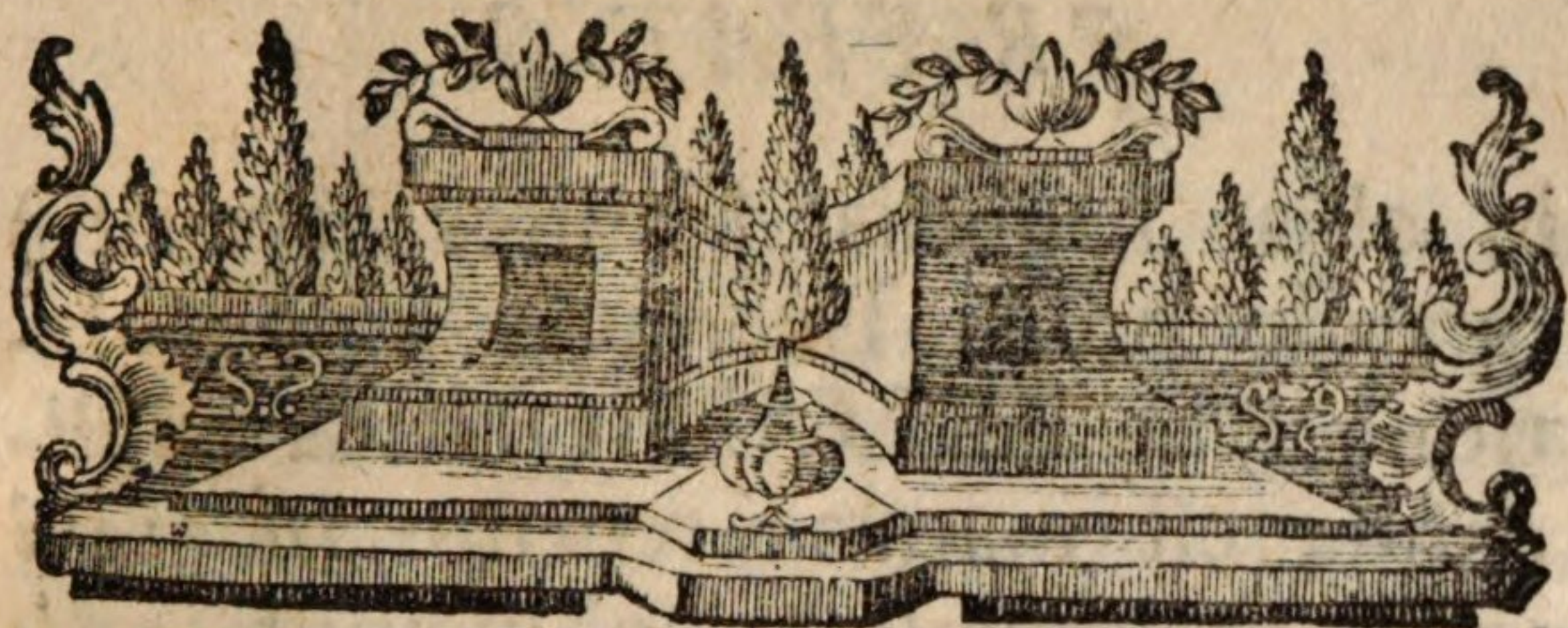

Oportet Episcopum (& quisquis officio Apostolico fungitur) sine crimine esse sicut DEI dispensatorem : non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum Doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. *Ex Epistola S. Pauli ad Titum cap. 1.*

Bayensche
Staatsbibliothek
München

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PRÆFATIO.

EXercitia S. Ignatii in eo, qui *animi vires* sedulo applicaverit, equidem resuscitant GRATIAM VOCATIONIS : & gratia vocationis resuscitata urget *voluntatem* in seriæ REFORMATIO-
NIS consilium : voluntas etiam sanctis inflammata affectibus profilit AD RESOLUTIONES HEROICAS, concipitque proposita expectationi Cœli & Terræ de sacræ Solitudinis fructibus conformia : Sed (quæ est humanæ coditionis miseria, quodque
(2 in

PRÆFATIO.

in aliis negotiis similiter evenit) quando finitis Exercitiis a speculatione AD EXECUTIONEM applicanda est manus : repente *in praxi* variæ se difficultates objiiciunt, quæ sicut *ferventi* aut nullæ, aut leves videbantur : ita æstu devotionis sensim elanguescente speciem insuperabilium exhibent, unde fit, ut *per desperationem constantiæ* incautus Sacerdos celeriter in pristinum frigus damnabili levitate deficiat. Malo tam gravi ut occurrerem, libello DE GRATIA VOCATIONIS SACERDOTALIS nuper edito opusculum præfens, sicut promiseram, adjicere statui, quasi APPENDICEM in Exercitiis servituram *pro Sacra lectione*, & post Exercitia *pro instructione methodica* singulariter profuturam INCIPIENTIBUS, quippe quorum omne tædium circa functiones Sacerdotales fere nascitur *ab ignorantia methodi*, per quam difficultates molli, spinæque converti in rosas queant. Tractarunt hoc argumenti genus

PRÆFATIO.

genus ante me , præter S. Gregorium in Pastoralis , multa cum cura Ven. P. Ludovicus de Ponte S. J. Joannes Trithemius Abbas Benedictinus , R. D. Thomas Marchantius in horto Pastorum , Ven. P. Paulus Segneri S. J. de Officio Parochi , D. Ludovicus Abbelly Doctor Sorbonicus , P. Josephus Mansi Presbyter Oratorii Romani , P. Lancicius , S. J. in opusculo XIII. P. Tobias Lohner S. J. in Instructionibus , P. Carolus Musart S. J. in Manuali , & novissime P. Maximilianus Dufrene S. J. in compluribus libellis , itemque Instructio Ordinandorum edita pro Clero Augustano. Tantis Auctoribus quo operæ pretio ego me adjungere præsumam , devoto Lectori judicandum relinquo. Animus bonus est : & conatui si benedicat Dominus , labor sine fructu non erit : de gustibus autem non est disputandum. Itaque

Rem *ex ordine* tractaturus , sicut in Exercitiis prima die de rebus Sacerdo-

PRÆFATIO.

cerdoti *faciendis*, altera *de fugiendis*,
tertia *de ferendis*, agebam: ita nunc
(quoniam omne genus Sacerdotalium
functionum *ad tres curas* pertinet)
disputabo ante omnia DE CURA
SUI, posteo DE CURA OECONOMIÆ,
ac tandem DE CURA ANIMARUM. Ita Singulæ hujus
libelli partes (præterquam quod
*Theologiæ Moralis principia & Juris
Canonici placita* suis locis exhibeant)
singulis diebus Exercitiorum respon-
debunt: & speculationi *Praxis*, Do-
ctrinæ *Theoreticæ Methodica*, affe-
ctui conformabitur *effectus*, hoc
est, VIR APOSTO-
LICUS.

SYNOP.

SYNOPSIS ET IDEA LIBELLI.

P A R S I.

De Cura Sui.

C A P U T I.

De Cura Conscientiæ.

ARTICULUS I.

De Conscientia Laxa.

§. 1. Conscientiæ laxæ descriptio	Fol. 3.
2. Grave malum	6.
3. Mali remedium	10.

ARTICULUS II.

De Conscientia Scrupulosa.

§. 1.	Scrupulorum variæ species	Fol. 14.
2.	Gravia damna	17.
3.	Remedium unicum	21.

ARTICULUS III.

De Conscientia Tenera.

§. 1.	Teneræ conscientiæ Actus	34.
2.	Fructus	39.
3.	Conservatio	43.

CAPUT II.

De Cura Devotionis.

ARTICULUS. I.

De Missæ Sacrificio.

§. 1.	De Sacerdotis gravitate in gestibus	52.
2.	De ardore in verbis	53.
3.	De affectu in mente	54.

ARTICULUS II.

De Horis Canonicis.

§. 1.	De causis bene orandi Horas	58.
2.	De tempore, & loco Orationis	64.
3.	De Modo orandi	67.

ARTI-

ARTICULUS III.

De Meditatione.

§. 1. Meditationum utilitas	<i>Fol.</i> 71.
2. Meditandi Praxis	75.
3. Meditationum Exempla	78.

ARTICULUS IV.

De Familiaritate cum Deo.

§. 1. Colloquium cum Deo Historicum	85.
2. Colloquium cum Deo Dogmaticum	88.
3. Colloquium cum Deo Patheticum	90.

ARTICULUS V.

De singularibus Devotionibus.

§. 1. Devotiones Quotidianæ	96.
2. Devotiones Hebdomadariæ	100.
3. Devotiones Menstruæ	105.
4. Devotiones Annuæ	107.
5. Devotiones Extraordinariæ	108.

CAPUT III.

De Cura Auctoritatis.

ARTICULUS I.

De opinione Virtutis.

§. 1. De Humilitate	112.
2. De Modestia	116.
3. De Mansuetudine	118.

ARTICULUS II.

De opinione Scientiæ.

§. 1. De amore librorum	<i>Fol.</i> 123.
2. De amore Solitudinis	129.
3. De amore Laboris	131.

ARTICULUS III.

De opinione Prudentiæ.

§. 1. De Prudentia circa finem actionis	134.
2. De Prudentia circa media ad actionem	135.
3. De Prudentia circa impedimenta	138.

P A R S II.

De cura Oeconomiciæ.

C A P U T I.

De Excessu in cura Oeconomiciæ.

ARTICULUS I.

De Causis Excessuum.

§. 1. Nimia sollicitudo pro congrua	143.
2. Nepotismus	147.
3. Avaritia	152.

ARTI-

ARTICULUS II.
De actibus Excessuum.

§. 1. Negotiatio	Fol. 155.
2. Sæcularismus	158.
3. Vitium ludendi	161.

ARTICULUS III.
De Effectis Excessuum.

§. 1. Sordities erga Domesticos	168.
2. Durities erga Adversarios	170.
3. Parcitas erga Extraneos	172.

CAPUT II.
De defectibus in cura Oeconomiae.

ARTICULUS I.
De Imperitia.

§. 1. Objectum Oeconomiae	180.
2. Regulæ	181.
3. Praxis.	183.

ARTICULUS II.
De Profusione.

§. 1. Expensæ superfluæ	188.
2. Expensæ noxiæ	194.
3. Expensæ illicitæ	197.

ARTI-

ARTICULUS III.

De Incuria.

§. 1.	Ignorantia Status præteriti	Fol. 198.
2.	Negligentia præsentis	200.
3.	Improvidentia futuri	202.

CACUT III.

De via media.

ARTICULUS I.

De cura Fundi.

§. 1.	Cura pro prædio	205.
2.	Cura pro foundationibus & Missis	206.
3.	Cura pro bonis Stolæ	208.

ARTICULUS II.

De cura Fructuum Fundi.

§. 1.	Cura fructuum ex agris	209.
2.	Cura fructuum ex pratis, sylvis & hortis	211.
3.	Cura fructuum ex stabulis	212.

ARTI-

ARTICULUS III.

De Cautelis contra damnificationes.

- §. 1. Cautelæ contra damnificationes ma-
litiosas. Fol. 214.
2. Cautelæ contra damnificationes sto-
lidas 216.
3. Cautelæ contra damnificationes for-
tuitas 217.

PARS III.

De Cura animarum.

CAPUT I.

De Officio Doctōris

ARTICULUS I.

De Concionibus.

- §. 1. Idea boni Concionatoris 223.
2. Idea bonæ Concionis 228.
3. Subsidia 234.
4. Praxis 237.
5. Exemplum 252.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Catechesibus.

§. 1. Propositio Cathechetica	Fol. 273.
2. Expositio	275.
3. Repetitio	277.
4. Exaggeratio	278.
5. Applicatio	280.

ARTICULUS III.

De Directione animarum singularium.

§. 1. Directio ante statum electum	282.
2. Directio pro Statu eligendo	291.
3. Directio in Statu electo	301.

CAPUT II.

De Officio Judicis.

ARTICULUS I.

De Judicii Sacramentalis materia.

§. 1. De materia necessaria	310.
2. De materia sufficiente	329.
3. De materia arbitraria	333.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Judicii Sacramentalis Requisitis.

§. 1. Persona Rei	Fol. 338.
2. Persona Accusatoris	343.
3. Persona Judicis	347.

ARTICULUS III.

De Judicii Sacramentalis Processu.

§. 1. Judiciale Examen	352.
2. Sententia	356.
3. Executio	359.

CAPUT III.

De Officio Medici.

ARTICULUS I.

De Morbis Animarum.

§. 1. Infirmitas in Carne	365.
2. Ignorantia in intellectu	367.
3. Malitia in voluntate	368.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Medicinis Animarum.

§. 1. Medicina Infirmitatis	Fol. 371.
2. Medicina Ignorantiæ	374.
3. Medicina Malitiæ	378.

ARTICULUS III.

De juvandis ægris, & moribundis.

§. 1. Modus juvandi ante mortis pericu- lum	380.
2. In periculo	388.
3. In agone	394.

VIR
APOSTOLICUS
SIVE
DOCTRINÆ METHODICÆ
DE
UTILI ET FACILI PRAXI
Functionum Sacerdotalium

PARS I.

De Cura sui.

CURA SUI Sacerdoti prima esse debet : nihil enim prodest homini, si mundum universum, & omnes mundi animas lucretur, *animæ vero suæ detrimentum patiatur*, Matth. 16. Ah ! horrendum erit ex infernalibus flammis spectare triumphantes in cœlo animas opera tua, tuo labore salvas : simulque
R.P. Neumayr Vir Apost.   A   au-

audire insultantes diabolos cum sarcasmo ferali : *alios salvos fecit, seipsum salvare non potuit !* Igitur merito doctrinam *Methodicam*, ex qua VIR APOSTOLICUS formetur, a functionibus AD CURAM SUI spectantibus incipimus. Ajo illam (nam Augustino monitore, *sicut nobis vita nostra, ita aliis necessaria est fama nostra*) ex tribus curis componi. Dicam de singulis breviter, solide, practice, & primum quidem de *cura conscientiæ*, deinde de *cura devotionis*, postremo de *cura auctoritatis*.

CAPUT I.

De cura Conscientiæ.

Cura Conscientiæ fundamenti rationem habet, cui cujuslibet Status Christiana perfectio, ut *ab hypocrisi* distinguatur, inniti debet. Sed quoniam, uti passim in cujuslibet virtutis cultu, ita & in conscientiæ cura aliqui *per defectum* peccant, alii *per excessum* : meum erit in hoc capite *viam mediam*, quam virtus ambulat, velut intento digito demonstrare Sacerdoti, eumque non minus ad fugam conscientiæ *laxæ*, ac *scrupulosæ*, quam ad amorem *teneræ* adhortari. Id ut *methodice* præstem, sit

ARTI-

ARTICULUS I.

De Conscientia laxa.

§. I.

Conscientiæ laxæ descriptio.

NE in materia maximi momenti verbosius agere videar, quam verius, juvat seriem *propositionum*, in quibus deinceps dicenda fundantur, omisso ornatu omni, *per ordinem* exhibere.

I. *Datur in homine* POTENTIA JUDICANDI, *quid honestum sit, & quid non, sive quid liceat, aut non liceat.* Assertionem experientia, ratio, & fides demonstrant. Certe hunc animi sensum: *Supremo Domino non obedire inhonestum est!* nemo non experitur in se: & nisi tale iudicium formandi *potentia* daretur in nobis, quis non a necessitate obediendi seipsum eximeret? & quid DEO nisi DOMINI inane nomen superesset? Itaque quam certa inest omni homini facultas iudicandi speculative: DATUR DEUS: tam commune est hoc iudicium practicum: *DEO est obediendum!* Non enim *vitam* solum, ac *sensum* habemus, qui sunt actus *partis inferioris* nostræ animæ, nihil ab actibus brutorum diversi: sed, uti Propheta Regius *Pf. 4.* loquitur, *super nos*, hoc est, in parte superiore ejusdem animæ *signatum est*

lumen vultus tui, Domine, scilicet lumen Rationis, per quam imaginem Divini vultus præferimus, & verum a falso, bonum a malo discernendi facultatem adepti sumus.

II. *Hæc potentia judicandi versatur partim circa principia, partim circa conclusiones practicas honestatis. Prout imbuta est principiis generalibus, vocatur SYNTERESIS: prout conclusiones format, dicitur CONSCIENTIA. Sunt autem harum conclusionum duo genera, unum, quod circa præsentia versatur, alterum, quod circa præterita. De præsentibus ex principiis Syntereseos judicans conscientia dicit: Hoc licet, aut: hoc non licet! vel: ad hoc teneris! aut: non teneris! Et tale judicium, quia, est de agendis, appellatur dictamen. De præteritis per reflexionem ad Synteresin excitata Conscientia: Bene, aut male actum est! inquit: vel ad morem exprobrantis: Superi! quid fecisti? aut laudando: factum optime: præmium spera. Et hoc judicium, quia de actis formatur, dicitur vel remorsus, vel testimonium. Itaque Conscientia veluti personam Moderatoris intra nos agit: & tanquam morum censor constitutus a Patre ad filii regimen, generalia præcepta, ex quibus gubernare est jussus, applicat casibus singularibus, agenda imperans, aut prohibens, acta laudans, vel reprehendens.*

III. *Synteresis est in omnibus hominibus eadem, sed Conscientia varia.* Ratio est, quia generalissima principia honestatis eg. *DEO* obediendum est! nemo afficiendus injuria! bonum commune præhabendum privato &c. ipsi naturæ insita sunt, nec minus evidentia, quam prima principia scientiarum. Conclusiones autem ex principiis formare, non est actio naturæ communis, sed cujuslibet individui. Individuorum vero cum sit varia capacitas, & varia applicatio ad unum inferendum ex alio, necesse est, ut tam variæ sint conscientiæ, quam varii homines.

IV. *Genera Conscientiarum ab Ascetis* (aliter Theologi dividunt) *tria considerantur, laxa, scrupulosa, & tenera.* Facultas judicandi habitualiter sic comparata, ut ex obvia ratione faveat libertati contra legem, dicitur conscientia *laxa*: sic, ut ex levi causa suspicetur peccatum, vocatur *scrupulosa*: sic, ut fugiat peccandi periculum etiam remotum, & quoties prudenter potest, eligat partem tutiorem, appellatur *tenera*.

V. *Conscientia laxa nomen habet a laxando,* quia temere deflectens a prima regula honestatis, quæ est *lex DEI*, frænum laxat libertati, non secus, ac *Moderator* (ut hæreamus in exemplo allato) qui pravos discipuli legem paternam ægre ferentis impetus aut approbat, aut saltem negligit coer-

cere, sive id *per malitiam* faciat, sive *per inscitiam*, sive *per incuriam*. Consistit igitur LAXITAS,) de qua *hic* sermo est) in resolutione *impetuosâ* cum omissione diligentia debita, qualem exigit *examen dictaminis* necessario faciendum *in casu dubii* de licentia actionis : & LAXUS (si hac voce non *ad actum*, sed *ad habitum* significandum utamur) dicetur is, non, qui simpliciter amplecti consuevit sententiam *faventem libertati*, licet sæpe minus probabilem opposita, sed qui *ordinarie* contentus est dictamine *obvio*, atque *verisimile* cum probabili sine cura confundit. His pro intelligenda Conscientiæ laxæ *natura* præmissis, consideramus *effectus*.

§. II.

Laxæ Conscientiæ grave malum.

Dico : Homo laxæ Conscientiæ sic descriptæ versatur in statu perpetui peccati mortalis. Sententiam ad speciem severam probat syllogismus demonstrative concludens : Libere versari in statu moraliter conexo cum peccato mortali formali, est versari in statu perpetui peccati mortalis, quia libere eligere periculum morale peccati, est æquivalenter eligere ipsum peccatum, & temerarie agere in materia gravi. Atqui
talis

talis est status conscientiæ habitualiter laxæ. Ergo &c. Demonstrationis assumptio, seu *minor*, manifesta est ex hac ratione, quod *status Conscientiæ laxæ*, & *status Conscientiæ culpabiliter erroneæ* PRACTICE nihil distinguantur. Assertionem ut recte intelligas, bone Lector, expende diligenter, quæ dicam, ne *pernitiosa securitas* te quoque, uti mille alios, in exitium rapiat. Brevis, & clarus ero. Sic habe.

I. *Talis est Conscientia, qualia sunt dictamina*: nam *ex actibus* specificatur *habitus*: & ex his Theologi conscientiam aliam vocant rectam, aliam falsam, aliam probabilem, aliam dubiam, aliam erroneam, five fallentem.

II. *Dictamina Conscientiæ laxæ facillime sunt erronea.* Omne enim dictamen est *judicium*, quod de rebus agendis, vel omit- tendis format intellectus. Ut recte formet, requiritur *mora*, per quam examinet, a quo principio ad ferendam sententiam inclinetur, a *ratione*, an a *passione*. Porro homo *Conscientiæ laxæ*, hoc est, libertatem plus amantis, quam legem, quam facile a *passione* se abripi patiatur, quis nescit? A *passione* autem quale expectes dictamen? Nempe partus sequitur ventrem, cæcæque *affectio* lumen veritatis non amat. *Mora* non admittitur, *Examen* negligitur, ages *per*
A 4 *impe-*

impetum : quo modo qui agit, nihil facilius est, quam ut *subito* credat licere sibi, quidquid licitum esse cupit, adeoque ut erret

III. *Dictamen erroneum rarissime excusat a culpa.* Hodie enim neque *ars dubitandi* de licentia actionis, nisi forte inter barbaros, deest, neque *facultas inquirendi* in dubio, si instrui velis. Sequitur, quod vix unquam, præcipue inter Sacerdotes reperiatur error, nisi *voluntarius*, qui vitari potuisset, adeoque minime innocens est, sed crassus, aut etiam affectatus, & *bonam fidem* agentis evertens. Atque ex his principiis evidens illatio fit, quod status Conscientiæ laxæ *in praxi* sit ipse status Conscientiæ *culpabiliter* erroneæ, sive, quod idem est, STATUS CULPÆ, status *perpetui peccati mortalis*, quod erat demonstrandum.

Hic vero fige obtutum paululum, pie Lector, in consideratione horrendi precipitii, cui hominem laxum *noxia securitas* admo-
vet. Equidem qui *contra conscientiam* agunt, majus peccatum habent, quam qui *juxta dictamen* licet erroneum operantur. Sed quam triste solatium erit, dicere Judici DEO posse : *Domine, ego quidem peccator sum, sed non ex maximis unus!* Ipso Christo teste Joan. 19. Pilatus minus, quam Caiphas, peccavit : quid tum? Interea ambo ardent, & neutrum sua dictamina absol-

absolverunt, quippe a passione, non a Ratione dictata, *timore* primum, *invidia* alterum excæcante. Scilicet ita fit. In omni peccato duo sunt, *apparens* bonum, & *verum* malum. *Apparens bonum* voco honorem, lucrum, voluptatem, quam ex peccato speras, aut malum oppositum, quod, nisi pecces, times. *Verum malum* appello offensam DEI, iram Omnipotentis, jacturam gratiæ, periculum interitus sempiterni. Jam, quid agit voluntas *nimis amans libertatis*? Malum cognitum ut malum, sive *sub ratione mali* amplecti non potest: Ergo *studiose* avertit oculos ab intuitu veri mali, utrumque *in apparentia boni* figens: & hoc est *per malitiam* peccare. Vel *temere* imperat intellectui, ne credat subesse offensam DEI: & hoc est peccare *per errorem voluntarium*. Atque ita alii peccant, ut *Esau*, qui sciens ac volens primogenituræ *jus acquisitum* contempsit, ut famem sedaret: alii *uti Sisara*, qui compellente siti, blanditiis inimicæ mulieris *nimis improvide* credidit. Interea non minus huic sua *imprudencia*, quam illi sua *ferocia* nocuit. Hem! Imago conscientiæ laxæ. *Intra*, clamat, ut *Jahel*, Jud. 4. *Intra*, ne timeas! offert *lac faventis dictaminis*, nequiter invitat ad somnum, dormientem occidit. I nunc, & leviter malum tam grave contemne. Potius de remedio consulamus.

§. III.

Mali remedium.

TRia præcepta triplicem medicinam ferunt, eamque vel præservantem sanos, vel sanantem infectos, & *methodice* quidem, sive ex arte ab ascetis inventa, a Theologis examinata, a Cœlo per felices effectus probata.

I. *Obstrue fontem erroneorum dictaminum.* Fontem voco malam intelligentiam benignæ sententiæ hodie passim receptæ DE PROBABILISMO. Sciendum, *Probabilismum* & omnem *de licentia actionis* quæstionem huc revocari, ex his examinari, & *circa hæc tria*, aut unum ex illis versari, nempe circa existentiam, circa sensum, & circa cessationem legis: neque *circa hæc tria* licere sequi sententiam faventem libertati, nisi observentur *tres regulæ*. Prima est: *Non licet sequi sententiam benignam quantumvis probabilem, quamdiu per moralem diligentiam haberi potest certitudo de existentia, vel non existentia legis.* Propterea enim *in materia fidei* Probabilismus locum non habet, quia diligentiam moralem adhibenti certitudo se offerret. Altera: *Quando legis sensus est dubius, certum est, quod non liceat sequi interpretationem illam, ex qua sequeretur nullitas legis.* Nam per se evidens est, men-

mentem Legislatoris non fuisse, ferre legem, *quæ nunquam liget*. Aliud est, si lex admittat plures interpretationes, quarum etsi *una* tollat vim legis in uno sensu, non tamen tollit *in omni sensu*, quem potuit Legislator prudenter intendere. In hoc enim casu fieri potest, ut utraque interpretatio probabilis sit, subditique libertas maneat in possessione, saltem si *de mente sua* Legislator interrogari aut non velit, aut non possit. Tertia: *Lex non cessat obligare nisi per epikiam, dispensationem, aut abolitionem*, quæ tria in lege divina (extra casum collisionis legis negativæ cum affirmativa) non habent locum: in lege humana autem *probationem* exigunt. Ecce! ordinatus ex his regulis *usus probabilismi* extra censuram *laxitatis*, de qua nos *Rigoristæ* accusant, ponetur.

II. *Nihil decerne per impetum*. Festinandum est lente *in via dubia*, nisi velis ire in præceps, præcipue quando non in pleno meridie, sed sub crepusculum noctis ambulare necesse erit. Judicium, quod formas, semper suspectum sit, si formas *eo tempore*, quo animum aut *cupido*, aut *timor*, aut alia perturbatio agitat. Rationem suspicandi ut capias, adverte, quid Theologi doceant. Dictamen conscientiæ geminum assignant, *directum* aliud, aliud *reflexum*. Directum appellant, quod judicat *de actione*, Reflexum,

xum, quod enuntiat de ipso *dictamine*. *Directum* rursum dividunt in *speculativum*, quod est iudicium de *propositionis veritate*, & in *practicum* quod fit de *actionis licentia in specie*, & in *præctice practicum*, quod fit de *actionis licentia in individuo*, sive in præsentibus circumstantiis. In exemplo, hæc propositio : *Osculum per se non est actus amoris lascivi*, est dictamen *speculativum*, quia iudicat de *veritate* propositionis, non de *licentia* actionis. Hæc : *Per se licet osculari feminam*, est dictamen *practicum*, quia de *licentia actionis in specie*, & hæc : *Licet osculari Bertham virginem, etiam uxorato, etiam in præsentia tertii*, est dictamen *præctice practicum*, quia de *licentia actionis in individuo*. Jam vero DICTAMEN REFLEXUM debet hæc singula dictamina *directa* respicere, & de singulis *moraliter certo* pronuntiare, non quidem quod certa, sed quod *probabilia* sint. Dico, de *singulis*. Ratio est, quia facile fit, ut aliqua propositio sit *probabiliter* vera, quin probabile sit, quod in *praxi* sit licita: imo non raro contingit, ut probabilis sit *licentia in specie* actionis, quin probabilis sit *licentia in individuo*, eo quod in *praxi* vel ordinarie, ac *per se*, vel *per accidens*, & pro casu præsentis adhæreant actioni tales *circumstantiæ*, ut, quæ in se honesta, aut saltem indifferens esset, nunc aut peccatum fiat, aut periculo proximo pecca-

peccati formalis exponat. Ex his constat, quam temere agat, qui *per impetum* pro sua libertate pronuntiat.

III. *Principiis obsta.* Laxatur Conscientia sensim sine sensu: & primum quidem incipimus contemnere *peccata venialia*, atque quantum possumus, audacter progredimur *usque ad fines* peccati mortalis, contenti, non transiisse. Postea limites statutos pertæsi, inquirimus, an non liceat ultra progredi. *Inquirimus*, sed studiose solo consulimus Doctores laxius sentientes, id quod jam *nimum* arguit libertatis amorem. Demum, ne consulimus quidem alios, sed *ex obvia ratione* nos ipsi determinamus, conformantes conscientiam nostris *affectibus*, non *affectus* Conscientiæ. Optime agit, qui, ut quam longissime absit a Conscientia laxa, nunquam *in dubio* quærit: an hoc vel illud liceat *sine peccato mortali*? sed simpliciter, an possit agere *sine peccato qualicunque*? Et adhuc melius, qui *in praxi* nunquam quærit, quid sit *præcepti*, contentus scire, quid *de consilio* sit, semperque tenacissimus hujus decreti: *Si scirem hoc aut illud displicere DEO etiam leviter, non committerem*. Non potest hæc voluntas cum Conscientia laxa componi. Atque per hæc remedia fugimus malum laxitatis. Sed ne incidamus in alterum extremum, esto

ARTICULUS II.

De Conscientia scrupulosa.

§. I.

Scrupulorum variae species.

Scrupulosa Conscientia dicitur, *quæ fingit peccatum, ubi peccatum non est*, quod et si S. Gregorius dicat, esse *bonarum mentium* proprium, quia timentium DEUM: non tamen est *prudentium*, eo quod hujus speciei timor ex Charybdi in Scyllam conjiciens incautos per ipsam peccati fugam in peccata præcipitet. Porro considerando *materialiam*, circa quam apprehensio peccati versatur, tres sunt species scrupulorum, & alii tempus præteritum, alii præsens, alii futurum respiciunt. Dicemus de singulis, ut singulis medeamur. Et

I. Quidem, scrupulus *de præterito* appellatur *inanis apprehensio* de satisfactione nondum præstita pro peccatis præteritis. Est, qui centies idem confitetur, imo confessiones generales sine modo multiplicat, alios, aliosque Confessarios crucians, postquam suum usque ad impatientiam fatigavit. Si causam immodici angoris requiris, idem semper responsum feres: *Dubito, an recte omnia confessus sim*. Si instes, an putet, prudens esse dubium? dicet, de hoc ipso

ipso se dubitare. Si urges, cur dubitet? an forte *ante Confessionem* non satis diligenter examinaverit conscientiam? an *in Confessione* per noxium pudorem aliquid reticuerit, palliaverit, excusaverit, minuerit quoad numerum vel speciem? ad utramque quæstionem rursus audies triste verbum: *dubito!* Idem repetet miser, si de dolore & proposito interroges, addetque (uti *contra* se eloquentes sunt isti) complures dubitandi causas, puta, quod *post Confessionem* sacram mensam accesserit timide, frigide, sine solatio: quod *in ipso actu* parum serio egerit, nec nisi oretenus doluerit: quod paulo post in idem peccatum relapsus fuerit: & sexcentas ejusmodi, ægrorum more, qui cum *uno vitio* corruptæ phantasiæ laborant, de omnium membrorum doloribus lamentantur, accerrime irascentes non credentibus sibi.

II. Scrupulus *de præsentī* dicitur *inanis apprehensio* de omissione necessariæ diligentiae in peccato vitando. Ita aliqui perpetuo anguntur *de intentione*, quæ ad consecrationem, & validam administrationem Sacramentorum exigitur: alii *de pronuntiatione* formulæ Sacramentalis, aut etiam psalmorum, cum Horas recitant: alii *de sufficienti resistantia* in tentationibus, præcipue quas cogitationes blasphemæ, itemque contrariæ fidei, aut castitati adversæ
in

in animis excitant. Cum enim inter sensum & consensum nihil distinguant, fit, ut tentari & peccare idem esse existiment, somniantibus similes, qui spectrorum imagines pro veris spectris formidant.

III. *Scrupulus de futuro est inanis apprehensio* de committendo peccato, quoties *in re dubia* Resolutio decernitur in libertatis favorem. Sunt, qui perpetuo hæsitant, suspenso de licentia actionis iudicio quasi neutrales, non aliter ac viator, qui in bivio hærens, postquam diu utrumque callem inspexit, de utroque metuit sibi, neutrumque eligens occupatur a tenebris, & cogitur pernoctare sub dio. Tales sunt, qui ne peccent, abhorrent ab omni officio, cui graviores obligationes annexæ sunt. Audire confitentes, administrare justitiam, suscipere magistratum, ferre sententiam, impendere se curæ animarum si jubeas, rem imperare te dicent, in qua obedire sine animæ periculo nequeant. Atque ita, *ne peccent, peccant*, & sub prætextu timoris *de rigore austeri Domini, metentis ubi non seminavit*, Matth. 25. Talenta sua cum servo pigro defodiunt in terram, reosque se maledictionis, uti arbor sterilis, faciunt. Sed de speciebus scrupulorum satis: nunc damna consideremus.

§. II.

Gravia damna.

NOn nego, scrupulos interdum utiles esse animæ: sed cum S. Ignatio in lib. Exerc. aio: hoc dici posse tantum de scrupulis *primæ speciei*, qui *circa tempus præteritum* versantur, *post factum* se moventes, animamque *per suspicionem peccati* turbantes. Verum ne ab his quidem fructus sperandus est, nisi *sub conversionis initium*, & quando aliquis videtur *ad confinia laxitatis* deflectere: quamquam & tunc peritus Director modum imperat, neque diutius animam scrupulis angere sinat, quam quamdiu *fervorem devotionis* incendunt potius, quam impediunt, siue quamdiu *medicina* sunt, nec in *venenum* degenerant. Secus si fiat, aut si de scrupulis *late talibus* (quando quis *per iudicium erroneum* seipsum peccati damnat eg. quod crucem calcaverit) aut de scrupulis *præsentis*, vel *futuri* temporis, quos supra descripsi, sermo est, assero, gravia per scrupulos mala inferri animabus, quæ idoneum Doctorem vel non habent, vel non audiunt. Enumero.

I. *Scrupuli privant DEum gloria, quam ab homine exigit.* DEus enim *hilarem* datorem diligit, & *punctum honoris sui* in hoc collocat, quod habeat servos alacriter obe-

R.P. Neumayr Vir Apost.

B

dien.

dientes sibi, vultuque ac gestibus palam præferentes lætitiæ animi gratulantis, quod optimam partem elegerint, cum servare DEO potius, quam mundo decreverunt. Qualis est autem, quem scrupuli cruciant? Mancipium credas videre te pistrino inter Turcas addictum, aut alligatum ad transtra, herumque barbarum scuticas & scorpiones ferociter intentantem perpetuo expavescens. Adeo semper funereo pallore squalet facies, horrent crines, caperatur frons, oculi rigent, stupet lingua, pectus palpitat, totus homo imaginem attoniti refert. Superi! hoc animo, tali vultu quis toleraret famulum in servitio suo? Infamari domum & Dominum credimus a servorum tristitia. Propterea lætitiæ inculcat Apostolus, *gaudete in Domino*, clamans: *Iterum dico, gaudete!* Phil. 4.

II. *Scrupuli faciunt hominem, præcipue Sacerdotem, inutillem ad labores, quos Ecclesiæ debet.* Agrum aspice urticis obsitum, in quarum alimentum omnis humor se vertit, quem aut Cælum pluit, aut colonus affundit. Hæc species est animi ab angoribus conscientiae occupati. Ipsa remedia morbum augent, & unde alius solatium caperet, inde crescit fastidium. Quid speras? *Ad orationem* invitas scrupulosum: *velut in equuleum trahis, ex quo pende-*
bit

bit invitus ac gemens. *Labori* applicas : aliquid ad speciem ager manus : Mens abyſſo mæroris immerſa , velut ſi a corpore abeſſet , ceſſabit. Adverſis preſſio *patientiam* inculcas : Surdo fabulam canis. A deſperatione citius , quam a virtute admittet conſilium. Atqui orare , laborare , pati , *tria verba* ſunt, quæ totius humanæ vitæ , qua utilis eſſe poteſt , *compendium* exhibent. Collige , cui bono ſpiritum homo anxius trahat. Nempe ſcrupuli omnem *animi* applicationem rapientes ſibi , *memoriam* figunt in triſtiſſimo ſpectaculo DEI gladium bis acutum vibrantis : *intellectum* quot dubiis involvunt, tot fluctibus obruunt : *voluntatem* ſic torquent , ut tædeat etiam vivere. Inſuper *vires corporis* etiam non raro atterunt , & florem ætatis metunt, atrabile per angorem accenſa ipſas medullas offium exiccante. I nunc , & ab indole , aut a talentis ſcrupuloſi ſpem frugis cape.

III. *Scrupuli ſæpe proximo peccandi periculo nos exponunt* , imo in gravia peccata *ommiſſionis* primum , deinde etiam *commiſſionis* præcipiant. Certe homo anxius ſæpe in ejuſmodi circumſtantiis ponitur , in quibus difficillimum ipſi eſt , actionem non ponere , quam putat peccatum eſſe : quam facile contingit , ut *ſtante dubio* agat , aut viam arctiorem pertæſus impie ſic reſolvat : *ſive ſit, ſive non ſit peccatum, ego ago !* De-

inde perpetui timores, ne pecces, vel ne peccaveris, quam tristi dolore animum constringunt, ut fastidio, & horrore suspensus ab omni negotio refugias, *nihil* acturus, ne *male* agas. Denique vitæ tam miseræ, qualis est scrupulosorum, *impatientia* quam facile in desperationem proturbat? *Experientia* docuit, alios in perpetuam incidisse amentiam: non paucos in violenta abreptos remedia seipsum sustulisse de medio: plurimos post excussum tandem intolerabile jugum deflexisse in viam latam, & abjecta salutis spe, se in omnem effudisse licentiam, ut, qui a *rore cæli* nunquam irrigabantur, saltem solatiola quædam *de pinguedine terræ* gustarent. Nimirum ita comparata est humana natura, ut omni carere lætitia videatur esse status adeo violentus, ut maximi etiam Sancti *contra perseverantiam in bono* nunquam graviore tentatione concussi fuerint, quam cum post abjecta *mundi* gaudia, *cælum* insuper æneum experirentur, *negato manna*, quo sub initium conversionis pluebat. Atque ex his abunde constat, quam male consulant suis Confessarii, qui nihil consulunt, sed anxios in statu anxietatis relinquunt ex noxio metu, ne per responsa magis faventia frenum libertati laxetur, imperitis nautis simillimi, qui ut navim a *syrtibus* avertant, in vada impellunt. Ego
sic

sic existimo : Sicut *in dubio juris* datur obligatio interrogandi , sic datur jus exigendi responsum verum , & clarum : alias afferetur *obligatio* ad actum inutilem. Juri autem *activo* necesse est , ut *passivum* respondeat , ac proinde *interrogatus* interdum *ex iustitia* , semper *ex charitate* tenebitur respondere , quod judicat , etsi responsum favorabile posset nocere , id quod utique contingeret mere *per accidens*. Dixi : *interrogatus* : nam ut *silenti* ultro obtrudas consilium *laxius* , nulla lex imperat , nisi pro casu , quo tua dissimulatio causa ruinæ foret , per quam periret anima cæca , in foveam ruitura , si nemo retineat. Requirenti : *Quid licet?* sincere scapha vocanda est scapha , & quid *in materia proposita* sit peccatum mortale , quid venialia , quid nullum : vel , quid pertineat *ad obligationem* , & quid *ad perfectionem* , explicandum sine ambagibus , ex quibus Labyrinthus construitur ab erroribus , & cladibus animarum infamis. Huc enim tandem definit scrupulorum malignitas. De remedio differamus.

§. III.

Unicum remedium.

Dico : Pro omnibus scrupulis medicinam efficacem esse *unicam* , quæ ab obe-

dientia petitur, *ab obedientia*, inquam, & quidem *cæca*, quæ rationes non exigit, *quare* hoc aut illud imperetur, sed *soli imperantis auctoritati* simpliciter acquiescit, modo nihil imperet, quid aperte sit impium. Assertionem *experientia* demonstrat optima Magistra veritatis in iis, quæ ad animarum regimen pertinent. Ratio *a priori* est, quia obedientia tollit radicem scrupulorum, puta, *judicii proprii pertinaciam*, quæ sicut plerumque *ab ignorantia* nascitur, sic inanes de peccato apprehensiones generat, & nutrit.

Verum hoc opus, hic labor erit, ut scrupuloso obedientiam persuadeas. Fa-teor: attamen si ostenderis solide, quod *sub peccato mortali* teneatur obedire Directori, quem consulit, clavum clavo pelles, & primo *perplexum*, deinde *obedientem* videbis. Procedamus *per gradus*. Primum fac, ut intelligat scrupulosus, se peccare graviter, nisi agat *contra scrupulum*: est enim inobediens in materia gravi, quippe *per contumaciam* se reddens inutilem ad functiones officii vel status, aut animam periculo desperationis exponens. Si dicat, agendo contra scrupulum, se acturum esse *contra conscientiam*, demonstra, versari eum in *statu perplexitatis*, in quo ille positus esse dicitur, qui se credit peccare, sive agat, sive *omittat* agere. In hoc statu posito ostende,

eli.

eligendum esse peccatum minus præ maiore, quod lumen naturæ docet. Deinde expone, *perplexum* utique (si quidem errandum sit) minus errare, si obediat *alteri*, quam si *sibi*. Si enim alteri obediat, etsi erret, excusationem tamen erroris coram DEO habet, & dicere potest: *Domine, secutus sum consilium viri, quem putavi prudentem ac probum esse*: atque ita mere *materialis* est error.

Judicio hominis paulatim his principiis imbuto, etiam *voluntas* sensim cessabit timere phantasma peccati, redditaque serenitate mens clare perspiciet, quod obedire non solum non sit peccatum, sed *meritum* insuper, quamquam *ex parte imperantis* irreplisset error, aut culpa. Sic enim, si famulus ab hero missus Romam, & in itinere ad bivium perplexus hærens, viam ex duabus illam eligat potius, quam viator locorum peritus suadet, præ illa, quam ipse mallet: sine dubio, *vel si aberret*, laudem a Domino feret, & *prudentis electionis* encomium, eo quod *in statu perplexitatis* non sit locus meliori consilio. Quod si ut obediat, atque *contra scrupulum* aliquoties agat, obtinueris a scrupuloso, sanasti ægrotum. Per actus ejusmodi assuescet *contemnere* inanes latratus: & malus habitus *credendi sibi* expelletur per habitum contrarium, qui facit

cit nos credere alteri : atque hoc modo evulsa erit radix mali pertinacia , & restituetur tranquillitas. Sed quod remedium in genere laudavimus , jam ad singulas species scrupulorum applicemus , ut efficacia luculentius exhibeatur.

I. In scrupulis *de præterito* docendus est homo anxius, quod *de sufficientia pœnitentiæ* non possit haberi major certitudo , quam *de valore baptismi*. Quid autem fit in dubio de valore baptismi ? Nempe postquam vir prudens rationes dubitandi audivit , judicavitque , *probabiliter* te tuæ obligationi satisfecisse , juberis acquiescere , neque deinceps *de repetendo Sacramento* cogitare, sed defectum , si quis subesset , supplere per baptismum flammis, sive desiderium pium : *Si gravis ratio suaderet, me non esse baptizatum rite, & vir prudens consuleret, vellem iterum baptizari.* Certitudinem etiam mere moralem positivam si exigis circa præcepta *affirmativa*, adhuc post centesimum baptismum exiges centesimum primum , & nondum quiesces. Idem igitur *de confessionibus* judica. Si *probabile* est, quod rite confessus sis semel , tuto *repetitionem* omittes. Iterum , iterumque repetendo *contra viri sapientis consilium* , majus peccatum fit, quam fuisset *omissio* , nimirum peccatum *formalis pertinaciæ* contra universalem legem

gem prudentiæ imperantis, ut, qui perturbatus est, alteri plus credat, quam sibi: & qui cæcus est, duci malit, quam ire. Propterea ne pecces, OBEDIRE EST NECESSE: repetere Confessionem non est necesse, nisi in voto, sicut repetere baptismum, nisi in voto, ne licet quidem, quando rationes pro repetitione, quæ tibi graves sunt, aliis nullæ videntur.

II. In scrupulis de præsentī inculca meticoloso, peccatum mortale venenum esse tam atrox, ut latere non possit in anima, nisi quæ bibere, sicut aquam, iniquitatem jam assuevit, aliturque per virus, sicut Rex Armeniæ Mithridates, si Historicis credimus, ex toxico pinguescebat. Scilicet neque quis sit DEUS, neque quid sit infernus, expendunt satis, qui nimis faciles sunt in damnandis vel aliis, vel seipsis de patrato peccato mortali. *Æternum* uni pœna est vel auditu horrenda: necesse est igitur, ut gravitas culpæ, cui tantum supplicium destinatum sit, non tam a magnitudine Personæ offensæ (alias nullum dabitur peccatum leve) quam a malitia offendentis determinetur, ita ut ad mortale non sufficiat egisse contra legem graviter obligantem, nisi egeris cum plena advertentia ad gravem malitiam ex parte intellectus, & cum pleno consensu ex parte voluntatis. Atque ex hac animadver-

B 5 sione

sione colliges, multa millia peccatorum per se, & in genere, aut specie sua mortalium, per accidens, & *in individuo* coram DEO venialia fieri. Nempe *Idea*, quam DEUS naturæ nostræ *de se* impressit, exhibet ipsum nobis *ut Dominum*, cui servire optabile sit. Quis autem optet servire Regi sensus adeo delicati, atque tam sævi rigoris, ut Personæ suæ Majestatem etiam *ex incuria* læsam igne, ferroque vindicet, & cum infami tyranno coquum caponis male affati reum vivum in veru torrei jubeat? Absit a nobis longe tam turpis de Deo sensus! *Iustum* veremur: *crudelē* non credimus, imo ne rigidum quidem rigore tam horrido, quam a tristibus ingeniis pingitur, nisi in puniendis culpis, quæ fiunt *ex plene deliberata malitia*, aut petulantia, quod contingit, quoties quis SCIENS ac VOLENS eligit ODIUM DEI adversum se potius, quam vel onus *inquirendi* de sua obligatione *in dubio negativo* susciperet, vel aliquo *bono transeunte* privari, aut *malo quodam temporali* affligi se pateretur. In hoc enim *formaliter* consistit execrabilis malitia peccati, propter offensam Majestatis infinitæ infinitis suppliciis digna, quod non per impetum, sed *deliberate* rem creatam, hoc est, lucrum, voluptatem, honorem, famam, vitam suam homo præferat Creatori: quod latronem Barrabam præ Christo diligat: quod *practice*
gra-

gratiam atque amicitiam supremi Domini propter puerilem *cupiditatem*, aut ignavum *timorem* contemnat : quod per rebellem audaciam justissimæ legi maximi Principis sine fronte obstrepat, & vociferetur ferociter : *Non serviam !* Ecce ! per hanc explicationem *testimonia Scripturæ*, quæ inter se modo pro immensa misericordia, modo pro horrenda justitia videntur pugnare, facillime conciliantur, si dicas, quod *summus rigor* intentetur pleno in peccatum consensui, plenæque advertentiæ : semi-plenæ autem *commiseratio* promittatur, cum de utrisque instituetur judicium.

III. Nihil oppono, inquires, doctrinæ communi, ac solidæ. Hoc opus, hic labor est meus, quod, num *plene* advertērim, consenserimve malitiæ gravi, num solum semi-plene, nullo signo possim discernere. Audio : sed tu quoque audi me, scrupulose, si quidem *aures audiendi* habes, & expediam dubium *de advertentia* primum, deinde *de consensu*. Sic habe. ADVERTENTIA est *actus intellectus* actum voluntatis præcedens, quippe quæ non fertur *in incognitum*. Hic actus intellectus est *cognitio*, sive repræsentatio malitiæ, quæ si sit *judicativa*, vocabitur advertentia plena, semi-plena vero, si sit mere *apprehensiva*, & *ad primam* tantum, quam dicimus, *mentis opera*.

operationem pertineat. Jam dico : ut peccatum (etsi in materia gravi) grave esse judicetur, non sufficit, ut præcesserit *simplex apprehensio* de gravi malitia : necesse est, ut *judicium* fuerit, quia peccare graviter est contra conscientiam, sive contra dictamen conscientiæ de malitia gravi agere : *dictamen* autem est affirmatio vel negatio malitiæ, ac proinde *judicium*. Exemplum habet. Eva dicit Gen. 3. *Præcepit nobis DEUS, ne comederemus !* ecce advertentia plena, & ideo peccatum grave. Jacob Patriarcha concumbit cum Lia, putans esse Rachelem : nulla incidit prohibitionis suspicio : ecce advertentia malitiæ nulla, & ideo nullum peccatum. Loth inebriatus a filiabus, utrique miscetur : probabilius apprehendit malitiæ aliquid, sed ferre judicium non potuit : ecce advertentia semi-plena, ideoque ex mente plurimorum Patrum ac Doctorum peccatum veniale. Si dicas : Hoc ipsum angit, quod nesciam, an in agendo præcesserit judicium verum, an mera apprehensio de malitia : gratulor tibi. Hæc enim *hæsitatio* (in homine timorato, & si non diu post actum se moveat,) saltem absolvit te ab onere *confitendi*, quippe quod nemini incumbit, nisi qui firmiter judicare, & in oculis DEI affirmare potest : *Peccavi graviter, & sciens peccavi !* Quamquam enim ad peccatum sufficit advertentia *directa* de malitia : tamen

ad

ad obligationem Confessionis requiritur advertentia reflexa, sive *judicium de advertentia habita*, quod *judicium* est ipse remorsus conscientiæ, a quo ad Confessionem adigimur, *probabilius* nemini præceptam, qui accusare se aliter, nisi *sub dubio*, an *peccaverit graviter*, non potest. Hæc de advertentia: nunc de consensu.

IV. Consensus est *actus voluntatis*, eligens *bonum*, in quod appetitus fertur, aut fugiens *malum*, a quo appetitus abhorret, sic, ut per omne peccatum DEUS vel minus ametur, vel minus timeatur, quam aliqua creatura, ut supra monui. *Plenus* dicitur, cum quis, non obstante plena advertentia ad legem graviter prohibentem, cessat repugnare tentationi, *æquivalenter* sic secum decernens eg. *Quamvis sciam, Deum graviter offendi, si hunc aureum auferam, tamen aufero*. *Semi-plenus* vocatur, si tentationi, quamquam tota die instanti saltem *aliquo modo*, hoc est, per aliquem actum displicentiæ vel contemptus, quantumvis languide resistas. Cum enim omne peccatum sit ELECTIO, supponitur semper *cognitio indifferens*, per quam *ad duo objecta* contradictorie opposita, hoc est, hinc ad actum, inde ad omissionem actus voluntas sic *inclinatur*, ut rapiatur ad neutrum, sed ad alterutrum seipsam *post plenam deliberationem* determinet. Profecto sicut in *libella* non dicitur pondus alterum alteri prævale-

valere, quamdiu utrumque modo sursum, modo deorsum *movetur*, sed quando statæræ momentum *quiescit*: ita non datur consensus *plenus*, nisi cum *omnis repugnantia* voluntatis cessavit. Signa autem consensus *non pleni* sunt. 1. Si *opus externum* non peregisti, etsi fuisset occasio statim, & sine difficultate agendi. 2. Si paulo post, cum menti perturbatæ tranquillitas rediit, remorsus ferocia deficit potius, quam crescit, sicut crescere in anima timorata debet et. 3. Si post restitutam malaciam teipsum de certo peccato mortali damnare non audes. Atque ex his solabitur se, qui angitur *circa præcepta negativa*. Qui vero *in affirmativis* se cruciat, eg. An habuerit intimationem consecrandi, an Horas recte recitaverit &c. nihil tenetur repetere, si *positivum* sit dubium, si *negativum*: neque enim probari potest præceptum repetendi actum, de quo certum est, *quod sit positus*, licet dubium sit, an *rite* sit positus, excepto casu, in quo agitur de bono tertii eg. de valore baptisimi: ac ne in hoc quidem, si solam *nescientiam* de substantia in actu observata alleges. Nam in omni jure, cum, quod tenebar, feci, liber sum, donec *probetur* defectus in facto. Iterum ergo ex his principiis componere animum scrupulosus potest, & propter periculum impatientiæ de vita tot angustiis obnoxia *tenetur*, ne per tædia atque acediam

diam omittat bonum facere, & cesset declinare a malo, militi similis, qui quidem non vendit arcem, attamen ex fastidio pugnae se hosti tradit. OBEDIRE EST NECESSE, sicut Medico, qui corpus curat, sic Directori, qui animæ consulit. Nec juvat dicere: *Non intelligor! non possum explicare me satis!* Hæc enim ipsa persuasio non DEI, sed melancholicæ naturæ, aut diabolicæ suggestionis est opus, uti *ex malis fructibus* constat: ac proinde errare *obediens*, nisi mere *materialiter*, non potest, licet animi statum minus recte explicasset.

V. In scrupulis *de futuro* facilius obediens habebis timidos homines, si sedulo docueris sensum a consensu, itemque periculum proximum *sensus* a periculo proximo *consensus* distinguere. *Passiones animi* apud hominem in exercitio mortificationis non diu versatum facillime se movent, neque *sine alteratione* effusa in corpus. Titillatio gloriose, morsus invidiæ, cupido lucri, trepidatio cordis, sensus veneris, ardor odii passim ad obviam occasionem exurgunt: Quid? ideone nihil agemus, ne ab ejusmodi *sensu* in periculum peccati trahuntur? absit! Periculum proximum *sensus* non est *per se* connexum cum periculo proximo *consensus* in ejusmodi motum: alias debueramus ex hoc mundo exire, ut Paulus loquitur 1. Cor. 5. *Sensus* non nocet, quando non acce-

accedit *consensus*, qui ne sequatur, non *fugam* officii suadet Bernardus, sed *contemptum*, monens, ut affectioni talem sensum excitanti *cum sancta ira* dicamus: *Nec propter te cæpi, nec propter te desinam!* Neque obest, quod *stante formidine, ne pecces, agas*: *formido* enim *opinionem* est propria, ita, ut ne quidem per summam probabilitatem excludatur, hoc ipso, quod adhuc *mera probabilitas* sit. Sed quia ista *formido* se solum ex parte dictaminis *directi*, non *reflexi* tenet, sufficiat opinionem *probabilem* sequenti certitudo *dictaminis reflexi*, ut ex dictamine directo sine formidine opereris, quia consilium meum in hoc syllogismo fundatur: *Qui agit prudenter, non peccat*: Sed *qui agit ex opinione probabili, agit prudenter*, licet prævideat periculum proximum *sensus*, aut *motuum* siue veneris, siue iræ, siue superbiæ, modo periculum proximum *consensus* non appareat: ergo *quia agit ex opinione probabili, non peccat*, imo peccat, qui *ex inani formidine peccati* omittit agere, cum sana ratio suadet, agendum esse. Itaque etiam huic consilio OBEDIRE EST NECESSE, nisi de talentis male defossis rationem reddendi formidabile onus tibi velis incumbere.

Sed contrahamus longiorem de scrupulis dissertationem in brevem synopsis, ut morbi natura, gravitas, medicina uno obtutu noscatur. Dico: Scrupulus est inanis appre-

apprehensio peccati, nulli *judicio prudenti* innixa. Afferro, quod qui *per habitum* solet his apprehensionibus cedere, versetur *in statu*, vel saltem *in periculo proximo* perpetui peccati mortalis tum *omissionum* per *tædium* & *acediam*, tum *commissionum* per *impatientiam* violentiæ, quam patitur, & *ineptitudinem* ad labores officii, quo fungitur. Moneo, quod tam gravi malo remedium aptius non reperiat, quam *cæca obedientia*, per quam scrupulosus *in omni dubio* sic juvatur, ut certus sit, se errare (nisi forte *materialiter*) non posse. Addo, scrupulosum ad hanc obedientiam teneri *sub peccato mortali*, eo quod perturbationes, quibus obnoxius est, constituent ipsum, ut dixi, *in statu peccati gravis*, nisi omnino jam de statu mentis, aut liberi arbitrii dejecterint. Denique declaro: *si adhuc liber sit*, actus obedientiæ, ad quos obligatur, esse tres. Primus est circa tempus præteritum: *Nisi jurare possis, quod certum peccatum grave nunquam rite confessus fueris, suppose, quod sis confessus, aut crede, te non teneri*. Prudens suppositio est, & prudens opinio, quoniam *pro homine timorato* (de quali loquimur) stat præsumptio, *fecisse, quod tenebatur, & recte fecisse*. Alter circa tempus præsens: *Nisi jurare possis, quod in peccatum grave, tempore tentationis, aut in omissionem necessariæ intentionis vel attentionis inter labores officii*

R.P. Neumayr Vir Apost.

6

con-

consenseris plene sciens, & plene volens, judica, quod sis insons a culpa, & liber ab onere repetendi. Securum judicium est, quippe prudenti consilio innixum, quia ratio te condemnandi non est, nisi per reflexionem de advertentia, & consensu pleno convincaris. Ultimus circa tempus futurum versatur: Nisi jurare possis, quod in officio vel actione suscipienda a te immineat respectu tui periculum proximum non solum sensus, sed etiam consensus graviter peccaminosi, audacter agere semper licet, sæpe teneris. Certa sententia est, quia nulla lex prohibet. Ita paulatim inanis apprehensio peccati imaginarii corrigetur per verum judicium de peccato inobedientiæ, & metus mali minoris, quale est actus peccati, vincetur per metum mali majoris, quale est status peccati, in quo scrupulosum contumax rejectio medicinæ morbo suo unice necessariæ evidenter constituit. Atque hæc de scrupulis dicta sufficiant.

A R T I C U L U S III.

De Conscientia tenera.

§. I.

Teneræ Conscientiæ actus.

Conscientia tenera neque temere audax est, ut laxa, neque stolidè timida, uti
scrup.

scrupulosa, sed prudenter *cauta* : non solum peccatum quodlibet molestissime fert, sicut oculus pulverem, sed etiam peccati periculum quamquam *remotum* fugit : & (nisi *prudencia* interdum aliud exigat) semper Legi potius favet, quam suæ libertati. Naturam illius, ac proprietates non possum facilius, quam *ex actibus* declarare quorum *quinque* confidero.

I. Est *horror peccati mortalis, ne fiat*. Longissime abest a tenera Conscientia impium axioma : *Quid tum, si peccem? utique possum iterum confiteri!* Non ita vel loquitur, vel sentit, qui timet, & amat DEum, hoc est, qui nondum contra divini timoris aut amoris stimulos occalluit. TIMOR, Quid dicis? clamat : tempus, occasio, gratia Confessionis in manu DEI sunt, non in tua : & tu adversus DEum insurgens ais : *Possum iterum confiteri!* Unde hæc tibi *potentia* venit? Unde tam inconsulta *audacia*? Unde adeo *temeraria spes* in negotio, a quo tota æternitas pendet? Ne bibas ex calice meretricis Babylonicæ, DEus vetat: & tu, *bibam venenum tamen*, inquis : *nam dulce est. Ne nocet, idem, qui bibere vetuit, antidotum dabit.* Superi! Potestne cogitari aut impudentior stoliditas, aut stolidior impudentia? Ita *timor* loquitur. AMOR autem: *Quomodo, inquit, possum hoc malum facere,*

Et peccare contra dilectum meum? Detur mihi securitas veniæ: certa sit occasio, opportunum tempus, efficax pœnitentiæ: non committam tamen, ut, quem amo, vel ad bonam contristem. Hic Amoris est sensus. Conscientia, quæ dissimiles motus sentit, non tenera, sed *cauteriata* 1. Tim. 4. appellatur, sive stigmate æternæ damnationis perusta, cum vix cogitari peior malitia animi perverſi possit, quam cum quis *studiose* est malus, quia sperat DEum fore bonum, ac propitium sibi. Enimvero merito tanta temeritas adnumeratur sceleribus, quæ Christo teste non remittentur neque in hoc sæculo, neque in futuro, Matth. 12.

II. Est *Celeris resurrectio, si fiat.* Conscientia tenera est indolis delicatæ: etiam levissimum vulnus acerbissimum dolorem parit. Itaque qui *post lapsum* procrastinat pœnitentiam, stupidus, aut sensu certe obtuso est. Quis enim audivit unquam, quod, cui ex recenti rixa caput gladio diffissum hiat (si quidem adhuc *sensu* pollet) vocare chirurgum, qui plagam obliget, *in crastinum* differat? *Vocetur, clamat, sine mora vocetur, qui juvet me: nec enim diu sustinere vebementiam doloris possum.* Ita, cui nondum occaluit animus a peccati consuetudine, si forte infelicem oppressit tentatio, ne per horam quidem serpentem in sinu feret, quem alii etiam fovent.

III.

III. Est *fuga periculorum, ne incidas*. Tenere educati etiam tuta timent, & indolis delicatæ argumentum trepidatio est. Cum enim isti corpusculum circumferant minime induratum ad ferenda incommoda: suæ sibi infirmitatis conscii, omne frigus, omnem æstum, omnem fatigationem, & quidquid nomen molestiæ habet, horrent. Imo etiam innoxia sordes movent stomachum, sic, ut cum Sponsa ad viæ lutosæ conspectum corrugato naso fastidientes ingemiscant: *Lavi pedes meos, quando inquinabo illos?* Cant. 5. Hæc mollities quam est muliebris, turpisque viris ad magna natis *in cultu corporis*, tam in *cura Conscientiæ* propria fuit omnibus Sanctis, quippe inter prima vitæ melioris principia hoc numerantibus: *Velut a facile colubri fuge peccatum* Eccl. 21. Tantumque abfuit, ut colloqui serpenti, sicut Eva, aliquando sint ausi, ut ipsum *aspectum fixum* non aliter ac Medusæ caput exhoruerint, semper memores sapientis moniti: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Eccl. 3.

IV. Est *Generosa pugna, cum præter voluntatem incideris*. Etiam teneris apiculis sua bilis est: Et quæ ne fumum quidem ferre incolumes possunt, tamen armatæ spiculis in aciem coeunt, cum poscit necessitas, ad mortem usque infensæ prædoni alveare vastanti. Talis est genius Conscientiæ teneræ.

Quam timida est ad periculum, quod fugi potest: Tam fortem, audacemque videbis in occasione peccati, in quam aut *casu* coniecta, aut ex *officii*, vel *virtutis* obligatione adducta fuit. Ipse *timor* pugnacem facit, ut fieri inter milites solet, quibus fugam sollicitè circumspectantibus circumfusus repente hostis pugnandi necessitatem imponit. Pugnant ferociter, quia metu in iram verso mori, quam capi malunt.

V. Denique actus est *Cautela*, ne quid *resolvas per impetum*, sive in æstu iræ, cupiditatis, vel timoris. Resolutio temeraria & peccatum est, & parens peccatorum, maxime apud homines *immutabiles*, qui, ne videantur errasse, a resolutione semel capta nunquam recedunt. Igitur *temeritati* hæc *cautela* opponitur, quæ tres filias habet, *angorem* de præteritis, si quid *per impetum* male dictum aut actum fuit: *vigilantiam* circa præsentia, ne quid occultæ malitiæ bonæ intentioni se misceat, muscæque morientes suavitatem unguenti corrumpant: *deliberationem* de futuris, ut inclinationes nostræ suspectæ sint nobis, & alterius consilium malimus, quam nostrum iudicium sequi. Atque ex his *quinque* actibus tanquam *ex signis* colligere cuivis licet, quantum absit a gravi malo Conscientiæ *laxæ*: & quantum spei habeat dulcissimos *teneræ* Conscientiæ fructus gustandi, quos nunc describam.

§. II.

Fructus.

Qui teneritudinis studiosus est, non est, cur metuat, ne in scrupulos incidat, modo nunquam negligat *obedientiæ exercitium*. Potius experietur cum gaudio, quantum fuerit operæ suæ pretium, quando paulo post *ex cura Conscientiæ teneræ* nascetur summa puritas cordis, heroicum robur spiritus, & jucundissima cum DEO familiaritas, *tres effectus*, qui digni sunt, ut in singulorum consideratione mentem sedulo defigamus.

I. *Puritas cordis* consistit in munditie ab omni genere sordium, puta, a peccatis gravibus primum, deinde a levibus etiam, certe a consuetudine levium, postremo insuper ab affectione ad peccati pericula, sive materiam, circa quam illud versatur, puta ab affectione *inordinata* ad opes, honores, voluptates, sanitatem, & vitam. *Inordinata* autem dicitur, quæ non est *limitata* ad tempus, locum, personas, & modum, quem Fides aut Ratio postulat, sed quisque sibi *pro arbitrio* indulget, quantum potest sine certo peccato. Ejusmodi *puritas* non potest ex alia matre, nisi *ex teneritudine* nasci, per quam fit, ut animæ minima quævis labes gravissime displiceat, eique,

si aliquam contraxerit, non liceat quiescere, donec aboleatur. Insignis fructus ! Nam hæc mundities prope ad Angelorum conditionem nos evehit. Cor purum vel *in infimo gradu* (qui est immunitas a peccato mortali) cœlum in terra possidet. Cum enim in hac vita beatitudo *in re* nulla haberi possit, sed tota *in spe* consistat, sequitur, quod quo solidior spes est, tanto major felicitas sit, quæ nos beat in tempore. Spes autem *solida* ubi reperitur ? haud sane in tabernaculis peccatorum exultantium in rebus pessimis (neque enim qui pœnitentibus veniam promisit, peccantibus etiam promisit pœnitentiæ gratiam.) Nec in corde hominum levium, qui ut luna mutantur perpetui transfugæ a diabolo ad DEUM, iterumque a DEO ad diabolum : Sed ibi denique, ubi peccato nulla, aut saltem nunquam diuturna conceditur habitatio, puta, *in corde tenero*, quod vel solus conspectus monstri per acerbi horroris sensum ad arma, & vigilias excitat. Certe *signum certius* nostræ prædestinationis ad gloriam non habetur, quam *habitualis immunitas Conscientiæ a peccato mortali*, atque adeo per argumentum a minori ad majus *multo evidentius* puritas cordis diuturna a consuetudine peccandi venialiter, qui est alter : & ab ipsa adeo affectione ad peccati perriculum, occasionem, vel materiam, qui est

supre.

supremus gradus puritatis. Æstimâ hanc felicitatem, Sacerdos, ex Christi verbis: *Beati mundo corde, quoniam ipsi DEum videbunt!* Math. 5. Visio DEI est clara cognitio, siue repræsentatio DEI in animo videntis tanquam in speculo. Dic: quale speculum aptissimum est, ut repræsentet objectum perfectius? Nonne, quod purissimum?

II. *Robur spiritus* secundus fructus est Conscientiæ teneræ. Teneritudo enim *sensibiles* facit, & sensibilitas *impatientiam*, impatientia *fortitudinem* gignit, *fortitudinem*, quantum bonum, atque quam necessarium, ut perseveremus in bono usque *ad finem*, qui solus coronatur! Scimus, quid possit *ira*, etiam quando imbelles armat ad injuriam vel propulsandam, vel vindicandam. Quo quisque delicatior est, effervescit ferocius, & *fervor* languorem virium animat in pugnam tam feriam, ut mori homo, quam vinci malit. Exempla hujus roboris infinita se nobis in Martyribus exhibent, inter quos si tibi præ cæteris admiranda videtur puerorum ac foeminarum fortitudo, scito, non alia de causa invictos in tormentis durasse, quam quod ipsis tenerior Conscientia, quam corpusculum fuerit. Invitabantur grandibus promissis: Urgebantur atrocibus minis, ut unum saltem thuris granulum idolo da-

C 5

rent,

rent, volo dicere, ut vel semel peccarent. Vulneravit absurda propositio pias aures : dolorem vulneris delicatæ animæ senserunt acerbæ : acerbitas accendit bilem, quæ dissipato timoris frigore in sanctam impatentiam erumpens exclamavit heroice : *Quomodo possum hoc malum facere ?* Gen. 39. *Melius est incidere in manus vestras, quam peccare !* Dan. 13. *Non oportet nos de hac re respondere tibi : notum sit tibi, Rex, quia Deos tuos non colimus, statuam auream, quam erexisti, non adoramus !* Dan. 3. *Quid quaeris, & quid vis discere a nobis ? parati sumus mori magis, quam Patris DEI leges prævaricari !* 2. Mach. 7. Neque dixerunt fortius, quam fecerunt. *Ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, tentati sunt per omne genus suppliciorum, & denique in occisione gladii mortui sunt.* Hebr. 11. Tanti est esse Conscientiæ teneræ, ut tempore tentationis sis fortis.

III. *Familiaritas cum DEO* tertius fructus est, quem tenera Conscientia parit, fructus dulcissimus, & supra, quam credi possit, jucundus. Rem mirifice explicat Dominus Joan. 14. aiens : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit sedulo, ad literam, sine glossa : & propterea Pater meus diliget eum, ita ut ex mutuo amore nascatur amicitia, & mox ex amicitia familiaritas, nam*
ad

ad eum veniemus, neque ad horam solum, aut diem, ut hospites, sed *mansionem apud eum faciemus*, inquilini perpetui, eo quod *deliciis nostris*, quas in eo ponimus, ut *conversetur cum filiis hominum*, Prov. 8. nullum impedimentum ponatur. In mansionem autem ista quid credimus? DEus & anima *muti* cohabitabunt? Legat *Cantica Canticorum*, qui scire desiderat, quam varia, quamque suavia Divinæ familiaritatis Exercitia sint cum teneræ Conscientiæ homine. Nihil, nisi sanctos amores, arduos affectus, dogmatica colloquia, mutuas laudes, Mysticas ambulationes, convivias, somnos, raptus, extases, visiones leget. Sed quoniam talia experiri facilius est, quam explicare, hæc obiter commemorasse sufficiet, ut intelligat Lector, quam pretiosi sint fructus Conscientiæ teneræ. Nunc, quomodo conservanda sit, doceamus.

§. III.

Conservatio.

UNiversim nulla est ad profectum in spiritu industria vel efficacior, vel felicior, quam *Exercitium vitæ reflexæ*. Ab inductione hæc veritas demonstratur. *In re Medica*, quis valetudinis conservationi certius consulit? Qui cum male habere se inci-

incipit, continuo in diem præteritam *attentione reflexa* examinat, unde origo sit alterationis, ubi fuerit, quid comederit, quid biberit. *In re Oeconomica* quis citius ditescit? Utique qui quot septimanis rationes accepti & expensi inspiciens considerat, unde jacturam sit passus, quos sumptus non necessarios fecerit, quas lucri occasiones neglexerit. *In re militari* similiter nunquid peritiam artis præ cæteris insignem ille sibi Miles, aut Dux comparat, qui diligentius in male, vel bene acta respiciens, felicitum & infelicitum eventuum causas indagat? Sine dubio itaque, qui de teneræ Conscientiæ, cujus tantum bonum esse vidimus, *conservatione* sollicitus est, ipse quoque *studium vitæ reflexæ* habere sibi quam commendatissimum debet. Longum foret narrare, quam industrii in hoc exercitio plerique Sanctorum extiterint. Passim de illis leges, quod, *quoties hora sonuit*, toties respexerint se, quam bene aut male acta sit, examinantes. Ego tam frequentem inspectionem a me Lectore non exigo. Contentus sum, si quotidie ante somnum (quod Mariani Sodales a puero docentur) *Examen breve* instituat, compositum ex tribus quæstionibus. 1. Qua cura *fugi* peccatum? 2. Quo studio *feci* officium? 3. Quo animo *tuli* adversa? Conscientia tenera si quo modo *per diem* circa hæc tria passa fuit,

con-

continuo querulabitur , & satisfactionem exposcet, unde futurum est , ut nunquam per pravam consuetudinem etiam in mere venialibus occallescat. *Modus examinis* præ plurimis mihi placet, quoniam *ad tēneritudinem devotionis* accommodatior videtur, ille, qui *ex quinque osculis* quinque vulnorum Servatoris componitur. Do Praxin.

I. *Gratiarum actio.* Domine, *in osculo vulneris dextræ manus tuæ*, quæ hodie rursum adeo erga me *benefica* fuit in largiendo, & adeo *clemens* in puniendo, gratias ago tibi *pro bonis*, quæ dedisti, & *pro malis*, quæ a corpore & anima (enumera hic beneficia singularia pro singulis diebus alia, puta, die Solis beneficium creationis, die Lunæ conservationis, die Martis custodiæ Angelicæ, die Mercurii gratiarum internarum, die Jovis vocationis, die Veneris redemptionis, die Sabbathi prædestinationis) avertisti. Confirmata est Misericordia tua super me! Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus! . . .

II. *Petitio gratiæ.* Domine, *in osculo vulneris sinistræ manus tuæ* oro te, ut *lumen* intellectui, *ignem* voluntati impertiri digneris, animamque disponere, ut *in spiritu compunctionis* ingratitude suam & detestetur, & corrigat! . . .

III.

III. *Examen.* Domine, in osculo vulneris sinistri pedis tui ingredior cor meum, & confitebor adversum me iniquitatem meam tibi. Deinde incipit *Confessio* Deo facienda per modum narrationis de materia trium quæstionum supra memoratarum ex ordine trium temporum. Juvat exemplum cum idoneis affectionibus exhibere, illi simile, quod in lib. Jos. c. 7. ubi Achan furti reus sic confitetur: *Vere ego peccavi Domino DEO Israel, & sic, & sic feci &c.* Imitare, & dic: *A summo mane usque ad horam prandii confiteor tibi, Domine, debebam me statuta hora alacrius ad officii mei, & status functiones accingere. Segnis fui, primamque de meipso victoriam in abrumpendo somno neglexi. Factum male! Erubesco de pigritia etiam in puero, etiam in mediatino castiganda. . . Inde ad Meditandum accessi: & fuit felix successus ad solatium animæ, & profectum. Tibi, Domine, hanc gratiam debeo, benedictione a cœlo benedicienti qualicunque conatui meo! . . . Postea ad Aram accessi. Minus felix eram, & Sacrosanctum Sacrificium inter mille distractiones peregi. Distractionum causa fuit impatientia, quam segnities æditui concitavit minus, quam debuisset, in munditie sacrarum vestium curanda solliciti. Justa erat ira, sed in modo excessi, & tempus aliud reprehensioni destinandum fuisset. . . Reliquum*

quum tempus rebus officii utcunque diligenter impendi, nisi quod horam integram lectioni & studiis subtractam per inanem garrulitatem cum ancilla perdiderim. Parce mihi, Domine! nam hora illa ad iudicii materiam de verbis otiosis, & tempore male impenso pertinet! . . . *A prandio usque ad vesperam* nihil omnino actum est, quod laudem a te, Domine, mereretur, nisi quod ad ægrum vocatus sine mora accesserim. Quamquam & hoc justitiæ atque charitatis exercitium quam fœde iterum impatientia deturpavit! verbis minime Apostolicum zelum decentibus exprobravi vocantibus, quod ardente sole, & ægroti periculo nondum proxime urgente Parochum fatigassent. *Mea culpa!* culpa, qualem ego etiam in meo subulco non ferrem! *Ab hora quarta vespertina usque ad noctem* post horas Canonicas obiter, & quasi uno balitu præcipitatas, cum recitari *per intervalla* & cum affectu debuissent, reliquum tempus omne ludendo, & cænando consumpsi. *Maxima culpa*, & lento igne purganda, nisi lacrymis eluam! . . .

IV. *Contritio.* Domine, in osculo vulneris dextri pedis tui veniam de tot erroribus pœnitens suppliciter postulo. Quam multa mala feci, quam parum boni, & hoc ipsum quam parum bene! O misera historia hodiernæ diei, cui si addas vitæ huc usque actæ

actæ reliquos dies, quan multiplici dede-
core pleni erunt *Annales mei* ! Domine !
nulla est dies, qua non peccavi : nulla erit,
qua non in amarissimâ amaritudine animæ
meæ peccata plorem. Quid feci ? . . .
Quid facere debuisssem ? . . . Et quid po-
tuissem tot annis, quot vixi ? . . O vita
quotidianis lacrymis nunquam deflenda sa-
tis ! . . Dignus eras, Domine, & propter
temeipsum dignus, ut omne momentum
vitæ meæ unice sacrum esset tibi : Et ego
quot horas, quot menses, quot annos mo-
do *nihil* agendo, modo *aliud*, quam debe-
bam, agendo, sæpe etiam *male* agendo pes-
sime perdidi ! Erratum est ! *erratum gravi-*
ter, & erroris vehementissime poenitet !

V. *Propositum*. Domine ! amo te, quia
dignus es omni amore : da, ut dignus sim
æternum amare, & supplere in æternitate
defectum, quem commisi in tempore. Ecce !
In osculo vulneris amantissimi cordis tui de-
cerno firmiter, nullam deinceps temporis
particulam *peccata*, nullam *mundi* placitis,
nullam *carnis* desideriiis, nullam *nugis*,
nullam *otio* dare. Tibi vivam ! Tibi mo-
rior ! Tuus sum : Tuus æternum sim ! . .
Juvat hac, vel simili *formula certa* (non ta-
men cum alligatione *ad certa verba*, sed *ad*
certa puncta) pro Examine uti, quo facilius
vaga mens intra limites contineatur, *verbis-*
que selectis expendendis adstricta cum gustu,
&

& fructu majore in hac *vitæ reflexæ* parte exerceatur. *Oscula vulnerum, divisio diei* in tres partes, & *contritio* non ad *unius diei*, sed ad *totius vitæ peccata* quotidiano dolore expianda se extendens, subsidia sunt excitandæ *devotioni*, coercendæ *evagationi*, alendæque *compunctioni*, atque per hæc media conservandæ (quod agimus) *Conscientiæ teneræ* abunde sufficientia. Atque ita finis sit capitis 1. de cura Conscientiæ. Sequitur

CAPUT II.

De cura Devotionis.

CURA SUI præter curam Conscientiæ exigit etiam *curam Devotionis*, quippe qua deficiente nihil illa proficeret, cum teste Psalmista: *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilet, qui custodit eam*, Psalm. 126. Nempe Devotio est *canalis gratiæ*, sine qua nihil possumus. Devotio nostram voluntatem DEO conjungit, ut fiat instrumentum *in manu artificis*. Separa: *inanime* ferrum vides, limatum fortasse, acutum, splendens, & aptum efficiendo operi, quod artis miraculum sit: sed *nihil acturum*, nisi artifex moverit.

Dicitur autem Devotio a *devovendo*, & S. Thoma Doctore, consistit in *promptitudine*
R. P. Neumayr Vir Apost. D *dine*

tudine, voluntatis ad ea, quæ ad DEI obsequium spectant, sive (proprius ad rem nostram, de qua hic agimus) in fervore affectionis ad cultum divinum, cui e diametro tepor & fastidium in actibus Religionis opponitur, hoc est, *acedia*, vitium, quod spiritum Sacerdotis exiccat ita, ut in functionibus suis ad cultum DEI externum pertinentibus personam mere *theatralem* exhibeat moveri solitam ad bene agendum non a lege interna, qualem Ratio aut Fides dicat, sed a necessitate obedientiæ, a spe lucri, a cupiditate applausus, vel promotionis, quæ incitamenta si auferas, obmutescit Actor, aut frigide recitat, sive *pro forma*, ut loqui solemus.

Malo vulgatissimo, cujus prima origo est, quod voluntati dependenti a sensibus molestum sit colere Deum *invisibilem*, & labor colligendi se intra se mille impedimentis turbetur: ut remedium feramus, juvabit singulis devotionis exercitiis, quæ Sacerdoti sunt propria, saccharum aspergere, unde applicationis difficultas dulcescat. Scio, quod *sensibilis devotio*, sive illa, cujus suavitas ab anima etiam se in corpus transfundit, mirabili lætitiæ sensu cor humanum afficiens, non sit opus nostrarum virium, sed *liberale donum* optimi Numinis, ut servi sui interdum aliquid ex deliciis Cœli, quasi

micas

micas de mensa cadentes delibent : tamen negari non potest, posse nos utcumque disponere animum, ut *minus indignus* tam utili beneficio fiat. Hoc modo agimus : & postquam *dispositionem* ad recipienda quaecunque Dei dona communiter requisitam, nempe *teneræ Conscientiæ curam* inculcavimus : pro singulis exercitiis devotionis *singulares industrias* afferemus, ex quibus palatus animæ præparetur ad Manna cum gustu mandendum. Sit igitur

ARTICULUS I.

De Missæ Sacrificio.

Quod actus Religionis præcipuus sit Sacrificium Missæ, cum nemo nesciat, nihil, opinor, opus est, ad curam Devotionis *pro isto actu* hortari : nam quando devotus erit, qui hic non est ? Sufficiet *methodum devote celebrandi* facilem, jucundamque proponere, & obtinebo, quod quæro. Multi equidem multa in hunc finem congefferunt pie, utiliter, sancte : sed quoniam *observationum minutiae*, cum multæ sunt, facile molestæ sunt, legemque amoris *jugo Mosaico* assimulant, quod, ait Petrus Act. 15. *Neque nos, neque Patres nostri portare potuimus* : simpliciter ego *reflexiones* quasdam notabo, a quibus de-

votio *alimentum* accipiat. Nihil novi oneris impono dico tantum, quod *in ritibus præscriptis* sic Missæ tempore exercere Sacerdos se debeat, ut appareat *in gestibus* gravitas, *in verbis* ardor, *in mente* affectus. En! ut facilis & brevis est *modus celebrandi devote*. Singula explicemus.

§. I.

De gravitate in gestibus.

QUod in actionibus politicis fit, eg. cum Rex coronatur, cum Legatus introdu-
citur, cum foedus sancitur: id tum Christus, tum Ecclesia faciendum esse etiam *in actionibus Religiosis*, & maxime *in Sacramentorum administratione* decrevit, scilicet ut observarentur commodæ *cæremoniæ*, per quas & *in agentibus*, & *in spectantibus* pro actione tam sancta excitetur attentio, æstimatio, reverentia, quod fit, si *isti ritus* exercean-
tur sine gesticulationibus mimicis, propter quas Histrionicam te exercere magnus Avila diceret, moneretque in aurem: *Reverentius tracta, quem manu tenes: est enim filius magni Regis!* Cogita, quod exhibeas Christi personam in ultima cœna hoc Sacramentum conficientis. Recordare, quæ *agentis* Majestas fuerit. Nulla præcipitantia, nulla levitas, nulla affectatio habuit locum totius
corpo-

corporis compositio animum loquebatur affixum Mysterio, & Devotioni intentum. In hoc speculo te intueri ! Huic *imagini* caput, oculos, os, manus, pedes *ex præceptis Rubricæ* conforma. Verbo : Sic adsta Altari, sicut Christus adstaret, si *visibili modo*, sacrificare se vellet. Hæc *una* observatio præ milibus sufficit, ut curam *gravitatis* inculcet.

§. II.

De ardore in verbis.

GRAVITATI gestuum accedat *ardor in verbis*. Plurimum adjuvat sensum devotionis *Pronuntiatio*, quæ syllabas non truncat, & *quasdam voces* præ aliis idoneas affectui eloquitur *cum emphasi quadam*, & singulari reflexione ad sensum. *Quinque* solum, non plures, noto voces, in quibus hæc observatio utilem usum habet. Prima est SUB GLORIA, cum dicis : *Tu solus Sanctus, tu solus Dominus, tu solus Altissimus* ! Argumentum habes liquidissimi gaudii, & *gratulationis* de nomine JESU toti orbi jam prædicato. Quoties dicis populo tuo : DOMINUS VOBISCUM ! (quod *oëties* repetis) occasio est exercendi actum *charitatis*, illique in temporalibus & spiritualibus *cum tenero affectu* tanquam Patris ad filios bene precandi. Ad LAVABO, cum dicis : Ne

perdas cum impiis DEUS animam meam !
time serio, ne, qui aliis prædicas, ipse reprobus efficiaris. Forte *timendi* causæ plures sunt, quam *sperandi*: certe securus non es. POST ELEVATIONEM cum dicis: *Intra quorum nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte !* Elice desiderium Cæli, & quem locum, in quo Choro Sanctorum tibi speres, inspice. Demum AD AGNUS DEI cum dicis: *Fac me tuis semper inbærere mandatis, & a te nunquam separari permitte !* Postula vehementer gratiam *perseverantiæ finalis*, quam *exorare* possumus, *mereri* non possumus. Ecce his quasi repagulis constringitur animus instar fluminis, ne evagetur, & ut si evagatus fuerit, celeriter in alveum redeat.

§. III.

De affectu in mente.

CÆterum neque *gravitas* gestuum, neque *ardor* verborum pretium habent, nisi aut *signa* sint, aut *fomenta* interni *affectus*, qui mentem occupat. Pro praxi hoc velim cures, ut *hic affectus*, quantum in Missa progredieris, tantum in fervore crescat *per gradus*, quod fiet, si utaris una *methodo ex tribus*, quas in *Sacro Triduo* olim pro
Sacrum

Sacrum *audientibus* ita tradidi, ut *servire* etiam *facientibus* possint. Hic novam addo, *solis Sacerdotibus propriam.*

I. *Ante Missam & proba teipsum serio, ne iudicium tibi manduces, aut bibas: & cave diligenter, ne unquam ad legendum Sacrum accedas animo sive a passione occupato, sive a curis distracto, hoc est, cum impetu, quin prius interroges te: Quo vadis? Collige animum, atque si aliud vel non potes, vel non vis, saltem pro accessu lente, atque cum pausis, sive, ut nos vocamus, per secundum modum orandi S. Ignatio nostro familiarem, recita consuetam orationunculam: Ego volo celebrare Missam &c. sed, ut monui, lente, & ad singula commota paululum subsistendo. Ego volo celebrare Missam, non leve negotium ago . . . volo conficere Corpus & Sanguinem D. N. J. C. . . . & quidem juxta ritum S. R. E. non ex meo arbitrio . . . nec coacte, aut lucri causa, sed ad laudem & gloriam Dei Omnipotentis, & totius curiæ triumphantis . . . ad utilitatem meam, & totius Ecclesiæ militantis . . . pro omnibus, qui se orationibus meis commendarunt in genere . . . & in specie pro N. N. . . . & pro felici statu S. R. E. cujus Legatum ago. Crede mihi: utut brevis sit talis præparatio, præferenda est longissimis, quæ frigide fiunt.*

II. *In Missa*, postquam inter præscriptas preces indutus es sacris vestibus, & a turma Angelorum circumdatus accessisti Altare, *intendere vires* incipe ad fervorem. *Materia*, circa quam versetur *intensio*, est geminum punctum. *Ingressus Christi sub species*, Punctum primum: *Ingressus Christi in animam*, Punctum secundum. *Ingressus Christi sub species* repræsentat ingressum Christi *in mundum*, quando formam servi assumpsit, imo *Agni*, qui ut tolleretur peccata Mundi, factus est *victimæ*. Atque hæc consideratio mentem figit *in memoria* *Passionis Dominicæ* affectuum tenerrimorum ferace usque *ad Agnus Dei*. Nam *introitus* Christum in Oliveto exhibet: Inde *Sacrificium propitiatorium* fit usque ad oblationem. *Eucharisticum* in Præfatione, *Latreuticum* in Elevatione, *Impetratorium* in Oratione Dominica repræsentantur. Nimirum propter hos quatuor fines *sub species* Christus ingreditur, sicut propter eosdem ingressus est mundum. Inde ingressus Christi *in animam* expenditur cum affectu *Centurionis* ante Communionem, cum affectu *Zachæi* in Communione, cum affectu *Magdalene & Marthe* post Communionem, sic, ut præcedat, humilitas: *Domine, non sum dignus!* Comitetur alacritas: *Suscepit eum gaudens!* Subsequatur solertia, qualis duorum sororum fuit unius

unius

unius *in famulando*, alterius *in audiendo*. Eia! Non tibi hæc industria *facilis*, non meritorum ac solatii *ferax* videtur? O! si experiaris!

III. *Post Missam*: postquam *in Cantico Puerorum* creaturas *etiam inanimes* ad benedicendum Domino animasti, non continuo finies *gratiarum actionem*, (nisi forte relinquere DEUM propter DEum *Charitas proximi* jubeat) sed in locum solitarium abdens te *colloquere* amabili hospiti *offerendo*, quidquid est virium tibi in corpore, & anima: *optando*, ut occasiones neglectæ redeant, & novæ se offerant comprobandi *opere* sinceritatem affectus: denique *obsecrando* cum explicatione necessitatum tuarum (quæ *in quatuor postremis petitionibus Orationis Dominicæ* recensentur) ne discedat a te, donec benedixerit tibi benedictione, quam cupis. — Superi boni! Quam cito, qui sic Missam quotidie legunt (& facile est assuescere huic praxi, si vel *per unicam septimanam* exerceas) quam cito SANCTI evadent! & quanta facilitate! *Gravitas* in gestibus, *ardor* in verbis, *affectus* in mente negotium tantum, & tam salubre conficiunt.

ARTICULUS II.

De horis Canonicis.

QUis mihi jam dabit, ut in omnibus Sacerdotibus excitare possim *piam affectionem* ad Horas Canonicas! *Onus* sunt, *ajunt, molestum onus!* O si convincere possem, quod sint *onus leve!* *Occupatio plena fastidio*, clamant. O si fidem facerem, esse supra modum *jucundam!* Quoties absolvi, inquiunt, toties tanquam si bos ab aratro solveretur, respiro. O si clare satis hujus occupationis *pretium* caligantibus oculis exhibendi facultas fore: quanta in *singulos* orantes, quanta in omnem *Clerum*, quanta in utramque *Rempublicam*, Ecclesiasticam puta, & Politicam bona ex hac una dissertatione profluerent! Tentare juvat. In molimine arduo etiam *audacia* laudem habet. Agam *de causis* primum, postea *de loco & tempore*, postremo *de modo* bene recitandi preces Canonicas.

§. I.

De causis bene orandi.

PRima causa *necessitas* est. *Præceptum* urget, ut ores: *Prudentia* imperat, ut facias ex necessitate virtutem, & *bene* ores.
Jam

Jam tu *præter onus*, quod non licet excute-
re, dum *male* oras, insuper *reatum* culpæ
ac pœnæ imponis tibi: Papæ! quod ora-
culum tale consilium probat? Sic recitas
Breviarium luride, ut murmurare potius,
quam orare videaris: sic verba præcipitas,
ut respirare vix possis: sic oculis vagaris,
sic distraheris animo, sic omne corpus com-
ponis male, ut, qui nescit, quem librum
manu teneas, credat te fabulas legere, vel-
leque tempus nugando fallere. Quid lucrifera-
t Oratio talis? *Præcepto*, inquis, *vel
sic* *satisfit*: hoc *sufficit* mihi. Vis dicere:
*Ex intentione Ecclesiæ voces pronuntio Dei
laudem complexas: plus ipsa non exigit.*
Argutia insignis! Tamen, quod plus non
requiratur *ad substantiam* Orationis ab Ec-
clesia præceptæ, sit ita: Sententiæ proba-
bili non me opponam. Verum plus non
requiri *ad efficaciam* Orationis, ac fructum,
nego, & pernego. Cum enim malum sit
ex quolibet defectu, fieri non potest, ut
Oratio *plena defectibus*, & voluntariis qui-
dem, sit *bona Oratio*, atque ejusmodi, ut
ei præmium Christus promiserit. Imo,
quid est, ait Concilium Trevirense secun-
dum, *quid est voce psallere, mente autem
domum aut forum circumire, nisi homines
fallere, & Deum irridere?* Et Concilium
Lateranense sub Innocentio III. Cap. *dolen-
tes* præcipit *districte*, & in virtute sanctæ
obe-

obedientiæ, ut divinum officium studiose ac devote celebretur, *studiose* quoad officium oris, & distinctam pronuntiationem vocum, qualis decet eum, qui totius Ecclesiæ nomine Legatus pro universo terrarum orbe ad Deum accedit : *Devote* autem quoad officium cordis, ut idem versemus in corde, quod ore proferimus, & tanquam ab Angelo habente thuribulum aureum in manu sua Oratio *sicut incensum* dirigatur in conspectu Dei. Non igitur solum *orare simpliciter* est necesse propter rigorem præcepti, sed ut velis *orare bene*, quoties orare teneris, *extrema indigentia* urget, cui non per qualemcunque, sed tantum *per bonam Orationem* occurritur.

Fortasse autem : *Pro meis indigentis alias oro*, inquires, *brevius quidem, sed devotius etiam : in Horis vero recitandis de obedientia solum, non de indigentia cogito*. Siccine ? Obsecro, attende vir bone, quid loquaris, & agas. *Obedientia* onus imponit. Onus portas, laborem facis : sed quia *male* facis, pro *labore* nulla est spes mercedis, certa est gravis poena : age ! num tua resolutio viri sapientis decretum sit ? Nempe si orares *devote*, orare, *lentius*, & adjicere forsitan *quadrantem horæ* deberes temporis, quod nunc impendis precibus, per quas Deus offenditur magis, quam colitur. Quid tum ? Tantine tibi est *Cultus Dei*, ut *quadrans horæ*
tem-

tempus videatur longum nimis, si addi debeat, ut præceptum, non dico, fiat, sed recte fiat? tibi, aio, qui hoc præcipue fine consecratus Sacerdos es, ut te colendo Deo, & *tota vita* colendo, quantus es, *totum* addiceres? Ah! stante hoc fastidio orationis, omnis de tua in cæteris functionibus devotione ac diligentia spes bona disparet. Si enim vere dixit Augustinus: *Recte novit vivere, qui recte novit orare!* vere etiam ego dicam: *Non didicit recte vivere, qui recte orare non didicit.* Itaque quæro: vel præter horarum pensum habes alias preces arbitrarias, vel nullas? si *nullas* habes: & *quas tenevis facere*, male facis, (da veniam sinceritati!) non credo, quod bonus sis. Si autem habes *alias*, suadeo, ut omittas, ne propter curam *pro arbitrariis* deficias in *necessariis*, aut, quod fere fit, langueas in *utrisque*. Id enim si fiat, male metuo tibi Profecto omnino non orare, & male orare vix non æquivalent. Orare autem esse actum *ad solutem* necessarium suis temporibus *necessitate præcepti*, docent omnes, *necessitate medii*, docent plerique: intelligis, quid sequatur. Nimirum, sicut aliæ multæ, ita obligatio orandi est *obligatio vaga*, de qua scimus, *quod detur*, quanquam determinare non possimus, *quando* stringat sub gravi, aut *quanto tempore* opus sit, ut *omissiones* coarctatæ coalescant in peccatum mortale.

Atque

Atque adeo licet *attentio superficialis*, ut vocant, forte sufficiat, ut satisfiat legi *Eccllesiasticæ*: & licet *singuli actus*, per quos fit oratio cum distractionibus voluntariis, tantum sint veniale peccatum: *Habitus* tamen perpetuo male orandi mortale flagitium erit, quia, ut supra monui, *semper orare male*, & *omnino non orare* æquivalent (nisi etiam primum sit pejus) jureque tum *divino* tum *naturali* æque præceptum est *orare bene*, quam *orare simpliciter*. Conclude, hinc quanta incumbat tibi bene orandi *necessitas*.

Sed accedit necessitati *utilitas*. Tu festinas, ut *cito* a molesta occupatione expeditus ad laborem tua opinione *utiliorem* transferre te possis. *Præjudiciis* ageris, bone vir, & quia orare *non delectat*, existimas, *nec prodesse*. Verum, quis & tu? Sacerdos es tu, qui orationem inter *levioris momenti* negotia numeras? Imo (utinam fallar! credis fortasse, male tibi tempus perire, quod sacris Horis impendis. Memento, quæso, quod veritas dixit: *Oportet semper orare*, Luc. 18. Sine dubio *Orationem* inter utilissimas humanæ vitæ occupatione ponens. Cur enim oportet semper orare? Nempe quia occupationibus cæteris benedictio a cœlo, nisi per *Orationem*, plerumque non venit, quippe cum neque qui plantat, sit aliquid, neque qui rigat, sed *qui incrementum dat*, *Deus*, 1. Cor. 3. Quomodo? Non alio modo,

modo, quam quod labores nostros *per pluvias* de cœlo fœcundet, & *calore solari* foveat ad maturitatem. Quodsi actiones *naturales* atque *Politicae*, ne steriles sint, ab oratione sibi humorem exposcunt: quis non videt in negotiis animæ (sive pro nostra, sive pro aliena agatur) nihil agi, nisi *affectionibus* efficaciam *Oratio* impetret? Enimvero si quis Parochorum diu, noctuque se fatigat pro suis: neque tamen colligit multos fructus: certus sum, radicem mali non esse aliam, quam quod suæ industriæ magis, quam precibus fidat. Nos orationi *primum*, deinde ministerio verbi intenti erimus, aiebant Apostoli Act. 6. Et idem fuit omnium sensus, quotquot operarios utiles in vinea Domini Ecclesia censuit. I nunc, & orationis laborem inter exigui momenti negotia, quibus tempus sine fructu impenditur, recense, si audes. *In negotiis salutis* sive propriæ, sive alienæ *media*, in quibus proportio ad finem reperiatur, *nulla* suppetunt, nisi quæ DEUS *exoratus* suppeditat. *In negotiis civilibus* noster est *conatus* ad finem: *Successus* iterum est DEI, quippe qui, si velit, nostros labores omnes velut telas aranearum disperdit. Ah Deus! quam nullius cerebri homo est, qui ex hoc discursu non intelligit, quam *utiliter* occupetur, qui orando se occupat.

Cur igitur cum detrimento utilitatis festinamus ad finem? Fateamur, quod res est: non necessitas, non utilitas orationis nos latet; sed *molestus* est labor orare devote: *fastidium* vincit desideria pia: donec ostenderis, quod in usu Breviarii *deliciæ* sint, non persuadebis, quod suades. Ita frigidi *Oratores* pro se. Et habent argumenta, per quæ videntur excusare acediam. Primum ajunt: *humanum est* tædio affici ex longæ præcationis continuata molestia. Horam solidam, & amplius, *collecto animo*, atque ab urgentibus negotiis, curisque averso, soli Deo affigi, non est cujuslibet, minime illius, qui per officii occupationes impeditus, *sub seram noctem* incipit signare se cruce, & *Domine labia &c.* inclamare. Deinde accedunt *impedimenta externa*. Non sumus *Monachi*. Orantem circumstant domestici, & jam ancilla, jam servus, jam Cooperator, jam ædituus, jam mendici interpellant. Denique psalmi *obscuri* sunt: quis sapide recitet, quod non intelligit? Audiivi omnia. Ad singula respondebo.

§. II.

De tempore, & loco Orationis.

Igitur de longitudine Divini Officii queraris, & de impedimentis externis, & de obscuris.

scuritate Psalmorum. Nego, ullam ex his *excusationem* valere pro culpa acediae, cuius in orando reum te facis. Nam, si modo velis, in promptu *remedium* habes primo *ma-*
lo a tempore, alteri *a loco*, tertio *a modo* orationis. Uti *remediis*, adeoque ex regulis, quas exponam, uti si nolis, cessa distractiones tuas jactare pro non voluntariis. Nam, si dem etiam (quod difficulter in tanta socordia, quantam in multis notamus, credibile est) si dem, quod non sint voluntariae *directe*, atque *in se*, quomodo quod non sint voluntariae *indirecte*, & *in causa* tueberis? Certe, qui praevidet, se, si certis ludionibus se immisceat, sine dubio perditurum pecunias, nec tamen omittit, censetur *voluntariam* fecisse jacturam. Non igitur erit *innocens*, qui nihil dubitans, quin attente *orare* tali tempore, tali loco, tali modo non possit: nihil tamen in tempore, nihil in loco, nihil in modo mutare vult, licet possit, & facile possit. Ostendo, quod possit.

Tu Breviarii preces *simul omnes* una hora deblateras, & saepe *sub noctem*, cum fatigatum corpus oculos in somnum inclinat. Nihil miror, quod sentias molestiam, quod afficiaris fastidio, quod festines ad finem. Verum, non est ista Ecclesiae mens, sed tuus abusus. *Brevis* oratio erit, si distribuas

R. P. Neumayr Vir Apost. E tem.

tempore: *jucunda* erit, si non differatur ad noctem. Non potest Clericus occupatus observare *ordinem* temporum! Sæpe hoc audio objici mihi. Sed *de ordine*, & *bono ordinis* jam in libello de gratia vocationis Sacerdotalis considerationem non inutilem dedi. Hic autem de ordine circa Horas Canonicas *in specie* noto, nequaquam negare me, quod *pro casu extraordinario* regula scribi non possit. Sed quæro: Quare *ordinarie* non potes Matutinum ac Laudes circa horam quintam aut sextam anticipare? Quæro (si hoc nolis) quare non potes *media hora* citius, quam huc usque solebas, te e strato proripere, & dictas preces *ante Sacrum* persolvere: Quæro: cur *post Sacrum*, aut certe ante mensam legere non potes Horas Minores? Tandem quæro: cur pro Vesperis & Completorio nullus quadrans *post mensam*, aut post somnum meridianum (quem, ut ad alias functiones alacrior sis, non solum non carpo, sed etiam suadeo) est vacuus? Ecce! sic distributa *in particulas* oratio nunquam longa, nunquam fastidio obnoxia erit. In observanda etiam distributione horarum nulla se difficultas movebit, si modo *duæ horæ*, hora *decumbendi*, & hora *surgendi* per legem, nisi *in casu extraordinario* non violandam, sint *fixæ*.

Ad-

Adde vero accommodo tempori *locum* accommodum, & jam non *fastidio* solum, sed etiam *distractionibus* occurristi. Tu, cum oras, *stas* ad fenestram prætereuntes curiose contemplans, *sedes* in cubiculo, ubi alii garriunt, *ambulas* in loco, ubi oculos ac aures mille objecta in se abripiunt: ipse judica, num sit possibile, ut cor colligatur. *Claudi ostium* Christus vult, & in abscondito orari Patrem ab eo, qui serio sibi *spiritum devotionis* desiderat. Tota difficulas in hoc puncto se versat, ut ex consideratione necessitatis, & utilitatis supra expositæ *piam affectionem* ad Horas Canonicas excites. Ita ultra incitaberis, ut *impedimenta saporis*, quæ a loco, & tempore veniunt, tollere sategas. Illis sublatis, facile erit observare *modum orandi*, a quo non *utilis* modo, sed etiam *suavis* Oratio fiat. De hoc modo sit

§. III.

De modo orandi.

Compositio corporis, & applicatio mentis *Modum orandi*, conficiunt. Et *Compositio corporis* quidem, sive *situs*, ac *cæremonia* etiam extra chorum *utiliter* variantur, sicut *Rubricæ* præscribunt, quarum observatio locum ac tempus orandi paulo ante designatum seligenti facillima est. Itaque, ubi

solus es, & in cubiculo: flecte genua, inclina caput, sta, sede, signa te cruce, prorsus sicut faceres, si cantares in Choro. Experieris, ejusmodi situs ac rituum *mutationem* multum conducere, ut, sicut *corpus* exercetur in religiosæ reverentiæ legibus, ita sensus devotionis excitetur, & alatur *in anima*, haud secus, atque contingit in *viatore*, cui jucundus fit labor viæ ex varietate progressus, quem modo *pedes* facit, modo *eques*, aut iam *in curru*, jam *in navigio*. Sicut autem *ista varietas* corpus iter facientis oblectat: Ita animum recreat multo magis *occupationum* varietas. Audiendo, loquendo, cantando, meditando sit brevis via, & medemur fastidio. Similiter præter compositionem *corporis* etiam applicationem *mentis* in illo requiro, qui experiri desiderat, quam suavis sit Dominus devote oranti.

Obscuritatem in psalmis objiciunt, qui, cur parum ament orare, se excusant. Neque nihil dicunt. Est enim animo *Oratio*, cujus *sensum* non percipit, id, quod gustui est *cibus* non coctus, *nux* non fracta, *vinum* in uva nondum matura. Verum applicatio animi, ne saporis orationis obsistat defectus intelligentiæ, non *ad voces* intendi debet. Habes *aliu[m] cibum*, qui palatum afficiat jucunde, si vesci velis. *Breviarium* exlectionibus, ex psalmis, & ex precibus componitur.

tur. *In lectionibus* applica mentem, ut discas, & vel ex doctrina, vel ex historia, quam legis, proficias. *In Psalmis* age, quod monet Augustinus, ut agas. Si psalmus orat, ora, si gemit, geme, si gratulatur, gaude, si sperat, spera, si timet, time, idque (ut sensum facilius reperiās utilem tibi) non in persona Davidis, sed in persona Christi, vel Ecclesiæ, vel tua. *In precibus* tandem, quæ aliud non sunt, quam vel hymni, vel Collectæ, vel brevia suspiria, nihil est facilius, quam animum, forte in psalmis vagum, revocare in semitam, & ad singulas Horas ab initio, in medio, in fine (per Hymnos, per Gloria Patri, per Antiphonas & Orationes,) spiritum dormitantem novis, novisque identidem stimulis excitare.

Non sunt malæ, inquires, hæ observationes: sed quod minus observentur, humana imbecillitas facit, nunquam alia magis, quam cum orandum est, in mille nugas distracta, objectoque invisibili per nullam industriam affigenda diutius. Parcior ista, vir bone! Nam quod tot Sancti potuerunt, cur nos non possimus? Invisibilis est DEUS, quem oramus, oculis corporis utique, sed non oculis Rationis, non oculis Fidei, qui oculi multo præ corporeis in frequentiore usu nobis esse deberent. Utamur! Ita industriæ hucusque explicatæ vigere incipient,

& in evagationum exterminium feliciter agere. Uteris autem (certissimus sum) uteris industriis, si *serio*, atque *intime*, quod supra jam monui, inspexeris *occupationis*, cuius *amorem* commendo, summam necessitatem, ac pretium. Congredere tecum: Et ut expugnes damnabilem acediam, convince teipsum de hac evidentissima veritate: *Recitare devote Horas Canonicas est occupatio imposita ab obedientia: ergo est occupatio, quoad pretium coram DEO, omnibus occupationibus præceptis æqualis per se loquendo, & si cætera sint paria, quæ ad modum executionis pertinent. Insuper est occupatio, per quam reliquis occupationibus sive præceptis, sive arbitrariis Benedictio a DEO sperari potest, & aliunde vix potest, quia devotionibus liberis meritum obedientiæ deest, virtutis Deo præ omni victima æstimatæ. Sequitur, quod prudenter ad nullam aliam occupationem tenerius affici debeam, quam ad pensum Horarum. Hac demonstratione penitus imbuta mens Breviarium amabit: Et AMOR faciet, ut recte orandi cupiditate incensus, tempus, locum, modum devotioni aptissimum alacriter decernas, teneasque constanter, cum fructu in cæteras functiones Sacerdotales ad DEI gloriam maiorem, ad animæ tuæ in omni virtute profectum ampliorem, ad ovium prætera tuæ curæ creditarum uberius emolumentum mirabiliter exundaturo.*

ARTI.

ARTICULUS III.

De Meditatione.

PRæter Orationem *vocalem*, ut amet mentalem Sacerdos, omnes Sancti hortantur, volentes, ne nullus sit, qui non (ordinarie saltem) ante aut post Sacrum dimidiam minimum horam, aut certe *quadrantem* Meditationi rerum divinarum *quotidie* consecret, nulla *excusatione* admissa, quam aliqui a mole laborum, alii ab artis ignorantia, alii a distractionibus in intellectu, & ab ariditate in voluntate prætexunt. Singulis responsurus Meditationum utilitatem primum, deinde praxin & exempla propono.

§. I.

Meditationum utilitas.

MEditari est *sibi ipsi* concionari. Quantum igitur *concionando* prodesse tuis, tantum *meditando* potes prodesse tibi. Quanti referat Sacerdotem ad functiones *Statui* proprias vehementer *affici*, in libello de gratia vocationis diei 1. Confid. 1. luculenter ostendi; addidi hanc *affectionem* excitari, &

ali non per aliud medium felicius posse, quam per argumenta ex Fide, Spe, & Charitate petita. Nunc quæro: ut hæc argumenta vim habeant, *a quo*, & *quo modo* applicabuntur, nisi Sacerdos ipse *meditando* applicet sibi? Certe rarissimus est, qui habeat hominem, *a quo* hoc genus obsequii præstari facilius, sæpius, atque utilius, quam a seipso possit. Didicisti *aliis* concionari: labore & apparatu multo minore concionaberis tibi. Tibi quotidie præsens es, & quacunque tu voles, hora, *expeditus* auditor: tibi loquens semper *benevolas* aures habes: eadem ut sint *attentæ*, ac *dociles*, imperio facis. Et si facis, quanto fructu facturus sis, quis explicet satis? Pleni sunt omnes libri, plenæ sapientum voces, plena exemplorum vetustas de Meditationis encomiis. Mihi ad propositum sufficit prædicare unum unicum effectum, quem in Meditantibus produci, si serio agant, experientia docet, & est *alacritas animi ad diei præsentis labores*.

Sæpe spiritus vitales, qui sunt subtiliores particulæ sanguinis, a crassioris visci humoribus ita opprimuntur, ut penetrare ad nervos animandos in motum difficillime possint, unde fit, ut homo, quantus est, totus langueat, expallescat, imo, nisi juvetur, in deliquium concidat. Juvatur autem, si sopiti spiritus excitentur. Et quomodo excitantur.

tantur? Nempe per repentinum terrorem, per vehementem concussionem, aut per Sympathiam novorum spirituum, qui ex vino aut balsamo per nares in cerebrum penetrant, inde per nervulos diffundendi in corpus. Ecce! hic est *effectus* Meditationis, quem laudo. Heu! multo sæpius anima, quam corpus, languet: imo languor corporis redundat in animam sic, ut *orare* fastidiat, *laborare* nolit, *pati* omnino detrectet: & tamen *ex his tribus verbis* (quod sæpe meminisse debemus) *tota vita* Sacerdotis componitur. Quid consilii? Princeps Sacerdotum suppeditet. Cum cœpit pavere, & tædere, & mæstus esse, quid fecit? Secessit *ad orandum*. Tres ipsas horas oravit, *eundem sermonem dicens*, hoc est, meditando ruminans, ac veluti mastigans. Et quo eventu? Solatium ab Angelo tam solidum venit, ut ab agonia, tanquam a morte resuscitatus ad vitam novam, exarscit vultu, exilierit animo: progressusque ad discipulos alacriter inclamaverit: *Sur- gite! Eamus!* Et quorsum? In montem Thaboreum crederes, ad delicias, ad gloriam, ad Cœlum vocare: aut in urbem certe, ubi novis prodigiis excitata plebs novos triumphos, ac Hosanna ingeminet: aut in Ægyptum utique, quo nullius Hercdis furor pertingat. Verum erramus. *Ecce! qui me tradet, prope est.* ait Salvator: *Er-*

Eamus obviam ei ; Jam enim possum bibere calicem, quem nauseabam ! *Eamus* in vincula, in flagra, in spinas, in contumelias, in crucem !

Audis? vides hoc exemplum Petrine : neque tamen potes *una hora citius* evigilare de somno, ut *tempus meditandi* ne desit? Promptus semper ad quævis ardua *Spiritus Christi* fuit: sed *caro infirma* confortari *orando* debuit, ut se spiritui alacrius conformaret. Tibi *corpus*, quod corrumpitur, sic aggravat animam, ut dubium sit, num caro plus, quam spiritus langueat: neque de remedio cogitas? Sopitos spiritus, dixi, terror, odor, vinum exuscitant: & *terror* Christum a deliquio revocavit, intuentem horrendum diluvium, quo involutum iri genus humanum, si pati ipse recusaret, *meditans* conspiciebat: *bonus odor* excitavit natus a fructibus, quos ex sanguinis sui semine in jucundum Patri suo Paradisum esse progerminaturos *contemplabatur*: fortis ut mors *dilectio* recreavit, a qua tanquam *a vino generoso* ebrius, carnifices amplexabatur pro fratribus, spinas contrectabat pro gemmis, patibulum pro Throno gloriæ conscendebat. *Tanta est vis Meditationis* ad remedium languoris, & *sanandos affectus*, nisi tamen obiter, atque mere *ad speciem* peragatur, quod ne fiat, postquam *utilitatem* ostendi, *facilem praxin* dabo.

§. II.

Meditandi praxis.

PRaxis Meditandi duo complectitur, selectionem materiæ, & observationem formæ. *Materiam* offerunt obvii libelli, & quælibet *veritas revelata*, quales in sua puncta digestas nuper xenii nomine, sub titulo: MICÆ EVANGELICÆ &c. DD. Sodalibus Congregationis Majoris Monacensibus obtuli. Dividitur Materia in *Historicam*, *Dogmaticam*, & *Pateticam*, prout textus aut *narrat*, aut *docet*, aut exprimit alicujus Personæ *affectum*. Forma sic habet.

I. *Ante Meditationem* fit *Præparatio* pridie ante somnum, hoc est, ordinarie circa *mediam nonam*, nam ut *bora nona* Sacerdos cubitum eat, opto vehementer, ne scilicet *ultra quintam* dormiendi *necessitas* inaniter ac perniciose jactetur. Quod enim, qui *ultra nonam* vigilant, *ravissime* tunc res serias saltem serio tractent, certo scio: & quod, qui *ultra quintam* dormiunt, deinceps per diem *nullum ordinem* tenere soleant, atque *in specie*, quod *usum Meditationis* ejusmodi Endymionibus frustra suadeamus, etiam scio. Fit autem *Præparatio* hoc modo. Primo, lege ex libello

lo ad hoc selecto Meditationis *materiam* attente: deinde *clauso volumine* Responde tibi ipsi ad tres quæstiones. 1. Quæ est crastina Meditationis Materia? 2. Quæ puncta: 3. Quis affectus, & fructus. Extant exempla Præparationis *ex hac methodo* ante singulas Meditationes in theatro meo Ascetico, & ipso libello de gratia vocationis Sacerdotalis.

II. *In Meditatione* post invocationem Spiritus S. circa præparatam Materiam & *quodlibet ejus punctum* exercentur potentia animæ. MEMORIA Puncti propositi *sensum*, quis sit, aut quis non sit, *enucleatius* ex iis, quæ legimus, vel aliunde scimus, exhibet. INTELLECTUS pro varietate materiae varie circa argumentum a memoria propositum versatur, nempe aut *argumentando*, ut *certitudo* mysteriorum vel veritatis revelatae profundius penetretur: aut *amplificando*, ut *momentum* ejusdem veritatis vivacius apprehendatur, ac æstimetur: aut ex veritate speculativa practicam *inferendo*, ut Meditationis affectus non sine effectu sint. VOLUNTAS ab intellectu sic præparata in varios affectus prorumpit, qui omnes *circa tria tempora* versantur *per reflexionem* in præteritum, *per resolutiones* pro futuro, & *per petitiones* pro præsentī. Ad *reflexionem* pertinent gratiarum actio, pudor, dolor, accusatio sui, optatio, deprecatio &c.

&c. *Ad resolutiones* oblatio propositorum, rejectio excusationum, confutatio objectionum, victoria impedimentorum, desideria imitandi Sanctos, gaudium, amor, tristitia, audacia, zelus &c. Et *ad petitiones* omne genus *obsecrationum*, & *colloquiorum*, quibus *singula puncta*, & ipsam Meditationem finimus. Dicitur autem *obsecratio*, non quævis petitio, sed animata *ab argumentis*, quæ quia *nostrum fervorem* accendunt, facilius DEum movent ad miserationem orantis. Ejusmodi sunt alia *a persona DEI*, quem oramus per ipsius perfectiones, per sapientiam, potentiam, fidelitatem, clementiam &c. alia *a persona Christi*, *B. V. & Sanctorum* enumerando singulatia facta, & *merita*: alia *a persona nostra*, exhibendo misérias, conatus, atque pericula. Similiter agimus in puncto secundo ac tertio, si tempus superfit. Si enim *in primo puncto affectus* affluit, male ad secundum festinas, quia naturæ etiam occurrentes insulas, in quas exscendere statuerant, si minus prospera navigatio foret, *favente vento* sine attentione prætervolant.

III *Post Meditationem*, si fructum *durare* velis, hoc est, *alacritatem spiritus* ad quidvis fugiendum, faciendum, ferendum, utcunque DEUS disposuerit, diuturniorem esse, *Puncta* ubi errepete, & *proposita generalia* certo loco, tempori, modo alliga. Sunt, qui

qui etiam *scribunt*, addentes argumenta, quæ vehementius moverunt, id quod est *lumina Meditationis* notare, futura usui, cum Cœlum micabit obscurius. Sed *in exemplis* omnia clarescent ad votum. Dabo pro diversitate materiarum diversa.

§. III.

Meditationum exempla.

Exemplum 1. In textu Historico.

Textus *historicus* dicitur, qui aliquid narrat, ideoque *verbum* usurpat *in præterito tempore*, Ita hic textus 2. Pet. 2. *DEUS Angelis suis non pepercit*, narrat de lapsu, & pœna Angelorum: hæc est *materia*, hæc puncta: *fructus* timor DEI. Ecce! ita confecta est *Præparatio*

Dum meditaris, *Memoria* singulas voces textus (nam singulæ pondus habent) recolit sic: *DEUS*, non tyrannus, *Angelis* tot actalibus, *peccantibus* semel tantum, *non pepercit*, nec in æternum parceret. *Intellectus* ex observatione tam lamentabilis eventus *infert* conclusionem practicam: *ergo timendum est fore, ut nec mihi parcat*, probatque, causas timendi esse, adducendo argu-
men-

menta extrinseca, vel intrinseca, quæ occurrunt ruminanti hunc versiculum:

*Auctores, ratio, paritas, exempla,
sequela.*

Inde *voluntas reflectit se* in vitam præteritam, & optat, ut conformasset se huic veritati, detestatur audaciam, miratur DEI patientiam &c. Postea *offert propositum novum* in timore & tremore operandi salutem suam, ipsaque etiam *confinia* peccati gravis, & *dubiam* conscientiam perhorrescendi. Tandem *obsecrat* per suam imbecillitatem, ac levitatem, per Christi pro se, non pro Angelis mortui merita, per DEI longanimitatem, ut DEUS se firmet in bono, sic, uti Angeli boni post victoriam firmati sunt. Similiter proceditur in puncto secundo.

In fine propositum, ut ita loquar, *particularizatur*, & affectus *timoris DEI*, qui erat *fructus* meditationis, certo loco, tempore, occasione, ubi *periculum* peccati est, affigitur. *Modus* timoris componitur ad exemplum alicujus Sancti, eg. Jobi, qui verebatur omnia opera sua, omnes intentiones operum, sciens, quod DEUS non parceret delinquenti.

Exem.

Exemplum 2. in textu Dogmatico.

TExtus *Dogmaticus* est, qui *Dogma fidei* sive *speculativum*, sive *practicum* (non tamen *Historicum* (exhibat, adeoque nihil narrat, sed vel *per modum indicativum* aliquid affirmat, aut negat, vel *per modum imperativum* aliquid præcipit, prohibet, suadet, monet, dissuadet, improbat.

Speculative Dogmatici textus exemplum est hoc: *Statutum est hominibus, semel mori.* Heb. 9. itaque *materia* meditationis est de morte, *Puncta* de certitudine legis, & de universalitate, *Fructus*, humilis resignatio.

Memoria singulas textus voces ponderat. *Statutum* est lege immutabili, *hominibus* sine exceptione ætatis, conditionis, meritorum, *semel*, non sæpius, non bis, aut ter, *mori*, hoc est, separari a corpore, & transire a tempore in æternitatem, quin scias, qua hora, quo loco, quo modo. *Intellectus* observans *momentum* tantæ veritatis concludit: *Ergo mea plurimum interest, sic vivere, ut semper paratus sim mori.* Atque hæc conclusio iterum pensanda est ex argumentis, quæ suppeditant.

Auctores, ratio, paritas, exempla, sequelæ.

Ita similiter *voluntas* reflexo in se obtutu *optabit*, ut vitam semper vixisse ex ista regula, dolebisque, quod vixeris, quasi semper victurus. *Offeret* propositum sic vivendi omni die, uti viveret, si sciret, vitæ postremam esse. *Obsecrabit* pro gratia bonæ mortis *per angustias*, quas passura est anima in exitu de corpore, per acerbam mortem Christi, per supremum dominium Dei, cui obedienter se subjicit.

Propositum *particularius* restringet *circa modum vivendi*, cavendo, ne quidquam decernat *ex affectu*, quem moriens non probaret, atque id præcipue ad imitationem S. Ignatii in omni deliberatione consilium a morte requirendum esse volentis.

Præctice dogmatici textus exemplum sit: *Sint lumbi vestri præcincti*, Luc. 12. *Materia* Meditationis est de cura castitatis. *Puncta*, curandi necessitas, & modus. *Fructus* affectio ad hanc virtutem.

Memoria exhibet dogmatis sensum, qui est, admonere omnes, quibus *lumbi* sunt, etsi jam seniores, & Apostoli essent, ut *curam* habent, *per cingulum* significatam. *Intellectus* necessitatem examinat rursus, sicut volunt.

R.P. Neumayr Vir Apost.

F

Au.

Auctores, ratio, paritas, exempla, sequelæ.

Et continuo voluntas, ut supra, in optationes, oblationes, & obsecrationes effundetur, qui affectus omnis Meditationis sunt anima.

Propositum in specie applica *ad curam vigilantia* circa pericula etiam remota, id quod vox *præcincti* inculcat: nam *discincti* se ad somnum componunt.

Exemplum 3. In textu Pathetico.

Textus *Patheticus* est, per quem persona loquens manifestat animi sui affectum, puta, gratulationis, doloris, querelæ, iræ, desiderii, *per omnes modos.*

Exemplum sit textus Pauli: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo!* Phil. i. Ita Materia Meditationis est textus *Patheticus* optantis mori. *Puncta* duo: *cupio dissolvi!* Primum: *Esse cum Christo!* Secundum. *Fructus*, moderatio amoris ad vitam præsentem, nam nimius amor vitæ multum nocet virtuti.

Memoria exhibet sensum verborum utriusque puncti, vel (si mavis) primi solius: *cupio dissolvi!* Paulus vitam instar
carce-

carceris contemplatur, & sic solvi a catenis desiderat. *Intellectus* desiderium hoc approbat, sicut approbant

Auctores, ratio, paritas, exempla, sequelæ.

Certe enim corpus aggravat animam : vita futura est melior, similis portui : & scimus, pluribus profuisse citius, quam serius mortem obiisse. Sic *voluntas* materiam accipit colloquendi Deo, & *optandi*, ut potius conatus esse *bene*, quam *diu* vivere : *offerendi* se Deo ad quemvis laborem, atsi periculosum sanitati : *obsecrandi* pro fortitudine animi ad quævis ardua. Similiter age *in puncto secundo*.

Fructus erit imitari candelam, quæ consumi *in ara* cito mavult, quam diu otiosa servari *in cista*. In specie, quando adeundi sunt ægri contagiosi, cum resolutione heroica dic, quod Ven. P. Petrus Faber primus S. Ignatii socius dicebat : *Obedire est necesse, vivere non est necesse*.

Spero, per methodum Meditandi sic explicatam (quæ etiam ad Conciones & adhortationes *pro aliis*, sive ex pulpito, sive in sacro tribunali servire potest ad usum vel *ex tempore*, & sine magna præparatione salubrem) spero, inquam, amorem exercitiû

Sacerdotibus tam congrui in lectore, quippe de Meditationis utilitate, facilitateque convicto me tantum excitasse, ut ad sublimius quoque orationis genus, quod explicare aggredior, avide adjecturus sit animum.

ARTICULUS IV.

De familiaritate cum Deo.

STo promissis factis in libello de gratia vocationis Sacerdotalis, & exhibeo hic tria genera colloquiorum cum Deo, intra & extra tempus Meditationum, quoties labores permiserint, & spiritus impulerit, sive *per brevia suspiria* (quæ *precum jaculatoriarum* nomen habent) sive *per longius commercium* usui futura ad perpetuum exercitium memoriæ de præsentia Dei, illiusque beatæ familiaritatis, qua *cum Christo* utebantur Apostoli, & cui ut *cum Deo* assuescerent, omnes Sancti omnem industriam adhibuerunt, illud, quod totius Sanctitatis synopsis comprehendit, præceptum sollicite exequentes: *Ambula coram me*, nempe non per sterilem memoriam, sed *per suaves affectus*: sic eris *perfectus*, Gen. 17. Hoc certum est, nullam cogitari posse industriam, quæ VIRI APOSTOLICI sive zelum fortius excitet, sive labores *dulcius* recreet præ hac cogitatione: **DEUS & EGO!**
Eia!

Eia ! non satis magnum alter alteri thea-
trum sumus ! Assertionem per argumenta
non probo , sed ad experientiam provoco ,
quam ut facilius tibi compares , *Exempla*
habe , quæ imiteris. Materiam , formam ,
tempus singulis colloquiis designabo.

§. I.

Colloquium cum Deo Historicum.

Familiaritas cum hominibus vel *fastidium*
parit propter defectus , quos alter in al-
tero post longiorem conversationem adver-
tit : vel *periculum* , ne per amoris excessum
alter ab altero pervertatur , aut saltem
pretiosi temporis jacturam in nugas faciat.
Neutri malorum obnoxia est familiaritas
cum Deo , vel cum Coelitibus propter
Deum : semper jucunda , semper sancta est ,
imo nutritrix sanctitatis , si modo utaris *sancte* ,
& sine negotiorum , quorum curam *ex of-
ficio* curas , detrimento. Unum moneo :
ne audeas ad *amice* conversandum cum Deo
accedere reus peccati gravis. Nimis atrox
impudentia est *osculum oris* appetere , ante-
quam ad *Domini pedes* abjectus audieris :
Dimissa sunt tibi peccata tua ! Postquam
autem *læta spes* animum exhilarat de *statu*
gratiæ , utere licentia , quam tibi amabilis
Deus concedit , *confidenter* : & quoties
libet,

libet, *reverenter* quidem, sed uti *Minister fidelis* sine trepidatione, non uti *triste mancipium* pallens ac tremens colloquere.

Genus colloquii primum *Historicum* voco, quia *in narratione* consistit. Ejusmodi narrationem *materia* triplex est. Possumus enim Deo, vel Coelitibus *de ipso Deo* narrare opera Sapientiae, Justitiae, Misericordiae Dei, *sicut* B. V. Dei Mater in Canto *Magnificat* narrat. Possumus narrare *de nobis* nostra prospera, nostra adversa, nostra bona & mala opera, nostra pericula, nostras infirmitates, nostros labores, & successum laborum, *sicut* Discipuli de Missionibus reduces referebant Christo gaudentes, quod etiam Spiritus ipsis subjicerentur. Tandem narrare possumus *de aliis*, sive supra, sive infra, sive circa nos sint, describendo eorum mores, facta, fortunam, indigentias &c. *Sicut* de morbo Lazari, & morte Christo narraverunt sorores Lazari, & de vita ac morte ipsius Christi Discipuli euntes in Emaus.

Narrationis *formam* efficit vel *congeries* rerum multarum, ac variarum, vel si narratio circa unum tantum objectum versatur, *expositio* fiet explicando *per ordinem* initium, medium, & finem facti, aut eventus. Neque dicas: Quid narrabo Deo,
quod

quod non ante jam sciat ? Nam memento, sic eum velle nos secum versari, ut, *quasi nesciret omnia*, audire a nobis etiam nostras minutias cupiat. Ideo ultero provocat ad respondendum & narrandum sibi de nobis. Clamat : *Adam, ubi es ?* Interrogat : *Cain, ubi est Frater tuus ?* Quærit : *Qui sunt hi sermones, quos conferis ?* Urget ultro provocans : *Reduc me in memoriam, & judicemur simul : NARRA, si quid habes, ut justificeris !* If. 43.

Tempora his narrationibus opportuna sunt tria. 1. *Post feliciter gestum negotium, & optatum verum eventum.* Sic enim Officiales Principum rationem administrationis suæ Domino referunt. *Ita* Moyses Exod. 15. fecit post Ægyptios in mari rubro merfos : *Ita* tu coram Deo crucifixo, vel Eucharistico facies, successum felicem usque ad minutias grati animi causa cum gratulatione recensens. 2. *Tempore desolationis*, ubi rejectis, quæ creaturæ offerunt, solatiolis, tuæ *tristitiæ* originem, materiam, & affectus Deo expones, *sicut* Pater Energumeni Marc. 9. Filii calamitates, & cruciatus dæmone singillatim enumeravit. 3. *Tempore quotidiani examinis*, ubi (uti supra in exemplo exhibui) juvat totius diei seriem ex hora in horam sic Deo describere, *sicut* Ezechias omnes

annos suos in amaritudine animæ suæ recogitavit: & adhuc hodie multis in more est *semel quot annis* facere, dum Confessionem de tota vita, vel saltem de illo uno, si non coram Sacerdote, certe *coram Deo* deponunt. Credi non potest, quam mirabiliter dulces *affectus* sint, quos ejusmodi narrationes parturiunt.

§. II.

Colloquium cum Deo Dogmaticum.

Dogmaticum appello *a materia*, quia aliquam *quæstionem* Deo propono circa Dogma fidei seu speculativum, seu practicum, atque velut *disputabundus*, quidquid pro vel contra alterutram partem contradictionis occurrit, propono. *Occasionem* his quæstionibus iterum præbet consideratio Dei, proximi *in obvio eventu*. Sic, si *vides* impium superexaltatum sicut cedros Libani, quære ex Deo cum Jeremia: *Quare via impiorum prosperatur?* c. 12. Si *audis* infeliciter tibi successisse laborem pro Deo susceptum, interroga cum Psalmista: *DEus meus, quare me dereliquisti?* Psal. 21. vel cum Job. *Quare frustra laboravi?* cap. 9. Si *sentis* per impetum abreptum te esse in consilium malum, reverenter expostulans dic cum Isaia cap. 63. *Quare errare nos fecisti,*

fecisti, Domine, de viis tuis: indurasti cor nostrum, ne timeremus te? Si intelligis ex creaturis Creatorem, comparatione facta, ride, quæ vides, & dic cum Davide Psalm. 20. Domine, quis similis tibi? Si dubius hæsitas, interroga cum Deipara: Quomodo fiet istud? aut cum Saulo: Domine, quid me vis? Denique sicut in conversatione cum hominibus omnium discursuum argumentum est Quæstio nata ex curiositate sciendi circa occulta nobis, aut ex hæsitatione circa acta vel agenda, per quam concitantur disceptationes suadentium, dissuadentium, accusantium, defendentium, laudantium, aut vituperantium sive rem, sive modum: ita quoties cum Deo agis, quæstionem propone, quæ digna responso sit. Et si respondet Deus, non acquiesce continuo, sed urge, donec objectionibus tuis satis sit factum, uti SS. Thomas, & Bonaventura, cum studerent, fecisse dicuntur.

Respondebit autem DEUS? Omnino. Etsi enim cessarint oracula, & voces de coelo formatæ in aere: loquitur tamen Deus *ad cor*, Os. 2. locutione, quali Spiritus Spiritui loquitur, & Angelus Angelo suos conceptus manifestat. Interdum senties *lumen* repentinum, a quo omne dubium evanescit: interdum (nempe cum

F 5

de

de rebus *agendis* consultas) movebit se subito fortissima *inclinatio* ad unam partem contradictionis præ altera, conjuncta cum *dulci fiducia* de superandis difficultatibus, quæ se opponunt: interdum, cum interrogas, quæ Deus te scire non vult, ita, quando minime putabis, *sciendi aviditas* evanescet, quasi increpantem audisses: *Quid ad te? tu me sequere!* Joan. 21.

Ecce! ejusmodi seu *lumen*, seu *inclinatio*, seu animi *quies* & *pax* post inquietudinem, est *responsio Dei*, cui acquiescere decet, mentemque ab oratione ad *executionem* intendere. *Ordinem*, qui in Angelis est, in te observa. Tres numeramus Hierarchias. Suprema est *contemplatrix*, media *gubernatrix*, infima *executrix*. Ita in te *intellectus* meditetur, *voluntas* imperet, *reliquæ potentie* agant, quod Deus loquitur: & eris tu *Cælum Dei*.

§. III.

Colloquium cum Deo Patheticum.

Sicut *dogmatice* colloqui Deo solemus præcipue *tempore deliberationis*, sive quando in aliqua ambiguitate versamur *circa quæstiones*, an, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando agendum sit, quod

quod vel ad Deum, vel ad nos, vel ad proximum, vel ad Rempublicam pertinet: ita colloquio *Pathetico* idoneum est *omne tempus*. Patheticum enim hic mihi idem significat, quod colloquium *officiosum*, quo latentem *animi affectum* ore manifestamus. Hoc vero cum verbis brevissimis fieri queat, nulla est hora, qua non etiam occupatissimus per ejusmodi jacula exercere industriam *pro alenda cum Deo familiaritate* possit. Qui *longius* producere affectum volunt, id faciunt, cum ad Ven. Sacramentum invisunt, cum meditantur, cum *solitarii* magnalia Dei in ipso, in se, in obviis creaturis, in variis eventibus contemplantur.

Colloquia ejusmodi *longiora* Sacrificium *labiorum* appellantur in Scriptura, quale si immolas Deo per contestationem & laudem summæ Excellentię, erit *Latreuticum*, si per gratiarum actionem de singulari beneficio, *Eucharisticum*, si per deprecationem culparum, *Propitiatorium*, & si per petitionem, atque obsecrationes, *Impetratorium*. Formulam sive exemplū primi habes a tribus pueris in Cantico: *Benedicite!* ubi per omne genus creaturarum Deus laudatur. Exemplū alterius Judith composuit victorię *de Holoferne* relatę auctori se gratam sistens. Pro tertio erit usus Psalmus: *Miserere!* dicendus

cum

cum pausis, & attentione ad sensum versuum. Postremi ideam optimam Salomon *in templi dedicatione*, & Salomone major Christus *in Dominica Oratione* composuit. Meditare ! Imitare.

Breviora, & quæ fere per unum suspirium absolvuntur cum Deo colloquia eandem cum longioribus habent *materiam*, eandem *formam*. Quod *tempus* attinet, aliqui quoties sonat hora, usurpant: optime faciunt, qui *frequentissime*. Est enim *in precibus juculatoriis* ingens vis, eo quod *longæ Orationis* totam *substantiam* complectantur, cum æque, ut illa, sint *elevatio mentis ad Deum*: quod autem *perfectionem* attinet, facillime superent, quippe distractionibus ac fastidio vix obnoxia, & propter *impetum spiritus*, a quo tanquam ab arcu intenso emittuntur, plerumque a fervore, a reverentia, a fiducia, ab omnibus optimæ orationis proprietatibus *præ longa* laudabiles, atque, quod sequitur, *præ longissima* utiles. Una est difficultas, ut velis *assuescere*. Cur autem non velis? *Utilitas* summa est, *difficultas* vix ulla.

Copiam enim aspirationum tres libri suppeditant, Mundus magnus, Mundus parvus, & sacra Biblia. *In mundo magno* quidquid sive *natura*, sive *ars*, sive *casus* objicit sensibus, Dei potentiam, sapientiam, boni-

bonitatem prædicat, & monet, ut ad exemplum Sanctorum jam *in luce stellarum* defixus *terram* despicias: jam in *artificum* curas consideratione abreptus tuam *segni-
tatem* erubescas: jam fortuitis rerum *mutationibus* everſa Magnorum conſilia intuens, Divinæ Providentiæ *ordinationem* adores. *Mundus parvus* es tu. *In te* contemplare quoad corpus, & animam & fortunas, qui fueris, qui ſis, qui futurus ſis. Copia ſuſpiriorum ſumma ſe offert, & ingens materia *pudoris* de ſtatu naturæ, *doloris* de ſtatu peccati, *gratulationis* de ſtatu gratiæ, & gloriæ. *Verba* quoque, quibus hos, & alios affectus exprimas, deſſe non poſſunt in *sacris Bibliis* non peregrino, & in *Pſalmis* præcipue, quos quia *quotidie* legimus, labore facillimo, ad uſum, quem explico, nobis *familiares* reddemus. *Una reflexione* eſt opus *per paucos dies* continuanda, ut, qui verſiculi in *ſingulis pſalmis* dulcius, quam alii, te afficiant, attendas, eosque ad memoriæ ſubſidium *calamo* adnotes. Crede mihi: per tantillam induſtriam plenam *intra oſtiduum* pharetram habebis, unde ſagittas pro quavis occasione, quot, & quas voles, depromas, profuturas etiam *pro agone*, in tuum, ac tuorum ſolacium.

Utilitates induſtriæ conjicio in acervum, ut ſub uno aſpectu poſitæ potentius move-

moveant. Ajo : *Usus aspirationum* nutrit in *incipientibus* spiritum compunctionis, carnis acediam subigit, Mundi fallacias detegit, dæmonis audaciam frangit, amaritiem poenitentiae, novæque vitæ tristitiam temperat. *In proficientibus* exercet contemptum praesentium, curam futurorum intendit, inflammat amorem virtutis, servit prudentiae, commendat temperantiam, invigilat justitiae, fortitudinem animat, atque per actus frequentatos in omni genere habitum parit. *In perfectis* per hanc praxin vivit fides, crescit spes, religio viget, zelus ardet, charitas agit, & patitur : denique *vita* Christus est, *mori* lucrum. Breviter : *In Mystica Theologia* (quæ alio nomine *Sapientia unitiva*, sive *affectiva* vocatur) *primus* ad summam contemplationem gradus est lectio, *secundus* meditatio, *tertius*, ac proximus aspici usus frequens aspirationum, ac colloquiorum cum Deo, quippe per quæ contigit, ut anima tanquam a compedibus terrenorum affectuum libera, quoties vult, ad Coelum se efferens, rectissima via, & sine ambagibus in ipsum cor Dei se inferat, eique tam tenaciter conglutinetur, ut sæpe, nisi per violentiam, avelli non possit. Gluten *dulcedo* est, inter summas etiam ærumnas non raro tanta, ut homo mortalis voluptati cœlesti impar exclamare cogatur : *Satis est, Domine, satis est !* Quid ? *tanta bona*
tan-

tantillam a te curam non merentur? absit!
Quæ de familiaritate cum Deo scripsi, non potuit, opinor, vir sapiens legere,) si legit sæpius, & serio expendit) quin experientiæ desiderium senserit. Bene est! Habeo igitur, quod volebam: adhibebit oſtiduum, ut experiatur. Experietur.

ARTICULUS V.

De singularibus Devotionibus.

Sicut nihil in hac vita perpetuum est, ita quantumvis in Exercitiis devotionis hætenus enumeratis ad scrupulum sedulus sis: non efficies tamen, ut idem animi ardor, atque alacritas nullis interrupta fastidiis *imperturbabiliter* duret. Tempora mutantur, & cum temporibus nos. Itaque, quemadmodum ne corpori noceant mutationes veris in æstatem, autumnii in hyemem, siccitatis in pluvias, caloris in frigus, de remediis *mutationi* accommodis sollicite providemus: Similiter ut anima tempore desolationum ac ariditatis, cum *ordinariæ* devotiones fere, uti ægriturientibus cibi *quotidiani*, desipiunt, habeat, unde se recreet, ne in via deficiat: suadent Ascetæ, ut cuique ad manum sint devotiones *extraordinariæ*, conformes indoli, ac spiritui, & a gratia varietatis amœnæ.
Tales,

Tales , nisi fallor , erunt , quas suggero , opportunaë , quod opinor , ut Sacerdos & sibi usurpet , & suos doceat.

§. I.

Devotiones quotidianæ.

DEvotiones , quas *quotidianas* esse Sacerdoti velim , non *in Oratione vocali* constituo , contentus , si Horæ Canonicaë *ex data methodo* cum profectu in spiritu recitentur : sed suppedito *materiam* pro piis *cogitationibus* , & sanctis *affectibus* , quibus indulgendi *occasio* per diem se offert 1. quando animus ab aliis curis vacat. 2. Quando via longior (forte ad ægrum) eunda est solitario. 3. Quando mentem *fastidium* , aut *tristitia* subit , desitura in languorem , nisi spiritum excites : denique pro materia ad alias , aliasque jaculatorias preces , quarum tanta utilitas est. Singulis diebus singulas *industrias* assigno.

Dies Dominica sacra sit SS. TRINITATI. Ipsa est præcipuum objectum nostræ Fidei , Spei , & Charitatis. *Quis ut Deus ? Unus in natura , Trinus in Personis Deus ! Sanctus Genitor ! Sanctus Genitus ! Sanctus , qui ab utroque procedit ! Gloria Patri !*
tibi

tibi devoveo meam *memoriam* ! O ut ambulem coram te semper , & sim perfectus ! *Gloria Filio* ! tibi offero *intellectum* , unice intentus in *studium* lucrandi animas , quas tuo Sanguine redemisti ! *Gloria Spiritui Sancto* ! Tibi sacrifico voluntatem cum omnibus affectibus meis ! Unus Deus es , tres Personæ : una anima mea , tres potentiae : *Una unius* tota sit , æternum sit ! . . . Ecce ! per ejusmodi actus dies Dominica vere *Dominica* , hoc est , *dies Domini* erit , gloriæ unius Dei unice dedicata.

Dies Lunæ donetur actibus Misericordiæ ERGA DEFUNCTOS. Animæ purgantes ope indigent : Patiuntur enim vere , & atrociam patiuntur , & seipsas juvare non possunt. Nos juvare debemus , sæpe ex *justitia* , sæpius ex *gratitudine* , semper ex *charitate*. Est etiam facilis *modus* juvandi : Oratio , Eleemosyna , jejunium , denique quodlibet opus bonum *vim satisfactoriam* habet , quam *per modum suffragii* applicare animæ licet. *Dies Lunæ* huic destinata Exercitio *dies refrigerii* patientibus erit.

Dies Martis , ANGELIS CUSTODIBUS , tuo , tuorumque dicetur. Reverentiam illis debes *pro præsentia* : cavendum , ne quem offendens contra te concites. Gratitude *pro beneficentia* : tuos labores

R.P. Neumayr Vir Apost.

G

ipsi

ipsi suis orationibus juvant : tua verba suis inspirationibus animant : tuos conatus sua ope sustentant. Cavendum , ne tibi *laudem* tribuas , quam ipsis debes. Fiduciam *pro custodia* : Quid metuis ? quidquid , quantumvis arduum , contra quoscunque adversarios *pro Deo* aggredieris , audacter age : non enim *solus* agis. *Angelus Domini* tecum est : cavendum ne *per diffidentiam* indignum te adiutorio facias.

Die Mercurii SANCTOS PATRONOS colat , Sanctum tui nominis , Sanctum tuæ Ecclesiæ , Sanctum Menstruum , Sanctos , quos tibi cultu singulari colendos maturo consilio selegisti. Colantur , *quia merentur* : Sunt enim apud Deum in gratia : & quia patrocinio illorum *est opus nobis* , eo quod Deus sæpe successum negotii , præcipue gravioris momenti , alicujus ex Sanctis *intercessionem* alligaverit , celebre illius nomen orbi facturum. Fac Sanctos amicos tibi : Qui juvare te plus possint , & velint , non invenies.

Dies Jovis destinetur cultui SS. SACRAMENTI. Mysterium Altaris vere est Mysterium *Venerabile*. Veneraberis , si *vivaciter* credis. Credes , si *verba* Christi , & *potentiam* Christi *simul* attendis. Accede ad templum sæpe , prostertere ad aram

reve-

reverenter, ora ardentem. *Coram gratiæ throno non potes non orare feliciter. Quid loquar? ais. Dubitas? Si materiam alia necessitas nullam suggerit, infinitam Oratio Dominica dabit. Sanctifica Nomen Domini, postula Regnum ejus, submitte te voluntati, Expone tuas necessitates, confiteri peccata, enumera pericula, deprecare miseras.*

Dies Veneris PASSIONIS DOMINICÆ memoriam recolit. *In crucis aspectu* Passionis modum, & finem cogita: fructus erit studium expiandi vitam præteritam, & disponendi futuram. Expiavit Dominus reatum culpæ tuæ per dolorem internum, & reatum pænæ per satisfactiones & pœnitentias externas. Hic modus Passionis fuit: imitare. *Finis* erat, ut tu emendareris. Mortuus est Christus in cruce, ut tu veterem hominem crucifigeres, & ipse in te viveret. Vivat! jo! vivat in te Christus, cum oras! vivat, cum agis! vivat, cum pateris! ora, labora, patere, uti Christus: sic vives sancte.

Dies Sabbathi pridem DEIPARÆ per totius Ecclesiæ consensum sacrata fuit. Quid facis? In cultu Christianis omnibus tam commendato tu, Sacerdos qui es, segnis eris? Non eris, scio: præcipue si Mariano cuidam Sodalitio adscriptus es, aut ipse forsitan similem Confraternitatem administras.

Intelligis, & forte ex *Idea cultus Marianæ* nuper a me edita legisti, quæ sit cultus honestas, æquitas, utilitas: quæ item ejus proprietates, quis bonus, quis melior, quis optimus: insuper quis *proprius Sodalitatibus*, & qui fructus ex illo: non potest non hæc pensantem cupido incessere diem Sabbathi singulari honore colendi, qualis exhibetur per Sabbathinum jejunium, per corollæ Marianæ recitationem, per Meditationem de privilegiis, de virtutibus, aut de beneficiis Deiparæ, per peregrinationem in vicinum facellum, per zelum Deiparæ cultum promovendi in aliis. Hem! ita quælibet dies suggeret *cogitationes selectas*, ex quibus *per tempora succesiva*, & quoties vacamus, ruminando *spiritus devotionis* se alat.

§. II.

Devotiones Hebdomadaræ.

Huc pertinet *Octidua Confessio*, & ad illam cum perfectione ac fructu majore peragendam mirifice conducens **EXAMEN STATUS**, per quod quisque se inspicit, atque quantum *comparative* ad priorem hebdomadam profecerit, aut defecerit, intuetur.

Suadeo *Confessionem octiduanam* peragendam *sacramentaliter* (aut saltem *coram Deo*

Deo , si forte copia Sacerdotis deesset) cum omni diligentia. Ratio est , quia frequens Confessio non est signum magni peccatoris , sed remedium contra *majora* peccata , imo & contra frequentiam lapsuum in *leviora*. Crescit enim a Sacramento ex opere operato gratia *habitualis* , sive sanctificans , *numerusque* & *vis* gratiarum *actualium* augetur : & si devotio ex opere operantis cum virium *intensione* accedit , morbi animæ præsentēs sanantur , impendentes præcaventur , cor ad exercitium virtutis congruæ novo fervore animatur. Certe experientia docet , quod , qui sæpe confitentur , & devote , rarius peccent , & vix unquam lethaliter , neque nisi a vehementissima ac *improvisa* tentatione sive cupiditatis , sive timoris prostrati , sic tamen , ut sine mora , & cum incremento virtutis a casu se erigant.

Attamen duo *incommoda* in frequentia Confessionum advertimus. Primum , qui singulis octiduis confitentur , totis annis *eadem* confitentur , puta , distractiones in oratione , impatientiam in verbis , neglectionem temporis , & similia. Credas , ex typo peccata sua recitare : adeo ne quidem variatis vocibus repetunt , quin sub anni finem vel in uno se emendaverint. Deinde , vix serii doloris aut propositi conatus ap-

paret, ita, ut dubitari non raro *de valore Sacramenti* possit. Saltem *fructus* magnus non est, quoniam videmus eos semper *eosdem* esse, ac ne quidem *in sui cognitione*, multo minus *in odio & abnegatione*, quæ *Christianismi* decus præcipuum habet, quidquam proficere.

Utrique malo mederi potest hebdomadarium EXAMEN STATUS, cujus hæc praxis est. Invoco Spiritum S. ante Confessionem, dicens: *Veni S. Spiritus!* Deinde *scitum animæ meæ* inspicio circa *Præceptum primum & maximum*, ex cujus perfecta observatione *Apostolica perfectio* constituitur. Quæro I. Num diligo Deum, *ex toto corde*, ita ut cor non sit divisum in amores *geminos*, quorum uno Deus ametur, altero alia creatura, *ex alio fine*, quam propter Deum? Quæro II. Num diligo Deum *ex tota anima*, sive per omnes *affectus* animæ? Qualis est affectio amoris in me? Quod odium? Quæ cupido? Quis horror? Quod gaudium? Quæ tristitia? Quæ spes? Quæ pusillanimitas? Quæ audacia? Quis timor? Quæ ira? Per ordinationem *affectuum* totus homo interior ordinatur. Quæro III. Num diligo Deum *tota mente*? Æstimo ipsius beneplacitum, ipsius gratiam, ipsius amicitiam super omnia? Super commoda mea? Super opes?

opes ? Super famam ? Super sanitatem ? Super vitam ? Quæro IV. Num diligo Deum *ex totis viribus* ? Deone, an mihi, aut aliis impendo oculos meos, aures, linguam, manus, pedes, caput, totum corpus ? Crede mihi, Lector ! severum est hoc examen, & hominem plane *anatomizat*, ut seipsum assuescat usque ad minutias perscrutari.

Quid deinde ? ajo : Qui fructus est *quotidiani* Examinis circa *actus*, idem est hujus *octiduan*i circa *statum* animæ, & multo etiam major. Nam ad ipsas defectum radices, puta, *ad affectiones* securis admovetur, crescit *cognitio sui*, assuescit homo non solum data occasione *actum bonum* exercere, sed *ex habitu virtutis* vivere, atque ita non modo *a statu peccati* se proripit, neque tantum in statu *incipientium* virtuti se dedit, sed in statum *proficientium* ex gradu in gradum, ac denique in statum *perfectorum* sive sublimissimæ charitatis se attollit. Tanti est etiam in hoc altero *vitæ reflexæ* exercitio diligenter versari. Adde, quod sic futuræ sint *Confessiones* nostræ multo utiliores. Nam, etsi eadem peccata sæpius committamus, *causas* tamen lapsuum non easdem, sed alias, aliasque reperiemus, quoniam qui eg. mentitur, modo *ex joco*, modo *ex metu*, modo *ex spe* &c. mentitur : & qui im-

G 4

patiens

impatiens fuit, alias *ex superbia*, alias *ex acedia* &c. impatiens fuit: & hæc causa, si explicetur in Confessione, enimvero & *se- ipsum* quisque, & Director *statum sui pœnitentis* incipiet perfectius nosse, atque sapientius & felicius regere. Neque ad hoc Examen Status opus est *novo tempore*: eo die, quo confiteri constituis, *loco matutinæ Meditationis* pro Confessione hoc Examen institue: intelliges intra duos aut tres menses, quam tui *affectus* ad regulam præcepti primi ac maximi futuri sint multo, quam nunc sunt, perfectius ordinati. Crede mihi, non datur utilior præparatio ad Confessionem. Quodsi alicui Examen *affectuum* (qui circa *triplicem materiam* versantur, quia aliæ sunt inclinationes *vitiosæ*, sive circa septem vitia capitalia, aliæ *naturales*, circa commoda & incommoda naturæ, & sensuum, aliæ *supernaturales* circa exercitamenta virtutum) difficilius videatur, aut laboriosius: substituat considerationi primi Præcepti considerationem *octo beatitudinum*, atque ad illas examinet commissiones suas, omissionesque: nam in hoc etiam Examine affectuum nostrorum STATUS se exhibebit. *Ad praxin* serviet ex libello de gratia vocationis Sacerdotalis, ultima Meditatio *de erroribus & laudibus Petri* ex Meditatione per laborem facillimum *in examen status* mutanda. Similiter (ut varietas sit) Examinis

minis materia esse possunt *adverbia*, per quæ *Methodum vitæ* Christianorum Marianæ descripsi in libello de idea cultus Mariani sub finem. Sequere hoc consilium, vir Apostolice! Devotionis *soliditas* per hanc industriam *ad perpetuitatem* duratur.

§. III.

Devotiones Menstruæ.

Mensibus singulis singularia festa (item- que dies *S. Patrono Menstruo* sacra) cum occurrant : occasio ad exercitium singularium devotionum offertur, non utique negligenda viro *lucris spiritualis* avido, & ad intentionem *S. Matris Ecclesiæ* illa festa instituentis pro se, & suis reverenter attento. Cape modum.

In Festis Domini expende *Mysterium*, & æstima *beneficium* ex *Mysterio* in nos redundans. *Mysterium* exercet nostram fidem, *beneficium* animat spem, *utrumque* inflammat charitatem. Utrumque considerandum est in suis *causis*, in suis *circumstantiis*, in suis *effectis*. Ita nunquam deerit, quod apte ad festum vel cogites *pro te*, vel loquaris *ad alios* in confessionalis, aut de cathedra.

In Festis Dominae occupet animum meditatio de exemplo, de privilegio, vel de beneficio, quod dies exhibet. Causæ, circumstantiæ, effectus sedula consideratione expensi materiam tenerrimis affectibus uberriam dabunt, sicut *de Festis Domini monui*.

In Festis Sanctorum rursus locum habet Exercitium *vitæ reflexæ*, si mores tuos cum moribus Sancti comparas, quem celebramus. *Apostolus* est: Zelum illius tuo languori oppone. *Martyr* est: fortitudinem animi, & patientiam admirans, de tua imbecillitate erubescere. *Confessor* est: amorem laboris ac poenitentiae intuens, de tua acedia confundere. *Virgo* est: horrorem peccati, & fugam periculorum contemplan, tuam incuriam, ac temeritatem accusa. Ita Sancti coluntur *cultu solido*, qui *in imitatione* consistit.

In die Sancto Menstruo Sacra consuetæ Meditationis materia *textus* sit Divo subscriptus: in Missa *Memento* fiat pro illis, pro quibus orandum esse schedula monet: *post Missam* legatur vita Sancti, animoque per diem volvatur, cum proposito imitandi, ubi se occasio tulerit. Faciles modos trado, ne quis Sacerdotem alias satis occupatum, multis devotiunculis impediri a cura graviorum negotiorum queratur.

§. IV.

§. IV.

Dévotiones Annuæ.

INter annuas devotiones numero duas tantum, exercitia octiduana, vel triduana S. Ignatii, & renovationem formulæ Marianæ solemnem.

De Exercitiis non est, cur multis hic differam. Causas impellentes, & modum illis cum fructu vocandi libellus de gratia vocationis Sacerdotalis *in proæmio* explicat. *Idem libellus* Sacerdoti, qui aliter Spiritui reformando se impendendi occasionem non habet, vel *solus* (etiam *sine Directore*) quot annis sufficiet, si modo *ex ordine* ibi tradito Meditationibus, Examinibus, & Considerationibus lectionem Sacram statutis horis *ex hac appendice* adjiciat. Faciat bonus Deus, ut nullus Sacerdotum hoc tam salubre, facileque consilium negligat. Certe justa excusatio (quantumvis ingeniosa pigritia sit) circa methodum, locum, tempus *talium Exercitiorum* nulla hic subsistere potest, quia neque iter suscipiendum est, neque sumptus faciendi sunt, neque incommodum aliud se opponit.

De renovatione Formulæ similiter non habeo, quod dicam, nisi repetere velim, quæ dixi *in Idea cultus Mariani*, qui libellus

Soda-

Sodalium solatio ex asse dicatus est. Equidem spero, *formulam*, qua *promptitudinem animi* ad quævis obsequia Magnæ Domina grata testamur, *quotidie* renovari a Sacerdote, aut certe singulis Sabbatis: verum *annua renovatio* ut *solemniter* fiat, suadet *dignitas*, ad quam evecta est Maria propter Deum, *Prærogativæ*, quibus ornata est propter se, & *gratiæ*, quibus ditata est propter nos. Ex his enim constat, dignam esse cultu non qualicumque, sed *optimo*, *perfectissimoque*, qualis est, qui præter intentionis puritatem, & devotionis fervorem hoc habet, quod sit varius; publicusque, & cum conatu imitationis, & zelo propagationis conjunctus, sicut ibidem declaro. Vix haberet autem hic cultus *constantiam* nisi ejusdem *promissio solemnior* quot annis repeteretur, experientia teste, quæ docuit nos, quod, qui formulam renovare, offerreque *per aliquot annos* neglexerunt, ab omni pœne Virginis cultu defecerint. Nempe *Solemnitas* resuscitat sopitum fervorem, *Renovatioque promissi* cum cæremoniis singularibus facta ipsam *hominem* renovat.

§. V.

Devotiones Extraordinariæ.

PRÆTER Exercitia Devotionis certis diebus ac temporibus affixa, juvat pro cassibus
extra-

extraordinariis extraordinaria opera pietatis adhibere, sicut *Sanctorum exempla* nos docent. Certe *ipse Dominus*, & Pastor Pastorum non utique pro sua necessitate, sed pro nostra instructione, antequam arduum *prædicationis* officium susciperet, quadraginta dierum jejunio, rerumque cœlestium contemplatione animum ad labores, & ærumnas præparavit: antequam Apostolorum *electionem* instituit, in oratione pernoctavit: antequam se *Lictoribus* tradidit, tres integras horas cum summa contentione oravit.

Nimirum sicut, Christo teste, datur genus dæmoniorum, quod nisi *in oratione & jejunio*, hoc est, per extraordinariam devotionem non ejicitur: ita gravioris momenti negotia non solent viri perfecti, & de suis viribus, ut decet, diffidentes suscipere, nisi *conatus suos* per singularia exercitamenta religionis, mortificationisque sustentent, memores illius, quod Christus monet: *Petite primum, deinde quærite, postea pulsate!* ita accipietis, quod vultis: *invenietis*, quod cupitis: & *aperietur vobis*, ubi desideratis: *Sine me nihil potestis facere*. Neque mirum est, quod Deus singulariter arduis actionibus singularem ad se fiduciam exigat: *Gloriam* vult, quæ ipsi soli competit, & quam facile creatura sibi decer-

decerperet, nisi per extraordinariam diligentiam disceret, quanti referat sua, Deum habere fautorem.

Denique quisquis sis, & quidquid coneris, nisi vir sis *multæ devotionis*, & *multæ mortificationis* (quæ sine usu devotionis nunquam habetur) nunquam multum proderis tuis, tibi nihil: quoniam benedictio a cœlo solis devotis venit. Quodsi homines indevoti per talenta naturalia, & a motivis naturalibus incitati videntur boni aliquid Ecclesiæ facere, facient, quin ipsi proficiant *intra se*: facient, quia aliæ bonæ animæ ipsorum laboribus benedictionem a cœlo impetrant: quia Deus ex miseratione erga desertas animas, in defectu aliorum, etiam *per asinam* vult Balaamum convertere. Itaque devotionum amorem *viro Apostolico* etiam, atque etiam commendo. Praxes facillimas dedi. *Quotidianas*, quas exercere per preces jaculatorias potes: *Hebdomadarias*, quas Examen status ante Confessionem absolvit: *Menstruas*, quæ in Meditatione de festo consistunt: *Annuas*, quæ per Exercitia, & formulæ renovationem: denique *extraordinarias*, quæ per orationem & jejunium exercentur. Qui vel semel Ignatianis Exercitiis *per octiduum* vacabunt, sine distractione mentis in alias curas: vel *intra octiduum* omnes & singulas faci-

facient sibi pro omni reliqua vita familiares, & expeditas ad usum. Verum hactenus *de cura sui* egimus, & quanta esse debeat, qualisque, ut per curam *Conscientiæ*, & *Devotionis* salutis propriæ, perfectionique consulamus, docuimus: nunc *de cura Auctoritatis*, quæ reddat nos aptos, ut prodesse aliis possimus, agemus.

CAPUT III.

De cura Auctoritatis.

Auctoritas est quædam potestas in animos nata ab æstimatione, quæ vera vel falsa est. *Falsa*, si genuit error, per quem putamus alteri inesse bonum, quod non inest, aut credimus esse bonum, quod nihil est. *Primo modo* auctoritatem conciliant sibi Hypocritæ: *Altero modo*, qui in titulis, in vestitu, in apparatu suam magnitudinem ponunt. Falluntur utrique, dum fallunt: peritos enim *raro*, imperitos *non diu* decipiunt, & his & illis denique facturi risum, sicut asinus in pelle leonis se jactans, & rugitu se prodens. *Veræ* æstimatio a veris bonis, quæ in nobis saltem *per probabilem opinionem* esse existimantur, originem habet. Hanc non appetere solum, sed *mereri* studeat Parochus, si vult feliciter officio fungi. Loquetur enim velut potestatem habens,

habens, si æstimationem habet. *Industrias* in triplici genere bonorum exhibeo, in comparanda opinione virtutis, scientiæ, & prudentiæ. Ab his *vera Auctoritas* venit, sicut in Deo a Potentia, Sapientia, & Sanctitate *Majestas* componitur.

ARTICULUS I.

De opinione virtutis.

Virtus ita pulchra est, ut, si oculis corporis videretur, omnes animas raperet. Itaque *opinio virtutis* est, propter quam vult Christus, ut Apostoli exempla præbeant, quæ si videant homines, *glorificent Patrem*, & ad similia alliciantur. Sunt autem tres præcipuæ virtutes, quæ oculos vulgi feriunt luce amabili, Humilitas, Modestia, Mansuetudo. Singulis inspiciamus.

§. I.

De Humilitate.

Sicut odibiles Deo & hominibus superbia : ita *charos* Deo & hominibus humilitas facit, virtus, per quam quis sibi ipsi *ex verissima sui cognitione* vilescit. *Cognoscere se* intime quoad corpus & animam, atque in hac sui contemplatione *se exercere*, dicitur humilitas *cognitionis* : ex hac cognitione *vilescere sibi*, est humilitas *affectiois*, per quam fit,

ut

ut *gloriam* non appetas, quia **NIHILO**, quale tu es, *nullus honor debetur*: contemptum autem saltem non ægre feras, quia **PECCATORI**, qualis ex te, fuisti, es & eris, *contemptus debetur*. Hæc est *natura humilitatis*. Opponitur appetitus Excellentia inordinatus, qualis est *velex objecto*, cum æstimationem hominum appetimus ex bonis, quæ aut nulla sunt, aut in nobis non sunt, nisi forte ad speciem: vel ex fine, cum æstimari, & honorari cupimus, atque gaudemus propter nos, quasi nobis æstimatio deberetur, neque esset ordinanda ulterius, & *tanquam medium adhibenda ad maiorem Gloriam DEI*. Sic enim se habet appetitus excellentia, sicut appetitus pecuniæ, qui laudabilis est, si appetas per bona media, ad bonum finem: reprehensibilis autem, si in modo erres, aut in motivo.

Itaque Sacerdos Humilitatis studiosus *practice* sic procedat. Primum **COGITATIONE** nunquam sibi de suis talentis, ut Lucifer, aut de rebus gestis, ut Nabuchodonosor, vane, complaceat. *Talenta accepisti a DEO*, ut in illis negotieris: qua fronte gloriari audeas, quasi non accepisses: *In rebus gestis, separa pretiosum a vili*, & quæ tua sunt, tibi, quæ DEI sunt, *DEO* redde: intelliges, felicem eventum omnem uni Divino favori deberi, sicut messis Cœlo, ac Soli. in conatu autem tuo, sicut in labore agri-

R.P. Neumayr Vir Apost.

H

colæ

colæ plus reperiri, quod reprehendas, quam quod laudes. Ipsum etiam *esse*, quod habet *actio* tua a libero arbitrio adjuto per gratiam (nam de actione *meritoria* loquor) scis, unde complacentiam mereatur? Parvulum contemplare ex Patre Rege, & matre rustica natum. Quid? si ille placeat sibi, an a matre misellus, an a Patre jactabit se? Imo *de matre* erubescet, *in solo Patre* gloriabitur. Ecce! tale est opus bonum quodcunque nostrum. *Ut a nobis* procedit, sive ab usu liberi arbitrii: habet *esse mere naturale*, esse *in oculis DEI* vile, & plenum defectibus, quantumvis splendeat *in oculis hominum*: ut procedit concursu *gratiæ*, habet *esse nobile*, esse elevatum, esse dignum æterno præmio. Itaque si gloriari oportet, *in Domino* gloriare, *Dominum*, qui tibi fecit magna, cum Maria *magnifica*. Deinde VERBO noli jactare te de profapia, de favore Magnatum, de aura populari: ista enim non sunt *in te*, sed in aliis: neque tu *per ista* evadis melior, quam coram DEO es. Minus lauda te de vestitu, de habitatione, de opibus, de subellectile: etsi enim ista *tua* sint, tamen non sunt *tu*. Minime extollete de tuis artibus, quam belle ludas, cantes, concioneris, disputes: itemque de scientiis: linguarum peritia: eruditione: nam uti prior gloriatio ridicula, puerilis, ac inutilis: ita hæc altera plena periculo est, quoniam apud DEUM nihil horum

rum laudatur, nisi a bono usu. Margaritis qui dives est, non loquitur de conchyliis: similiter qui *virtute* pollet, omnia despicit, quæ non sunt virtus. Postremo OPERE exercere humilitatem oportet *erga DEUM* per summam reverentiam, quæ sacrificare, & orare nos decet: *erga seipsum* per invictam patientiam, per quam quis cum Paulo placet sibi in infirmitatibus suis, in contumeliis, in persecutionibus, in angustiis pro Christo 1. Cor. 12. bene gnarus, nihil esse *in homine*, unde laudem, multa, unde abjectionem mereatur: *erga proximum* per veracitatem sine affectatione, ita ut sincere in novissimo loco te ponas, eo quod vel uni te *præferendi* rationem non habeas, habeas autem causas te omnibus *postponendi*. Natura enim pares sumus: fortuna autem, officio, titulis, dignitate, scientia, quod alter altero major sit, DEUS non æstimat: & *in gratia apud DEUM* (quæ sola est *vera excellentia*) quis sit, aut futurus sit major, etiam in comparatione cum vilissimis, cum rudissimis, cum impiissimis incertissimum est: quando scimus, sæpe filios regni ejici foras, & de lapidibus excitari filios Abrahamæ.

Verum, inquires, hæc exercitia *humilitatis* an non abjiciunt *auctoritatem* Sacerdotis potius, quam sustentant? Minime gentium: nam qui *fructus* sint, inspice. Ani-

mus his cogitationibus imbutus DEum habet *benedicentem* laboribus, ex quorum successu securus est, hominem nihil gloriæ decerpturum pro se: inde futurum est, ut *oviculæ* pastorem tanquam *Cælo charum* suspiciant, & summa cum fiducia venerentur. *Humilia te in omnibus*, ait Sapiens, & *coram DEO invenies gratiam*, Eccl. 3. qua adjuvante etiam *prodigia* facies. Adde, quod humilitatis virtus Mater sit Modestiae; quæ summe *venerabilem* & *Man- suetudinis*, quæ summe *amabilem* populis Sacerdotem facit. Sed de Modestia sit

§. II.

De Modestia.

Sicut Humilitas *animum*, ita Modestia *corpus* componit ad decientiam & gravitatem, per quam *medium* inter superbiam & petulantiam observamus. Componit *oculos* & *supercilia*, ne sive per *lasciviam* corda *feminarum* sagittent: sive per *extollentiam*, quam Spiritus S. Eccl. 23. reprehendit, *miseriam* subditorum despiciant. Componit *aures*, ne se vel *scurrilibus* jocis, & *detractionibus* aperiant: vel *querelis* & *gemitibus* afflictorum occludant. Componit *linguam*, imperatque & attentionem in verbis, & *modera-*

derationem in voce. Componit *faciem* ad hilaritatem sine levitate, *capillos* ad decorem sine vanitate, *manus* ad actionem sine jactatione, *incessum* ad festinationem sine præcipitantia, *mensam* ad frugalitatem sine avaritia, *vestitum* ad honestatem sine sordibus, *cubiculum* ad nitorem sine profusione. Ejusmodi compositio morum externa Index est horologii de interna machinæ integritate luculenter contestans. Age! in hoc speculo vide te.

Quanquam vero hæc Modestia ornare totum hominem, omni tempore, & in omni loco deberet, effulgere tamen illustrius debet in functionibus sacris, & administratione Sacramentorum. Sancta sancte agere pa sunt: ita ut sit in apparatu, ac vestibus singularis mundities, in pronuntiatione verborum, & publicis precibus *articulata* (notent hoc, qui non sine devotionis præjudicio preces publicas immodeste præcipitant) articulata distinctio, in gestibus & cura rituum exacta ad scrupulum reverentia, & gravitas. *Lux mundi* estis, ait Servator ad Sacerdotes, & lux quidem posita *in candelabro*, ut luceat omnibus: lucis radios Modestia efficit, intuentium oculos jucundo splendore reficiens, qui si absit, lux equidem *sibi* lucet, sed tanquam *sub modio*, sine emolumento ad alios.

Certe neglectio Modestiae (etsi eam inter primas virtutes non numero, eo quod solum *circa hominem externum* versetur) non minus est noxia, quam si Religio, si fortitudo, si prudentia, si alia *ex primariis* virtus Clerico desit. Prona est enim in suspensiones malas prolapsio de homine male composito: & ex suspicionibus contemptio nascitur, quæ fiduciam perimit, quoniam eum, quem spernimus, non credimus juvare posse, aut velle. Itaque Sacerdotum non *perfectio* quidem, *Auctoritas* tamen a Modestia pendet: Modestia *venerabiles* facit.

§. III.

De Mansuetudine.

Mansuetudo ulti nam perfectionem adjicit *Auctoritati*, quoniam opinio *sanctitatis*, quam cura *Conscientiae*, & cura *Devotionis* peperit, nutritur ab *Humilitate*, quæ virum Apostolicum in suis conatibus *felicem* reddit propter benedictionem a cœto: crescit a *Modestia*, quæ *venerationem* exlorquet a subditis etiam discolis: roboratur a *Mansuetudine*, quæ *amabilem* ipsis adversariis facit. CHRISTUS DOMINI es, o Sacerdos, hoc est, *unctus* sacro chrismate, quod ex balsamo, & oleo olivarum componitur,

nitur, tanquam ex symbolis duarum virtutum, quarum imitationem ab Apostolis suis Dominus singulariter expetivit dicens: *Discite a me, quia mitis sum, & humilis*, neque ore, & ad speciem solum, sed ita, ut *animus* quoque ad oppositiones & adversa nihil turbetur, sed veluti nubibus altior furentes infra se tempestates securus despiciat. Est enim *Manfuetudo* virtus, quæ *motus iræ* coercet, ne aut *in causa*, aut *in modo* irascendi erremus, ita tamen, ut alterum quoque extremum, quod *ignavia*, aut *timiditas* est, sollicite devitemus.

Campum, in quo se *Manfuetudo* exerceat, latissimum aperiunt *injuriae* sustinendæ, *defectus* tolerandi, & *peccata* corrigenda. Fortiter *pati*, & tenere *compati* in his occasionibus si didiceris, aliquid *supra hominem* in te suspicient, qui tecum agunt. *Mitte vos, sicut oves inter lupos*, ait Christus, & hoc est prodigium, quod in vobis exhibeo, quod per mansuetudinem ovium lupi vincantur. *Injuriam* tibi aliquis intulit: eja! *vince in bono malum*, & maleficio beneficium redde: agnus ex lupo fiet. Crudi sunt subditi tui, rudes, indociles, ingrati, multis aliis *defectibus*, & vitiis obnoxii: *Compate*! Lapidam te esse cogita, non hortulanum. Hortulanus facilius frutices in formam imaginis ordinat: sed

vix desit uti forfice, a ramusculis sine lege repullulantibus artificium deformatur. Difficilior est Lapidæ labor, at sæculis par. *Pecata* passim oculos feriunt, non sine gravissimo cordis DEum amantis vulnere: bene est! Exerce zelum: argue, obsecra, increpa, sed *in omni patientia*, & ita, ut quantum persequeris *peccatum*, tantum diligas *peccatorem*. Ita truncos & saxa trahes citius commotura se ad cytharæ sonum, quam ad tonitruï strepitum.

Attamen quid faciam, inquires: per naturam chlericus repente commoveor, parvaque scintilla nacta fomitem ad flammam dispositum ingens incendium excitat. Misereor! verum naturæ vitio mederi virtus *per industriam* potest. Singulis causis morbi singulare remedium scribo. Pronus ad iram es: observa, in quod *objectum* frequentius rapiatur, & quantum excedat *in modo*. Si *peccata aliena* te commovent, Samaritani memento, oleumque cum vino miscens, & *commiserationem* zelo adjungens medere vulneribus. Medicus sapiens, etiam quando ferrum, ignemque adhibet, sævit *tranquille*, memor, se *Medicum* esse, qui cupit sanare, non *militem*, qui invadit, ut perimat. Repugnat æger, furit, medentem conspuat: ille dissimulat, curamque miseri *sine cura sui* prosequitur, nihil considerans, quis sensus in-

insano sit nunc, sed quis futurus sit, postquam sibi & sanitati redditus benefactorem cognoverit. Convitia neminem sanant, sive ex cathedra jactes, sive in privato sermone. Argumenta, beneficia, patientia, commiseratio, zelus, sollicitudo, variatio remedium etiam contumacissimos frangunt, & quas in rabiem severitas ageret belluas, cicurat mansuetudo. Cor *tendere* amans animas, facile hæc documenta exequitur: amabis autem, si memineris, cujus sint oves, quas pascis. Quodsi aliquando *compati* didicisti *peccatis*, facilius *defectus*, & errores tuorum mansuete feres. Cogita, *inter homines* te versari, non inter Angelos: hominum autem, sicut varius sexus, ætas, indoles, educatio, conditio est, ita varios mores, affectus, infirmitates esse: neque posse nos aut sapientius, aut tranquillius vivere, quam si alter alterius onera ferre patienter discamus. Non eundem fructum a qualibet terra expectes: aliqua centesimum feret, alia sexagesimum, aut trigesimum saltem: sed nulla nullum, modo colatur *cum patientia*. Quid autem de ferendis defectibus loquor; Ne *injuriis* quidem irasci Sacerdotem decet. Si cum injuria DEI conjunctæ sunt, aut impedimentum tui officii functionibus cum fructu obeundis ferunt, prudenter *defensione* uteris sed *cum moderamine inculpatae tutelæ*. Si autem, *præterquam quod injuriæ sint*, damnum

aliud nullum pariant, *prudentius* dissimulabis. Cogita, *vindictam* tibi nec *coram DEO*, nec *coram hominibus* honorificam fore : cogita, non quæ sint circumstantiæ *augentes*, sed quæ *minuentes* injuriæ gravitatem : cogita, *occasionem* oblatam esse, ex cujus usu probare te possis, utrum Apostolus Christus sis. Denique invigila tibi, & 1. quandocunque ira se moverit, preme, ne erumpat. 2. Si eruperit, saltem labora, ne duret. 3. Si irascendo excefferis, irascere tibi, & per flagra, per jejunium, per eleemosynam expia *ignaviam*, per quam turpiter succubuisti. Sic triumphum ages, cui Superi plaudant. Optandum, ut, quæ de hac triade virtutum scripsi, Sacerdos quam sæpissime relegat, & quidem cum reflexione ad se, & ad occasiones proprias sibi. Sed quoniam sola *opinio virtutis* viri Apostolici, quippe *ad docendum* destinati, auctoritatem non constituit, sit

ARTICULUS II.

De opinione Scientiæ.

Sicut in face picea fit : quantum lucet *Sanctitas* viri, tantum offuscatur a fumo *ignorantiæ*, cujus vel sola suspicio Clericum exponit contemptui. Quibus autem modis *opinio scientiæ* comparatur? tria designo media,

dia, quæ sunt amor librorum, amor solitudinis, & amor laboris.

§. I.

De amore librorum.

HAbitationem Clerici non peristromata, non picturæ, non argentea supellex, non horologia, non sclopi omnis generis, non alia vanitatis parerga ad auctoritatis conservationem aut incrementum sic ornant, sicut *Bibliotheca*, non magnifica quidem, & multorum sumptuum, visenda tamen a munditie, ab ordine, & a selectione librorum. Et *Mundities* quidem ejusmodi sit, ut etiam ad elegantiam accedat, oculosque cubile intrantium in se rapiens admoneat hospites, scientiis in hac domo honorem haberi. *Ordo* a classium distributione habetur, quam *in quinque titulis* exhibeo, sicut *quintuplex* librorum est finis, quoniam alii *ad scientiam* serviunt, alii *ad eruditionem*, alii *ad eloquentiam*, alii *ad oblectationem*, alii denique *ad spiritus alimentum*. De selectione difficile est scribere, quia de gustibus non est disputandum: juvabit tamen mentem explicare, & nominare nonnullos auctores, quorum labore frui Sacerdos utiliter possit. Numerabo paucos, eosque pretio non magno saltem successive parabiles.

Ad scientiam Sacerdoti propriam THEOLOGICI pertinent, quorum quinque sunt species, Positivi, Speculativi, Polemici, Morales, & Ascetæ. Inter *Positivos* pono Scripturam Sacram, cum Concordantiis, & Interpretibus, eo quod ab his pro omni Theologia argumenta tanquam fundamenta *ponantur*, quibus solida scientia inædificetur. Sua deo autem Biblia ab ab admodum Reverendo P. Thoma Erhardt Benedictino Wessofontano Latino Germanice edita, Notisque Marginalibus mirifice illustrata. Ex interpretibus præter Homilias SS. PP. *in totam Scripturam* Cornelius a Lapide, Calmet. aut Menochius, vel Tirinus sufficient. In libros singulares *pro Psalmis* Bellarminus, in *Proverbia*, & *Ecclesiasticum* idem Cornelius, *pro Evangeliiis* Barradius abunde suppeditabunt, quæ per omnem vitam utiliter ad mores concioneris. *Pauperi* in sola Evangelia de *tempore* commentans D. Mansi in *Ærario* suo, melius Forerus in vita Christi fervire potest. *Ex speculativis* præter summam S. Thomæ satis est, si habeas compendium Suarii P. Francisci Noel, item Institutiones Theologicas Edmundi Simonnet, Theologiam Dogmaticam Petavii, Turnelium, vel Theologiam P. Antonii Mayr nuperrime editam. *Polemici*, præter Bellarminum omnium Ducem, notæ melioris videntur Segneri incredulus inexcusabilis: idem contra Judæos sub titulo: *Syna-*

Synagoga decepta: Thyrsus Gonzalez contra Mahometanos, Edmundus Campianus contra Anglos, Becanus Protestantes, Pichlerus contra Confessionistas, Adami Flotto Articulus decretorius, Huetii demonstratio Evangelica, varia opuscula Gretseri, Laymanus de compositione pacis. Inter *Morales* praecipue laudantur Bufenbaumius, & ilius interpres La Croix, Laymanus, Illsung, Sanchez, Gobat, Reiffenstuel, Elbl Burghaber, Taberna, & Viva in propositiones damnatas. His adde *Canonistas* Laymanum, Schmier, Engl, Rönig, Schmalzgrueber, & Pichler cum eorundem Consiliis. Ex *Ascetis* praeter Kempensem singularititer servient *pro via purgativa* Dionysius Carthusianus de novissimis, Ludovici Granatensis Dux peccatorum, Lectiones Cattanei, Ariæ Lerna malorum &c. *Pro illuminativa* S. Salesii introductio ad vitam devotam, Eusebii Nierenbergii de adoratione in Spiritu & veritate, ejusdemque vita divina, Theopolitica &c. Opuscula Bellarmini, Saintiue de amore Christi, libelli Drexelii &c. *pro unitiva* opera S. Theresiae, Dux spiritualis Ludovici de Ponte, Surini opuscula omnia,, S. Franciscus Salesius de amore Divino, Segneri de Oratione quietis. *Pro omni materia* duodecim Menses Calini. *Ad eruditionem* Sacerdoti pro varietate gradus, officii, & functionis.

tionum (neque enim solis Parochis scribo)
 opportuni erunt *Historici* profani, & Sa-
 cri. *Ad Sacram Historiam* spectant Com-
 pendium Baronii ab Aurelio Perusino com-
 positum, critica Pagii in Annales Baronii,
 Historia Ludovici Du Mesnil de Doctrina, &
 disciplina Ecclesiæ, Historia Ecclesiastica P.
 Hazart, Florimundus Raymundus de Hæ-
 resibus, observationes Papebrochii, Maim-
 burg latine redditus a P. Wietrowski de
 bellis sacris, Pallavicini Historia Tridentini,
 Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis.
Ex Profanis utiliores lectu erunt Foresti
 Historia universalis, Thucydides & Plu-
 tarchi Historia Græca, Livii & Taciti Histo-
 ria Romana, vitæ Pontificum, Imperatores
 Occidentis, Imperatores Orientis, Mariana
 de rebus Hispanicis, Bussierius de Gallicis,
 Cambdenus de Anglicis, Grotius & Stra-
 da de Belgicis, Balbinus de Bohemicis,
 Cromerus de Polonicis, Latzius de Austri-
 acis, Brunnerus & Adlzreitter de Boicis,
 Cranzius de Saxonis &c. Adde, si vis,
 Lipsii antiquitates & exempla Politica.

Ad eloquentiam pro faciliore *inventio-
 ne* comparet sibi Orator sacer Bibliothe-
 cam Lohneri, Dictionarium P. Houdrii,
 vel Polyantheam Spaneri, & Conciones
 Matthiæ Fabri, aut annum Apostolicum la
 Selve. Pro *dispositionis & elocutionis* imita-
 tione

sione legantur *ex Hispanis* Barzia, vel illius compendium editum ab A. R. D. Claus, *ex Gallis* Giroux Adventuale, ac Quadragésimale, Columbiere, le Jeune, cujus decem Tomos meliori ordine edidit D. Lorient, itemque pro Concionibus Catecheticis D. Lambert germanice versus. *Ex Italis* utiliores sunt Segneri Christianus instructus, Tuba Cathedetica P. Ardia, *ex Germanis* P. Knellinger, Höger, Hunold, Rueff &c. De viventibus studiose sileo, ne crabrones invidiæ excitent. *Pro Panegyricis* inspicere possunt Flechier & Segneri: *pro Solemnitatibus extraordinariis*, comprecationibus, victoriis &c. Knellingeri Conciones Turcicae, & *pro Historicis* Exempla ejusdem.

Ad oblectationem Miscellanei, & Philologi faciunt, in quorum volutatione animus recreatur utiliter, quoniam nihil est eruditionis, similitudinum, dictorum, factorum, fabellarum, quod non in Concionibus, aut conversatione Sacerdoti usui esse possit ad docendum, arguendum, corripiendum, & erudiendum. Ita *ex Politicis* jucunde, atque cum fructu legi potest D. de Pelzhofen, *ex Jurisperitis* Fridericus Spee, & Del Rio de sagis, *ex Oeconomis* P. Fischerus, *ex Medicis* D. Morasch, *ex Philosophis* Aristoteles Mauri, *ex Mathematicis*

thematicis Schottus, vel Sturmius, *ex Physicis* Neutonus vel Wolfius, *ex Philologis* Desing, *ex Ethicis* Seneca. Temporis honeste fallendi gratia erunt etiam, qui Oratores, qui Poetas, qui Symbola, qui Epigrammata, qui Comœdias legent, aut Lexica Morery, Hybneri, Iselini lustrabunt, aut Pontani bellaria, Majoli dies caniculares, Menochii centurias, variorum itineraria, Epistolas Missionariorum, Apophtegmata Erasmi, Opuscula Abrahami a S. Clara inspicient. Qui plura pro suo apparatu librario seligere cupiunt, legant aurifodinam Drexelii, & Bibliothecam Possevini, aut Alexandri Ficheti.

Denique *ad Spiritus proprii alimentum* præter eos, quos in procœmio hujus libelli nominavi, seligantur, qui *pro Meditationibus* serviant, Ludovicus de Ponte, Grosez, Man-
na P. Segneri, Nepueu, Chappuis, Avancinus, Cuvelier &c. *Pro Exercitiis* Lohnerus, Hectoreus, Nepueu, Pinamonti, Maffei &c. *Pro Lectione* ex vitis SS. in quibus est ingens vis ad movendum, illæ præ aliis terantur, quæ viros exhibent in regimine Ecclesiastico, aut animarum zelo excellentes, ut sunt vita Gregorii VII. vita Avliæ, vita S. Chrysostomi, vita S. Ambrosii, vita S. Xaverii, vita B. Foreri &c. Omnia conjungit P. Croiscet in singulos anni dies, Meditationem,

nem, Lectionem, & narrationem de vita Sancti proponens.

§. II.

De amore Solitudinis.

VERUM nihil ad Auctoritatem proderit *Bibliotheca* quaecunque, si Sacerdos libentius conversari *cum vivis*, quam *cum mortuis* conspiciatur. Necesse est, ut *solitudinem* amet, de qua non exeat, nisi cum aut *officium*, aut *charitas* vocant. Qui tædii vitandi causa, & non ad juvandas animas, aut ut verbo vel opere beneficiat indigentibus, in publico semper versatur, quid facit? quid loquitur? & quibuscum? Nimirum Oeconomiae negotia inter ancillas & servos tractat: venationibus & aucupiis horas & dies consecrat: miscetur lusoribus: conviviis & compatationibus fortassis etiam in eadem cum rusticis domo & mensa se indulget: diverticula in officiosis visitationibus, in equis & curribus, in otiosis ambulationibus quærit. Quid deinde? homines dicent, quod curam habeat pecuniarum majorem, quam animarum: quod pro lepore aut perdice plus se fatiget, quam pro salute Parochiani: quod peritius laudat, quam concionetur: quod, si vestem excipias, a rusticis non possit discerni: quod

Spiritus mundi totum virum possideat. Cum ejusmodi opinione fieri potest, ut æstimatio, & auctoritas componatur?

At vero qui solitudinem amat, neque publice comparet, nisi in occupatione officii, quod administrat cum gravitate, & modestia: primum cavet, ne facile *defectus* notentur, quibus nemo non obnoxius est: deinde procul a periculo *familiaritatis* se removet, unde nasceretur contemptus: postremo sicut Sacerdos conversari cum sæcularibus refugit, ita sæculares fugiunt Sacerdotis consortium, scientes, non venire se gratos, *nisi propter animæ negotium veniant*. Ita parcitur tempori, Oeconomix, & famæ. S. Ignatius nostros monebat, ut *initium* sermonis invisentibus ad nos concederemus, *exitum* autem nobis relinqueremus, materia colloquii ad spirituale argumentum aptata, pro animæ bono. Hanc industriam, agebat, vel probant Laici, vel improbant? *Si displicemus*, non facile deinceps redibunt pretiosi temporis fures; *Si placemus* autem, lucrum, non dispendium conversatio tulit.

Quia tamen inter Clericum & Monachum magnum discrimen est, *officia* visitationum, & conversationis cum sæcularibus omnia nequaquam damnamus, sed *nimis* tan-

tantum, & *vana*. Serventur *duæ regulæ*, & omnis conversatio sancta erit. Prior esto: *ad eundem non invise, nisi raro, & breviter*. Altera: *Ad quem invisis, ab eo non discede, antequam verbo, aut exemplo profueris*, scilicet ex Christi imitatione, qui nemensas quidem peccatorum fastidiebat, ut, a quibus pascebatur, eosdem salutari doctrina, morumque sanctitate pretiosius pasceret. Verum spes hæc faciendi bonum vix, ac ne vix quidem locum habet in conviviiis, ad quæ *nimis multi* conveniunt, clamoribusque, cachinnis, & compotantium tumultu omnia personant. Fugiat has mensas Sacerdos, quantum potest: illas pace mea accedat, in quibus *numerus hospitem* neque minor est, quam *Charitum*, neque major, quam *Musarum*.

§. III.

De amore laboris.

SEd qui ad solitudinem Sacerdotes invitat; nunquid ad melancholiam condemnat? Unde enim diebus non festis Clericus, præcipue ab aliis Clericis segregatus, semper jucunde se occupet? unde distrahat animum? unde recreet? Ajo: Qui amat laborem, nunquam ei solitudo fastidium pariet. Dixi autem, non, qui laborat, sed

sed *qui amat laborem* : amor enim , quid sit
 tedium , nescit : amorem autem ordo ,
 varietas , & fructus laboris facit. Labor
capitis , & *manuum* diem dividant, ille offi-
 cio necessarius , hic corpori salutaris. *Tem-
 pus matutinum* Deo , & sibi Sacerdos sacret,
 hoc est , Religioni , & Studiis : *Tempus
 pomeridianum* Oeconomiae , aut operibus
 charitatis ac misericordiae sive corporalibus
 sive spiritualibus : aut historiarum & mi-
 scellaneorum lectioni : aut operi manuali
 impendat , qualia esse possunt hortulum
 colere , templi suppellectilem inspicere , ro-
 saria concatenare , munuscula catechetica
 comparare &c. *Vespertinas autem horas*
 iterum partim orationi , partim lectioni &
 studiis dedicet. Ita fastidiis vix rima pa-
 tescet.

Fructus autem , qui ex tempore ita san-
 cte impenso sequetur , multa feret solatia.
 Nunquam enim male comparatus aut sen-
 tentiam in consilio , aut decisionem in du-
 bio , aut verbum Dei ex cathedra dices ,
 si *solitudini* , & *ordini actionum* assueveris.
 Inde pollebis auctoritate inter Collegas ,
 fiduciam poenitentium tibi asseres , audi-
 torum animos dociles , benevolos , flexiles
 ad omnem nutum habebis. Contra Sacer-
 dos solitudinis osor , vagus , garrulus , &
 Libero magis , quam libris , addictus, non
 modo

modo virorum gravium iudicio nullius frugis habetur, sed infimæ etiam sortis hominum contemptui prostat, quippe ex fuga laboris arguentium virtutis, scientiæque defectum. Errant, qui existimant, *quid pro quo* declamari rusticis posse ex obvio libro, aut *ex tempore* etiam. Habent & ipsi nasum, & licet errores artis non deprehendant, tamen quia neque *vim artis*, qui *in motu animorum* consistit, sentiunt, diligentia *negligentiam* notantes contemni se credunt, indignosque labore putari. Quid ex tali opinione sequatur, facile est divinare.

ARTICULUS III.

De opinione Prudentiæ.

PRudentia in rebus agendis summum pondus Auctoritati adjicit, sicut vitia contraria, *præcipitantia* in consilio, *inconsideratio* circa adjuncta, & sequelas, & *inconstantia* in executione totam pessumdant. Versatur autem Prudentia circa finem, circa media, & circa impedimenta actionum. De singulis, ut discas, unde opinio Prudentiæ nascatur, differemus.

§. I.

De prudentia circa finem actionis.

Nemo libere agit, nisi propter finem, qui duplex est, ultimus & proximus. *Ultimus* est hominis beatitudo *ut sic*, & hic finis *quoad genus* non cadit sub electionem, bene autem *quoad speciem*, cum possit homo beatitudinem falsam præ vera eligere, eo quod voluntas, licet ipsius objectum sit *bonum*, in quod *ut sic* debet necessario ferri, possit tamen bonum *apparens* præ solido sibi velle. *Proximus* dicitur bonum illud *singulare*, quod agens hic & nunc agendo intendit, eg. Laus, lucrum, sanitas &c. Jam *Prudentis* est in quacunque actione nunquam quiescere *in fine proximo*, sed illum semper ordinare ulterius, & scilicet *ad finem ultimum*, ad beatitudinem, eamque *veram*, quæ *in fruitione Dei* consistit. Qui enim *in fine proximo* subsistit, ejus prudentia, teste Apostolo, *carnalis*, si *delicias*, *animalis*, si solam naturæ conservationem, *diabolica* est, si vanam excellentiam intendit. Itaque prudens Sacerdos nullam suscipit actionem ex aliquo fine, qui *fini ultimo* subordinari non possit, primaque in deliberationibus circa quæstionem *AN* resolutionis regula est, an *actio*, de qua est quæstio, Deo placere possit. Tam
ab

ab omni commodo, & *Interesse creato* remotus modus deliberandi non potest non populorum animos Sacerdotis sancti prudentiæ conciliare. Qui nihil ex impetu agit, nihil in præcipiti passione, omnia ex fine supernaturali, non sibi, non suis, non humano respectui, non spei terrenæ affixus, quis est hic? & laudabimus eum.

§. II.

De prudentia circa media ad actionem.

CRescit veneratio prudentiæ, si intentioni ab omni creatura abstractæ *selectio mediorum* accedit facta cum reflexione ad præsentēs *circumstantias*, & futuras *sequelas*. Per media intelligo *industrias*, quas prudentia suggerit. Prudens Medicus neque variis ægris, neque variis morbis idem remedium scribit. Attendit *in ægro* indolem, temperamentum, vires, ætatem, sexum: attendit *in morbis* originem, qualitates, effectus: attendit *in medicina* dosin, frequentiam, efficaciam. Similiter prudens venator observat locum, tempus, modum insidiarum, per quas agere in retia cervum, quem cupit, possit: & prudens Bellidux nihil decernit

per impetum : mittit speculatum, audit consilia, considerat consequentia, occasionem victoriæ vel expectat, vel quærit. Ita industrii filii hujus sæculi, & plerumque filiis lucis prudentiores. Tu Sacerdos Christiane, ne hoc opprobrium ad te pertineat, non cavebis felicius, quam si *absque consilio* nullum majoris momenti negotium suscipias. Quem consulam, inquires? Ajo: Deum primum per orationem accede: *Pater luminum* est, & male filiis Israel successerunt sapius illa negotia, de quorum susceptione oraculum non consuluerant. Quoniam autem pro humilitatis exercitio decrevit DEUS homines per homines regere, cura, ut habeas virum prudentem ac probum, quem sive oretenus, sive per atramentum & calamum consilii gratia accedas. Acquiescam autem semper alteri, nunquam mihi? mihi, inquam, qui & ipse judicio non nullo polleo?

Respondeo: si *de rebus judicandis* est quæstio, ubi, quid *verum* sit, disputatur: patior, ut nonnunquam tibi potius acquiescas, quam alteri. Cum autem *de rebus agendis* agitur, & præcipue in iis, quæ ad tuam *perfectionem*, aut alterius salutem pertinent, assero, *semper* sapientius alte-

alterius consilium te esse secuturum, quam tuum, nisi alter manifestum peccatum suadeat, aut in materia, de qua est quaestio, merito, & *sine temeritate* peregrinus atque ignorans, aut passione mala, vel praëjudiciis *excæcatus* esse judicetur. Idem mecum asserit *Evangelium* in abnegatione sui iudicii ac voluntatis summam perfectionis constituens: asserit *ratio*, quæ docet, *in agendis* eventum plus a Dei favore, quam a meo conatu pendere: favorem autem divinum mereri me felicius, *si me abnego*, quam si me audio: asserit *votum obedientiæ*, quod de meliore bono, atque adeo validum non esset, nisi ex Scriptura constaret, iudicii proprii abnegationem præ Sacrificiis Deo acceptam esse: asserit argumentum *a priori*, quia in causa propria *amor sui* facile pervertit iudicium, ut melius esse credamus, quod commodius est, & minus molestum: denique *usus & praxis* asserit virorum prudentium in dubiis *ad se* pertinentibus libentius obsequentium *opinionem alterius*, quam inclinationi suæ, conformiter ad communem paroemiam: Stultum consiliarium habes, si præter te neminem habes.

Si tamen res moram non patitur, aut *vir idoneus*, quem consulas, nullus offertur inter vivos, *ad mortuos* vertere. Recordare,

quæ legeris, & quid in simili casu Sancti fecerint, aut nunc facturi essent, expende, & sequere. Certus es, si hoc modo agas, siue ex viventis *consilio*, siue ex mortui *exemplo*: etiam si erres, *materialem* errorem fore, & *coram Deo* errorem præ omni sapientia tua laudabilem, meritique feracem propter heroicam victoriam inclinationis, per quam quisque est pronior, ut suo potius iudicio atque *dictamini* credat, quam alieno.

§. III.

De prudentia circa impedimenta ad actionem.

ADdo, non coram Deo solum, sed coram hominibus etiam homines sui iudicii tenaces (*capitulos* appellant) & alieni consilii incurios adeo nec æstimari, nec amari ut studiose *impedimenta* molitionibus eorum a superioribus, paribus, & inferioribus opponantur. Ismaelis hæc fortuna fuit, ut, sicut manus ejus contra omnes, ita manus omnium contra ipsum pugnarent.

Fateor tamen, contingere etiam, ut quantumvis *consulto* agas, obstacula nihilominus multa, graviaque objiciantur: quid tunc agendum? Nimirum rursus opem *prudentia* feret, quæ vult, ut alia quidem
per

per celeritatem, alia per patientiam vincas. Diu delibera: deliberatione autem completa consilium cito exequere, priusquam de illo aliquid emanavit in vulgus. Quodsi exequenti statim oppositio fiat, principiis obsta. Morbi initilis sæpe tres denarii pro medicina sufficient: Si crastinum expectes, sanitatem vix decem aureis redimes. Si vero obex fortior est, quam ut *uno impetu* everti possit, *tu ne cede malis*, sed contra audentior ito ad Ducis exemplum, qui quam prima incursione non cepit urbem, per longæ obsidionis *patientiam* frangit. Turpe est, animique muliebris pudendum facinus, a proposito bene concepto ad primæ difficultatis intuitum resilire, & de victoria desperare. Prudentia sicut *in cogitando* docilitatem, ita *in exequendo* fortitudinem adsciscere sibi comitem debet, nisi velis, ut sive in contumaciam, sive in pusillanimitatem degeneret. Quæ *docilis* est, & *fortis* simul, hæc omne punctum tulit, & Sacerdotis *Auctoritatem* in cælum feret.

Hæc lege, obsecro, & sæpe relege, Sacerdos Apostolice! Soleo *multa paucis* docere, quia nolo *te verbis* pascere, aut *foliis* fructu vacuis. Sed, qui pasci vult, non glutiat: excorticet fructum, scindat in partes, masticet, concoquat: volo dicere:

In legendo festinet lente, & sæpius dicat sibi: repete! Sic sentiet saporis dulcedinem, & de virtute doctrinæ (si cœlum favet) plus participabit ex parvo libello: quam ex grandibus tomis. At nunc a cura sui, quæ curam Conscientiæ, Devotionis, & Auctoritatis complectitur, ad curam Oeconomiae transeamus. Deus faciat, ne secunda cura Lectori videatur potior esse debere, quam prima. Secunda sit, ne nulla sit: hoc sufficit.

PARS II.

De cura Oeconomiae.

TRibus Levi, quam summus Pontifex, Sacerdotes, & Levitæ constituebant, ut quietius Divino fervitio vacare posset, a curis œconomicis saltem molestioribus penitus exempta vivebat. Deus enim, ne bonorum immobilium cultura occuparentur Levitæ, Num. 35. assignavit ipsis pro habitatione 48. Urbes, cum suburbanis earum, pertinentibus ad pascua peccorum ex decimis acceptorum, ex quibus, & ex oblationibus varii generis, quarum aliæ ex præcepto, aliæ ex devotione fiebant, omnes alebantur: Sacerdotem sum-

summum autem ipsi *ex decimis decimarum suarum* alebant, sicut Num. 18. & 2. Esdræ 10. legimus. Similiter ut prospectum nostris Sacerdotibus esset: audiivi non semel viros curæ animarum ex asse devotos vehementer optare, quod intelligerent, quam gravi invidiæ, molestis litigiis, ipsis salutis periculis per œconomicas curas objicerentur. Sed quoniam hoc suspirium *inter pia desideria* numerandum esse videtur, nunquam habitura effectum: in id intendendus est animus Sacerdotis, non quomodo abjicere, sed quomodo *moderari* curas œconomicas possit, sic, ut spiritum gratiæ potius juvent *serviendo*, quem suffocent *dominando*. Propterea *de excessu* primum, deinde *de defectu*, demum *de via media* in cura Oeconomiae agemus, respondebitque hic tractatus *diei secundæ* in libello de gratia vocationis Sacerdotalis, in quo de rebus Sacerdoti *fugiendis* differimus, sicut *de faciendis* disputavimus *die prima*.

CAPUT I.

De excessu in cura Oeconomiae.

EXcessum curæ *ex signis* describo. Si *cor* in cogitationibus œconomicis pœnæ semper absorptum est, ita ut ab illis etiam *in somno* sæpe turbetur: si *lingua* non
de

de alio argumento frequentius atque disertius, quam de villa, de agris, de horreis, de ovibus, bobus, ac vitulis loquitur: *Si homo totus* aliis negotiis vix obiter, & cum fastidio: Oeconomiae autem omni virium contentione se impendit, perdius & pernox in rationibus examinandis, in observandis famulis & ancillis, in invisendis pascuis, & stabulis, in litigando, in negotiando, in computando: manifestum est: *excessum* in cura esse, quoniam *accessorium* pro principali, & *medium pro fine* curatur. Ut medeamur, excessum causas, actus, atque effectus juvabit inspicere.

ARTICULUS I.

De causis excessuum.

SI, quod Apostolus voluit, Sacerdotes *habentes alimenta, & quibus tegantur*, hoc est, *congrua sustentatione* contenti essent, nunquam nimis pro Oeconomia se curis involverent. Verum multos *cupido ditescendi* occupavit: hic fons malorum est, non primus tamen, sed *ex tribus scatebris* confluens. Sunt enim, qui divites fieri volunt *propter se*, ex metu, ne olim egeant: sunt, qui *propter alios*, nimirum per nepotismum, & sunt, qui *propter ipsam*
pecu-

pecuniam ex merissima avaritia. Singulos oppugnemus.

§. I.

Nimia sollicitudo pro congrua.

Qui propter seipsos divites fieri volunt, etsi congrua sustentatione nunc gaudeant, anguntur tamen *per metum egestatis futurae*. Ajunt enim: si senuerimus, si ægrotaverimus, si incendio horreum pereat, si prædones supellectilem rapiant, si Reverendissimus auferat villicationem nostram a nobis, quid comedemus? quid bibemus? & quo operiemur? Ecce hic metus abripit *in excessum*, metus sæpe *inanis*, quia de malo nunquam venturo: semper *inutilis*, quia malo avertendo minime sufficiens: ut plurimum *turpis*, & dedecens non solum Sacerdotem, sed quemlibet Christianum.

Provide agere Oeconomi prudentis est labor, quem ut amemus, Deus ad formicas nos mittit, colligentes in æstare, quod rodant in hyeme. Verum aliud est *providentia*, aliud *metus*. Illa *tranquille* prospicit, quæ mala *probabiliter* immineant, & quo modo possit occurrere: hic inter vere *probabilia*, & mere *possibilia* nihil distinguens,

guens, a phantasmatibus cruciatur. Si metuendum est, quidquid *possibile* est malorum, profecto tanquam inter spectra undique infestantia vivendum erit. Sed *inanis* est metus. Non, quidquid evenire potest, eveniet: ridiculum se facit, qui omne *fortasse* timet. Iter facere non vis, quamvis graves causæ te urgeant, nisi prius tibi de comitibus armatis prospicias: Cur? *Fortasse* in silva dispositi latrones transeuntem expectant. Comedere non vis, nisi prius antidotum sit in promptu: Cur: *Fortasse* venenum aliquis cibo miscuit. Exire cubili renuis, nisi sit, qui clypeum supra caput teneat tibi: Cur? *Fortasse* tegula de tecto cadens non opinantem opprimeret. Clerice! quid censes? Metus *horum* & *tuus* non gemelli fratres sunt? Adversarius aut nullus est *hodie* tibi, aut certe *toto Oceano* a te divisus: & tu *hodie* trepidas? Sapis? Aurum cupis in acervos congerere, ne *olim* egestas tanquam vir armatus ex concavo lunæ in te irruat: non *inanis*, imo *insanus* est metus? Utere bonis, quæ habes: serva in usus futuros, quibus modo non indiges: *de futuris contingentibus* curam Deo relinque: sic sapis. Omnibus morbis vexatur, qui omnes timet.

Certe *contra Deum* neque metus, neque curæ tuæ quidquam valebunt, & adeo non *inanes* solum, sed & *inutiles* erunt, æque

acomnes conatus sunt, per quos adjicere cupis *staturæ tuæ cubitum unum*. Si curas has contra mala *fortasse* imminetia DEus a te *exigeret*: enimvero probarem, & crederem felices fore. Sed postquam supremus Dominus neminem *exemptum* esse voluit a casibus improvisis: opus aggredieris *humanis viribus majus*, quisquis contra quaecumque *possibilia* mala tibi Alexipharmacum quæris, & speras. *Inutilis* cura est, cui DEus non benedicit. Cum congregaveris opes maximas *in annos plurimos*, dicetur tibi: *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam a te, & quæ parasti, cujus erunt?*

Aut, num benedictionem tu a Cœlo procura tam *turpi* speras? turpem voco, quia inter Ethnicas curas hanc numerat Servator, Christianum quemvis, & utique Clericum multo magis dedecentes. *Scit Pater vester*, inquit, *quia omnibus indigetis*, scit, & vult, ut curam de futuris sibi relinquatis. Angi de malis forte nunquam venturis, aut per humanam industriam non impedibilibus est *actus diffidentiae* erga Divinam Providentiam tanquam de necessitatibus nostris incuriam, etiam postquam verbis tam apertis promisit, quærentibus *primum* regnum DEI pro se, & nunquam defore.

Verum, vestigia terrent, ais, & videmus oculis, quam multi Clerici de futuris

R. P. Neumayr Vir Apost. K casu-

casibus minus solliciti miserabiliter egeant. Quid loqueris? vide, ne erres. Qui nunc ex Clericis egentes, angustiati, laceri, famelici, debitis onusti circumeunt, non sunt illi, qui olim *intenti suo muneri* de futuris casibus parum cogitarunt: illi sunt, qui vel *per prodigalitatem* patrimonium Christi abliguriverunt, vel propter hanc ipsam causam maxime pauperes facti sunt, *quia minime fieri voluerunt*, puniente Deo homines *modicæ fidei*, & suo malo docente eos, quam *incertæ sint providentiæ nostræ*, Sap. 9. & vere inanes, inutiles, turpes curæ, quibus *invito Deo* nos angimus. In Deo confidentem, & de altari *frugaliter* viventem, recteque functum officio suo Sacerdotem non abundare opibus *superfluit* in senio suo, vidimus sæpe: carere *necessariis*, & congrua sustentatione, non vidimus, non videbimus, nisi forte *per congruam* in sensu nimis lato intelligas vestitum ac victum non *bonestati status*, & dignitati tantum convenientem, sed insuper servientem voluptati, splendori, vanitati, qualem DEus nunquam promisit. *Natura* paucis contenta est: cur non & *virtus* sit? Quod tu, Paroche, rusticos tuos doces, fac ipse. *Colite agros, dicis, seminate, arate, occate!* Postquam sic fecistis, quod erat in vobis: faventem solem, & *fecundas pluvias a cælo sperate*. Quam diu vos eritis probi filii, DEus esse Pater non desinet. Idem loquere tibi, vir bone: & nul.

nullus deinceps metus olim futuri mali
in excessum curæ pro Oeconomia abripiet.

§. II.

Nepotismus.

A Tamen sæpe fit, ut qui *propter se* non appetit, *propter alios*, puta, propter parentes, fratres, sorores, nepotes desideret fieri dives. Etiam hic appetitus spurius est, & sub specie pietatis *cupiditatem* alit, quæ Apostolo teste omnium malorum est radix. Equidem si consanguinei pauperes sunt, *Ordo charitatis* postulat, ut *cæteris paribus* ipsi præ aliis *per eleemosynas* a te juventur, imo ut *alantur* etiam, quando ipsi per senium aut virium defectum alere seipsum *laborando* non possunt. Quod reprehendo, vitium est illius Nepotismi, per quem *ex Christi patrimonio* nutriuntur homines *otiosi*, vel per quem id agis, ut consanguineos ex pauperibus *divites* facias, aut ex divitibus *ditiores*, aut ex plebeis *nobiles*, sic, ut non *suis meritis*, sed *tuis pecuniis* de statu humiliorem in altiore evehantur, & de stercore emergant, non sine gravi vel Ecclesiæ, vel verorum pauperum damno, ipsiusque Sacerdotis, ne æternum pereat, non levi periculo, quoniam ex bonis Ecclesiasticis *donatio quævis*, sive in vita fiat, sive mortis causa, & per testamentum, (licet hoc alicubi *validum* sit etiam ad causas profanas,)

fanus,) nullibi tamen, & nunquam *licita* est (saltem ubi consuetudo non excusat, ait la Croix) nisi *ad causas pias*: quia Clerici bonorum ex *Beneficio* ultra congruam sustentationem superfluum vel *dominium* omnino non habent, sicut multi Theologi docent: vel non acceperunt ab Ecclesia nisi *vinculatum* gravi præcepto, ut *superflua* piis causis impendant, sicut *omnes* fatentur: & ratio probat, quoniam hæc mens *fundantis* beneficium fuit, alias *fundatio pia* non esset: & eadem mens *Ecclesiæ* *foundationem* acceptantis esse debuit, quippe conformantis se menti Fundatoris, & ideo Clericum ex virtute *obedientiæ* obligantis, ne consanguineis *non pauperibus* donet, uti constat ex Tridentino Sess. 25. c. 1. de Reform. Ubi & notat Concilium, *multorum in Ecclesia malorum seminarium* hunc erga consanguinos male ordinatum *affectum* fuisse.

Quorum autem? Loquantur Parochiæ pinguiiores, Canonici nobiliores, & ditiores: Quo fine *appetuntur*? animarum causa? Dei causa? virtutis causa? atqui Beneficia *tenuiora* sæpe plures offerunt occasiones suæ & alienæ salutis providendi, quam *ditiora* multis ordinariæ periculis peccandi obnoxia: cur igitur *hæc* amantur *præ illis*? nempe familiæ necessitas, emolumentum, honor id exigunt. Et quid fit? Ut familiæ consulatur, & consanguineis prospiciatur, conquiruntur, qui candidatum ad beneficium promoveant, &

con-

conquiruntur *tribuendo*, vel *paciscendo*, quod ajunt, munus *a manu*, munus *a lingua*, vel munus *ab obsequio* : atque hac arte non raro obtinentur etiam Beneficia *plura simul*, quorum quodlibet pro congrua sustentatione sufficeret. Dispensatur: sed *ob-an subreptitie* dispensationem Orator accipiat, non attenditur. Ita miser *intrat* in Ecclesiam non per ostium, sicut Pastor, sed aliunde ut fur, ut latro, per *simoniam* ac *fraudes*, per quas dum consulitur consanguineis & familiæ, *anima* Candidati dæmonibus immolatur alienæ sive *ambitionis*, sive *avaritiæ* infelix victima.

Postquam autem sic *intrarunt* Ecclesiam, qui propter consanguineos intrarunt, quid faciunt? *Ultima* est cura Ecclesiæ, *prima* si non unica, pecuniæ. Propinqui enim *importuni* sunt homines, neque quod accipiunt, inter beneficia numerant, si dare desinas. Itaque sicut petendi, ita dandi non erit finis. Quoties domi frigebit focus, habebis hospites cum uxoribus & liberis, cum famulis & ancillis, cum curribus, & equis. Frater si emere villam velit, a fratre Parocho mutuum postulabit, nihil de censibus, nihil de solutione summæ capitalis sollicitus, quanquam cum juramento contraxerit. Neptis jam nubilis Patruo pro dote supplicat ad splendidas nuptias sufficiente. Consobrinus onustus debitis a creditoribus molestiam patitur: invocatur cognatus Sacerdos, ut juvet. Si

negas vel semel, quod postulant, immemores omnium, quæ acceperunt, convitia pro gratiarum actione referunt: inurbanum, avarum, sordidum clamant: mille modis tuam famam proscindunt. Præterea si uni de consanguineis plus boni præstes, quam alteri omnes offendis. & insuper pomum discordiæ inter ipsos jecticis. Vis, ut omnibus satis fiat: æqualiter omnibus ut ex voto sis liberalis oportet, donec ipse ad incitas redigaris, imo & tui tecum, quoniam experientia docet, *ex bonis Clericorum* nullos Laicos discere, opesque Ecclesiasticas in manibus sæcularium *instar nivis in Aprili* liquefcere. Atque ex his constat, quam nullum sit operæ pretium propter Consanguineos curam Oeconomiae *cum excessu* suscipere, per quem aut introitus in Beneficium sceleratus, aut ipsa Beneficii administratio Sacris Canonibus, & menti fundantium contraria efficiatur, atque, ut ita loquar, *sæcularizetur*.

Sed nondum est hic summus *excessus*, ad quem Nepotismus impellit: sicut corrumpit *initium & medium* vitæ Clericalis, ita etiam *finem* pessumdat. Cum vires deficiunt, aut senectus ingruit, non quiescent Cognati, donec vel Beneficium resignaveris Nepoti quantumvis *inhabili* per talenta, aut *indigno* per mores: vel certe testamentum condideris in consanguinitatis favorem. Ita prope ad portum æternitatis naufragium patieris, facturus

rus animæ detrimentum propter amorem hominum, quibus *ordinarie* vix reperire est seu beneficio *minus dignos*, seu benefactori *minus grotos*. Si curas tuas Oeconomicas *Ecclesiæ* tuæ, & *veris pauperibus* consecras: *meritum* ingens apud DEum, *gratiam* summam apud homines infimos ac summos comparas tibi. Si autem laboras cognatis, vide, cui bono labores. *Expensas* tuas *DEUS* damnat. *Ecclesia* reprobatur, *Mundus* deridet: ipsi *Consanguinei*, dum vivis, male perdunt: & postquam es mortuus, contemnunt, tanquam si minus, quam debebas, dedisses. Miser! quam amaris suspiriis dementiam affectus tam nocivi deflebis in flammis purgantibus (si quidem poenitens morieris) *surdus*, atque *ex tua pecunia* helluantibus cognatis frustra inclamans: *Miseremini mei saltem vos!*

Age, Amice! & in tempore expende sententiam Domini: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*, Luc. 14. Atque juxta hanc doctrinam venientibus ad te cognatis, si vis, benefac ex bonis *patrimonialibus*, vel *quasi patrimonialibus*, quæ *jure hæreditatis*, aut *titulo stipendii* tua sunt: postulanti-
bus autem *ditari* ex bonis *fundationis* tuæ sustentationi superfluis (nisi pauperes sint, quales *elemosynæ nomine* juvare, imo alere potes) dic audacter:

NON LICET ! *Si juvari in spiritu, si ditari pro anima, si promoveri apud Deum in gratia a me velitis, ecce ego ! faciam, quod in me est. Bona temporalia non est meum dare vobis, sed iis, quibus ex mente fundatoris, & Ecclesiae praecepto destinantur. Ita imitaberis praeter S. Carolum Borromaeum clarissimos in Ecclesia viros, & inter hos summo Pontificatu insignes Clementem IV. Coelestinum V. Urbanum VII. Benedictum XI. & XII. cum Nicolao IV. & Adriano VI. qui Cognatos post promotionem suam amplissima munera, officiaque sperantes nunquam supra sortis suae, ac meritorum conditionem juraverunt, memores, non esse Sion aedificandam ex sanguinibus, & Sacerdotes, qui secundum ordinem Melchisedech essent, etiam sine patre, sine matre, sine genealogia esse debere, ut interroganti Domino ; *Diligis me plus his ?* hoc est (S. Bernardo interprete) *diligis me plus quam tua ? plus quam tuos ? plus, quam te ?* respondere sincere possint : *Domine, tu scis, quia amo te !* Jo. ult.*

S. III.

Avaritia.

Verum utut desipiant, qui sive propter se, sive propter suos ditescere cupiunt : multo tamen stultescunt intolerabilius, qui pecu-

pecuniam propter seipsam appetunt, quod genus avaritiæ omnium scelestissimum est, quoniam teste Ecclesiastico: *nihil est iniquius, quam amare pecuniam*, Eccl. 10. Nam si omnes, qui volunt divites fieri, certe isti præ omnibus, ut Paulus vaticinatur, *incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*, instar stolidæ avis, quam auceps per ostentationem escæ in retia trahit: incidunt in desideria multa, quæ a cura salutis & officii distrahunt cor viventis: in desideria inutilia, quæ morientem minime solabuntur, in desideria nociva, quæ mortuum æternum cruciabunt, 1. Tim. 6. Sic est omnis, qui sibi thesaurizat, & non est in DEum dives, Luc. 12. Sic est, ut animam quoque suam venalem habeat, ut pro DEO Mammonam adoret, ut ex Apostolo apostata, & ex Petro Judas efformetur.

Videas tamen, licet rarius, etiam in Sacerdotio reperiri, quibus cor totum in arca est otiosæ pecuniæ incubans, tanquam thesauro suo. Huic invigilat avarus, ne fures auferant: ad hunc tanquam ad Sancta Sanctorum accessus nemini, nisi soli Sacerdoti, conceditur: huic si adjicere aureum nummum possit, dies inter fastos albo calculo adnotatur. Si perit denarius, major, quam de decem animabus, est dolor. Quot hebdomadis destinata est dies, in qua numerus copiarum initur, ubi summa recreatio est, si per

adjectionem & multiplicationem Thaleri se auxerint: summus mæror, & lamentatio, si aliqui per subtractionem aut divisionem perierit. Ut per compendium dicam omnia: Qui sic pecunias basiat (*Rüssen = Stenning* Germani vocant,) ita inhiat eoacervandis, ut credas, oves propter pastorem esse, non pastorem propter oves. Bellus ordo! Execranda confusio!

Attamen Superi! qui sic amat substantiam suam, ait S. Gregorius, quomodo pro ovibus dabit animam suam? Perpende, o Clerice, quare sis tonsus? Admissus in sortem Domini crines ponere iussus es, ne superflua hujus vitæ, sicut Absaloni, ad interitum servirent. Sta proposito, & hoc age, ut *dives in DEum* sis, qualis nunquam est, qui *cumulat* aurum, sed qui *expendit*. Si tibi soli es dives, quæso, amice, cui bono es? Imo quanto cum malo es tuo, & tuorum! *vilem te tuis & tuos viles tibi* hæc affectio facit. *Argyrophilus*, non *Philanthropus* (*Geld-Sorger, nicht Seel-Sorger*) audies *apud tuos*: & quis eorum æstimet animum curis adeo abjectis turpiter mancipatum? Tui autem quod pluris futuri sint tibi, quam avaro Discipulo divinus Magister fuit, non credo. Qui animam suam, quod Spiritus S. testatur de avaro Eccli. 10. *venalem habet*: profecto magno pretio *alienam* non emet. Sed postquam
in-

inspeximus *causas*, ex quibus in Clericis *cupido ditescendi* progignitur, jam *quibus modis* exerceatur, sive quos *actus* agat, intueamur.

ARTICULUS II.

De actibus Excessuum.

Cupido ditescendi exercetur *per illicitos modos lucrandi*, qualium præcipue tres in Clericis SS. Canones reprehendunt, & sunt Negotiatio, Sæcularismus, & Vitium ludendi. Pauca expendamus de singulis.

§. I.

Negotiatio.

DE negotiatione Clericis prohibita sic habet Concilium Nicænum c. 17. Negotiator Cleribus dejiciatur a Clero, & alienus habeatur ab Ecclesiastico gradu. Alexander III. c. 2. *Ne Clerici* sic loquitur: Sub interminatione anathematis prohibemus, ne Clerici causa lucri negotientur. Clemens V. autem *de cens. & exact.* & Honorius III. *Cap. ex litteris de vita, & honest. Cler.* privant Clericum negotiatorum omnibus privilegiis immunitatis Ecclesiasticæ, eumque tributis, vectigalibus, & potestati sæculari subjiciunt. Ingellitur autem nomine negotiationis *hic* emptio rei, eo animo facta, ut *carius vendas,*
&

& sic ex emptione *lucreris*, etsi res nullam a te *meliorationem* acceperit. Non vero negotiari *sub prohibitione* dicitur is, qui aut *per suam industriam* rem melioravit, aut nunc vendit etiam carius eg. librum aut vestem, quem antea emerat *non animo lucrandi*, sed *pro se utendi*, modo autem *mutata mente* non utitur. Prohibitæ negotiationis reus est, qui *vili pretio* nunc emit frumentum, *animo* illud alio tempore vendendi *maiore*: qui mutuum accipit, dans *tres*, & mox tertio mutuatur, accipiens *quinque* pro centum: qui cruces, imagines, libros undique *modicis expensis* sibi comparat, postea *duplum* aut *triplum* lucraturus &c. Atque hoc negotiationis genus, licet *per se* malum non sit, tamen tanquam *statui* graviter turpe, plerique Theologi peccati mortalis damnant, nisi *gravis necessitas* excuset, aut *materiæ parvitas*.

Sed neque alter modus negotiandi, in quo res *meliorata* per nostram industriam, *pluris* venditur, quam emptæ fuerat, Clericum docet, sive qua *Sacerdotem* considerem, sive qua *pastorem animarum*. Uterque titulus obstringit ad contemptum curarum hujus sæculi, ad fugam querelarum & scandali, ad timorem, qui cavet sibi a periculis offensæ, & ad amorem DEI, qui odit impedimenta Divinæ Gloriæ. Omnibus his virtutibus turpis cupido quæstus opponitur, quippe animum

a sollicitudinibus Statui propriis abstrahens, atque in mille alienas discerpens.

Verum multo adhuc gravius peccant, qui, ut ita loquar, domum Domini *domum negotiationis* constituent, ex ipsis functionibus sacris *præter stipendium* a lege, vel usu taxatum insuper *lucrum* appetentes. Sic peccant 1. qui moribundos disponunt, ut cum præjudicio *justitiæ*, quod fit, si illi debitis graventur: aut cum offensa *charitatis*, si hæredes sint pauperes: aut cum negligentia operum *misericordiæ* erga hospitalia, pupillos, miseros &c. aut sine cura *religionis* erga cultum Dei, atque Sanctorum in templis misere ornatis: *pia legata unice* ad Missas legendas destinant, ut scilicet de quotidiano stipendio sibi provideant. 2. Qui onus tot Sacrorum in se suscipiunt, ut obligationibus suis intra tempus ab obligante præscriptum satisfacere nequeant. 3. Qui, ut citius se exsolvant, alios Sacerdotes in subsidium vocant, quibus *dimidium stipendii* largiuntur, parte altera sibi retenta, contra expressam prohibitionem Urbani VIII. 4. Qui *supra taxam* stipendium pro administratione Sacramentorum, aliisque functionibus, quas vocant, Stolæ a subditis exigunt: aut consuetum etiam *per indignos modos* ab egenis extorquent. 5. Qui nulla præbenda contenti, etsi congrua sustentatione fruuntur, semper tamen ad ditiores aspirant, non propter oves, sed

sed propter lanam, cui perditæ inhiant, sicut non raro propterea per sceleratam Simoniam cum ipsis beneficiis negotientur, cumulantes, permutantes, resignantes, reservantes, paciscentes non, prout gloriæ Divinæ zelus, sed prout turpis avaritiæ astutia infelix animæ terrestri suggererit.

§. II.

Sæcularismus.

NON tamen ad negotiandum solum cupiditate impellit: sunt alii modi præterea, quibus *lucrum* venantur, qui putant se posse Deo simul, & Mammonæ servire. *Sæcularismus* una voce appello ea omnia, de quibus Apostolus dixit: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus* 2. Tim. 2. Quæ sunt administratio *alienorum* bonorum, susceptio causarum *forensium*, Patrocinatio pro clientibus, ut promoveantur ad honores *profanos*, ordinatio, & executio testamentorum circa causas *non pias*, conciliatio *conjugiorum*, commendationes *ad famulitia*, agere Medicum, Advocatum, Architectum, Hortulanum, Venatorem, Mercatorem, Campforem, Pictorem, Sculptorem, & nescio quæ, nulla urgente vel *necessitate*, vel *virtute*, quarum si *alterutra* deficit, excusatio nulla suffragatur Sacerdoti diffundenti se in tot rivulos, ut denique

nique nomen fluvii, usumque, in arenis, & luto amittat.

Charitatem prætexunt non pauci, scilicet ut *pudori* consulant *de cupiditate* in fundo cordis quærente latibulum, ubi secreta niduletur. Sed ex pullis cognoscitur Mater. Si *charitas* tot *personas* imposuit, cur consilio, cur auctoritate, cur calamo, cur patrocinio & opera tua non juvas eos, *qui egent*, ut juves, cur *eos solos*, a quibus, cum juveris *mutuis* speras juvari auxiliis? Similis es illis, quos Christus reprehendens, quod eos tantum ad convivium invitarent, a quibus vicissim vocandi essent, monet Luc. 14. *Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere, tibi*, quasi diceret: si vis benefacere, benefac sine respectu ad *interesse*, & lucrum proprium: ita beneficium decebit te. Idem jam ante Luc. 6. docuerat, dicens: *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Ecce! SPES commodi proprii prodit, num, quæ agis, *Charitas*, imperet, num *cupiditas* velit. Ah! *Meum & tuum* frigida illa verba sunt, a quibus omnis calor extinguitur.

Equidem scio, Apostolorum aliquos post Christi resurrectionem adhuc *piscaturæ* vacasse, imo Paulum in ipso adeo Apostolatu *scenofactoriam* artem exercuisse: insuper exercitia, quæ vocamus, *corporalia* non Clericis modo, sed Monachis quoque semper fuisse familia-

milia.

miliaria, ita ut ex venditis storeis, quas fecerant, se aluerint, nemo ignorat. Verum ejusmodi occupationes nego esse *negotia secularia*, cum ne quidem *negotia* sint, *manumque* tantum, non *animum* fatigent. Petrus piscaturam exercuit, sed antequam officium prædicationis suscepit: Paulus operam opificio dedi, sed non, nisi *semel*, & ut haberet, unde se *sine aliorum molestia* aleret: Monachi storeas texuerunt, sed vel eadem necessitate compulsi, vel omnino animi tantum remittendi, & ab exercitiis spiritus respirandi causa, certe nunquam aut *propter lucrum*, aut ita, *diu*, vel *avide*, ut propterea animus in negotiis *status*, vel *officii* impediretur. Igitur si laborem manuum ex simili fine, & simili modo suscipiant Clerici præcipue *non curati*, solitarii, & vi muneris sui parum occupati, omnino multam laudem merentur: & multo adhuc majorem, si labores ejusmodi pro usu pauperum, pro munusculis parvulorum, pro ornatu altarium serviant. De illis est sermo mihi, qui *contra Matthæi exemplum* ab ara ad telonium, a telonio ad aram redeunt, sic lucri cupiditati impliciti, ut potissimæ curæ Mammoni sint sacræ. Venerat ad Christum homo querulus dicens: *Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hereditatem!* Et quid Dominus? suscepit negotium, quod charitas postulare videbatur? Minime! sed tanquam alienum a sua

Voca-

vocatione rejiciens dixit: *Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem super vos?* Ecce! ita loqui, ita agere Sacerdotem decet, quando de negotio interpellatur, *cujus susceptio avaritiam sapit.*

§. III. -

Vitium ludendi.

Verum sunt, qui per viam adhuc turpiorem, omissis negotiis, & negotiationibus seriis, ditescere *per ludum* contendunt. Videas aliquos *lucri cupiditate* flagrantes (quamquam hujus mali periculum *ex occasionis defectu* rarius ruri, quam in urbibus inter Clericos non curatos reperitur) videas, inquam, qui postquam Sacrum legerunt (si tamen legant quotidie) & Horas raptim recitaverunt, continuo ad aleas, & chartas toto animo vertuntur. Luditur mane, luditur a prandio, rursum post cœnam luditur multam noctem, diesque, & hebdomadæ, & menses, & anni perditissime pereunt. A quibus? Si vi *dignitatis*, aut *officii* aliis negotiis impendere se debet *Clericus lusor*, quæro, qui totus *in ludo* est, quando *seria* serio tractabit? Si *ex simplice beneficio*, cui præter Horarum pensum nullum aliud onus adhæret, sustentatur, quæro, qua veritate *Sacerdotem Domini* se appellat,

R.P. Neumayr Vir Apost.

L

qui

qui consecrationis suæ sanctitatem ita foede prostituit? Scio, quid isti prætexant. *Ad serias occupationes alligati*, ludendi prurium titulo necessariæ recreationis excusant: *Simplices Clerici* ludere se ajunt, *fallendi temporis* causa, atque quod nesciant, unde occupare se possint: *omnes*, ludere est actio de se *indifferens*! conclamant: & videmus nonnunquam hoc etiam a Religiosissimis agi. Enimvero si *de recreatione* est sermo, non est animus ludum reprehendere, modo sicut *in suo fine*, sic etiam *in suis circumstantiis* vitium non habeat. Attamen certum est: qui omnium maxime *recreatione* indigent, omnium rarissime ludunt. Illi *recreationem* in ludo quærunt, imo *occupationem* ex ludo faciunt, qui nunquam aliqua recreatione sunt digni. Si enim, *qui non laborat*, teste Paulo, neque *ut manducet*, meretur 2. Tess. 3. qua fronte *recreationem* tanquam sibi debitam exigunt, quorum tota vita ex conversatione, ex conviviiis, ex venationibus, ex musica, ex ludis, ex nugis componitur? *Recreatio* ad animi remissionem ordinatur: *remissio intensiorem* supponit: quando autem, obsecro! vires aut animum *intendunt* ad seria, qui, si quiete indigent, non *a laboribus*, sed *a lusibus* fatigati indigent? Atqui, ajunt, melius saltem erit ludere, quam otuari: nam unde alias occupabimur? Indigna homine *Literato*, & *Sacerdote* interrogatio præcipue, si *Curatus* sit, aut Ecclesiæ Rector,

Rector, vel Pastor. Nunquam, vir bone, audisti versiculum Clericis factum :

Nunc *lege*, nunc *ora*, nunc pro pietate *labora*?

Ecce! Hic ordo est occupationum tuum gradum decentium. *Lege mane*, imo meditare, quæ legis, & ex Ascetarum instructione proficere in spiritu satage. *Lege post prandium*, quæ ad eruditionem, aut pro negotiis tui status, vel officii pertinent. *Lege sub vespere*, & in vitis Sanctorum te tanquam in Speculo inspiciens erubescere. Deinde *ora*, suis autem temporibus *ora*, & si ad Chorum obstringeris, in Choro *ora*: insuper sic ora, ut Oratio tua vere sit *mentis elevatio*, pronuntiatio autem sit *articulata precatio*, non *confusum murmur*, quod vix Deus intelligat. Adde Orationi præceptæ *devotiones singulares*, quarum exempla supra descripsi: nunquam deerit occasio occupationis te dignæ. Accedant Orationi & Lectioni *labores pro pietate*, pro Religione, pro charitate proximi, pro misericordia. *Labora*, & scribe utiles epistolas ad afflictorum solatium: invise ad ægros: compone dissidia: Doce ignorantes: Dubitantibus bene consule: in conversatione loquere, quæ audientibus prosint: in solitudine age, quæ ratio temporis a te exigit: ita raro fugiendi otii causa necesse erit *ad ludos* converti. Audire, loqui, scribere, agere utilia *seu domi, seu foris*, hoc est *pro pietate laborare*.

Verum quoniam cum illis præcipue sermo est mihi, qui ludunt *lucri causa*, studiosius respondendum est tertiæ quæstioni: an ludere *hoc fine* peccatum sit. Ajo, lusum, lufores, & modum ludendi attendi oportere. In *lusu* distinguimus ludos *meræ fortunæ* ab iis, qui plus artificii habent, sive in quibus non qui *felicior* est, lucrari solet, sed qui *peritior*. Utraque ludi species contractus est nullo jure prohibitus, & quando contrarium docent Sapientes, SS. Patres, Legesque, & Canones: intelligendi sunt *de abusibus*, qui in lusibus æque damnandi sunt, ac luxus in *vestitu*, comotationes in *vino*, prodigalitas *quoad pecuniam*. Jam vero, quoniam *abusus* facilius in lusibus *meræ fortunæ* locū inveniunt, quam in lusibus *multæ artis*: ideo PP. & Canones *contra Chartas, & Aleas*, veluti præcipua illorum *lusu instrumentata* ferventer declamant, *Clericisque* singulariter prohibent, uti constat ex Tridentino Sess. 12. c. 24. intelligendo, si *cum scandalo* utantur, aut *consuetudinarii* fieri inciperent: *aleæ* aut *chartis* sic uterentur, ut *modico tempore*, & per paucos *jactus* gravem *jacturam* facerent, quales qui sunt, *proprie vacare Aleæ*, *deservire Aleæ* &c. dicuntur, & *Aleatores* ex habitu appellantur, utique cum gravi dedecore characteris Sacerdotalis. Circa *Lufores*, præter dignitatem Status Clericalis, vel Religiosi, quam consuetudo tam *abjecta* profanat, attendendum est in persona,

na, quæ ludit, utrum lucri, vel jacturæ si-
pax. Peccas enim, & ad restitutionem tene-
ris, si ludis *cum filio familias*, qui sui juris non
est: *cum religioso*, qui facultatem pro pe-
cunia ludendi non habet: *cum eo*, quem ad
ludum sive incipiendum, sive proseguendum
tu cogis. Verum pleraque ludentium peccata
generat *modus ludendi*. Peccatur *ex fine*, ut,
si quis colludens *feminæ* studiose perdat, ut
affectum lucretur ad usum libidinis: aut col-
ludens *patrono* idem faciat, ut eum sibi pro
impetrando Canonatu demereatur. Pecca-
tur *per durationem*, si te exponis gravi pericu-
lo, ne aut lucrandi desiderio absorptus, aut
reparandæ jacturæ cupiditate abstractus o-
mittas pensum Canonicum, recuses ire ad mo-
ribundum, negotium aliud graviter urgens
cum damno tertii, vel scandalo proximi in
crastinum differas. Peccatur *per frequentiam*,
per quam fit, ut obligationibus gravibus, a
Statu, ab Officio, ab ipsa cura salutis pro-
priæ ac alienæ impositis vix, nisi obiter, atque
ad speciem satisfiat. Peccatur *per temeritatē*,
cum quis ab experientia doctus scit exponi se
periculo proximo peccandi *contra Deum* per
execrationes & perjuria, *contra proximum* per
fraudes & rixas, *contra seipsum* per insomnia,
tædia, tristitiam, impatientiam &c. a quibus
animus *ad negotia seria* ineptus efficitur. Pec-
catur *per prodigalitatem*, quando sponsiones
fiunt pro summa gravi, ex cujus jactura dam-

num patiuntur vel *creditores*, quibus solvendis te imparem facis, vel *pauperes*, quibus superflua ex præcepto Ecclesiastico, & ex charitatis imperio debes. Denique peccatur *per avaritiam*, quoniam *pro summa gravi* nemo, nisi ex male ordinata cupiditate lucrandi ludit. Res mira! neque enim capio, qua ratione *hæc ars ditescendi* placere non dico Sacerdoti, sed ulli viro prudenti possit.

Interrogo enim te qui *frequenter* ludis, & ludis *pro summa respectu tui magna*, eo fine, ut ditescas: vel ordinarie *lucraris*, vel ordinarie *perdis*, vel experiris *alternantem* fortunam? Si *primum*, age, quam dives es? Alii negotiatores *ex lucro* emunt prædia, implent cellas, ædificant domos &c. *Lusorem divitem* vix ac ne vix quidem videas, sive quia qui *felices* sunt, ordinarie etiam *prodigi* sunt, sive quia quantum lucrantur *per lusum*, tantum & amplius perdunt *per Oeconomiae incuriam*. Si *secundum*, eja! computa, quas fecisti, jacturas: quanta bona præstare potuisses, si usus fuisses bene pecunia tam stulte projecta? Si *tertium*, næ tu imprudentissimus es, qui recreationem tam tristem, qualis est alea, chartisve ludentium, tam nullo, aut exiguo lucro, & tot vigiliis, atque fastidiis emis! Sapit, qui pro honesto ludo singulis annis *certam pecunie summam* eg. 20. vel 30. florenos designat, *ea lege*, ut, cum illos perdiderit, toto reliquo

quo anno a lusu abstineat : Si autem lucratus fuerit , lucrum omne piis causis impendat , vel pauperibus donet. Ita *Religiosus* fit ludus, & *lucri æterni* capax. Verum væ Clericis lusoribus, quibus videmus non raro tria & quatuor Beneficia quantumvis pingua non sufficere, quo minus *obærat* moriantur, & subhastationi obnoxii, toto patrimonio Christi per ludicras expensas turpiter dissipato. Domine, ut Ecclesiam tuam ab ejusmodi Ministris liberare, & purgare digneris, *te rogamus, audi nos!* Ah! *Lusores Laici* tanquam perniciosi Reipublicæ homines severis veterum Principum edictis sæpe male multati sunt: & hodie *Lusores Clerici* Ecclesiam impune infament? Sed de actibus Excessuum dictum est satis: dicamus jam de effectis.

ARTICULUS III.

De Effectis Excessuum.

A Varitia, Nepotismus, sollicitudo de congrua sicut Clericum *in Excessus* pro cura Oeconomiae, atque adeo in negotiationes, in sæcularismum, in vitium ludendi *ex turpis lucri cupiditate* abripiunt: ita producant effectus his actibus congruos, *Sorditiam* erga domesticos, *Duritiam* erga adversarios, & *Parcitatem* erga extraneos. Singu-

los contueamur. Forte turpitudine *filiarum*, aversionem a matre salutarem excitabit.

§. I.

Sordities erga Domesticos.

ITaque avaritia est *sordidum vitium*, id quod nemo magis, quam domestici hominis avari experiuntur, præcipue si futuræ egestatis metus animum occupavit. Certe non plus satiatur animus hominis *auro*, quam corpus *aure*: propterea nunquam sunt simul *fames* divitiarum, & *satietas*: sed cupido habendi plura, tantum crescit, quantum ipsa pecunia. Quid sequitur? *Cupiditati habendi* cum necessario conjuncta sit *difficultas expendendi*, sibi, suisque homo fit *durus* ad sorditiem usque eo minus corrigibilem, quo astutius *sub larva temperantiæ*, parsimoniæque se occulit.

Sed facile est larvam detrahere, ut vitium a virtute distinguas. Temperantia enim expensas *superfluas*: sordities autem etiam *necessarias* odit, sibi dura, & aliis, & pecuniæ tam tenax, ut nec nummum extorqueas sine gemitu. Videas apud sordidum sive Canonicum, sive Parochum sordere omnia. Fatiscit fabrica, squallet cubiculum, lecti linteamina mutantur in anno semel, vestes laceræ passim hiant, suppellex est rustica, mensa

mensa jejuna, focus frigidus, famulitium semper esuriens: Ipse cum omnibus domesticis extrema macie conficitur: Sola *crumena* turget. Itaque domus Parochialis quot hebdomadis *novos incolas* habet. *Cooperator* morosum Euclionem pertæsus deserit, *famulus* mercedis maligne solutæ impatiens herum liberaliorem circumspicit, *ancilla* per famis violentiam ad furandum adacta expellitur, *coqua* aufugit, *ædituus* de suæ familiæ bonis super Parochum gloriatur.

Talia qui *in Laico* honestæ conditionis observant, rident, hominemque stupiditatis accusant, quippe nescientem, quod pecunia non appetenda sit propter se, sed *propter usum* per quem vitæ nostræ sive necessitatibus, sive commodis servit, imo meritis etiam apud Deum & homines, si *ex imperio virtutis* expendas. Quid de Clerico sentient? mancipatum vitio tam sordido virum quis æstimet? Quis amet? Quis non *ad Anticyras* relegandum existimet? Enimvero si tantæ egestatis incommoda *prædones* intulissent, aut *hostes*: tuque, o Sacerdos, adeo, non dico, *patienter*, sed *hilariter* ferres, uti modo: inter Sanctos primæ classis solemnitate dignos te veneraremur. Nunc, quando non *Evangelium*, sed *avaritia* ad tantum austeritatem te rapuit, locum tibi inter Martyres diaboli quære, & invenies utique eo citius, quo certius avaritia sorditiei duritiem adjungere solet.

§. II.

Durities erga adversarios.

Qui avarus est, pronus ad lites est, suorumque jurium etiam *cum injuria proximi* contumaciter tenax. Propter levissima dubia fit jurgium, a jurgiis venit ad lites, itur ad tribunalia, conducuntur Advocati, inquiruntur testes: invocantur judices, lis ex lite seritur, causa in annos trahitur, & qui alias omnes expensas odit, per spem victoriæ *ab ipsa avaritia* ad prodigalitatem trahitur. Solvit scribas liberaliter, testes emit, Advocatum supra taxam remuneratur, Judicum favorem muneribus conciliat, promissis alit: denique liti immoritur.

Quid faciam? ais: præjudicium fieri juribus sive meæ personæ, sive Ecclesiæ tacitus patiar?

Audio: neque zelum *pro justitia* improbo. Quæro tamen, num *de juribus certis*, an *de incertis* tibi sit sermo? Si *de incertis*, sive pro quibus in utramque partem stant rationes probabiles: per quidquid sacrum est, obsecro, ne litem intentes. Sive pro re tua agas: sive pro Ecclesia, cujus es administrator, utrique prudentius per qualemcunque *transactionem*, quam per longum litigium consules, quippe cujus finem (si tamen erit finis) utpote *in jure incerto* denique *transactio* faciet, quæ cum *via recta* inveniri

veniri possit, male quæritur *per ambages*. Quod si agitur *de jure certo*, & quidem *Ecclesiæ tuæ*, non tuo, extra statum controversiæ sumus: non tantum potes, sed teneris propulsare *injuriam certam*, id quod Administratoris officium postulat: & *litigando* quidem, si medium aliud nullum suppetat, & evincendæ litis sit probabilis spes. Ego autem illis hic loquor, non qui *circa jura Ecclesiæ* tribunalia invocant, sed qui *circa jura sua*, quantumvis *incerta*, facile, atque *cum pertinacia* litibus se involvunt. Quid de his sentiam, patere, Sacerdos Christiane, ut paucis me explicem.

Video proniores ad litigandum, & cum adversario *duriores* esse solere Clericos, quibus præter avaritiam aliqua *Juris utriusque* peritia est: & multum erit, nisi etiam Advocatorum si non nomen, saltem officium interdum sibi *pro mercede* usurpent, Jam tu in istis considera actorem, reum, & causam, ac modum litis. *Actor* est *Clericus*, qui *in causa propria* ex Christi consilio, utique strictius, quam Laicus, *tantum vitandæ litis causa, auferenti tunicam*, etiam *dimittere pallium* deberet, Matth. 5. Certe si Paulus Corinthios pæne adhuc Neophytos accerrime reprehendit, quod lites inter se ortas non alio modo composuerint, sed *ad Ethnicum tribunal* detulerint, cum potuissent *arbitros* ex Christianis eligere, quorum
sen-

sententiæ acquiescerent 1. Cor. 6. idem utique in Clericis carperet toties *coram Laico iudice* contendentibus, quando pacifica compositio & facilis esset, & Statui Sacerdotali utique honorificentior, charitatique conformior. Crescit turpitudine litigii, si *Reus* similiter est Clericus, & *causa* litis forte exigui momenti, nec solidis rationibus, sed levibus conjecturis innixa. Verum *modus* litigandi *duritiem* a pace abhorrentium maxime abominabilem reddit. Nam *cura pro lite* solet curam devotionis, & animarum extinguere. Distrahitur animus in feroces affectus, qui non raro sicut gravidæ nubes in convivium, criminationum, detractionumque procellas exonerantur cum scandalo, quod instar grandinis ad messem jam albas fruges una hora miserrime depopulatur. Tanti est *posse cedere* adversario prurienti in pugnam. Sed scilicet ignarus est hujus artis, qui Oeconomicis curis *cum excessu* se tradidit.

§. III.

Parcitas erga extraneos.

FORTASSE tamen inter avaritiæ effectus non modo turpissimus, sed plus quam cæteri etiam noxius est *Parcitas erga extraneos*, puta, erga debitores, & erga indigentes non domesticos. Vellem, ut Clericus
liber

liberalis esset in remittendis debitis, & dandis eleemosynis. Loquor autem *pro illis debitoribus*, qui *sine sua culpa* solvendo non sunt, & *de illis pauperibus*, qui labori manuum, quo se alant, per ætatem, aut vires vacare non possunt. Utrosque avari Clerici *parcitas* male habet: hos, quia nihil *dat*, illos, quia nihil *condonat*. Equidem jus suum quærere nemo vetatur: possuntque adeo Clerici etiam debitores *culpabiliter morosos* per opportuna remedia ad solutionem compellere: possunt præstationem decimarum urgere: possunt, quæ *Stolæ nomine* debentur, modeste exigere, sive, ut ajunt, *cum moderatione inculpatae tutelæ*: verum, quod mihi displicet, est *austeritas*, per quam summum jus cum summa injuria tuentur aliqui, & *tenacitas*, per quam suis opibus agglutinantur. Utrumque vitium *præcepto Eleemosynæ* non raro cum reatu gravi opponitur, quoniam charitas proximi *pro certis circumstantiis* æquali severitate jam te obstringit, ut gravi necessitati succurras dando: jam ut miserum debitorem soleris debitum aut *remittendo*, aut moram solutionis *patienter ferendo*. Utraque obligatio certa est, quamquam ad præcepta *affirmativa* pertineat, quæ semper quidem, sed non *pro semper* conscientiam stringit. Rem Theologice expendamus: Jus *divinum*, & *naturale* meam assertionem propugnant.

Jus

Jus naturæ deducimus ex duobus principiis, *ex sapientia Creatoris, & ex votis creaturæ.* Si *Sapientia Creatoris* ex defectu talis obligationis *deficeret* : & si ejusmodi obligationem *Creaturæ* omnes : *antecedenter ad omnem suppositionem*, tanquam sibi optabilem ultro elegissent : profecto *sana Ratio* præceptum *juris naturæ* promulgat. Jam age ! Si Deus (sicut Origenes finxit) animas hominum simul omnes *extra corpus* creasset : si creatas congregasset in locum unum : si congregatas sic allocutus fuisset : Placer, o animæ, quamquam sitis in naturæ perfectione æquales, alligare vos corporibus, in quibus non eandem omnes fortuna excipiet. Pro necessitatibus vitæ erit aliquibus provisum *abunde*, aliis *suffICIENTER* : multi *cum gravi egestate*, misere colluctabuntur. Ita decretum est. Vos modo dicite, quid optetis. Vultis, ut liberum sit divitibus superflua sua expendere, prout volunt : an ut obligem illos ad opem egenis pro sua facultate ferendam ? Quid existimas, Clerice ? Non una cum omnibus etiam tu in isto Concilio (nimirum adhuc ignarus, pauper an dives futurus esses) *pro obligatione rei publicæ* tam necessaria, & *rei privatæ* nihil noxia calentibus votis supplicasses ? Certe dictamen omnium mentibus inscriptum : *Quodcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis : Alterumque : Quod tibi non vis fieri, alteri ne fece-*

feceris! convincunt omnem intellectum tranquillū, nullaque cæcitate cupiditatis percussū, sententiam *pro obligatione* in illo casu dicturū fuisse. Atque idem, quisquis sapienter de divina Sapientia sentit, sentire debet. Creavit Deus terram *inanem*, & *vacuam*: nisi obligasset Coelum, ut per calorem & pluvias egestati succurreret, quis non Providentiam accusasset? Quis Hortulanum non vituperet, si, postquam *centum* arbores plantavit, ægre non ferat, a *servo* aquam omnem derivari *ad denas*? Idem judicaremus de Deo, nisi pauperibus providisset *per præceptum eleemosynæ* datum divitibus. Itaque naturæ vox est, quæ Augustini fuit: Dives est *propter pauperem*, & pauper *propter divitem*, ut ille *per charitatem*, iste *per laborem* justificetur. Quod si pauper laborare non potest, pauperis est *rogare*, divitis *erogare*. Audis hæc, Clerice? *Juris naturæ* præceptum est eleemosynæ largitio, quia *natura* fratres sumus: quo titulo tu a tali obligatione te eximes, qui insuper *ex officio* Pater pauperum esse debes?

Si quæras, num gravis sit obligatio, & quam gravis: ecce *Jus divinum positivum* Juris naturalis interpres respondet. negatæ eleemosynæ rerum in die judicii ex illis fore, qui a *sinistris* stabunt. Horribilis sententia est: *Ite maledicti! Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, Matth. 25. Intelligis, grave peccatum esse, cui poena intentatur æterna?

Nem.

Nempe, inquires, tunc *pecco* graviter, quando in necessitate *extremae* eleemosynam nego, non item, si in *communi*, aut simpliciter *gravi*. Benignus tuæ crumenæ Theologus es, non item tuæ conscientiae. *Extrema necessitas* casus pæne Metaphysicus est, qui ex multis millibus divitum vix uni tota vita semel se offert. Quid? prudens videri potest *interpretatio* legis, quæ *legis usum* ad casum forte *nunquam futurum* restringit? Noli errare, obsecro, errorem tam crassum! Sapiens Legislator non fert legem, nisi ut caveat damna, quorum *frequens periculum* esset, nisi per legem constringeretur libertas. Solidius sic argumentabimur: obligatio succurrendi pauperi est tanta, quanta est necessitas pauperis: ergo *in necessitate gravi* est gravis. Quamquam nescio, qua ratione a culpa gravi absolvi possit, qui nunquam eleemosynam dat etiam *in necessitate communi*. Nocet homo tam avarus, & graviter nocet reipublicæ per omissiones *tam crebras*, æque ac alius per *furta minuta*: imo quantum in ipso est, facit, ut ex necessitate communi *gravis* nascatur: aut certe *per habitum* illi sic cor indurescat, ut neque miserescat *in gravi*.

Demonstrata jam gravi obligatione succurrendi pauperibus *saltem in gravi necessitate*, evidens illatio est dari alicubi fundum, & *summam capitalem*, ex qua possit succurri, utique quia *ad impossibile* nemo tenetur. Ubi

autem

autem inveniemus hanc summam? Certe in manibus pauperum non reperitur: alias cessarent esse pauperes. Sequitur, quod si deposita in manibus divitum, illosque mentiri, si dicant, nihil se habere *superfluum vitæ*, aut *Statui*. DEus, qui sicut *avaritiam*, ita *prodigalitatem* quoque condemnat, intuens tot pecunias *otiose* defossas, & numerans tot expensas si non sceleratas, certe *inutiles*: convincet mileros de mendacio tam graviter *pernicioso*. Quemadmodum necessitas vitæ, sic necessitates status *suos limites* habent, quos tamen *Fides & Ratio* definiant, non *cupiditas*, cujus regula est, nullam sibi voluptatem negare: non *ambitio*, quæ in magnitudine expensarum magnitudinem suam constituit: non *timor*, qui eventibus longe remotis, & minime probabilibus nimis *anxie* providet: non alia quævis *passio*, quæ animum turbat. Hoc si fiat, habebunt divites semper, quod dent, & pauperes vivent contenti. Neque enim, inquit, petimus, quæ vestræ vitæ, vestris liberis, vestræ conditioni, vestris recreationibus, minime quæ religioni, aut aliarum virtutum exercitio necessaria sunt: vivite laute, vestimini decore, habitate splendide, instruite convivia, vacate lului &c. Unum rogamus, ut his expensis ponatis *modum*, ac mensuram, quam *Christiana modestia* imperat: ita nunquam deerit, quod detis nobis. *De futuris* si cura vos angit: nunquam secus.

R.P. Neumayr Vir Apost. M rius,

rius, quam per eleemosynam prospicietis. Eleemosyna in manibus nostris *semen* est, quod fructum centuplum feret. Propter nos benedicet Deus vestræ Oeconomiae: faciet, ut agri foecundi sint, ut famuli fideles, ut liberi probi: faciet, ut debitores non sint morosi, ut Judices æqui, ut ratio commerciorum ad votum: faciet, ut infortunia avertantur, inimici concilientur, morbi fugiant. Denique quid vultis amplius? *Fæneratur Domino, qui miseretur pauperis?* Prov. 19. Miseremini! nemo ditior est, quam cui DEUS est *debitor*.

Hæc, & similia Clerici Lajcis divitibus prædicant, ut explicent, quam gravis sit *obligatio*, & nulla *excusatio* circa eleemosynæ præceptum. Igitur si ipsi sunt *duri*, sive *in exigendo* a pauperibus stipendio pro functionibus, quæ *Stolæ* nomine veniunt: sive *in retinendo* superflua statui sine miseratione ad gravem necessitatem suorum: sive *in expendendo* cum profusione sumptuum in eos, quibus nihil debent: nonne in quo alios judicant, seiplos condemnant, eoque certius, quod apud Sacerdotes facilius accedat malitia scandali, & detrimentum animarum, quæ non raro, quod avaritiæ Pastoris satisfacere per egestatem non possint, decedere sine Sacramentis eligunt potius, quam administrationem gratuitam exposcere audeant. Ecce! in tot excessus hominem

excessus curæ Oeconomiae trahit: nunc
defectum intueamur.

CAPUT II.

De defectibus in cura Oeconomiae.

DEfectum curæ in illis accuso, qui proven-
tuum suorum Rationes vel nunquam in-
spiciunt, vel non nisi obiter, aut per alium,
ita, ut ipsi pæne nihil sive de accepto, sive de
expenso, sive de residuo, sive de debitis tam
activis, quam passivis, sive de provisione pro
futuris necessitatibus sciant, aut solliciti sint,
in fide servi, aut coquæ penitus acquiescen-
tes. Talium *tres classes* reperies. Sunt enim,
qui negligunt Oeconomiam, quia non
intelligunt, & alii, quia non volunt, & tertii,
quia nec sciunt, nec volunt curare: atque ita
vel *per imperitiam*, vel *per profusionem*, vel
per incuriam sua, aut si mavis, bona
Christi pessumdant. Habes fontes, &
causas defectuum. Obstruamus.

ARTICULUS I.

De Imperitia.

Imperitiæ mater ignavia est, quæ & fingit,
& horret laborem pro Oeconomiae com-
paran-

paranda notitia necessarium. Si ostendo, *facilem* illum, & *jucundum* esse, an non spes erit fugandæ ignaviæ, atque una cum filia ejiciendæ in ultimam Thulen? Tentemus. Eadem olim Phantasiæ fraude delusus, quam feliciter errores meos experientia non omnino nulla me dedocuerit, docebo, si *objectum* primum scientiæ Oeconomiae, deinde *regulas*, postremo *praxin* exhibuero.

§. I.

Objectum Oeconomiae.

PRima novi Oeconomi cura oculum figere debet in perspicendo statu tam *habituali*, quam *actuali* suæ Oeconomiae. Dicitur autem *Status habitualis* Fundus seu *collectio bonorum* sive mobilium, sive immobilium, ex qua proventus annui fluunt pro congrua Clerici sustentatione. *Ad bona immobilia* spectant *stabiles possessiones* domorum, agrorum, hortorum &c. itemque *certa jura*, qualia sunt jus stipendii stati, jus censuum ex capitalibus, aut locationibus, jus decimarum, jura stolæ, & non raro jus piscandi, venandi &c. quibus merito addas exemptiones, & *privilegia*, quæ fundis inhærent, eosque propterea multum super alios extollunt, qui *oneribus* publicis, aut molestis *servitutibus* obno-

xii sunt. *Statum actuale* Rationes & Inventaria exhibent, in quibus leges *Acceptum* annum, *Expensas* annuas, *Residuum* in parata pecunia, *debita* activa, ac passiva, denique *supellectilem* & *provisionem* pro necessitate praesenti, & casibus *probabiliter* eventuris. Ecce! hæc tota *materia* curarum est, ad quas Oeconomia extenditur. Age! quid illa difficile habet, si *cum objecto* aliarum scientiarum *comparationem* instituas? Scis jam, quorsum applicare se tua *attentio* debeat. Ut sit felix, *regulas* percipe: ipsæ quoque sunt paucae, ac faciles.

S. II.

Regulae.

Prima esto: *Non volo fieri dives: sed nec velim ad incitas redigi.* Ad hanc legem composita cura Oeconomiae *medium* te inter prodigum & avarum constituet.

Secunda: *Sic Oeconomiae administrationem suscipiam, ut plus in benedictione de Cælo, quam in mea cura confidam.* Nempe nisi Dominus ædificaverit domum, *damnificationes* siccitatis, inundationum, grandinis &c. averterit, hominum *malitiam* conpescuerit, *debitorum* animos ad officium flexerit, *domesticorum*

rum fidem & diligentiam foverit &c. in vanum laboraverunt, qui ædificant eam. Invigila tuis : hoc sufficit, & requiritur.

Tertia : Cura sui, & animarum habenda est a Clerico per se, cura Oeconomiae per alios, quibus tamen ipse invigilet. Nonne anima plus est, quam esca, & quærere primum regnum DEI oportet, si vis, ut cætera adjiciantur. Non tamen damno omnem curam, sed excessum, qui curas graviores suffocat. Invigila : Sufficit.

Quarta : Eos, per quos Clericus administrat Oeconomiam, sic tractet, ut quoad victum, salarium, habitationem &c. nemo ejusdem conditionis per totam late viciniam (spectando conditionem servilem) melius habeatur. Sic enim optimi quique famulitium illius appetent, & cum admissi fuerint, timebunt dimitti. Avari, & superbi Domini nunquam diu bonos famulos habent: despotismus & sordities amorem non pariunt. Affabilis & liberalis herus, leviumque defectuum non impatiens, raro in servis suis probitatem, fidem, peritiam, diligentiam, obedientiam desiderabit.

Quinta : Nemo sit ex domesticis quantumvis bonus, qui non statis temporibus reddere rationem de officii administratione hero teneatur. Neglectio hujus regulæ securitatem ser-

vis facit, securitas *inertiam*, & *perfidiam*. Fiunt ex bonis mali, qui *virgam vigilantem* diu non vident.

Enim vero his *regulis* Oeconomiae prosperitas pendet. Paucae sunt, uti monui, & faciles utique: sed ut profint, debent *in usu suo* cum bona praxi conjungi.

§ III.

Praxis.

IN praxi ante omnia procurari debet reparatio, conservatio, & si per bonas artes fieri possit, *melioratio fundi*, cujus etsi *quinque* sint genera (nempe Bona immobilia, divites subditi, Capitalia cum certis censibus, sapiens negotiatio, & redditus officii, sive laborum merces) tamen omiſſis cæteris, quæ vel per se difficultatem non habent, vel *ad Clericos* non spectant: de usu fructu *bonorum immobilium* tantum dicam. Habeat igitur *plenam notitiam* Clericus de *numero* suarum possessionum, de *juribus*, de *oneribus*, de *privilegiis*, & de *commodis* pretio æstimabilibus. Hæc notitia primum fundamentum est *Oeconomiae practicae*, & acquiri ex bene ordinato, atque in suas cistulas diviso archivio potest.

Post haustam hanc quintuplicem notitiam *de statu Oeconomiae habituali*, inspicere debent *Rationes annuæ*, ex quibus deprehendi potest *Status actualis*, qui bonus esse censendus est, si *expensæ* sint minores accepto, si bona *nullis debitis* gravata sint, si *residuum* aliquod in cassa, & *provisio* de necessariis, quoad victum, vestitum, & sarta tecta non nulla fuerit : itemque si *debiteres* in reddendis censibus, *subditique* circa præstanda (salva charitatis Christianæ lege) esse morosi non sinantur. Si autem domus ruinam minatur, horti inculti jacent, agri exucci squalent, horreum vacuum est, pecora vix ossibus hærent, supellex sordet: si nec linum, nec lignum, nec butyrum, nec oleum, nec sebum, nec altilia, nec carnes, nec vinum, nec lana est domi, sic ut quotidianas necessitates quotidianis emptio- nibus necesse sit relevare : enim vero antecessor tuus aut omne Oeconomi officium neglexit : aut tristitia infortunia omne consilium abstulerunt. Tu statum habitualem reparabis, & meliorabis, si *statum actualem* emendare studueris, *impedimenta* removen- do, atque idonea *adjumenta*, & industrias strenue adhibendo.

Impedimenta, propter quæ *fundus* non fructificat *suffICIENTER* ad congruam sustenta- tionem Beneficiati, sicut Fundator intende- rat, alia sunt ad ipsius Clerici arbitrium remo-

removibilia, alia non. *Illa* in expensis superfluis, quales fiunt in convivio, ludos, vestes, famulos, equos, canes ædificia, cognatos &c. consistunt: *Hæc* aliunde posita sunt, puta, per bella, incendia, luem pecorum, grandinem &c. aut quia pars fundi alienata fuit, vel per alluviones avulsa: aut quia Domini sæculares proculcata immunitate Ecclesiastica *privilegia* minuerunt, *onera* auxerunt, *juribus* obstreperunt. *Prioris generis* impedimenta tollit *efficax resolutio* expensas conformandi accepto, & *superfluas* omnes rescindendi. Quæ autem *posterioris* sunt generis, fere remedio carent. Modesta *patientia* DEUM, & homines tibi conciliabunt: Murmur, & lites irritant magis.

Adjumenta, & industriæ circa tria versantur, circa homines, circa possessiones, & circa provisionem. *Quod homines attinet*, primum omnibus modis contende, ut ab interessatis *creditoribus* libereris: nullæ expensæ Oeconomiam affligunt inutilis, quæ quæ fiunt *in census* ex mutuo. Deinde *debitores* morosos cura, ut a te amoveas. Sapientius *summam capitalem* a talibus repetis etiam *cum remissione censuum*, quam relinquis in manibus illius, qui solvendi aut facultatem non habebit, aut voluntatem, si expectes diutius. At sic otiabitur, inquis, mea pecunia:

Nam quorsum elocabo secure? Sit ita : ego malim, ut *otietur*, quam ut *periclitetur*. Postremo in *domesticis* adlegendis consilio utere, neque obvio cuivis, etsi consanguineus sit, res tuas crede. De illis, *quos admittis*, probitatis, peritiæ, & diligentiae testimonium exige, cui prudentem fidem debeas. *Quos autem admisisti*, sine, ut officio *ex suo sensu* fungantur, non *ex tuo* : sic enim alacrius servient, quam si herus se rebus immisceat, quas non intelligit, videaturque peritiæ famulorum diffidere. Cuilibet in sua arte credendum est, nisi possit erroris convinci. Si vigilas, & num quisque pro officii ratione bene tempus impendat, observes, fecisti satis ut dixi : hæc observatio *apud illos* industriam acuet : *apud te* sensim Oeconomiae intelligentiam pariet, quanta *pro Clerico* sufficit : nec enim necesse est, ut agricola fias, & horulanus, & nescio quæ omnia, quod aliqui exigunt.

Quoad *possessiones* cura, ut distincte percipias, quem fructum *demptis expensis* ferant singulæ, & nempe, ut eg. inter se conferas, *quid consumant* equi, boves, porci, agni, altilia, & *quid conferant*, si enim facilius *emas*, quam *alas*, cui bono servos & ancillas pro pecoribus condumit? Et si ager aut hortus *pro culturae expensis*

pensis plus exigit, quam fert, nonne prudentius pro annuo censu elocas alteri, quam colis per te? Qui interrogare peritos in quovis genere non erubescit, non difficulter hæc mysteria capiet.

Circa *provisionem* tandem si notes, quando, unde, a quo singula comparare tibi debeas, didicisti, quantum sufficit. Nimirum fructus Oeconomici industriales sunt emere eg. Frumentum, vinum, ligna &c. *eo tempore*, quo vilius venduntur, ex *eo loco*, ex quo minoribus expensis advehuntur, ab illa *persona*, cujus nominatio est bona fides, animusque alienus a fraudibus, & lucri quidem, non autem avaritiæ studiosus. Adde his curam supellectilis, & ad sarta tecta pertinentem, cujus præcipua pars est, ut *successive* curentur, ne *simul ac semel* aliquando magnos sumptus facere oporteat. Hæc si fiant, jam non video, quid ultra ad praxin *Oeconomiae Clericalis* possit requiri. Paret igitur, peritiam, (*quæ sufficiat Clerico*) facile comparari posse, & exerceri jucunde, si modo de Oeconomiae suæ *objecto* instructionem admittat, & ex paucis *regulis* supra propositis *practice* suam domum procuret. Plura dicemus inferius.

ARTICULUS II.

De Profusione.

Profusum seu prodigum dicimus, qui facit expensas nimias, sive, quales nec postulat *necessitas*, nec probat *utilitas*, nec commendat *honestas*. Talibus qui non parcit, utique illi nulla Beneficiorum quantumvis pinguium coacervatio sufficiet, ut vivere possit *sine debitis*, & mori *liber*. Explicabo me.

§. I.

Expensæ superfluae.

EQuidem avaritiæ est ex sola, & summa *necessitate* expensarum rationem metiri: utiles & honestæ quoque laudari merentur: sed *superfluas* reprehendo, hoc est, illas, quas nulla *prudens Ratio* imperat, sed impetus animi! pruritus novitatis, exemplum aliorum, vana gloriola, falsa virtus.

Est, qui per nimiam facilitatem fraudibus malorum hominum quotidie exponitur. Offert Judæus equum ad delicias cultum, suadet architectus ædificium multi commo-
di,

di, & sumptuum exiguorum, obtrudit Mercator pannum, quem vocat, Hollandicum, oleum Francicum, vinum Burgundicum pro modico pretio: & ecce! post aliquot dies equus ægrotat, ædificium quotidie novas, priusquam cæptum fuerat, nequiter dissimulatas expensas requirit, pannus ostenditur esse patrius, & simplo indignus, quem tu pro duplo emeris, oleum intelligis venisse ex Gorizia, & vinum ex Tyroli. Festina lente, vir bone! Negotiatores, artifices, opifices occasionibus lucri inhiantes simplicitate eumentium abutuntur, si *per impetum* emant. *Moram* postula: experire mercem: consilium sapientis exige: sic a fraudibus caves.

Est, qui ex nulla re diu se oblectat, nisi cui pretium *novitas* facit. Novus liber in lucem est editus: ematur! Pyxis pro tabacco novæ formæ, aut horologium speciei huc usque non visæ obicitur oculis: ematur! Inventum est novum genus lecticæ: ematur! novo artificio fornaces fiunt ad ornatum cubiculi: destruat antiqua! novo modo coluntur nunc horti, quam olim vertatur terra! novam faciem hortus induat! Novum Breviarium, aut Missale Parisiis prodit, abiciatur vetustum! Ad quid perditio hæc, præcipue, quando ejusmodi hominibus, quæ hodie, quia
nova

nova sunt, placent, post triduum, quia inveterascere incipiunt, iterum displicent? Næ tu imprudens es, qui tam breve gaudium tot sumptibus emis. *Pruritus novitatis, & accidentium*, nisi caves, omnem tuam *substantiam* comedet: & tu famebis.

Est, qui videt Collegas Chori: aut vicinos Parochos sic vestiri, sic habitare, sic convivari, sic venari, sic ludere, ac si de sæculo essent, neque *de obligatione superflua erogandi in causas pias* quidquam audissent. *Exemplum* trahit: nolens volens conformat se aliis, frustra gemente marsupio, & conscientia reclamante. Quid faciam? ait: Beneficium meum proventus habet Collegarum Beneficiis pares: nisi pares sumptus faciam, avarum dicent, ac sordidum: convitium nolo. Vivendum est cum illis, ut illi vivunt. Bella ratiocinatio! Itaque contrahes debita, ut illi, egebis, ut illi, nihil solves, ut illi, peribis ut illi.

Est, quem non exempla, sed vana *gloriola* in idem præcipitium agit. Laudari amat, & nomen *Magnifici* appetit. Propterea repulatur quotidie splendide, cella vinis peregrinis redundat, suppellex argento & auro est dives, cubicula tapetibus byssinis, lecticæ pretiosis aulæis, parietes grandibus speculis

speculis & artificiosis picturis, Mensæ omnis generis horologiis, atque peregrinæ materiæ ac operis vasis non *ad decorem* (quod laudarem) sed *ad pompam* (quod rideo) ornantur. Vanissima vanitas! Vestitu nigro Clericus contemptum mundi profitetur: & tantæ jactantiæ apparatus quid loquitur? Quamquam cur de nigro vestitu imprudens memini, quasi quam exiguo multis Clericis in pretio modesta nigredo sit, nunquam vidissem! Ah Clerici! Patrimonium Christi non ad hos fines commissum est vobis: neque ut possitis in has nugas effundi audacius, dispensare vobiscum circa pluralitatem Beneficiorum Summus Ecclesiæ rector aut voluit, aut potuit, quantumvis nobiles sitis: itaque quod *Ratio status sæcularis* excusat, *Ratio status Clericalis* condemnat.

Est denique, quem *virtutis* adeo imago falsa ad profusionem impellit. Religio, Hospitalitas, Misericordia nomina virtutum sunt, quæ Clericum decent: sed ne res desit, *medium* teneant. Ad ornatum Templi, atque Altarium superflua tuæ foundationis impendis: applaudo, quia inter paucos te video, qui erga DEum liberales, & divites sunt. Sed pro casu, quo necessitas pauperum *major*, quam templi esse cognoscitur, *Misericordiam* volo, dicit Dominus, *non Sacrificium*. Et *ordinarie* decet, ut Clericus summam proven-
tuum in tres partes distribuat, unamque *sibi*
fer-

servet pro congrua sustentatione , alteram *tempus* applicet , tertiam *egenis* condonet. Adde , quod in iis quoque , quæ templo applicat , non religionis laudem , sed prodigalitatis reprehensionem mereatur Clericus , si male applicat. Volo dicere : si inepte , si ad minutias , si sine ordine , sine consilio , sine prudentia applicat. Primos sumptus *necessitas* expetit , secundos *honestas* , tertios *magnificentia* cultus divini. Hic *Ordo* si negligitur , sumptus etiam templo facti laudem non habent. Tu *muros* dealbas , quando *corporalia* squalent : *parietes* vestis , quando *sacræ vestes* sunt laceræ : *conopæum* appendis , quando *fabrica* fatiscit , & hiat : obsecro , num velle potes , ut tuam munificentiam probem ? Postquam prospexisti *necessitatibus* templi , tunc *ornatui* stude , & in ipso ornatu non tam *de pretio* sollicitus esto , quam *de ordine* , & *congruentia* ad excitandam devotionem : sic lapis. Cumulus argenti , acervi florum , serica vela , pretiosæ tabulæ , nisi scite , & ad oculorum oblectamentum *apte* disponantur : confundunt devotionem , non adjuvant , & tu sumptus *pro materia* inutiles fecisti , quia negligis *formam*. Similiter uti de religione , ita de misericordia , & hospitalitate loquamur.

Si ad tuam mensam pauperes , claudos , cæcos , uti Christus Dominus monet , hoc est ,

est, tales vocares, a quibus nihil posses sperare : si in *talibus* Christum *frugaliter* pasceres : tunc hospitalem te dicerem. Nunc *prodigum* dico, quia quos invitas, aut *parasiti* sunt, homines neque *indigni* tuo beneficio, neque *digni* : aut *Thrasones* sunt, qui gratiarum actionem a te expectant, quod comparuerint. Hospitalitas ut sit virtus, requirit, ut, quos invitas, *ex impulsu* aliqujus virtutis invites, puta, ex charitate Christiana, ex misericordia, ex gratitudine, ex reverentia status, vel officii. pro sanctæ amicitiae testimonio. Impulsui debet accedere *finis bonus*, & animus saltem non unice ad proprium interesse, aut vanam hilaritatem intentus. *Modus* præterea sit in multitudine hospitem, in quantitate & qualitate ciborum, ac potus, & in convivorum frequentia. *Numerus* hospitem neque sit major, ajunt, quam Musarum, neque minor quam Charitum : nisi aut clamoribus personare ædes velis, aut mensam ex fastidioso silentio desipere. *Cibus & potus* invitantis & invitati *conditioni* respondeat. Ut supra vires, aut statum tractetur, hospes sapiens non expectat. Denique *rara* sint convivia, neque quilibet titulus sufficiat, ut festum instituas. *Eutrapelia* est virtus, quæ hinc rusticitati, inde scurrilitati semper : nunquam autem sive temperantiæ, sive amicitiae, sive alteri se virtuti opponit.

R. P. Neumayr Vir Apost.

N

De

De fucata misericordia, quæ prodigalitatis est actus, non est, quod addam. Quam male Clerici per hanc speciem falsæ charitatis Nepotismi malis se involvant, satis supra declaravi. Hinc unum moneo, ne facilis sis ad preces personæ minime egentis, & mutuum cum censuum promissione *sine hypotheca* petentis. Misericordia *miseros* su ponit: succurre miseris, probo, vel si capitale exponas periculo. Sed si quis mutuum petit pro vanis expensis, pro jactantia, pro lusu &c. nega te esse domi. Prodigis tua, & prodigo cooperaris. Quod si hic sensus *de mutuo* verus est: *de donis* in tales profusis quid sentiendum sit, facile judicabis. Habes, unde judices, quæ sint expensæ superfluae.

§. II.

Expensæ noxiæ.

SI propter prodigalitatis vitium fugiendæ sunt Clerico *expensæ superfluae*, seu illæ, quas non modo nulla necessitas, sed nec ulla ratio utilitatis, aut honestatis exigit: patet, multo magis fugiendas esse *noxias*, sive quæ non modo *lucrum nullum*, sed *meram jacturam* ferunt.

Tales faciunt Clerici *debitores*, quibus hæc ultima cura est, ut *onus solvendi census annuos*

annuos sensum excutiant. Pecunia quæ pro censibus numeratur, *mera jactura* est : itaque sapiens Oeconomus huc omnibus modis contendit, ut expensas non necessarias fugiat (quantum *bonestas* finit) donec solverit.

Tales faciunt Clerici *litigantes*, quales maxime esse solent, qui in utriusque Juris peritia complacent sibi. Videas aliquos totos Archivio suo, & litteris vetustis immergi, in quibus si jus antiquum certum (cui tamen forte pridem præscriptum fuit) pro sua Ecclesia aut Beneficio invenerint : Si quid legerint dubiæ interpretationis in suum favorem : Si intelligant jus aliquod offerri in utramque partem probabile : enimvero plaudentes sibi *de litis occasione*, processum instruunt, in multos menses & annos trahendum, ad omne mitius consilium surdi. Hic quot sumptus judicia absumant, nemo nescit. *Mera jactura* est : nam denique litigator Clericus aut damnatur, aut ad transactionem, quam prima die facere poterat, adigitur, aut si victor pronuntiatur, quanto impendio exigua victoria steterit, fero cogitur deplorare.

Tales faciunt Clerici *negotiatores*, qui contra jus, & fas pecunias foundationis suæ negotiis secularibus involvunt, ipsi mille fraudibus, & periculis involvendi. *Mera jactura* est : fraus una malevoli locii, unum

infortunium, male feriatum ingenii spem cum ipsius fortis perditione in momento evertit.

Tales faciunt Clerici *prudentuli*, qui postquam aliquid de Geometria didicerunt, *ad meliorandum fundum suum* animo adjecto, diu noctuque consilia, machinasque excogitant, quarum ope vel paludem exsiccent, vel sylvam in agrum convertant, vel lacum a piscibus locupletent &c. vocantur Mechanici, consuluntur periti, constituuntur operæ: excipiunt laborem primum novi, novique: fiunt sumptus sine modo: *Mera jactura* est. Postquam *in speculatione* omnia felicem exitum propositi prælagierunt, *in praxi* nihil processit ad votum: & postquam per grandes expensas tentata sunt omnia, effectum est nihil. Redeuntes ad primum Consilium dicunt: Maneamus, qui fuimus.

Tales postremo sunt Clerici *Alchymistæ*, qui per compendium ditescere cupientes auro conficiendo operam addicunt, albæ mentis homines, qui ex damno tot aliorum necdum sapere didicerunt. *Mera jactura* est, indigna utique operæ pretio, quam isti tam sedulo, sæpe cum sanitatis ac vitæ periculo furum Principi Mercurio stolidè elocarunt. Atque hæ sunt *Expensæ noxiæ*: sequuntur *illicitæ*.

§. III.

Expensæ illicitæ.

Equidem illicitæ sunt Clerico omnes expensæ *superflue*, & *noxie*, nisi quandoque *bona fides* excuset: sed sunt adhuc aliæ, quibus bona fides non potest assistere, & quas omne jus damnat.

Sic, *non licet* utique Clerico dotare *ex fructibus beneficii* feminam a se imprægnatam, etsi possit, & debeat alere filium spurium, si aliunde non queat. Hinc jure naturæ alimenta debentur: illa lucrum haberet ex crimine, & lucrum quidem de Patrimonio Christi. *Non licet* ex congruæ sustentationi superfluis bonis consanguineos *aliunde* jam habentes, unde commode vivant, ditare, aut ad altiorem fortunam evehere. Ac causas pias dominium restrinxit Ecclesia. *Non licet* vel morienti testari *de ejusmodi bonis* ad causas profanas: & ubi etiam valorem habet testamentum, rescindi potest. *Non licet* munera dare, aut promittere Patronis ad ditius Beneficium promoturis: Simonix crimen committeres. *Non licet* denique expensas quas-cunque facere, quæ a pietate mereri laudem non possunt: aut per motivum Chri-

stianæ virtutis cohonestari nequeunt. Atque ex his constat, quibus modis *per prodigalitatem* peccetur: nunc *de incuria* in Oeconomia agemus.

ARTICULUS III.

De Incuria.

INcurium voco, qui sine cura est circa suam Oeconomiam: & neque angitur, ut sciat: neque si scit, laborat exequi, quod prodest, ignorans status præteriti, præsentis negligens, de futuro improvidus. Singuli horum defectuum possunt Clericum culpæ & poenæ reum facere. Intueamur.

§. I.

Ignorantia status præteriti.

OPtandum est, ut quilibet Clericus Beneficii sui *historiam* sciat, foundationisque suæ originem, causas, fata, & pro temporum varietate varios eventus, alienationes, mutationes &c. perspectas habeat. Qui ejusmodi historiam reperit, gaudeat, utatur, & prosequatur: qui non reperit, ipse sibi *per modum annalium* conscribat ex documentis archivii, ex literis foundationis, ex historia Parochiæ, ex
testi-

testimoniis seniorum. Multi commodi hæc notitia ferax est, & primum quidem ex illa intelligis, *unde*, & *quantum* tibi sit juris: atque qua ratione cum tuis, & cum vicinis agendum sit tibi, ne alter alteri injuriam faciens molestis litibus ansam præbeat. Deinde doceris, quibus damnis per lucem, per bella, per infortunia, per maiorum hominum injurias, per alios casus nonnunquam afflicta fundatio fuerit: & qua ratione emerlerit: atque hæc scientia consilium ad similes eventus prudenter excipiendos suppeditabit. Postremo disces, quæ *causæ* Beneficii statum jam meliorem, jam deteriorem reddiderint: & quid proinde *mediorum* servire tibi possit, ut felicior sis, quam aliqui antecessores tui fuerunt. Anni præteriti nos de futuris informant: neque possumus facilius, sicut in omni, ita singulariter *in prudentia Oeconomica* sperare profectum, quam *ex reflexionibus* ad ejusmodi annales, atque diaria. Determina tempus igitur a gravioribus occupationibus vacuum, quod tam utili curiositati impendas: operæ pretium industria feret, quippe mater consilii in subita mutatione vel casu non facile præsentis, nisi illi, qui *de statu suæ Oeconomiae præterito* plenissimam informationem habuerit.

§. II.

Negligentia præsentis.

CRescit *incuriæ* malum, si *ignorantiæ* status præteriti *negligentia* præsentis jungatur. Fateor, si quis *per alium* administret *Oeconomiam*, qui sit Josepho *Ægyptio* similis, in cujus peritia, industriaque sic *Putiphar* confidebat, ut tuto, quid in domo sua aggeretur, nesciret: *Negligentia* culpam non habebit. Verum quoniam *Ministri* ejusmodi *albis corvis* rariores sunt, pessime errat, qui non suis temporibus etiam *per se* inspicit, quid *ab aliis* fiat. Sciant famuli, & ancillæ, nihil herum velle nescire, sibi que reddendam certo rationem de factis, & non factis esse.

Equidem præpostere agunt, & recte a *S. Bernardo* reprehenduntur, qui *curam animarum* per alios, *curam Oeconomiae* autem per seiplos exercent merissimi mercenarii, lanæque magis, quam ovium amantes: sed non ideo laudandi sunt, qui *Oeconomica* negotia omnino nulla suscipiunt, immemores, quam hæc socordia pugnet cum præcepto sustentationi superflua erogandi in causas pias. Quam curam templi, quam pauperum eum habere dicemus, qui de administratione bonorum Beneficii sui nullam notitiam habet? *Inimici hominis domestici*
ejus

ejus si unquam, tunc certe, quando claves in manibus habent, & ex præjudicio fidelitatis securi ab inquisitione, dominium pro administratione exercent.

Itaque sine dubio non satisfacit obligationi, qui per fiduciam in coqua, vel villico, etsi frater aut soror essent, sub prætextu de laboribus sacris fastidium, quod curæ Oeconomicae creant, leviter excutit. Si quis *bona immobilia* nulla possidet, aut illa elocare alteri pro annua præstatione licite, secure, atque utiliter possit: enimvero prudenter excussit majorem curarum partem, quam in Oeconomia *homines ac pecudes* pariunt. Verum quando huic consilio (ut sæpe fit) prudenter esse locus non potest, necesse est, ut Clericus, si alia omnia negligit, saltem non negligat *hebdomadatim* semel rationes expensi & accepti inspicere: *singulis mensibus* semel, an comparative ad priorem mensem res suæ melius, aut pejus se habeant, per interrogationes officialium recognoscere: denique semel *in anno* inventaria examinare, & de sartis tectis suo tempore reparandis consulere. Sciant domestici, quod vivat Herus domi, & Herus quidem, qui vivat, & regnet, neque idoli instar cæcus, surdus, ac mutus sit. Videant, videre illum, audire, & loqui posse, cum res exegerit.

§. III.

Improvidentia futuri.

Quamquam curam pro futuris eventibus supra *inter excessus* posuerim, tamen de illis eventibus sermo fuit, qui mere possibiles, & neutiquam probabiles sunt. Quæ autem *probiliter* eventura sunt, aut facile evenire possunt, diu animo prospicere, atque in illos casus non anxiam quidem, seriam tamen curam (quando circumstantiæ *præsentes* nihil aliud exigunt) extendere, viri prudentis ac providi actus dicitur.

Propterea tertius *incuriæ* actus est *nihil providere pro statu futuro*, per quem peccant, qui quantum per annum *accipiunt*, tantum *expendant*, nihil relinquentes vel in re, vel in ære. Hi mihi videntur gregariis militibus similes, qui quantumvis divitem sæpe prædam acceperint, nunquam tamen divites fiunt, imo qua hora aut per vulnus, aut per senium inhabiles bello evadunt, mendici sunt. Curam *residui* Prudentia imperat, modusque *expensis* ex hac regula statui debet: ne tantæ sint, ut *ex accepto* nihil restet in cassa.

Regulæ tam salubris neglectio heu!
quanta mala Statui Clericali jam intulit!
Mise-

Miseratione digni sunt, quos infortunia redegerunt ad incitas, ut contrahere debita cogerentur: sed quando videmus hodie debitis multis, ingentibus, sine modo & sine gravari eos, qui tribus & quatuor, iisque valde pinguibus Beneficiis gaudent, quid dicemus? Illi quidem nihil circa hoc curant, quid homines dicant, quamquam alias *in puncto honoris sui* tenerrime delicati, & omnis voculæ impatientes, quæ convitium sonet: ego tamen deploro ignominiam, per quam Status vilescit: condoleo creditoribus, qui ab illis in summam egestatem præcipitantur, a quibus, si eguissent, juvari debuissent, ne egerent: Miseros ipsos Clericos, quibus, quoniam de solvendis debitis nullam cogitationem, minus curam suscipiunt, nulla spes salutis esse potest, quippe in statu perpetui peccati mortalis constitutis, nec de emersione sollicitis.

Minus malum, grave tamen illi imminet, qui quidem abhorrent a debitis, sed quod *cicadam* fecisse in apologis legimus, omnia quæ habent, hilariter consumunt *in æstate*, nihil cogitantes *de hyeme*. Prudentius sibi *formica* providit, favente sole colligens triti, cum, ex quo frigore sæviente se aleret. *Vade ad formicam!* Sacerdos incurie, & hanc prudentiam disce. Nullus
tibi

tibi annus prætereat , quo non aliquod supra expensas *residuum* in cassa reponas. Si sapias. Nam si venerint dies , quibus egebis : in promptu subsidium habes. Si nunquam egebis , thesaurum post te in Coelum manus pauperum inferent. Sed postquam *de excessibus* juxta , ac *de defectibus* in cura Oeconomiae Clericali dictum est satis : jam *de via media* disseramus.

C A P U T III.

De via Media.

Viam *mediam* in cura Oeconomiae apello, quæ neque ad dextram , neque ad sinistram declinat , sed pergit , qua *Fides & Ratio* ducunt , gemini Comites , sine quibus Sacerdos bonus ne passum quidem deberet procedere. Hanc *mediam viam* ut felicius detegam , *de cura fundi* primum , deinde *de cura fructuum fundi* , postremo *de cautelis contra damnificationes* dicemus.

A R T I C U L U S I.

De cura fundi.

Claritatis gratia considero Clericum mediocris fortunæ , sive neque valde divitem , neque valde pauperem , cui commissa sit

fit Parochia una, cum tribus Ecclesiis, quas vocant, filialibus in territorio habente sex horas per circulum cum onere tres cooperatores alendi. Fundus unde se alat, & suos, sit prædium cum decimis, piæ foundationes pro Missis, & bona stolæ. In singulis, quæ sit *cura Media*, dispiciamus.

§. I.

De cura pro prædio.

AB omni cura circa hæc absolvi Clericus potest, si prudenter locato alteri fundo ipse velit ex annuis a Conductore præstationibus vivere. Sed quoniam fieri elocationes ejusmodi interdum leges prohibent, interdum dissuadet prudentia: necesse erit saltem 1. scire, quot agri, quæ prata, qui horti, aut sylvæ ad Beneficii sui foundationem pertineant: itemque a quibus, & quales decimæ exigi jure possint. Hoc enim si nesciat Parochus, mille litibus, deceptionibus, damnis, & alienationibus prostackit expositus. 2. Intelligere juvat, quot pro prædio colendo requirantur præter villicum, & villicam servi & ancillæ, itemque quot equi, ac boves, ne si plures, quam sit opus, alantur, otium alas, quod hominum æque, ac animalium vires enervat. 3. Considerare oportet *Rubricas expensarum*, & singulis mensibus, vel certe

certe angariis semel *cum Rubricis proven-
tuum* in præsentia villici, & aliorum, qui
administrationis partem habent, comparare.
Tantilla industria efficiet, ut fundus non
facile deterior, sed semper melior fiat.
Nempe quia *Oculus Domini*, sive vigilantia
facit, ut nulla pars fundi sterilis jaceat, aut
negligenter colatur: facit, ut servi atque
ancillæ superfluae dimittantur, necessariae
officio strenue fungantur: facit, ut ipse
villicus, quippe de reddenda ratione men-
strua sollicitus modum expensarum cum
mensura proventuum rite coordinet. Ita
in cura prædii nec nihil facis, nec plus,
quam Clericum decet, angeris.

§. II.

De cura pro Foundationibus, & Missis.

Foundationum nomine intelligo dies anni-
versarios, Missas Beneficio annexas, pro-
ventus annuos propter officium, vel pro
præsentia in Choro. Cura colligendi hos
reditus ne aut nulla sit, aut nimia, per hoc
efficies, quod non negligas *tempus sensuum*,
quos si illi, qui ad hoc obligantur, non ex-
hibent, tua quoque obligatio cessat: neque
teneris importune urgere debitorem, post-
quam de tua resolutione monuisti. Quod si
tamen

tamen ex cessatione ejusmodi reddituum *congrua sustentatio* deficeret: neque defectus proventuum suppleri ex Missis liberaliter tibi oblatis posset: suadeo, ut Superiores obsecres, ne in causa pia ac iusta officio desint. In specie singularis difficultas se movet, si census colligendi sunt non ab uno solo, sed vel *ab integra communitate*, puta, ab urbe, oppido, capitulo &c. vel *a multis mutuataris dispersis*, quorum quilibet parum debet, & per annum vix quinque aut sex florenos ad Beneficii complementum contribuit. Quando Capitalis Summa *Communitati* est credita (expertus sum) rideatur Sacerdos, qui censum postulat, sive quod credatur aut non ausurus esse contra integrā civitatem iudicio agere, aut frustra acturus: sive quod, quando tenetur Communitas, *singuli* existiment se nihil peccare per omissionem solutionis: atque ita Communitas nec exterius per Magistratum, nec interius per conscientiae stimulum ad standum pacto urgeri potest. Quid ergo consilii? Optimum erit, curare, ut Capitale auferas: & ad coemenda bona immobilia transferas, id si figeri non potest, per patronos, & preces agenda est causa, ad quos si ne quidem responsum feras, patientia! Quod si a dispersis debitoribus colligenda est summa, ne vel deficias, vel excedas in actu, observa, quæ de cura *circa bonæ Stola* dicemus.

§. III.

De cura pro bonis Stola.

*B*ona Stola vocamus, quæ stipendii nomine Sacerdos accipit, quando baptizat, assistit matrimonio, moribundum procurat, mortuum sepelit, puerperæ benedicit &c. Ordinarie pro his occasionibus stipendium stante pede persolvitur: contingit tamen non raro, ut nobiliores personæ intra promissa perstent, & egeni omnino postulent gratis sibi hæc obsequia fieri. Pro utrisque cautela duplici opus erit. *Cum nobilioribus* cave, ne aut importunus sis, aut nimis urbanus. *Via media* ibis, si morosum debitorem per calamum admoneas, quoniam littera non erubescit. *Cum egenis* neque nimis durus sis, nec nimis lenis. Nimia durities fiduciam tollit: & simplices animas sæpe ita percellit, ut Sacramentis carere potius, quam pro solutione urgeri velint. *Vere pauperibus*, quæ gratis accepistis, gratis date Pastores, neque ovem jam tonsam crudelius deglubite. Attamen de extreme pauperibus sermo est mihi. *Ordinarie talibus*, sive in communi necessitate constitutis, stipendium interdum cum laude remittes, non item semper, ne præscriptioni imaginariæ sit locus cum præjudicio successoris. Si vis misericors esse, accepta sti-
pen-

pendium, & alia vice pro eleemosyna idem eidem redde. Sic sapis.

ARTICULUS II.

De cura fructuum fundi.

Fundus sterilis possessorem non alit: unde adhibenda utique cura est, ut si quacunque ex causa damnum est passus, reparetur: reparatus autem in sua feracitate conservetur, aut etiam melioretur. Hæc cura quid exigat, ne aut *nimia*, aut *nienis modica* sit, ut breviter doceam, primum agros, deinde *prata* cum silvis ac hortis, postremo *stabula* inspiciemus: nam piscinas, molendina &c. vix aliquis Parochus habet.

§. I.

De cura fructuum ex agris.

Agrorum ordinarie tres sunt species. In aliis seminatur in autumno frumentum, quod vocant, *hyemale*, nempe triticum, & siligo, Waizen und Kocken oder Korn: in aliis verno tempore frumentum *æstivum*, puta, hordeum & avena, Gersten und Haber: alii per annum mutatis vicibus quiescunt, sive ligen in der Brach. Singulari a cura

R.P. Neumayr Vir Apost.

O

cir-

circa hæc absolvere Clericum villicus potest, si ejusmodi sit, ut in ejus peritia, atque vigilantia ante messem, in messe, & post messem tuto quiescere Dominus villæ possit. *Ante messem* tempore conditioni loci accomodo præparantur agri, & nimirum stercoreantur, arantur, feruntur, occantur. *In messe* constituatur (nisi jam adsit) qui Heri loco observet, an messores officio non negligenter fungantur: manipulos numeret, & notet: singulas frumenti species horreis ex ordine inferat. *Post messem* idem attendat triturantibus, ne obiter grana excutiant: ne excussa negligentius purgent: & ne purgata, dum in saccos colligunt, sibi ultra mensuram ab Hero addictam occulte congerant, muribus, & vermibus nocentiores, qui, nisi ex peritorum consilio caveas, frugibus in granario tanquam securo loco jam repositis adhuc insidiantur. Utrum recte omnia, atque sedulo, & sine fraude egerint servi tui, ex hoc tanquam ex regula *æ posteriori* intelliges (saltem nisi aliunde a grandine, siccitate &c. damnum factum sit) *si messis sextuplo ad minimum sit major semine.* Certe ex peritorum virorum testimonio didici, saltem in plerisque Bavarix nostræ agris (de aliis abstraho) Cœlo favente fieri, ut, qui tritici coros quindecim seminavit, minimum metat nonaginta: & (Deo sint laudes) convenit testimonium
 expe-

experientiæ, quam habeo de villa, cujus administratio mihi pro tempore, quo hæc scribo, incumbit. Hac idea imbuto *agrorum* cura de aliis quoque fructibus, lente, cicere &c. difficilis esse non potest.

§. II.

De cura fructuum ex Pratis, Sylvis, & Hortis.

Prata pabulum pro animalibus, *Sylvæ* ligna pro foco, *Horti* olera & fructus pro hominibus ferunt. Ut expectationi respondeant, rursus non labor Clerici, nec profunda intelligentia, sed cura, illaque non magna requiritur, scilicet quanta sufficit, ut famulitium advertat, Herum non esse incurium. Ex rationibus priorum annorum disces, quantum fœni, ligni, olerum &c. domestica terra tulerit, quantum emere aliunde debueris, quantum ex tuo vendere sine damno potueris. Diversitas proventuum (nisi in causas accidentales refundi possit) administrantium peritiam, fidem, diligentiamque aut commendabit, aut arguet: & tu post radicem mali inventam facile medeberis morbo.

§. III.

De cura fructuum ex stabulis.

UT ex stabulis fructum feras, hæc cura esto, ut computes sumptus, quos in alenda pecora atque altilia expendis. Si non sufficiunt alimenta, quæ agri & prata tua suppeditant, signum habes, quod villa per multitudinem animalium supra vires gravetur, sic, ut vel pabulum aliunde emendum sit tibi non sine Oeconomix detrimento: vel per defectum nutritionis in quantitate & qualitate peccantis ipsa deficiant, macieque confecta neque labori sufficiant, neque generationi, neque tuæ ipsius mensæ, ita, ut cum gustu vescaris. Verum in minuendo numero si lucri magis, quam commoditatis habenda est ratio, utique animalia minus utilia, & magis voracia præ cæteris dimitti debent: prudentiusque pro bono villæ carebis equis, quam bobus, ac vaccis: atque inter altilia anseres facilius, quam gallinas dimittes. Cæterum facillima Oeconomix pro Clerico administratio erit, si post qualemcunque de Oeconomia ideam ex hac pagella sibi formatam (quæ etsi imperfecta sit, sufficit tamen, ut quod ago, Clericus *curæ mediocris*, hoc est, per quam fit, ut neque nimium agat, neque nimis parum, applicare

care animum possit, *artemque dubitandi* acquirere) *in dubio* virum peritum consulat, & quod ille suaserit, *per se*, si deceat, & profit, vel *per alium*, qui fuerit idoneus judicatus, exequatur. Denique ut brevis sim, *in unum punctum* tota cura contrahitur: *Cura non ut ditescas: sed ne Expensum accepto sit majus*, extra casum infortunii, aut necessitatis. Si igitur *excessum* in expensis notaveris, unde minui illæ honeste possint, consulta: & pro ratione tui status fecisti satis. Id qua ratione efficere possis, ut discas, legatur

ARTICULUS III.

De cautelis contra damnificationes.

EX dictis constat, Parocho agendum esse, quod Josephus Ægyptius egit, curandumque, ut, quando anni sunt fertiles, sub finem plena habeat horrea, & cellas, unde futuræ forsan sterilitati succurrat. Sed præterea id curet, necesse est, ut *damnificationibus*, quantum in se est, occurrat. Sunt autem damnificationum tria genera, malitiosæ, stolidæ, fortuitæ. De singulis agendum.

§. I.

*Cautelæ contra damnificationes
malitiosas.*

EX *malitia* sæpe damnum inferunt Clerico domestici, sæpe externi. Cautela contra fures *domesticos* triplex occurrit. Prima est: *Ne sis præceps in suscipiendo ad famulatum.* Indaga prius, quos admittere in domum cogitas, a quibus nati sint, & educati: quam laudem a moribus vulgo habeant: utrum aliqua appretiatio, & timor Dei sedem in corde fixerit. Scribe super postes ædium tuarum: Neque mendaces, neque bibuli, neque fornicarii, neque lusores, neque pigri hanc domum introibunt! Hæc enim vitia & fontes, & nutritii furtorum sunt. Secunda est: *Nulli nimium fide.* Furem occasio facit etiam ex innocente. *Suspiciacem* te esse nolo: res est fidei servo molesta nimis diffidens Dominus: neque ut *nimis tenax* sis velim, quales sunt, qui os alligant bovi trituranti, & omnes reliquias ex esculentis & poculentis de sua mensa servientibus invident: sed & *incurius* ut sis, non feram. Nemo sit omnium, a quo non suis temporibus Rationem accepti & expensi cum inventario postules. Ita nemo securus est: & nemo, quasi uni sibi diffidas, queretur. Tertia, est: *Semel depre-*

deprebensum centies reum puta, & statim dimitte. Exemplum postulat. Equidem delatori non statim credendum est: atamen contra delatum inquirendum est statim. Si differs, quando damnum, vel jacturam sensisti, de auctore cogitare: sensim plures venient in suspicionem, & difficillime deprehendes reum. Argumenta, ex quibus convinceres, una cum circumstantiis loci, temporis, personarum &c. tempus ex memoria aufert.

Inter *externos*, qui non raro per malitiam nocent Clerico, alii sunt Summi, alii Medi, alii Infimi. *Summis* adnumero Praefectos, vel Dominos loci Laicos. Eorum sicut emendicare gratiam, aut familiaritatem expetere non decet Clericum: ita odium temere provocare imprudentia est. *Temere* ajo: nam si incurreris, eo quod vitium, & quidem sine nota vitiosi, ex cathedra reprehenderis: aut contra jura tua, vel tuæ Ecclesiæ aliquid molienti fortiter quidem, sed modeste restiteris: Beatus es, quia persecutionem pateris propter justitiam: & damnum, si quod Oeconomia patiatur, lucrum centuplum feret. Ad *Medios* pertinent Parochiani tui, & vicini, si vel invidi tibi sunt, vel irati. Invidia, aut ira urgent, ut obsequia tibi utilia negent, ut tuis intentionibus pertinaciter se

opponant, ut de tuis damnificationibus gaudeant. Tu invidiæ, & iræ causam indaga. Forte per fastum, forte per imprudentem zelum, forte per duritiem cordis offendisti. Contrariæ virtutes, affabilitas, discretio, charitas, contrarios producent effectus. *Infimos* appello fœcem hominum, qui vivunt ex rapto, & præcipue Parochis nonnunquam ab hominum frequentia remotis insidiantur. Cautela contra hos alia non sufficiet, quam quæ a fidelibus molossis, & sclopis lethifero plumbo gravibus venit. Vim vi repellere, & cum moderamine inculpatae tutelæ se, ac sua tueri, etiam Clericis jus naturæ concedit.

§. II.

Cautelæ contra damnificationes stolidas.

TAles sunt, quæ ex stoliditate, imperitia, oblivione, incuria, aut pigritia domesticorum nascuntur. Operarius sub horam quietis in fœnili fistulam tabacci accendit: confidet: opprimitur somno: fistula incidit in fœnum: fœnile comburitur: *Stoliditas* fuit. Pastor agnellos castrat: vulnus ineptæ infligit: moriuntur: *imperitia* fuit. Paulo ante messem lignum emebatur pro vili pretio: coqua non emit: nunc

nunc ingruit hyems: emendum est pro duplo pretio? *oblivio* fuit. Villica relinquit apertam januam hortuli, in quo altilia nutriuntur: gallinæ progrediuntur longius: vulpes vorat: *incuria* fuit. Villicus arans glebas obiter scindit: radices zizaniorum non eruuntur: crescit triticum plenum lolliis: *pigritia* fuit. Quid consilii? Sperare non possumus ab infirmitate humana, fore, ut nunquam ejusmodi peccata fiant. Itaque peccans semel, *vapulet paucis*: peccans iterum, *vapulet multis*: peccans quasi per habitum, *abigatur*. Cæterum qui sapit Clericus, hæc suorum peccata tanquam patientiæ materiam considerat, virtutis, qua si quis caret, debet ex hoc mundo exire. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, & omnes animæ motus in potestate habebitis. At *vir impatiens operatur stultitiam*, & se risui Sapientum exponit.

§. III.

Cautelæ contra damnificationes fortuitas.

FORTUITAS dicimus, quæ ab elementis, aut casu, aut divinitus eveniunt, uti morbi hominum, lues pecorum, incendia, grando, fulmina, siccitas &c. quas nemo
 O 5 per

per humanam industriam cavere potest : sed si malis ejusmodi nos vexet Deus : unicum a patientia & resignatione remedium est , ut dicamus cum Jobo : *Dominus dedit, Dominus abstulit ! si accipimus bona de manu Domini , mala quare non sustineamus ?*

Non tamen desunt industriæ , per quas flagellum Domini avertere a bonis suis Clericus potest , sibi que benedictionem non solum de rore Cœli promereri , sed etiam de pinguedine terræ. Triplex monitum habet , & 1. Cura , ut tu vitam vivas innocentem , & non solum a malo culpæ , sed etiam a mali suspicione , unde scandalum nasci posset , remotam , uniceque officii tui laboribus *cum excellentia* exequendis intentam. Nunquam ejusmodi fidelem servum premi fame Dominus ter Opt. Max. cum dedecore sui nominis diu patietur , quin eum , si alii desint , saltem per corvos , uti Eliam , Paulumque & Antonium Eremitas pascat. 2. Neminem patere domi tuæ , qui DEI sit hostis , si Deum amas , & amari a DEO cupis. In vigilia tuis , nequis graviter Deum offendant. Neque fidelitas , peritia , diligentia servi aut ancillæ te moveat , ut vel ad horam inter tuos patiaris inimicum DEI versari. Indulgentia tua philautiam loquitur , suum bonum pluris æstimantis , quam Dei.

Dei. Igitur si vaccæ marcescunt, quid miraris? Quæ a pollutis ancillæ manibus tractantur ubera, exarent. Si agros rubigo inficit, cur aliam causam indagas, quam servi a Deo maledicti infelicem conatum? Asciam radici admove: ejice ancillam, & servum, quos Deus odit: sic redibit benedictio. 3. Da eleemosynam, multam, si multa habes: si pauca, saltem exiguam præbe. Ex residuo quod tibi post omnes expensas in cassa manet, partem decimam saltem eleemosynæ destina: &, quæ ex oblationibus ad aram accipis, toties quoties eidem fini impende: optimum consilium sequeris. Fœneratus es Domino, qui non 5. pro 1000. dabit, sed 100. pro 5. ille a te mala imminetia avertet, ne damnum inde emergens patiaris: ille corda debitorum movebit, ut solvant: agris benedicet, ut pro trigesimo centesimum ferant: frumento & vino stabiliet te, ut sis exemplum aliis, quod inter felicis Oeconomix principia hoc principalissimum sit: *Beatius est magis dare, quam accipere.* Et ratio est, quia *qui parce seminat, sive expendit, parce & metet*, parumque accipiet, quoniam qua mensura metiris, remetietur tibi.

Habes igitur, Sacerdos Christiane, regulas, ex quibus sic administres Oeconomiam, ut *per viam mediam* secure procedas,
&

& nec per excessum curæ, nec per defectum impingas, cum detrimento officii, & animarum, quarum cura post curam tui debet esse præcipua, & omnibus curis Oeconomicis major, id quod modo explicare aggredior, & est Libelli hujus

*****

P A R S III.

De cura animarum.

Opus divinißimum Sancti appellant cooperari Deo in salutem animarum: Opus, ad quod Deus omnibus sæculis viros sanctitate, & sapientia clarissimos delegit, cui Angelos destinavit, ad quod ipsum misit Filium suum unigenitum, qui vocationis suæ pretium intelligens, continuo humiliavit semetipsum, & factus est obediens usque ad mortem, ut perditam ovem Patri reduceret. Non potes non, si hæc expendis, Sacerdos Christiane, in extasin abripi præ admiratione dignitatis, ad quam te Deus vocavit, cum voluit, ut esses *Cooperator* suus in cura animarum. Solus creavit mundum, nullo, qui ad opera sex dierum *Cooperator* accederet, in societatem admissio: at solus redimere, etsi potuisset,

set,

set, noluit: & *redemptionis causa* factus homo homines *Cooperatores* accersivit: elegit Apostolos, in omnem terram exire iussit, prædicare, docere, baptizare iussit, urgere oportune, importune, fatigare se, ultima pati, mori, ex suo exemplo iussit, ut animas lucrarentur, & secum partem gloriæ *de titulo Redemptoris* suo modo participarent. O vere viri venerabiles! Enimvero Dominus noster Iesus Christus per antonomasiam totius Ecclesiæ Pastor, & *Parochus* est: sed nos tanti operis, quantum est *redemptio mundi*, voluit esse *Cooperatores*: quis nostrum non plaudet sibi? Non enim milites aut Duces sumus, qui Principi mortali cooperantur ad victoriam, per quam ereptam sibi provinciam recuperet: sed Christo Filio DEI vivi *cooperamur*, ut veniat in Regnum suum, quod est Ecclesia Electorum in cælo, & cuius non erit finis. Eja! *cooperemur* alacriter! non possumus nisi in labore pro animabus utilius occupari, non gloriosius mori. *Modus laboris* est triplex pro ratione triplicis officii, quod *Parochus* noster Divinus exercuit, & suis *Cooperatoribus* imposuit, nimirum officium Doctoris, Judicis, & Medici. Singula quid exigant, exponam *ad praxin*, per quam *curæ tertiæ*, quæ præter *curam sui*, & *curam Oeconomiae* nobis incumbit, nempe *curæ animarum*, quam fieri potest, facillime, & feliciter satisfiat.

CAPUT

CAPUT I.

De officio Doctoris.

Officium Doctoris Christus suis *Cooperatoribus* imposuit, cum dixit: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ . . . docentes eos servare omnia, quaecunque præcepi vobis.* Matth. 28. Præceptum implemus per Conciones, per Catecheses, & per instructiones privatas, per quas animas singulares juvamus. Singulæ dignæ sunt, ut consideremus, ex qua methodo spes frugis sit major.

ARTICULUS I.

De Concionibus.

Equidem de modo bene concionandi multi multa præclare scripserunt, in specie Ludovicus Granatensis, S. Franciscus Salesius, noster Carolus Regius, noster item Bodlerus, Barzia Episcopus, & novissime ac fusissime Platina Minorita: non tamen existimavi me actum agere, si artem concionandi cum fructu (de qua etiam in *Idea Rhetoricæ* quædam non inutiliter attigi) quantum præfixa brevitatis admittit, universam ad praxin faciliorem exponerem.

rem. Utrum siue præsumptionis, siue irriti laboris damnandus sim, judicent, qui me legunt.

§. I.

Idea boni Concionatoris.

Optandum est, ut concionandi officium quam nobile, & ad animarum bonum utile est: tam ab omnibus gereretur cum fructu, & dignitate. Sed videas hodie Concionatorum turbam omnem ad quatuor genera posse revocari.

1. *Aliqui bona dicunt, sed non bone.* Lanistæ similes dixeris, qui bonum gladium habet, sed artem tractandi nescit: unde fit, ut ictus omnes facile eludat adversarius, nec, nisi casu, & leve vulnus accipiat. Ita isti doctrinas bonas de utili materia promunt, congestas ex variis libris: sed quia *una post alteram*, non *una ex altera* sequitur, parum efficax oratio fit. Negari tamen non potest, quod hi tales, si artis defectum suppleant *per pronuntiationis fervorem*, sæpe ab imperitis non mediocrem laudem, concursum, imo & fructum ferant, favente Deo pio conatui, & *bonæ intentioni*. Verum quoniam Deus, uti scholæ loquuntur, agere solet *conna-*
tura-

turaliter de via ordinaria : vultque adeo, ut illustratio ac motus *naturalis* supernaturalem præcedat, fit, ut ejusmodi declamatores aut nullum excitent motum, aut vanum, sive qui, uti subito emicat, ita repente evanescit. Nihil citius arefcit lacryma extorta per vim : ducendus est canalis a fonte vivo, si vis, ut jugiter manet.

2. *Aliqui bene dicunt, sed non bona.* Tractant *ex arte* gladium, sed sine mucrone, quod solent, qui in palæstra ad exercitationem, vel pompam decertant. Pejus isti errant, quam primi. Affectant laudem ingenii, memoriæ, styli, eruditionis, doctrinæ : obtinentque non raro, sed non sine gravi gemitu piorum *sapientium, quæ sursum sunt* : atque in viris cæteroquin Divinæ gloriæ propagandæ aptissimis teterrimum *Judicii*, ac *Prudentiæ* defectum deplorantibus, qualis est, actioni suæ aut *finem ab ipsius naturæ alienum præfigere*, aut studiose, ac cum magno labore deligere *media ad finem inepta*. Vulgus, postquam tales hiantiore aliquoties audivit, dum, quid velint, non capit, averfatur hos vanæ gloriolæ aucupes, & tanquam suos contemptores, quod plebis captui accommodare se nolint, contemnit : Pii audiunt cum fastidio, intelligentes se vento pasci :
 Pru-

Prudentes tantum abest, ut laudent, ut velut philantiæ mancipia derideant. Denique scioli quidam (qui tamen & ipse fortasse vix aliquid supra scribam, aut Legulejum sapiunt) ut doctrinæ opinionem concilient sibi, accurrunt, ærem belle verberanti applaudunt, sublime ingenium, acutos conceptus, elegantiam linguæ, amœnitatem vocis, dexteritatem actionis in prædicante deprædicant. Sed quis revertitur *percutiens pectus suum*? Quis persuasus, ut vellet, quod orator voluerat: certe quod velle debuerat? *Bene dicit*, qui modum dicendi tenet, non, qualis pauculos & curiosos magis, quam religiosos delectat: Sed *qualis omnibus prodest*. Panem bene coctum desiderant animæ, non bellaria, nisi quando spuria fames est. Sic *artifex* coquus: *ex arte* non coquit, si soli gustui, & non stomacho coquit.

3. *Alii neque bona dicunt, neque bene*. Arripiunt obviam quamvis asini mandibulam, & dextra, lavaque circumagunt, stultissime creduli, Samsones se esse, multamque facere sitagem peccatricium animarum. Clarius loquar. Sunt, qui sine spiritu, sine labore, sine præparatione, sola freti impudentia, & auditorum tanquam maximam partem rudium contemptu tumidi, *omni hora* ad concionem profiliunt. Recitant, quæ ex obvio libro obiter consarcinarunt: addunt historias

R. P. Neumayr Vir Apost. P. me-

mediam partem confictas : effunduntur in convitia , & reprehensiones individuantes : ingeminant synonymias , atque per tautologias horam implent, vociferantes ad ravim, & tum demum præclare , atque cum laude Oratoris *extemporanei* optime se dixisse existimantes, si *de nihilo* sine cespitatione , & cum multis lamentis tota hora clamaverint. Mulierum hæc eloquentia est , *ex tempore* , nec sine figuris , & affectibus perorantium , quamdiu voles , quoties aut pro domo sua : aut contra maritum ebrium debacchantur Agyrтарum quoque , & parasitorum hanc esse gloriam videmus, quod possint de quicquiliis sine fine garrire. Legatus Principis , si muneris sui dignitatem tueri velit , præparatam sedulo facundiam adhibet. Sensibus ducimur : Verbum DEI miseris adeo vestitum centonibus pronum est prostare contemptui.

4. *Alii bona dicunt, & bene.* Atque ita *duæ lineæ* Ideam optimi Concionatoris absolvent. Qui bona dicit bene, omne punctum tulit. Delectat, docet, movet ad declinandum a malo , & faciendum bonum, qui est *unicus finis*, propter quem ascendimus cathedram. Optandum, ut *unice* etiam spectetur ab omnibus, nunquam oculo in aliud objectum detorto. Sed quoniam plurimis hæc intentio deest , & plerosque ad dicendum impellit aut vana gloriola, aut vile lūcel,

cellum, aut tristis necessitas: quid miramur, in tanto numero Oratorum adhuc querulari DEum Thren. 4. quod parvulis petentibus panem non sit, *qui frageret*, nempe ad gustum, & nutritionem, quia *qui bona non dicunt*, pro pane porrigunt *lapidem*, & *qui non dicunt bene*, panem fortasse quidem, sed *integrum* præbent, qualis a parvulis mandi non potest.

Quodsi origo hujus mali inquiritur, illi rei sunt, qui ineptos ad cathedras promovent, affectu rapti, non impulsu consilio. Certe nihil est, quod, sicut omnem Rempublicam, ita præcipue Ecclesiasticam pejus perturbat, quam qui passim invaluit, abusus teterri-
mus, quod officia quærantur *pro hominibus*, cum quæri deberent *homines* pro officiis, & Pastores pro grege, Parochi pro Ecclesiis, Oratores pro cathedris, non grex pro Pastore, Ecclesia pro Parocho, & cathedra pro Oratore quantumvis inepto. Sic promotorum prima est cura *commodi*, postrema *oneris*: & in promoventibus etiam *Dignitas* ac *Præbenda* duo cardines sunt, in quibus vertitur omnis cogitatio Parentum pro filiis, Patronorum pro clientibus, Superiorum pro subditis, consanguineorum pro familia. De officio vix, ac ne vix quidem sollicitudo suscipitur, quippe tota intenta *Reditibus*, qui si affluent, pinguis Parochia, felix Parochus

appellatur, & beatus Orator, cui pro declamatione aureus penditur. Tam absurda persuasio cum sit fons omnium malorum, quæ a Sacerdotibus fiunt, & totius negligentia, quæ curam officii aufert, necesse est ante omnia, ut aboleatur in animis *ex seriae consideratione finis*, quem *gratia Sacerdotalis vocationis* sibi præfixum habet: intusque menti hæreat ista veritas: *Habitus, titulus, pecunia mea mecum erunt in perditionem, nisi rite officio fungar.* De hac sententia qui se convicerit, cor affert præparatum satis pro utili lectione doctrinæ, quam *Ideæ Concionatoris* de concionibus addo.

§. II.

Ideæ bonæ Concionis.

DOCTOR gentium formavit optimam, cum bonæ Concionis & *materiam*, & *formam* præscripsit. *Materia* est verbum DEI, & Scriptura nimirum, de qua Apostolus 2. Tim. 3. scribit: *Omnis Scriptura utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum ad erudiendum in iustitia.* Ita Concionis bonæ *argumentum*, circa quod versatur, *Iustitia* est, & duplex Iustitiæ officium, quod est, declinare a malo, & facere bonum. *Forma* vero est quadruplex, quia *totidem modis* possumus de iustitia, seu sanctitate dis-

differere, nempe aut *docendo* ignorantes in fide vel moribus, aut *arguendo* errantes pertinaciter in intellectu, aut *corripiendo* hærentes in peccatis per ignaviam voluntatis, aut *erudiendo* in virtute, adhortandoque languentes per Christi, & Sanctorum exempla: atque hæc omnia *non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*, sive phrasibus, & elegantissimis sermonis, in quibus minuti Oratores omnes ingenii sui vires imprudentissime perdunt: *sed in ostensione spiritus, & veritatis*, sicut idem Apostolus præcipit 1. Cor. 2. Ostendit autem *Spiritum* Orator Sacer, si loquitur *serio*, non quasi declamator, qui recitat, quod alter composuit: sed tanquam *eodem affectu* incensus, quem vult in auditoribus excitare, id quod fieri non potest, nisi a se ipso convictus idem, quod loquitur, sentiat, sensuique *Spiritum*, & affectum conformet. Neque enim fax, quæ non ardet, accendit. Ostensio *virtutis* accedet, si, quod monui, *bona* dicat, & *bene*. Dicit autem *bona* qui dicit ad captum, & praxin: *bene* vero, qui clare, solide, atque pathetice loquitur. Exemplum hujusmodi Concionis ipsius Pauli Epistola ad Romanos, si recte expendatur, ante oculos ponit.

Quanta VIRTUS est *argumentorum* cum per prima quinque Capita *corripit* tum Judæos, quod legem Moyſis, tum Gentiles, quod

quod legem naturæ non servaverint. Quam solide *erudit* fideles c. 6. 7. & 8. de progressu in iustitia per Christum accepta? Quam potenter *arguit* Judæos iterum c. 9. 10. & 11. de obstinatione in fidelitate, per quam coegerunt Præcones Evangelii, ut ad Paganos se verterent? Quam a c. 12. usque ad finem præclare *docet* varia virtutum exercitia, ex quibus mores ad Christi legem formantur? Spiritus deinde quam per multiplices *affectus* se prodit cum figuris patheticis? C. 1. testem DEum invocatur ardentissimi *desiderii* ad Evangelium prædicandum Romanis c. 2. miserabiliter *deplorat* hominis concupiscentiæ subjecti miseriam. c. 8. Audacter provocat omnes creaturas adversum se, siqua possit eum separare a charitate Christi. c. 9. Atrociter *dolet* de Judæorum reprobatione. c. 11. *obstupefcit* de bonitate DEI Judæos & gentes pariter vocantis ad salutem. c. 15. & 16. devote obsecrat, ut pro se orent, & optat, ut possit eis coram prædicare. Errant igitur, *quoad materiam*, qui nimis *sublimia* prædicant, & ad singularem, arduamque virtutem spectantia, nisi in Panegyri de Sancto, aut, cum Mercatorum more iniquum petunt, ut æquum obtineant. Placent, qui una manu *Evangelium*, altera *Catechismum* tenent, & ex utroque *communia* quidem, sed non *communiter* dicunt, intelligentes, id agi in concionibus, non ut *doctior* discedat

au.

auditor, sed ut *melior*. 2. Qui circa *meras speculationes* versantur, similes coquo pascendis oculis magis, quam placandæ fami intento. *Mysterii ratio* interdum excusat discursum speculativum, modo tamen sub finem saltem doctrina applicetur ad praxin. *Prudentiam* in Oratore sacro pluris, quam *scientiam* facimus. 3. Qui sola vitia insectantur, de colendis virtutibus nunquam mentionem facientes. Atqui bonæ animæ, quarum numerus in frequenti Concione plerumque est major, sic toto pæne anno Concionibus sine profectu intersunt: Tu vero es *omnibus debitor*, ut Apostolus loquitur, sapientibus æque, ac insipientibus: omnes docendi sunt. 4. Qui jam in argumento nimis generico, jam in nimis individuali se occupant. *Illi* plerumque aërem verberant, quia pauci sunt, qui quæ in genere dici audiunt, sibi applicant. Ad species descendere oportet, neque in sola thesi versari, sed tractare hypothesein. *Hi*, quia scrupulose nimis volunt totum sermonem *individuando* applicare loco, diei, Sancto &c. sæpe propositiones formant solidæ argumentationis incapaces: & quia hypothesein nunquam revocant ad thesin, garrire contenti seipsum sæpe non intelligunt. Sufficit (nisi aliud justa expectatio *solemnitatis singularissimæ* exigat) in exordio, aut in epilogo *particularem memoriam* diei, loci, personæ eg.

Neomyſtæ, dedicationis, feſti &c. feciſſe. 5. Tandem errant, qui dicunt, quæ magis ob unt; quam præſunt. Tales ſunt, qui in materia lubrica parum caute verſantur explicantes ex cathedra *peccatorum ſpecies*, de quibus extra caſum neceſſitatis etiam in ſacro tribunali prudentius ſilerent: qui in eadem materia *pericula peccandi* (qualia ſunt choreæ, oſcula carnalia &c.) cum iſſis peccatis confundunt, unde conſcientiæ implicantur, & non raro ex peccatoribus materialibus fiunt formales: qui peccandi modos eg. in ſuperſtitionibus, in furtis &c. nimis, ut ita loquar, *particularizant*, ſic ut audientes diſcant malum, quod neſciverunt: qui certum genus hominum eg. moli- tores, caupones, advocatos &c. *nominatim* reprehendunt, tanquam nemo in eo genere hominum probus eſſet: & tandem qui *perſonas* verius quam *vitia* aggrediuntur, præci- pue Sacerdotio, Magiſtratu, aut officio no- bili conſpicuas. Apud Romanos hoc licuit in Republica libera, in qua Orator *ex officio* debebat viros bono communi noxios detege- re, perſequi, contemptu atque odio dignos oſtendere: in cathedra ſacra quilibet ad odium *ſui*, non *alterius*, excitari debet, ut *de ſua*, non de *aliorum* emendatione ſollicitus ſit. Vides, quam multi errores vel in ſola ſelectione *materiæ* committan- tur.

Circa *formam* peccabis 1. Si confuse, & sine certa methodo dicas. Sunt, qui, quæ de suo argumento ex variis libris corraserunt, conjiciunt in cumulum: non definiunt, non dividunt, non explicant, non probant, sed *unum post alterum* (*unum ex alero* deberent deducere) temere projiciunt, veluti si saccum plenum nucibus in vulgus effunderent. Ita fit, ut ex concione abeuntium *memoriæ* nihil hæreat, nisi fortasse aliqua similitudo, aut historeola. 2. Si Argumenta sine argumentatione & confutatione accumules. Uti divisio ac ord. partium *claram*, ita argumentatio *solidam* orationem efficit, quorum illud *memoriam* juvat, hoc *intellectum* oblectat. Argumenti vis per argumentationem se exerit, sine qua non plus præstabit, quam gladius in vagina obseonditus. Quot sunt partes Concionis, tot saltem, & non pauciores syllogismi, dilemata, aut saltem Enthymemata sint, cum solutione objectionum, & dubiorum, quæ occurrere mentibus audientium possunt. Quam diu ambigunt, an dicas verum, aures fatigas, corda non frangis. 3. Si sicce, atque frigide agis. Sicce perorant, qui ferre philosophica methodo contenti id unum curant, ut, quod dicunt, probent. Frigus accedit, si argumentationi nulla amplificatio, nulla figura colorem & vitam aspirat. Oratio *pathetica* sit, oportet, si non soli memoriæ, aut intellectui

sed, quod præcipuum est, etiam *voluntati* servire velis. Quare sicut non laudo illos, qui semper *amplificant*, & nunquam argumentantur (unde fit, ut lacrymæ, quas cient, continuo siccentur, quippe non ex scaturigine fluentes, sed per siphonem evocatae) ita nec illos probo, qui semper *argumentantur*, & nihil amplificant. Utrumquo conjunge suo loco, & ordine: ita delectas, doces, moves: sacrique Oratores officium perfecte imples. Neque enim video, quid possit ultra requiri in sacra oratione, nisi ut *materia* sit accomodata ad *captum & praxin*: in *forma* autem nec *claritas*, nec *soliditas*, nec *motus* possit desiderari. Verum hoc opus, hic labor est, *ex hac Idea* Orationem componere. Est labor, non nimius tamen. Intuere subsidia.

§. III.

Subsidia.

Sacrae Eloquentiæ subsidiorum tria generanumero, quoniam alia a natura, alia ab industria, alia a gratia suppeditantur.

Natura vires & *latera* tribuit contentionis labori paria: *vocem* item sonaram, & facilem intellectu: *memoriam* firmam ac fidelem: *Staturam* & faciem honestam atque venera-

nerabilem : denique corpus agile ; & temperamentum *Melancholico sanguineum* , quo nullum est aptius ad ferialia serio agenda , eo quod melancholia juvet *tolerantiam laboris* , sanguis autem *alacritatem executionis* . Itaque quibus has dotes largita est natura (nisi *aliunde* a statu Ecclesiastico abhorreant) grande pro se præjudicium habent , ad prædicationis officium se esse vocatos , loquendo *de humana prudentia* : nam DEUS sæpe per ineptissimum instrumentum prodigia operatur infirma mundi eligens , ut fortia confundantur . Se qui talenta habet , quæ dixi , & insuper *stimulari* se sentit ad illorum usum ex cathedra , caveat , ne defodiat .

Subsidium *naturæ* his dotibus instructæ amplissimum ad uberrimos fructus feret . *Industria* , qua quis se in legendo , agendo , & imitando exercet . *Legendi* sunt libri , non ex quibus stylum excolas (nam ultima cura styli est , & tempus male perdidit) Apostolus , si sacer Orator de verbis & phrasibus multum angatur : neque ego sine indignatione audiivi sæpius ab elegantia , & non ab efficacia linguæ Concionatores laudari a sciolis) sed unde discas naturam , causas , effectus , adjuncta Mysteriorum , Virtutum , Vitiorum &c. quales sunt illi , quos in Parte Ima præter Scripturam & Interpretes ex Concinatoribus & Ascetis nominavi . Lectioni ut accedat *Exercitatio* est necesse , pri-

primum privata, deinde publica, cui juvat adesse cenforem idoneum, qui sine palpo quod laudandum est, laudet, quod reprehensionem meretur, reprehendat, modumque corrigendi ostendat. Quod *imitationem* attinet, juvat pictorum incipientium exemplum sequi. Non statim totius Prototypi Ectypon formant: sed primum discunt ex variis imaginibus jam pedes, & pedum motum effingere, jam manum, jam oculum, jam nasum &c. pingere, ut in partibus exprimendis exercitati, felicius ad delineationem totius accedant. Sic juvat optimi ex Oratoribus modo *Exordia* in materia simili, aut contraria imitari? jam *divisionis*, aut *transitionum* exempla notare: deinde locum insignioris *argumentationis*; vel *amplificationis* ad simile argumentum transferre: denique in similibus *Epilogis* calamum exercere. Certe (quod jam olim cogitabam facere) posset aliquis opus utilissimum edere, cui titulus esset: *Cicero sacer*, & omnes, aut præcipuas ejus orationes ad materiam Concionis transferre, sic ut *in genere demonstrativo* sicut ille laudat factum, sic tu laudes virtutem, & sicut ille vituperat vitiosum, sic tu arguas vitium: & *in genere judiciali* sicut ille defendit personam, sic tu tuearis doctrinam, & sicut ille accusat hominem, sic tu arguas mala axiomata hominum: ac denique *in genere*

genere deliberativo sicut ille suadet, aut dissuadet bona aut mala *politice*, ita tu *asce- tice* talia. Sic profana Eloquentia ancilla- bitur sacræ, virtusque Ciceronianæ facun- diæ ex foro transferetur in chorum servitu- ra salutis animarum.

Sed quoniam quidquid vel natura, vel industria suppeditat, plus efficere non po- test, nisi ut sis *æs sonans*, aut *cymbalum tin- niens*: & quoniam neque qui rigat, est ali- quid, neque qui plantat, nisi cœlum suo calore foveat bonum semen: ante omnia curandum est Oratori sacro, ut subsidium a gratia mereatur, per quam, quod ipse auribus loquitur, DEUS cordibus repetat. Gratiam autem impetrat *humilis Oratio*, meretur *pura intentio*, cumulat *vitæ pro- bitas*, conservat *zelus pro DEI gloria*, quem *amor Christi efficax*, & *ardens odium diaboli* in animo dicentis accendunt. His subsidiis adjutus Orator triumphabit de scelere, co- ronabit virtutem, & tandem ovans intrabit cœlum cum magnifico comitatu, ad Domini sui exemplum captivam secum trahens, quam hosti humani generis eripuit, captivitatem.

§. IV.

Praxis.

EX dictis facilius est fortasse de aliis aptam crisin formare, quam seipsum ad descri- ptam

ptam ideam componere : propterea qua ratione *practice* quilibet opus aggredi pro *suis viribus* (non enim est par omnium facultas) possit, docebo *per varias praxes*, quarum alia plus, alia minus laboris habent, & artis : omnis tamen laudem suam merentur, fructumque ferre queunt conatui respondentem, si sincere id potius intendas, ut auditores a te abeant *male contenti secum*, quam ut discedant *bene contenti tecum*, de plausu lætior, quam de fructu. Universim semper *ante Concionem* post *piam affectionem* ad officium. Apostolicum excitatam, *conatum* DEO offer, & alacriter te labori impende. *In Concione*, dum Spiritus S. invocatur, tuum & Auditorum Custodes Angelos precare, ut te juvent, arcendo insidias dæmonum, & corda disponendo ad motum. *Post Concionem* eventum *malum* tibi, *bonum* DEO tribue, & quiesce. Hæc praxis universalis esto, atque omni generi Concionum communis. Nunc ad singulares descendamus.

Paxis Prima.

A Ccipe textum ex Evangelio de tempore. In illo observa *vocabulum* capax *multorum sensuum*. De hujusmodi variis significationibus inspicere Concordantias, & de *singulis* discurre *cum reflexione ad mores*. Sit
eg.

eg. textus : *Potestis bibere Calicem ?* consultis Concordantiis dices , vocem *Calix* in Scriptura sex significationes habere , & de singulis te dicturum. Postea loqueris 1. de Calice materiali cum doctrina ad mores. 2. De Calice Passionis. 3. De Calice damnationis &c. Ita facit P. Schererus in festo S. Jacobi. Et modus Oratori facilis , Auditori jucundus , animabus non inutilis. Unum habet incommodum , quod sit vagus per omnia , nec scopo *uni* intentus. Parochus tamen , si vel sic concionatur , satisfacit officio certius , quam si Concionem alienam ex Auctore impresso frigate recitet.

Praxis secunda.

Observa , non *vocabulum* , sed *integram sententiam* Evangelii , ejusque *verium sensum* ; jam litteralem ; jam mysticum , sive allegoricum , anagogicum , & tropologicum ex interprete recita , cum applicatione ad audientes. Sit eg. sententia : *videns civitatem , flevit.* Causas fletus indaga , & invenies alias in littera , alias in significatione mystica apud Fabrum pro Dom. 9. post Pent. Servient ad hunc finem Barradius , Maldonatus , Cornelius a Lapide , Calmet &c. Habet hic modus eadem commoda , & incommoda , quæ prior.

Qui

Qui tamen usurpat, si modo *in reflexionibus* prudens ac fervens sit, multum boni præstabit, maxime si dicat, uti V. P. Segneri in suo Manna, & alii contemplantes, apte *ad motum*.

Praxis tertia.

Observa non jam *vocem*, aut *textum*, sed totum *Evangelium*, utrum historicum, an dogmaticum sit. Si *historicum* est, divide in Personas: Si *dogmaticum*, in partes, aut puncta: atque de singulis discurre similiter *cum applicatione ad mores*. Exempla dabit Faber in penultima quavis Concione pro qualibet Dominica, & Festo. Est Modus præcedentibus similis. Delectat, & docet: ut moveat, laborare *in reflexionibus* debes, fere sicut in Meditationum singulis Punctis facimus, considerantes eg. in puncto imo de aqua in vinum mutata Miraculi causas: In 2do Circumstantias: In 3tio Effectus. Aut in Evangelio de decem Virginibus intuentes im imo puncto Virgines prudentes, in 2do fatuas, in 3tio Sponsum.

Praxis quarta.

Loco punctorum aliqui *totum Evangelium* de textu ad textum exponunt, qui modus

us *Homilia* vocatur, aut *Postilla*, olim SS. PP. familiaris, hodie pœne abolitus. Non est tamen vetitum Parocho, si velit, revocare in usum hanc methodum, vere utilem, jucundam, & patheticam quoque, si quis recte utatur. Docebit usum optimum præ omnibus S. Chrysostomus. Servient etiam exempla ex Scherero, Fabro, Forero, Osorio, & novissime ex P. Peuckart S. J. Ecclesiæ Cathedralis 25 annorum Concionatore Viennæ &c. Quibus tamen non lubet uti ex his quatuor methodis una, notent, auctores hoc modo prædicantes posse ipsis servire plurimum *pro exordiis* ad thematis explicationem, & argumenti determinationem, quod consideranti patebit.

Praxis quinta.

Ex textu delecto juvat *quæstionem* sive speculativam, sive practicam considerando adjuncta, quia, quid, ubi, &c. eruere, & *multa responsa* ad dubium unum reddere. Hic modus, etsi *multa* tractet, & varium scopum habeat, unumque *post aliud*, non unum *ex alio* declaret: tamen in hoc est melior prioribus modis, quod saltem *in una materia* versetur. Exemplis plenus est Faber. Quærit eg. *Quis* frustra dicit: Domine! Domine! *Quid* nos doceant Christi lacrymæ? *Ubi* locus alyi sit in die judicii? *Quibus*
R. P. Neumayr Vir Apost. Q an-

auxiliis vincenda sit ira? *Cur* Christus ovem perditam tam laboriose quæsierit? *Quomodo* nostra Justitia debeat Pharisaicam superare? *Quando* pœnitentia sit agenda? Ad singulas ejusmodi quæstiones *multa responsa* dantur, quæ simul justam Concionem conficiunt. Qui imitari non vult, ei Faber saltem *pro Exordiis* serviet, & pro determinatione materiæ, nam *quælibet responsio* potest pro integra Concione sufficere.

Praxis sexta.

QUAS hætenus retuli, praxes ingenium quidem, & eruditionem, vix tamen aliquid artis requirunt: quæ sequuntur, etiam *artem* habent, quoniam una formam *Meditationis*, altera veræ *Orationis* effingit. Meditationis formam Concio habet, si ex *occasione* thematis Evangelici determinas *materiam*, quam *dividis* in duo puncta, vel tria, quibus deinde subjungis *fructum*, sive certum affectum, *cum propositio particulari*, quod illius affectus effectus sit. Exempli hujus methodi brevia tria subjicio pro triplici genere textuum, quorum alius est *Historicus*, alius dogmatico-*speculativus*, alius vero *practicus*. Dicamus de singulis.

Textus *Historicus* sit pro Festo Nativitatis Domini: *Verbum Caro factum est*, Ioan. I. *Materia* igitur Concionis erit *Incarnatio Filii*

Filii Dei. Divido illam *in puncta* eg. ab adjunctis : Verbum Caro factum est imo. post peccatum. 2do. Propter peccatum. *Fructus*, & scopus sit amor humiliationis. Punctum 1mum exaggeratur *per Chriam*, & explicatur *per paraphrasin*, quod Deus humanam carnem induerit non, quando Mundus innocens fuerat, sed postquam infinitis sceleribus se polluerat, hoc est, *post peccatum*, quando non gratiam, sed exitium merebatur, Deique Filius nihil præter injurias poterat expectare (*a contrario*) secus ac factum esset, si *ante peccatum* venisset, quo casu utique pro Deo illum omni cultu coluissemus. Nunc autem venit in mundum (*a simili*) tanquam in locum, ubi non nisi serpentes & bufones domicilium habebant, aut (*ab exemplo*) tanquam Daniel inter leones, nam teste Osea (*a testimonio*) Maledictum, & mendacium, & furtum, & adulteriū inundaverunt, & sanguis sanguinē tetigit (*a causa*) eo quod homines non alios, quam ligneos ac saxeos Deos, ipsaque scelera adorarent. Inde reflexione ad Auditores facta *opta*, ut hanc circumstantiam divinæ humiliationis bene apprehendant, dampnantes superbiam semper damnabilem, sed *post peccatum* soli dæmoni propriam. Mone, ut *offerant* se ad quasvis humiliationes, dicentes : O Verbum Caro factum post peccatum, num fieri potest, ut ego honores

ambiam? *Nihil sum*: nihil mereor. *Peccator sum*: non solum nullos honores, sed summum contemptum mereor. Quod mereor, feram, quando vis, quam diu vis, quo modo vis. Urge, ut *obsecrent* per humilitatem Verbi descendentis de cœlo, ne sinat Deus illis dominari superbiam, aut in tempore humiliationis permittat eos a virtute deficere.

Pro puncto 2do iterum *Chria* serviet, & dices:: Verbum Caro factum est *propter peccatum* (*cum paraphrasi*) hæc est circumstantia finis adeo determinate intenti, ut, si Adam non peccasset, Deus aut omnino non, aut certe non in carne passibili venisset. Venire autem ex hoc fine, ut satisfacias Deo offenso, quid est aliud, quam venire ad incommoda, ad labores, ad humiliationes (*a causa*) quia uti malitia peccati in contemptu subjectionis consistit, quam Deo debemus: ita reparatio injuriæ per humiliationem, deprecationem, oblationem ad poenas fieri debet, & quidem condigne, hoc est, a persona æquali personæ offensæ (*a simili*) sicut offenso Regi satisfieri condigne non nisi a Rege potest (*a testimonio*) unde ipse Christus exclamat: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium daret pro eo: ubi *magnum* prodigium notat, quod Deus dilexerit Mundum, *majus*, quod sic, ut filium dederit, *maximum*, quod pro eo. Mox iterum reflexione ad Auditores facta

facta mone, ut cor non mite, forte, liberale &c. sed *humiliatum* offerant, simile Cordi Christi, qui Lucifero dicenti : *Ascendam in Cælum : similis Altissimo ero !* opponens se dixit : *Descendam de Cælo : similis infimo ero !* Pro Epilogo, ut urgeas scopum, & affectum intentum dic : vae superbiæ tumori, quem non sonat Verbum Caro factum post peccatum, & propter peccatum. Nisi efficiaris sicut Parvulus hic, non intrabis in Regnum Cœlorum. Imitare ! & (*in specie*) humilia te Superioribus per reverentiam, paribus per urbanitatem, inferioribus per mansuetudinem. Nihil est æquius post peccatum, nihil utilius propter peccatum.

Textus *speculativus* pro Dominica 3tia post Epiphaniam sit ex Matth. 22. *Ibi erit fletus, & stridor.* Ex occasione hujus textus *materia* Concionis esto infernus, & in specie *inferni*. Fiat *divisio* in puncta ab effectis, & explicetur de illo igne 1mo vis urendi. 2do vis lucendi. *Fructus* sit horror.

Punctum 1mum iterum *per Chriam* exaggeretur, vim urendi probando *a causa*, eo quod sit ignis verus, & elevatus, *contrarium* autem, quod sit ignis metaphoricus confutando tam *negative*, quia ex eo, quod *modus urendi* sit imperceptibilis, non sequitur, Scripturam posse accipi metaphorice : tum *positive* ex communi sensu, & testimonio PP. & a *Paraphrasi* textus : *discedite*

in ignem, qui paratus est, non parandus, unde sequitur, vel ignē verum jam nunc in inferno esse, vel neque post judicium fore, adeoque etiam corpora torquerentur igne mere metaphorico, quod quid sit, nemo explicare potest, quia ignis metaphoricus nihil agit in corpus (a simili) sicut nec vermis metaphoricus corpus arrodit. Hic reflexione facta optabis, ut Auditores sæpius de hoc igne cogitassent, monebisque, ut offerant se ad omne supplicium, si modo ab hoc igne liberentur, quod est instrumentum irati Dei: & obsecrent pro gratia patientiæ, ne ab igne picto in verum transeant.

Punctum 2dum similiter *Chria* constituit. Fit *Paraphrasis*, & explicas te, quod non tam de vi lucendi oculis loquaris (licet & ista cruciet) quam de vi lucendi animo, qui per vim illius ignis videbit fatuitatem præteritam in imagine Dei semper iracundi, & in miseriis impii sibi plaudentis: itemque pro futura æternitate væ sine spe. Inde conversus ad Auditores, reprehende non usum lucis a fide accensæ: mone, ut oculos futuris intendant: hortare, ut sæpe de hujus ignis vi urendi, & lucendi cogitent ad salubrem horrorem, qui in specie profit, ne aliquando timor hominis timore Dei sit major: fiantque in prosperis nimis audaces, aut in adversis nimis timidi.

Sequi-

Sequitur textus *practicus* ex Evangelio Dom. 6. post Epiphaniam : *Simile est Regnum Cælorum grano sinapis*, Matth. 12. Hinc occasio est dicendi *de usu Evangelii*, quod nomine Sinapis intelligitur. Puncta sunt duo : Evangelicum axioma vel unicum 1. *Sufficit* pro regula vitæ. 2. *Efficat* perfectionem virtutis. *Fructus* sit affectio pia ad doctrinam Evangelii.

Punctum 1mum *per paraphrasin* explicat, quid sit *regula vitæ*, nempe axioma selectum, cui pro omni casu tua consilia accommodes. *Causa* selectionis est utilitas, eo quod passim contingant casus improvisti, in quibus nihil est periculosius, quam per impetum agere : neque *ad certam regulam* timores suos, aut suat cupiditates, an non exorbitent, seu in re, seu in modo, examinare. *Exempla* Sanctorum, imo symbola Cæsarum hoc consilium commendant. Ita ex comparatione cum filiis sæculi pudorem in Auditoribus excitabis, *gaudiumque* de Evangelio, quod fons est, unde axiomata manant omnium sapientum sententiis meliora.

Puncti 2di sensus est : ut perfectus evadas, posse unum axioma efficere, si seminatum crescere sinas, ut fiat arbor. Probant *Exempla* S. Francisci, Antonii, Ignatii, Xaverii, Aloysii : Et *causa* est, quia veritas su-

pernaturalis profunde inspecta radix est resolutionum in omni genere supernaturalium, & similis perpendiculo, unde totius horologii motus procedit. Hac explicatione præmissa jube Auditores reflectere animum, ex quibus ipsi principiis vixerint: quæ sint axiomata Carnis & Mundi: quod aliud sellegendum pro indole, & statu. In Epilogo doce, quanti sit Evangelio bene affectum esse, & in specie uni axiomati, quod quasi sit *via vitæ universæ*, & nostræ militiæ tesfera. Cæterum hujus Praxeos 6tæ alia quoque exempla dedimus in ima parte, ubi *de arte bene meditandi* diximus, quod sit eadem cum arte concionandi. Sed optima est

Praxis septima

SYlogistica, quam in *Idea Rhetoricæ* fusius tradidi: hic autem exhibeo in exemplo, quod antequam totum profferet, juvabit prius intueri per partes, atque *sine ornatu*, uti Pictores faciunt, qui non prius colores applicant tabulæ, quam imaginem carbone delineaverint. Sic igitur procedes.

I. *Ex textu selecto forma Exordium.* Exordii tres partes sunt, Explicatio, Applicatio, & Propositio, quæ tria eg. *Stylo rudi* sic exprimeres: Textus Evangelii pro II. Dom. post Pentecosten docet, surdum & mutuum non invitum fuisse adductum ad Chri.

Christum, quippe consciū suæ miseriæ, & cupidum sanitatis (ecce *explicatio*) nostri hæretici autem adduci nolunt, quia negant se male habere, aut a Christo abesse, eo quod tres Religiones in Imperio toleratæ non nisi in minutiis differant (en *applicatio*) hinc occasio est & operæ pretium hunc errorem arguere (en *propositio*) cui si addas divisionem, dices: & juvat ostendere 1. quod ex tribus una sola sit vera Ecclesia. 2. Quod, quæ sit ex tribus vera, facile possit discerni. Glossæ interpretum, Meditationes Ascetarum, observationes propriæ circa textum per aliquot capita Christi (de qua videri potest Idea Rhethoricæ) *Inventionē* Exordii dabunt: *Ornatus* accedet universim a brevitate. In specie, *Explicationis* elegantiam commendat Eruditio: *Applicatio* laudatur ab ingenio: *Propositionem* & *divisionem* multi volunt esse a novitate conspicuam: sed cum contraria sint exempla Ciceronis, Gallorumque & Italorum hodie præ aliis celebrium: novitatis gratiam, sicut non sperno, ita nec commendo. Claritatis & soliditatis summa sit cura. Antithesis, Gradatio, aut Paronomasia abunde ornant.

2. *Pars* 1. Confirmationis sit syllogismus. *Christi Ecclesia non est nisi una*, nam unam solam ædificare potuit, quod patet

Q 5

ex

ex notione Ecclesiæ. Sed *tres toleratæ Ecclesiæ non sunt una*, alias nulla hæresis separaret nos ab Ecclesia Christi, quod est contra Paulum. Ergo non omnes tres, sed una sola ex tribus est Christi Ecclesia, quod confirmatur confutando objectiones. Additur transitio ad 2dam partem, quæ partim Epilogus 1mæ, partim Exordium 2dæ sit. Pars altera Confirmationis est rursus syllogismus: *Quæ una honorat Christum, una est Christi*, præcipue si una vicissim honoratur a Christo in Cœlis, & vindicatur in inferis: nam si talis non esset Ecclesia Christi, Christus esset deceptor. Sed quæ sit talis, facile discernitur, quod patet contemplanti terram, cœlum, & orcum. Ergo facile discernitur, quæ ex tribus sit Christi, quod confirmatur a reflexione in sophismata, quibus adversarii se misere tuentur. Ornatus Confirmationi addetur, si testimonia Scripturæ, & PP. (quando res exigit) cum textibus oppositis combines: Si argumenta ex ratione illustres a pari, & exemplo confirmes cum figuris proposito, itemque a sequelis exaggeres ad sensum exhibitis: quæ omnia facile præstabit, qui bene intellexit, quæ de figuris delectantibus, docentibus, ac moventibus primum, deinde de transitionibus, & affectibus in Idea Rhetoricæ docui.

3. Epilogus magni momenti opus est, & efficere debet, ut auditor contentus discedat, atque

atque cum fructu. Officium illius est urgere scopum, sive *affectum* in Concione intentum, non tamen sterilem, sed qui *effectum* habeat. Propterea tria complecti Epilogus debet (sed ordine arbitrario) fructum, praxin, & motum.

Fructus est propositum declinandi a malo, aut faciendi bonum, & quidem cum particulari expressione personæ, loci, temporis, modi, medii, impedimenti, ut certius obtineas: quod quæris. *Praxin* declaret exemplum, quod imitari, aut fugere jubeas. Exemplum autem ejusmodi dabit Scriptura, Historia, observatio filiorum hujus sæculi, nec raro ipsum Evangelium diei. *Motus* excitatur per commixtionem affectuum affectui primario subordinatorum, quam ut obtineas, 1. Repete *Thema* cum reflexione ad Auditores. 2. Repete *argumenta* primaria cum nova energia. 3. *Reflecte animum* ad affectus ex consideratione ad tria tempora nascituros, sicut supra *de modo meditandi* docuimus. *Ornatum* vehementes figuræ absolvunt, quas Itali *historiolæ* ad movendam phantasiam, Galli *Textui* cum paraphrasi proposito ad auxilium memoriæ innectunt. In nostro exemplo *fructus* erit horror sectæ, & fortitudo fidei, *in specie* pro illo tempore, quando professio necessaria est, & sine molestiis fieri non potest. *Praxis* imitatio surdi & muti, qui postquam
cœpit

coepit audire, etiam loqui coepit. *Motus per* textum Apostoli : *Iustus ex fide vivit*, miscetur *optatione* ex præterito, ut vixissemus sicut primi Christiani : *metu* ex futuro, quia fides sola non salvat : *Gaudio* de præsentī tempore, quia optima pars nobis obtigit, cum ex tribus una sola sit Christi Ecclesia, & quod Romana sit, dubitari non possit. Idea sic formata, jam ipsum exemplum huic septimæ Praxi conforme exhibeo.

§. V.

Exemplum.

Thema adducunt ei surdum, & mutum. Marc. 7.

Exordium.

EXplicatio Thematīs. Etsi surdum ac mutum esse gravis miseria sit : non est tamen ejusmodi, ut intuenti hominem cum his malis conflictantem continuo sub oculos cadat. Usu aurum, & linguæ caret : at viribus valet, recte incedit, bene dormit, cum gustu comedit, strenue laborat : jurabis ex integro sanum esse, donec alloquaris. Defectum duorum sensuum *alloquium* prodit.

Applicatio. Habetis imaginem viri Acatolici ad vivum expressam. Si morum ad omnes

omnes politiæ leges exactorum compositionem inspicias : Urbanus, prudens, industrius, affabilis, beneficus, centum Catholicis melior est. Sed *alloquere* : invita ad Romanam Ecclesiam, *surdus* est : oppugna errores, quibus adhæret, nihil respondet : *mutus* est. Unam differentiam noto, quod Evangelicus æger suæ calamitatis conscius, remedii causa libenter ad Christum se adduci sit passus: nostri autem adversarii in affectata sua surditate, atque silentio tanquam in prudente consilio sibi placeant, existimantes, non esse operæ pretium de fide disputare, eo quod inter tres in Romano Imperio inter se dissidentes Religiones nullum reperiatum discrimen, nisi in minutiis : aut certe, quæ ex tribus doctrinæ Christi conformius sentiat, per certam sententiam definiri non possit. Hæc gemina opinio obstinat animos, ut ex mille vix unus ad Christum adduci se sinat : & fuit, qui, cum alibi accessisset cœnam Eucharisticam cum Calvinistis, redux in patriam Luthero addictam eidem mensæ accubuit cum Lutheranis, dicens, utramque non aliter differre, quam si promissum pretium alibi *per cambium*, domi autem suæ *in numerata pecunia* accepisset. Ita plerisque præcipue nobilibus in materia Religionis omnia adiaphora sunt, de quibus disputare in scholis liceat, modo ab onere credendi conscientia absolvatur.

Pro-

Propositio. Enimvero si res ita se habet ut isti putant, aërem verberamus, quoties de vera Ecclesia disceptamus. Si enim ex tribus una componitur, nihil interest, cui adhæreas, potest quilibet in sua fide salvari. Verum quia hic prætextus est scopulus, ad quem alidi facile fervor fidei inter Catholicos posset: idemque error fortius, quam omnis alius, hominem Acatholicum in consilio mutandæ religionis retardat: necesse est, ut radicitus suffodiam sterilissimam arborem frigidissimi Indifferentismi, cui se labans Protestantium causa acclinat. Itaque (*divisio*) duæ veritates hujus sermonis materia sunt. Ex tribus in Romano Imperio toleratis Ecclesiis *una sola est vera Ecclesia Christi*, hoc primum: *Et quæ ex tribus sit vera, facile potest discerni*, hoc alterum mei discursus est caput. Attendite! ipsum cor Protestantismi tranfigo, dum ostendo, quam granoe sit inter illum, & inter Romanam Religionem discrimen. Incipio.

CONFIRMATIONIS P A R S I.

*Ex tribus in Romano Imperio vigentibus
Religionibus una sola est vera Ecclesia
Christi.*

M*Ajor.* Ecclesiam Christi illam appello, quam Christus, & non alius quispiam, adi-

ædificavit, seu de qua dixit : *Super banc petram ædificabo Ecclesiam meam !* Ecce ! *suam* vocat illam, quam ædificare *ipse* constituit, non aliam.

Minor. Jam igitur hoc quæritur, utrum Christus *omnes tres* Ecclesias in Romano Imperio vigentes fundaverit, an *unam solam* ? facile responsum est, si, *quid sit Ecclesia*, seu quid sibi hoc vocabulum velit, perspeximus. Si vox *Ecclesia* ædificium significat Divino cultui destinatum, & nihil aliud : potuit sine dubio Dei Filius *millenas* Ecclesias ædificare. Verum in nostra quæstione *alia notio* huic nomini subest. Non templum materiale, sed *Congregationem fidelium* hac voce designamus, *Congregationem fidelium*, hoc est, hominum Personæ, atque doctrinæ Christi *fideliter* adhærentium. Atque in hoc sensu affirmo, non nisi *unicam* Ecclesiam posse Christum habere Auctorem. Quid enim ponis ? Plures Ecclesiæ *in doctrina fidei, quam profitentur*, vel mutuo contradicunt sibi, vel non : Si secundum affirmas, finita est disputatio : plures illæ Ecclesiæ sunt *una* Ecclesia, eo quod sint una Congregatio *idem* credentium. Si primum asseris, quam parum sibi contradicere in doctrina Christus potest : tam parum Caput & Auctor dici poterit Congregationum *in fide* sibi mutuo contradicentium. Aut age ! Si unus Apostolus dicat : *Sola fides sufficit ad salutem* : alter doceat :
Non

Non sola fides sufficit ad salutem : quid sentis ? Nimirum laboras, ut sententias sibi contradicentes inter se aliqua ratione concilies : aut, si id non possis, negas, utrumque esse *Apostolum Christi* : Alteruter, ais, impostor est : tam pugnancia Christus loqui non potest. Eja ! vir bone ! quod de singularibus viris concedis, cur de Congregationibus contradictoria docentibus negas ? Faterere ! non potest, nisi una, Auctorem Christum habere. Verum audio, quid opponas. Non, inquis, cessant esse de schola Aristotelis, qui disputant de aliquibus sententiis, *utrum illas Stagyrita tenuerit*, modo illas tueantur, quas *certum est* Aristotelem defendisse : cur igitur de Christi Ecclesia esse desinant, qui (cum & Christum credant, & Christo, quoties constat, Christum hoc, & non aliud docuisse) mere dissentiunt in Articulis, de quibus nondum convicti sunt, quod ex ore Christi prodierint ? Gravis obiectio ! sed quæ, si aliquid probat, nulla unquam hæresis extitit, nulla existere potest. Ebionitæ, Ariani, Monothelitæ, Eytichiani, Montanistæ, Pelagiani, & qui non ? nunquam ab Ecclesia Christi discesserunt : innocenter damnati sunt : nec sine gravissima injuria a generalibus Conciliis per solemne Anathema æternæ infamiæ nota affecti. Omnes enim & Christum, & Christo crediderunt *in illis articulis*, de quibus putabant certo constare, quod Christus docuerit. At nimirum per hanc ipsam

tam *obstinationem* Hæretici facti sunt, quod
quid, atque *quo sensu* Christus docuerit, *desi-*
nare ipsi voluerint, quin acquiescerent *defini-*
tioni Ecclesiæ, cui contradicebant. Quid Ari-
 stoteles senserit, sciri certo in multis argumen-
 tis non potest: quid autem Christus docue-
 rit, *infallibiliter* docet Ecclesia Christi, quip-
 pe quæ si *Contradictoria* doceret, utique a
 Christo deficeret prævalentibus portis infe-
 rorum, contra ac Christus prædixerat. Itaque
 qui membra Ecclesiæ Christi sunt, neces-
 se est, ut uniformes sint, & ejusdem sensus
circa attributa Divina contra Atheos, & I-
 dololatrias: uniformes, & ejusdem fidei *circa*
Articulos revelatos contra auctores hæresum,
 propriique judicii adoratores: uniformes de-
 nique, & ejusdem disciplinæ *circa ritus ex-*
ternos, per quos ejusdem fidei professio fit,
 contra Schismaticos, atque inobedientes præ-
 ceptis Ecclesiæ. Hæc *triplex uniformitas* ef-
 ficat unam Ecclesiam, quæ quamquam major
 & minor esse possit in diversis gentibus, at-
 que temporibus: nunquam tamen, & nus-
 quam *Contradictionem* admittit, quin destru-
 atur *Ordo Hierarchicus*, sine quo uniformi-
 tas conservari non potest in communitate,
 cujus quot capita, tot sententiæ sunt. Vide-
 tis ex his, Auditores, quam misere hallucin-
 entur, qui de tribus in Romano Imperio
 toleratis Religionibus dicunt: *Hæ tres una*
sunt! Ita, ita, una sunt illa unitate, qua Hira-
 R. P. Neumayr Vir Apost. R. co-

Hirco. Cervus unum est animal, & *conflari* contradictoria in unam substantiam possunt. Fateamur, quod res est: *tres sunt*, quæ *tolerantur*: sed ex tribus *una sola* pro foro interno *tolerabilis* est, quia una sola est Christi: unam solam Christus fundavit.

Conclusio. Non igitur perinde est, cui *ex tribus* adhæreas: neque in sua quisque fide salvari potest, postquam Christus nos monuit, pro Ethnico & Publicano habendum esse, *qui Ecclesiam non audierit*, illam utique, quam ipse ædificavit, illam *unam*, quia plures ædificare non potuit. Illius auctoritatem voluit tantam esse, ut, si vel in uno Articulo, quem *credendum* proponit, *pertinaciter* contradicas, actum sit de salute, sicut Paulus testatur ad Gal. 5. Legem circumcisionis sublatam esse *prima Ecclesia* definiverat. Contradicebant Galatæ. Erat quæstio facti: atque adeo ex Auctoritate decidenda. Verum cuius Auctoritas tanta erat, ut posset in obsequium fidei, & ad cæcam obedientiam integram Communitatem captivare? Ecclesiæ erat, & tanta erat, ut scriberet Apostolus: nisi submittitis fastum, *Christus vobis nihil proderit*, & quod consequitur, periistis. Hem! Galatæ in Articulis primariis omnibus sentiebant cum Ecclesia: *in unico*, eoque, ut videri Scio: *illis nostri temporis* potuisset, levissimo *obstinatius* contradicebant: quid fit? Doctor gentium, nisi cederent, excommunicat homines,

ab

ab Ecclesiæ *unitate* exclusos esse declarat: ad eandem cum Ethnicis calamitatem condemnat: *Christus vobis nihil proderit!* I nunc, & *ex tribus* Religionibus in Romano Imperio toleratis *unam* conflare doce, eo quod unum DEum, unum Christum, unum baptisma profiteantur, etsi circa alia dogmata dissentiant. Paulus aliud docet: una, una est, Ecclesia Christi: ei vel in uno Articulo contradicere *pertinaciter*, est crimen lethale: *Christus vobis nihil proderit.*

Transitio. Verum quamdiu de veritate contendimus vel terminos penetrantibus nota? Religionis nomine intelligimus *complexum* Articulorum, quos Christus sive *explicitè* (ut loquamur cum scholis) sive *implicitè* docuit. Tale complexum non potest esse, nisi unicum: Si enim in altero complexo vel unicus contineatur Articulus alteri contradictorius, jam Christus, qui veritas est, alterius Auctor esse non potest: sequitur, Religionem, cujus Christus est Auctor, non esse, nisi *unicam*, posse. Superest, ut, quænam *ex tribus* sit Christi, discernere doceamus. Nam, cum singulæ suos Doctores habeant, atque propugnatores acerrimos, ore, ac calamo tanquam pro aris & focis certantes: dicta illorum autem & scripta dijudicare *doctis* infiniti laboris, *indoctis* irriti conatus sit actio: Divinæ Providentiæ opus fuit,

Religionem, sive complexum articulorum a Christo revelatorum, & adeo *suam Ecclesiam*, sive Congregationem hominum (seu pauci sint, seu multi) illud complexum fide publica profitentium *per certa signa* sic manifestare, ut nemo suæ salutis cupidus *prudenter* posset ambigere, cui sectæ se adungere debeat, si doctrinam Christi sectari vellet. Atque hoc est, quod DEus Ecclesiæ Romano-Catholicæ præstitit. Plaudite fratres ! *Ex tribus in Romano Imperio toleratis Religionibus una sola est Christi : una sola est vera* : hoc demonstravimus satis. Quod, quæ *ex tribus una sit vera*, facile possit discerni, demonstrabimus modo. Plaudite ! audietis, quæ Cœlo favente fidem vestram, si mortua est, resuscitabunt, si languida, animabunt, si viva, & sana, inflammabunt. Ad rem

PARS II.

Quæ ex tribus in Imperio Romano vigentibus Religionibus una sola sit vera Ecclesia Christi, facile potest discerni.

M*Ajor.* Ego sic existimo : Prudenter dubitari non potest, quin illa sit Ecclesia Christi ex tribus, quam unam honorat Christus in Cœlis, quæ una honorat Christum in terris, quæ una a Christo vindicatur in inferis.

feris. *Si decepti sumus, tu decepisti nos, Domine!* dicemus cum Richardo, tu, qui Religionem *non tuam* tot notis tui amoris ornaſti, ut non niſi imprudenter ad aliam nos potuiſſemus convertere. Abſit! non eſt hic mos fidelis, atque veridici Numinis, Prophetam *non ſuum*, clamantem: *Hoc dicit Dominus!* per ſigna ac prodigia ſic honorare, ac ſi eſſet miſſus a ſe: populosque per ejusmodi fallaciam ad fidem impoſtori faciendam inducete. Abſit! qui DEum colit, & a DEO colitur: illum nos ſecure audimus. Loquere, Domine, per ſervum tuum: audit ſervus tuus loquentem in nomine tuo! Quem tu honoras, non poteſt indignus honore eſſe.

Minor. Bene habet. Oculos igitur tribus in Imperio Romano toleratis Religionibus applicemus. Eja! cui ex illis a Chriſto fit honor *in Cælis*? Dicendum eſt, aut nulum eſſe Cœlum, aut pro Romano-Catholicis eſſe. Agite enim, in quo Choro Sanctorum inveniemus Calvini, aut Lutheri Sectarium? Quo nomine appellatis reformatæ Religionis Patriarcham, aut Prophetam? non contradicentis conſcientiæ teſtis verecundia vultum pingeret ſanctum Lutherum, ſanctum Calvinum pronuntianti! Quis hujus farinæ hominum prodigiis claruit, ex quibus, quod inter Cœlites locum invenerint, prudens judicium fiat? Noſtri ſunt,

nostri, quos Dominus inter Patriarchas collocavit in coelis, postquam in terris ipso impellente tot Ordines Religiosos fundarunt. Nostri Apostoli, & Prophetae, quotquot in praedicando gentibus Evangelio desudantes ex mediis laboribus ad denarium recipiendum evocati sunt. Nostri Confessores, & Martyres, hi coronati laurea propter pugnas pugnatas cum inimicis Romanae Ecclesiae: illi vestiti gloria propter carnem poenitentis debellatam, propter mundum doctrinae sanctae fide, & bonis operibus devictum, propter Sathanam cum suis ex antiqua possessione mille provinciarum ejectum per crucem constitutam in Altaribus, in quibus Princeps tenebrarum adorabatur. Nostrae denique sunt liligeræ Virgines, quas Coelum habet, siue quia castitatis voto se obstringentes soli Divino Sponso amorem suum intra Asceteria consecrarunt: siue quia vitam in acerbissimis tormentis ponere, quam juratae Virginitatis florem per incestas nuptias foedare maluerint. Inspicite, boni viri, grande Bollandi, & sequacium opus: patiar, ut triumphum canatis, si ex tanto numero Sanctorum, quorum ibi vitae *cum summa crisi* scribuntur, vel unum cum aliqua similitudine veri vestrae sectae vixisse addictum, atque in ejusdem professione obiisse probabitis. Inanis conatus est. Viros doctos, viros fortes, viros prudentes, viros in omni genere virtutum

tum *moralium* eximios exhibere potestis. Sed hæc omnia decora despiciens Christus: nonne & *Ethnici* has laudes merentur? inquit: *Sanctum* exhibete! Sancto *meum Cælum* promisi: cæteros ad campos Elysios, qui *Cælum Poeticum* sunt, ablego. Ibi *Philosophica virtus* suum præmium habet: Mihi illa sola in honore est, quæ ex radice *Sanctæ fidei* germinat. Non est autem fides sancta, nisi *quæ Sanctos facit*. O ut vos sancta invidia ureret, amici, quando auditis, legitis, videtis, solos nostros esse, de quibus certum est, quam plurimos summo honore *in Cælis* a Christo coli (auditis autem ex prodigiis, legitis in Calendariis & Martyrologiis, videtis in templis a prima Ecclesiæ ætate memoriæ alicujus nostrorum Sanctorum dicatis) næ vos celeriter parium a Christo honorum cupiditate illecti, superbum caput illius Vicario submitteretis, intelligentes, non posse non esse Christi Religionem, *quæ sic a Christo honoratur*. Addite: *Et quæ sic Christum honorat*. Superi! quam latus iterum se campus aperit in lætissimum prospectum honorum, quibus a solis nostris Christus *in terris* afficitur in se primum, deinde in suis, postremo in sua doctrina. Quid agitis Protestantes? *Reformatæ* Ecclesiæ membra vos esse jactatis? jo! *Reformatio vestra* quanto honori est Christo! Christus *unctum* dicit, quia Propheta, quia Rex, quia Sacerdos

dos est, qui ungi solebant. Si reformari Ecclesia potuit *in fide*, profecto *errare* potuit, & portæ inferi prævaluerunt: Christus *falsus* Propbeta fuit: magnus honor! Si cessavit Ecclesia, *Rex invisibilis regni* in terris Christus fuit: magnus honor! si Missæ Sacrificium non est Sacrificium verum, & Christus in sola Cruce Sacerdos fuit: ergo *Religio Christi* (id quod hodie Judæi plangunt: & sana ratio etiam inter barbaros semper reprobavit) Religio erit sine Sacrificio, sine Sacerdote: magnus honor! Nos reverentius de sapientia, & sanctitate nostri Redemptoris sentimus. *Prophetam* colimus, cujus verba, vel si Cœlum & terra transeant, non præteribunt sine effectu. *Regem* adoramus, cujus Regni non erit finis in fine mundi, sed de terrestri in cœleste translatio, Regnum omnium Sæculorum. *Sacerdotem* credimus secundum ordinem Melchisedech, qualis non esset, nisi Sacrificium cruentum modo incruento sub specie panis & vini perpetuaret. In sola fiducia omnis, quo Christum colitis, vester honor consistit, & in ejusmodi fiducia, quam ipse damnat, quoniam otium generat, & fructum suæ Passionis una cum desiderio pro ipsius gloria atque imitatione multa agendi, patiendique extinguit. *Servus meus es tu Israel: in te glorior!* eja! ad vos hæc exclamatio, an ad nos pertinet? Quæ gloria a vobis ad Christum

ve-

venit? Declamatorem corrupti textus auditis: Cantilenam in vestris templis cassæ nuci similem cantatis: buccellam a nullo Sacerdote consecrati panis accipitis: habet Dominus, unde sibi de vestris honoribus plaudat. Nos autem honoramus illum *de nostra substantia*: ædificamus templa & numero plurima, & ornatu magnifica: in Sacramento Altaris prostanti flectimus genu, & cor adsternimus: Nomen illius quod orbi universo innotuerit, omniumque gentium linguis celebretur, nos nostro labore, nostro sudore, nostro sanguine effecimus. Quid, quod nos Dominum non *in se* modo, sed & *in suis* honoremus. Colimus *Matrem*, quam ipse coluit, & coli exquisitis titulis ab Angelo iussit: colimus *amicos*, quos ipse singulari virtute, ac prodigiis conspicuos reddidit: colimus *in vicario*, quem ipse sibi traditis clavisbus substituit, ut visibilis Ecclesia a visibili Capite regeretur. Quid jam de cultu, quo Christi *doctrinam* colimus, dicemus? Verbum DEI scriptum nos per sedecim sæcula custodivimus illibatum: vos corrupistis. Verbum DEI traditum, sine quo ne quidem utrum Scriptura existat, sciremus, nos adoramus: vos exploditis. Dicente Christo: *Hoc est Corpus meum*, nos reverenter assurgimus: vos impudenter regeritis: *Non est, sederit, cum sumemus!* imo *non est corpus, sed figura corporis*. Nos interpretamur Scri-

pturam caute ex sensu Conciliorum & Patrum : vos temere , & pro lubedine explicatis , atque si explicare ad vestrum sensum non potestis , integra capita , librosque petulanter expungitis , sicut qui Reformatæ Ecclesiæ gloriam sibi tribuunt , etiam *Reformatores Scripturæ* videri velle videantur. Christe Jesu , judica inter nos & hos , utris tuus honor sit cordi.

Judicavit. Descendamus *ad inferos* : ibi cujus Religionis contemptus æternis flammis vindicetur , videbimus. Qui ardent ? *Judæi* , qui omnium primi persecuti sunt nostram , non vestram Ecclesiam , occiso Jacobo , cujus Epistola , quæ fuerit mens Apostolorum circa fidem & opera , luculentissima testis est. *Ethnici* , qui per integra tria sæcula per omnem terrarum orbem exquisitis suppliciis enecaverunt eos , quos non vestra , sed Romana Ecclesia summos Præsides Sacrorum habuit , aut qui ab istis missi ubique sanctissimum Crucis signum populis adorandum exhibuerunt. *Hæretici* , qui non ab alia , quam a Romana Ecclesia malevole deficientes ab eadem judicati , damnati , anathemate percussi misere perierunt. *Turcæ* , qui Græcam Ecclesiam Romanæ rebellem facile everterunt : a nostra autem (ut intelligas , qui cœlum assistat) nunquam non repulsi , victi , debellati fuerunt. *Apostatæ* tandem , quorum nullus a Romana Fide eo fine defecit , ut in
alie-

aliena Secta sanctius viveret, aut securius moreretur : omnes aut amor vitæ liberioris, aut spes lucri, aut impatientia malorū, aut metus supplicii, aut denique alia violenta affectio circa bonum aut malum temporare abstraxit. Omnes furorem suum furore æterno luunt.

Conclusio. Enimvero cæci sunt, qui ex tot prærogativis nondum discernant, quæ ex tribus in Romano Imperio toleratis religionibus sit Ecclesia Christi. Mores nobis male ad fidei normam compositos Reformatores nostri obijciunt : *Festucam* vident in oculo nostro, *trabem* non vident in suo. Hypocritæ ! de fide disputatio est, non de moribus, quæ ut fidei nostræ ab omnibus conformentur, optari potest, sperari non potest. Hoc certum est, quod, quantumvis mores ad leges virtutis optime exasciati sint, *sine fide tamen placere Deo impossibile sit*, nisi Paulus mentiatur. Vestra autem fides qua spe defendi contra Romano-Catholicam potest, quod sit salvifica ? *Per calumnias*, cum dicitis, nos Christi merita, & Scripturam contemnere ? Injuria est. *Per mendacia*, cum clamatis, nos Sanctos Diis æquare ? Petulantia est. *Per jactantiam*, quod purum DEI verbum nulla interpretatione humana permixtum prædicetis vos, quorum tamen quilibet aliter sententias Scripturæ intelligit ? Deceptio est. *Per cachinnos*, quibus nostras consuetudines, sine distinctione usuum ab abusibus, quos ipsi damnamus, exploditis ?

tis? Malignitas est. *Per detractiones*, quibus id agitis, ut Monachorum veneratio, Sacerdotum dignitas, Pontificum Majestas ex fabellis, historiis, satyris simplici plebeculæ, & imperitæ Juventuti vilescat? Scurrilitas est. *Per Sciomachias*, per quas oppugnatis, quod nos non negamus, defenditisque eg. Matrimonii sanctitatem, quando nos statum Virginalem tantum esse sanctiorem ex Apostolo tuemur? Puerilitas est. *Per Logomachias*, quando de voce tricamini, & nomen eg. Transsubstantiationis, aut purgatorii in Scriptura inveniri negatis? Infantia est. *Per homonymias*, quando genus cum specie confundentes nullum eg. dari Sacerdotem singulariter consecratum contenditis, eo quod in Apocalypsi omnes fideles nomine Sacerdotum ornentur, cum tamen ibidem etiam Reges vocemur? Astutia est. *Per argumenta omni Sectæ communia*, quando omnes Scripturam interpretantur pro se: Stultitia est. *Per Solatiola* denique, quæ Indifferentismus aspergit, docens, quod in substantialibus non differamus? Desperatio est.

Epilogus.

F*Ructus.* Ah! inter tres Religiones in Romano Imperio toleratas una sola est Christi, & quæ illa sit, facile potest discerni: non est excusatio. Equidem *Surdi* sunt ad hos clamores *Acatholici*: ideoque *Muti* etiam, nec unquam, quod de hac veritate convicti sint, con-

confessuri : Nunquam enim patientur se ad Christum adduci, a quo sanarentur, ferreis vinculis alligati suo auro, suæ familiæ, suis officiis, suis præjudiciis, suæ contumaciæ. Compatimur infelicibus, & ut Dominus per violentam gratiam catenas, quæ ligant miseros, disrumpat, rogamus. Nobis autem plaudimus, quia nos amat Redemptor, quos in Ecclesiam suam misericorditer adoptavit. Væ nobis, si sic nati essemus, ut illi ! Quis nostrum abjecisset educationis præjudicia ! Quis *amore fidei* patriam, amicos, familiam, titulos, regum gratiam, omnia contempsisset ? Quis ultro se objecisset calamitatibus exilii, & incertæ sustentationis miseriis ? Attamen hoc dicit Dominus : Qui amat Patrem, uxorem, filios, imo vitam & animam suam plusquam me, non est me dignus ! Videte, in quanto periculo salutis fuissetis versati, nisi Catholice nati fuissetis. Catholici sumus : Eja ! audacter simus. Non in angulis, in cubili, de nocte tantum : in media luce, in publicis templis, in frequentibus curiis, in aulis, in castris, ubique simus. Nusquam erubescamus Evangelium : ubique profiteamur ore, ac opere, qui simus in fide.

Praxis. Videtis ? Surdus & mutus noster, postquam *audire*, statim & *loqui* coepit, atque Christi potentiam palam prædicare. *Audistis*, unam solam ex tribus Religionibus

bus Christi esse, eo quod sibi contradicere Christus non possit: *Audistis*, facile ex tribus discerni, quæ Christi sit, quoniam sola Romana & honorat Christum, & a Christo honoratur: jam tempus *loquendi* est, & quæ audistis, opere profitendi.

Motus. Modum Apostolus docet, dicens: *Iustus ex fide vivit.* Magna felicitas est Catholice credere: Sed non minus magna necessitas, Catholice vivere. Sic primi Christiani vixerunt heu! quam dissimiles nobis per omnia, sive quæ ad DEum, sive quæ ad proximum, sive quæ ad seipsos pertinebant. O si essemus, ut primi, essent & illi alii, qui inter nos Acatholici vivunt. Nunc quia fructus fidei non vident in nobis, putant, nostram Religionem vix differre a sua. Errant, & pereunt in hoc errore. Erratis & vos, si creditis per solam fidem vos salvos fore: & si in hoc errore perseveraveritis, similiter peribitis. *Iustus ex fide vivit.* Igitur qui vivit ex impetu, ex more, ex legibus mundi, aut carnis, & non ex fide, non est iustus: nec erit salvus. Sancta fides & vita improba monstrum formant: Monstrum in Cœlo Christi non habet locum.

Sic composito sermone puncta præcipua cum nexu collige pro notis marginalibus, quas deinde solas mandabis memoria. Ita medium te-
ne-

nebis. Qui enim de verbo & verbum discunt, immensi labore vix hoc obtinent, ut libere, ac sine anxietate perorent. Qui autem nihil scribunt, quam puncta (nisi a Rhetorica naturali abunde instructi sint, aut in artificiali diu se exercuerint) difficulter gratiam & robur in dicendo habebunt: Imo nonnunquam dicent, quæ dicta nollent. Viam quam suadeo, ito Lector: & si pronuntiationem vivacem his industriis addideris, omne punctum tulisti.

ARTICULUS II.

De Catechesibus.

CAtechesis nomine intelligitur familiaris explicatio Doctrinæ Christianæ de fide, & moribus. Officii Pastoralis hanc esse curam Tridentinum, & ipsa *necessitas* docet. Affectionem ad hunc laborem excitabit consideratio *utilitatis* in omnem vitam redundaturæ in oviculas, quæ hoc pabulo inescatæ a teneris, etiam cum adoleverint, non aliud magis desiderabunt: *dignitatis*, quando Catechistæ Officium ipsius Domini parvulos ad se vocantis exemplo illecti susceperunt viri summi, doctrina, prudentia, sanctitate conspicui: *jucunditatis*, quoniam plerorumque docilitas aliorum tarditatem, rusticitatem-
que

que compensat, & bonæ institutionis fructuum dulcedinem reliquis omnibus Parochi functionibus aspergit, præcipue si per amabilem suadam effecerit, ut Catechesibus etiam adultior ætas libenter assistat. Efficiet autem, si non catechizet languide, si ultra horam non protrahat, si non docere modo, sed & placide movere animos satagat, hilariter, blande, zelose modo cum singulis, modo cum omnibus agens. Propterea, ubi id fieri potest; infantes (pueros & puellas intelligo nondum annum octavum ingressas) suadeo, ut in primis elementis alio loco ac tempore per te aut alium instruas, ne cum tædio adultiorum multum temporis in questionibus vulgo notis, in audiendis recitantibus preces suas, in distribuendis munusculis consumatur. Saltem si separatio incommoda est, cura, ut hæc exercitatio cum parvulis brevissima sit: nec patere, ut postea a matribus infantes inferentibus oratio tua importune interpelletur. Ita ætas puerilis, juvenilis, & virilis primariam Catechistæ curam sibi vendicabunt. Illis *ex ordine* instruendis serviet Catechismus Romanus, Ven. P. Petri Canisii opus Catecheticum majus, nucleus Mercatoris, Danes, Fleury, tuba Catechetica P. Ardia, Gambart, alii, apud quos *materiam* enucleatam invenies. *Formam* ab experientia probatam mihi ex quinque partibus constituo, quæ sunt Propositio. Ex-

positio, Repetitio, Exaggeratio, & Applicatio. Singulas expono.

§. I.

Propositio Catechetica.

MEmoriae causa, quamcunque Catechismi materiam tractes (suppono, quod totam singulis annis explicando absolvas) suadeo, ut intra quatuor quaestiones *semper easdem* universam includas. Ego in Missionibus quinque Capita Catechismi propter brevitatem temporis in pugnum contracta per quinque Catecheses explicando absolvi. In prima loquens *de fide*, quærebam, *quid* sit credendum, & *cur*, & *quomodo*, & *quando*. In secunda *de spe*, in tertia *de charitate*, in quarta *de fugiendo malo*, in quinta *de faciendo bono*, similiter interrogabam, *quid* sit sperandum, amandum, fugiendum, faciendum, & *cur*, & *quomodo*, & *quando*. De Sacramentis, & in specie de poenitentia & Eucharistia habebantur singulares instructiones. Sed quoniam compenetratio tot materiarum *pro una Catechesi* apud eum, qui *toto anno* eosdem docere debet, locum non habet, dabo exemplum practicum in argumento *particulari*, ad quod semper a *generalis* prius explicato descensus fit. Itaque postquam eg. *in genere* catechizasti *de facien-*
R. P. Neumayr Vir Apost. S cien

ciendo bono, quid, cur, quomodo, quando sit faciendum: descendens ad speciem subalternam ages de jejunio, & dices, quid sit, ac quotuplex: itemque cur, quomodo, quando sit jejunandum. Imo si res poscat, tractabis de specie infima, eg. De operibus misericordiae corporalibus, quid & quod sint, atque cur, quomodo, quando exercenda. Similiter in materia speculativa proceditur, eg. De octavo articulo Symboli quærendo: Quid est Spiritus S. cur quomodo, quando venit ad nos, & habitat in nobis? Aut ex novissimis de morte, quid est mors? cur de illa sæpe cogitare debemus, quomodo, quando. Hic exemplum de secunda parte Symboli pono. Præmisso cantu Catechista procedit, orat lente ac devote Pater & Ave, breviterque auditis parvulis, qui caput Catechismi, Evangelium, aut alias preces recitant) non ultra quinque minuta hoc Exercitium duret) conversus ad circumstantes proponit præsentis Catechesis materiam, dicens: *Charissimi! nuper explicavi, quid prima pars Symboli de Deo Patre credendum esse doceat, nempe quod Pater, quod Omnipotens, quod Creator Cæli & terræ sit: hodie partem secundam, quæ agit de Deo Filio, explicabo. Sex omnino Articuli huc pertinent, de quibus rursus more meo tres quæstiones resolvam, quid nempe de persona secunda, cur, & quomodo sit credendum. Attendite sedulo: Audite.*

Audietis, quantum vos amaverit Deus: & quantum redamere vos Deum debeat. Quæritur ergo 1. Quid est credendum de secunda Persona? Et respondeo vobis: tria credere debemus (præter ea, quæ de Mystério SS. Trinitatis nuper jam docui) nempe quod Redemptor fuerit, Mediator sit, & Judex futurus sit. Q. 2. Cur hæc credenda sunt? R. Quia Deus revelavit, & in ipso symbolo per Ecclesiam suam credenda proposuit. Q. 3. Quomodo hæc credenda sunt? R. Corde, ore, ac opere. Habetis in compendio, quid sex Articuli velint: Nunc paulo latius exponam. Ita præparasti animos ad attentionem.

S. II.

Expositio.

PROPOSITIONI subjungitur statim *Expositio*, ut quæstionem sensus celeriter instar fulguris intellectum perstringens animos per repentinum momentosæ veritatis intuitum totos rapiat sibi, nec divagari alio sinat. Itaque, dixi (sic perges) credendum esse, quod *Persona secunda Redemptor fuerit*: id docet *Articulus secundus, tertius, & quartus*, explicantes illius, cum homo factus est, nomen, titulum, vitam, & mortem. Vocatus est *Jesus Christus*, hoc est, *Salvator per mysticam unctionem ex unione carnis cum divinitate*: Dicitur *noster Dominus*, uti quisque fit *Dominus rei*,
S. 2
quam

quam emit: narratur, quod conceptus de Spiritu S. natus fuerit ex Virgine, vereque Deus ac homo simul secundum naturam humanam passus, mortuus, sepultus sit, ut nos viveremus. Ecce! sic Redemptor fuit. Nunc autem Mediator est, quia (quod Articulus quintus, & sextus docent) post mortem descendit ad Limbum Patrum, & cum illis resurgens ascendit in Cælum, ubi ad dexteram Patris sedens Advocatus est noster, merita sua & vulnera exhibens, ut ille nobis placetur. Verum (audite hoc tremantes & pavidum) qui nunc Mediator est, Judex erit, judicaturus, uti septimus Articulus monet, & illos, qui jam pridem sunt mortui, & illos, qui modo vivunt. Omnes, omnes comparebimus ad hoc tribunal, judicandi quisque secundum opera sua. Creditis hæc? Respondent omnes: Ita. Urget Catechista: Cur creditis? Omnes: Quia Deus revelavit, qui veritas est. Catechista: unde scitis, quod Deus revelaverit? Omnes: Quia sic docet Ecclesia Christi. Catechista: Unde Ecclesia habet? Omnes: Ab Apostolis. Catechista: Unde Apostoli? Omnes: A Christo. Catechista: Non potuit Christus falli aut fallere? Omnes: Non! Catechista: Cur non? Omnes: Quia fuit Deus. Catechista: Unde hoc scitis. Omnes: Ex vita sancta, doctrina sancta, & ex miraculis. Catechista: Unde hæc scitis? Omnes: Apostoli testes sunt. Catechista: Cur Apostolis creditis? Omnes: Quia doctrina

doctrinam suam sine miraculis propagare non potuerunt. Catechista: Quare non? Omnes: Quia nullum aliud medium habuerunt, per quod persuadere hominibus potuissent, hominem crucifixum esse Deum, & fore Judicem.

NB. Hæc motiva credibilitatis, & plura suppono tanquam in Catechesibus de fide in genere explicata, ideoque interrogandis jam nota. Quod autem passim jubeam omnes respondere, expertus sum prodesse ad alendam alacritatem puerorum, attentionem adultiorum, & doctrinæ radicationem. Sed non ideo examen singulare prorsus negligemus, ut mox patebit.

§. III.

Repetitio.

EXpositionem *Repetitio* in animis firmat, simpliciter facienda primum, deinde cum exaggeratione, de qua paulo post dicam, miscenda, ne sicca sit, aut fastidium pariat. Igitur: *bene habet, inquires: Apostolis creditis: quid igitur docuerunt Apostoli de Persona secunda? Ecce tria narravi. Quis notavit hæc vestrum? Jacobus: Ego scio. Docuerunt, quod Redemptor fuerit, Mediator sit, & Judex futurus sit. Catechista. Optime. Munus habet: bene es meritus. Dic jam tu, Paule: Quid docet Symbolum de Redemptore? recita mihi secundum, tertium, & quartum Articulum.*

Paulus recitat. Catechista : *Intelligis , quæ recitasti ?* Paulus : *Puto, nam nomen, titulus, vita & mors Redemptoris hic narrantur.* Catechista : *Si belle ! & tu præmium cape.* Jam tu, *Andrea, recita Articulum quintum & sextum.* Recitat Andreas. Catechista : *Quid docet fides in his ?* Andreas. *Agitur de Mediatore. Nempe post mortem anima Christi descendit ad Limbum : inde rediit ad sepulchrum : Christus resurrexit : ascendit : sedet Advocatus pro nobis, ut quidquid in ejus nomine petimus, impetremus.* Catechista : *Egregie.* Cape donum tuæ attentionis. Jam tu quid narras, *Josephe ?* Ecce ! *Christus Redemptor fuit : Mediator est : & quid erit ?* Josephus. *Judex erit.* Catechista : *Ubi, quando, quorum ?* Josephus : *In valle Josaphat, in fine mundi, adhuc viventium, & jam olim mortuorum.* Catechista : *Et te remuneror.* Vides, Lector, in hac repetitione quæstiones minui, vel augeri a Catechista posse, ut Articuli clarius explicentur. Verum ne adultiores ex longiore cum parvulis mora tædium concipiant, juvat singulis Quæstionum punctis exaggregationem adjungere ætatibus utilem. De hac sit

S. IV.

Exaggeratio.

EXaggeratio hæc fit *per affectum* materiæ idoneum, vel *per dogma* ad mores tanquam

quam conclusio ex explicatione deducta cum figuris, & emphasi, quæ a simili, contrario, aut historiola accedat. Si in nostro exemplo *primum punctum*, quod Dei Filius *Redemptor* fuerit, statim post recitados tres Articulos exaggerabis, si conversus ad adultiores jubeas (per interrogationes juvando cespitantem) narrari Verbi incarnati Conceptionem, Nativitatem, Circumcisionem, Infantiam, Pueritiam, Juventutem, ætatis virilis labores & Miracula, Passionem, Mortem, Sepulturam, ubique miscendo affectus teneros, neque ad unum solum, sed ad plures narrationem dispergendo, ut omnium attentio conversetur. Tu interim vitam adde narrationi comparando eg. Christum circumcursantem oppida cum pastore quærente oviculam, aut narrando historiolum de Turca, quem amabilis Jesulus in præsepi ad se vocans jussit, ut se in fide instrui sineret: aut exponendo figuram in Isaaco, cui pro victima substitutus est Aries. Conclude cum affectu: *Ecce! sic Deus dilexit me, te, omnes, & singulos, ut filium in crucem, & mortem daret! Eja! sic homo diligat, ut mori malit, quam peccare.*

Punctum secundum ordinetur ad fiduciam, sicut primum ad gratitudinem. Exhibe tuis Auditoribus Christum jam a se alium, & ex misero gloriosum instar Solis nigras nubes

scindentis. Narra Ascensionis historiam, & triumphum Cœlos ingressi. Hortare, ut cum fiducia habitent in Sacris Vulneribus, & relictis vestigiis insistant. Anima pusillanimes per historiam Josephi Proregis trepidos fratres tenerrime amplexantis. Adde affectum claudi ad portam speciosam in nomine JESU sanati, & exilientis de fructu fiduciæ.

Punctum tertium excitat timorem, ne fiducia in præsumptionem mutetur. Dic: Viri Galilæi, quid statis? Hic JESUS, qui nunc Agnus est tollens peccata mundi, mutatus in leonem sic veniet! Tum jube narrari antecedentia, concomitantia, consequentia judicium: narra ordinem diurnum ultimæ diei: expone horrorem impiorum ab exemplo Sauli audientis: Ego sum JESUS! Ostende, diem illam fore diem poenitiæ amarissimæ, & nempe diem summi doloris, publicæ Confessionis, perfectæ satisfactionis, sed sine absolutione. Finiat hoc punctum lamentum Ecclesiæ: Cum veneris judicare, noli me condemnare.

§. V.

Applicatio.

Applicationis nomine quasi Epilogum intelligo, per quem *scopus* Catecheseos appli.

applicatur tempori determinato, ubi occasio est utendi salubriter, quæ explicata sunt, id quod fit per quartam quæstionem, *quando*. Igitur Exaggeratione finita iterum te verte ad parvulos, & repetens tres quæstiones quære: *Quid credendum est de secunda persona, cur & quomodo*. Dic: *Creditis hæc corde, firmiter, sine hæsitatione?* Omnes: *Credimus!* Urge: *Parati estis idem profiteri ore?* *non erubescitis Crucem?* Omnes: *Non!* Adde: *Quod ore & corde creditis, vultis etiam opere exequi?* Omnes: *Volumus!* Catechista: *Docebo, quando optima occasio sit.* Deinde ostende illis JESUM in Cruce, & mone, ut quoties aspiciunt, toties triplicem quasi personam in una considerent, Redemptorem cum gratiarum actione, Mediatorem cum fiducia, Judicem cum timore. Sic utilem aspectum fore, quod exemplum S. Stephani probat, qui quia corde, ore, & opere Christum talem, qualem describit Symbolum, credidit vivens, vidit illum moriens in Gloria, stantem ad dextram Patris, & servum suum invitantem ad coronam. Addetur Epiphonema a contrario, & dices! *Væ, qui tantum dimidium Christum colunt, Redemptorem, & Mediatorem venerantes, sed Judicem non timentes. Sedentem, o miseri, sedentem in illo Articulo videbitis ad condemnandum, non stantem ad amplexandum.* Enimvero hæc Methodus (crede experto, Lector,) dele-

delectat, docet, movet, avidumque & copiosum omnis conditionis auditorem allicit sine tristi violentia & coactione, cum maximo fructu animarum, qualem multi Concionatores vel ex summa contentione vix ferunt. Tanti est, panem frangere, & aliquid salis aspergere, ut melius sapiat.

ARTICULUS III.

De Directione animarum singularium.

HActenus officium *publici* Doctoris inspicimus: nunc qua methodo singulares animæ *privatim* instrui debeant, videamus. Triplex consideratio omne hominum genus complectitur, & nostrum est dirigere homines ante statum electum, pro statu eligendo, & in statu electo. Ecce modus!

§. I.

Directio ante statum electum.

Equidem bona liberorum educatio magis ad Parentes, quam ad Clericos pertinet: verumtamen quia Parochi Parentibus invigilare debent: Clerici autem Moderatorum nomen, & officium passim fuscipiunt: non abs re erit, modum directionis explicare ad primæ ætatis emolumentum utilem. Et

I. Qui-

1. Quidem instruere opportune ipsos Parentes juvat, quæ sit pars sollicitudinis eorum pro corpore & anima liberorum. Animas hominum esse in *naturæ* perfectione æquales Philosophi docent, inæqualitatem operationum tribuentes officinæ, ac instrumentis, volo dicere, *corpori* atque *organis*. Porro ut *corporis constitutio perfectior* filiis obtingat, conferre multum Parentes posse iidem docent, si matrimonium *in ætate competente*, hoc est, nec nimis senes, nec nimis juvenes, nec nimis inæquales contraxerint: Si suæ sanitati sedulo consulant, ideoque conjugii usum moderentur, atque in cibo & potu curam de qualitate, & mensuram in quantitate observent: Si liberi jam nati a matre propria, non a nutrice aliena lactentur: Si iidem sapienter, puta, cum observatione certi temporis ac modi alantur: Si denique, cum primum possunt, corpus exercere per idoneos motus, & linguam per vocabula facilia, sive non multis consonantibus aspera, procul amandata inepta nutricum lallatione doceantur. Profecto indolis facilitas, sanitas membrorum, formæ venustas, robur virium, gestuum, incessus, morum omnis gratia ab his Parentum industriis in filios derivantur. Eædem & *in animas* vim habent: falsaque est communis persuasio, Infantes antequam usum Rationis obtineant, nihil disce-

discere posse, sed suis inclinationibus prudenter relinqui, ut sic experimenta capiamus, ex quibus cognosci possit, quid de illis sperandum sit, timendumve. Axioma præclarum! Interea assuescit Puer suis affectionibus obsequi ad Phantasie imperium, quod illa deinceps per omnem vitam exercet tyrannice, nunquam Rationem aut Fidem admissura in solium, quod, pacifice per quinque aut sex annos possederat. Quid? sævissimas bestias non sua, sed *aliena* Ratio cicurat, ita ut imperio regentis etiam contra naturæ impetus ad nutum obediant: & homo relinquendus sit sibi, donec se ipse regat? Imo *prima educatio*, quæ est ætatis infantilis, si bona non fuerit, *secunda* puerorum, & *tertia* Juvenum (experientia docet) a Parentibus ejusmodi propter fastidium laboris, quem exigit correctio sic neglecti infantis, aut sine fructu suscipitur, aut omnino omittitur. Inde quid fit? Nempe postquam *inepta gervula*, quæ quidquid cupediarum, aut crepundiorum *infans* petit, semper concedit, *prima* semina contumaciæ menti inseruit, olim in incorrigibilem licentiam erupturæ: succedit *ineptior Mater*, quæ *pueri* acediam in orando non damnat: impudentiam in verbis & factis non reprehendit: non arguit otium: cruditatem non plectit: mendacia dissimulate impatientiam patitur: accedit

Inep-

Ineptissimus Pater, qui mores, labores, studia, recreationes *adolefcentis* per se, vel per Moderatorem non ordinat, qui decipienti arripit, furantem laudat, irascenti & vindicanti se plaudit, murmuranti aut susurranti aures benevolas præbet, a labore avocat, ad ludicra invitat, vitæ beatæ imaginem ex Epicuri prototypo in tabula rasa depingens, & non Evangelicæ sæveritati, sed ritibus Sybariticis juveniculum assuefaciens: quid expectes? crede mihi: nunquam pupus ejusmodi ex Christianismi infantia ad virile robur pertinet: nunquam intra limites innocentiae suis deliciis fruetur diu: Ismaelem videbis, cujus manus contra omnes, & manus omnium contra ipsum erunt. Manifestum est hæc consideranti, qua cura Parochus curare debeat, ut prima educatio sapiens sit, nisi velit secundam & tertiam sibi difficilissimam ac molestissimam fieri.

2. Ab anno septimo usque ad duodecimum educatio jam proximius ad Parochum pertinet, eo quod ætas *puerilis* jam capax sit instructionis, qualem *infantis* non percipit. Novale cogita, cui primum semen commit-
tis. Adjutor hujus agriculturæ Ludimagister est, qui num officio bene fungatur, Parochi est invigilare. Summa autem officii illius duo complectitur, ut doceat parvulos bonas literas, & bonos mores. Ad bonas
lite-

literas pertinet, ut sciant legere, scribere, loqui cum decoro. Bonos mores Christiana Sapientia, & Justitia efficit. *Sapientiam* explicant tria priora Capita Catechismi, ex quibus discunt, quid, cur, quomodo, & quando credendum, sperandum, amandum sit. *Justitiam* Caput quintum describit, quid, cur, quomodo, quando fugiendum, & faciendum sit animæ fidei, luculenter exponens. Caput quartum autem in Sacramentis, eorumque bono usu remedia indicat, ex quorum virtute vires aquirimus gratiæ ad declinandum a malo, & faciendum bonum in circumstantiis quantumvis arduis. Felix est Parochus, cui Ludimagister obvenit, qui docere sic parvulos & possit, & velit. Stimulos addes homini, si singulis mensibus aliquoties scholam visites, explorator diligentia docentis æque, atque discipulorum. Verum majore etiam cura indigent parvuli, quibus pascere pecora, & custodire, totius æstatis labor est. Eja! Pastores boni: pascite agnellos Domini vestri; finite per hyemem hos parvulos venire ad vos! Numeratis pecora vestra: numerate animas etiam vobis commissas. Sciat unusquisque vestrum, quot liberos quælibet domus numeret, & quot ex illis a consuetis Catechesibus absint legitime: atque per negligentiam vel parentum vel suam absentes sæpius desidiæ aut in ære luant, aut in cute, invocato quoque,

fi

si opus fuerit: brachio sæculari. Quid? si puellum per montes, & sylvas cum pecoribus suis vagum, forte cum ad templum filiale ambulas, aut ab ægroto redis, tibi obvium tanquam oviculam a grege avulsam amplectaris amantius, pabulumque famelicæ cum commiseratione extra ordinem præbeas? Si ad te vocato compendium Catechismi paulo ante explicatum breviter doceas? Si qua ratione longum otium orando, cantando, aut, si literas didicit, legendo fallere possit, erudias? Si quibus oculis cœlum, terram, aquam, oves contemplari debeat: aut qua ratione in Articulis Symboli, in septem petitionibus orationis Dominicæ, in quindecim mysteriis Rosarii, in quatuor novissimis recogitandis animum occupare valeat, instruas: næ tu rem præstabis divino Pastori summe gratam, Angelo custodi parvuli longe exoptatissimam, tibi, desertæque animulæ utilissimam! Puer sic a te Alpha & Omega, Principium & finem suum edoctus æternas tibi gratias & debet, & referet, gaudium atque corona tua futurus in cœlis.

3. Educatio *tertia* prima & secunda difficilior *adolescentiæ* debetur, quæ se ab anno duodecimo usque ad vigesimum porrigit. Directio hujus ætatis præter communes regulas jam etiam singularem attentionem ad conditionem,

tionem, ad talenta, ad sexum requirit. *Universim* pro omnibus adolescentibus cura, ut, sicut ætate, ita sapientia, & gratia apud Deum & homines cum Jesu crescant. Crescent autem *Sapientia*, si, quod Jesus duodennis fecit, libenter Doctores interrogent, audiant, legant. *Quis sit Deus*, quam formidabilis, & amabilis Dominus: *Quid sit mundus*, quam vilia sint mundi bona, quæ ostentat, & brevia mala, quæ minatur: *Quid sit homo*, quam contemptibilis caro, & pretiosa anima: *hæc tria* si adolescens ex ore tuo, vel ex libellis sive dogmaticis, sive historicis a te suppeditatis bene perceperit: super omnes Philosophos in mirabilibus supra se ambulantes sapit, & *principia* habet, unde *Conclusiones* limpidissimæ fluunt singulos vitæ actus ad fructus æternos fœcundaturæ. Qui de Deo neminem, de Mundo non nisi magnifice, de homine pro cura carnis sollicite, pro cura animæ negligenter loquentes audiunt: evax! Paroche! nisi tu dedoceas celeriter, in cujus sapientiæ spem adolescunt? Heu! Quo primum est imbuta recens, servabit odorem testæ diu pestem afflaturum omnibus, qui incaute tractaverint. Verum qui crescant sapientia, ut etiam gratia crescant apud Deum, efficient, si proficiant in timore & amore Dei: ut apud homines, obtinebunt per tria (fromm, fleißig, frölich) sive per tres amores, orationis, laboris, & alacris obedientiæ, qualem non

non vis coactiva externa, sed Spiritus internus a gratia DEI animatus producit. Occasio ex his legibus dirigendi Alumnus Moderatoribus, Magistris, Præpositis quotidiana se offert: Confessariis (præcipue si *stabilem* sibi adolescens elegerit) arripienda capillis erit, dum præsens est. Pia colloquia sive intra, sive extra Confessionem frequentata negotium directionis feliciter peragent. Sed procedendum per gradus erit. *Sapientiam* primum doce per synopsis, quam dedi. Discurre de DEO, de mundo, de homine, tanquam doceres Ethicam: audieris benevole, quia omnis homo scire desiderat, modo colloquia non nimis longa sint, aut nimis exucca. Succum similitudines & historiæ cum lenibus figuris aspergent. Ita imbuto bonis principiis intellectu procede ad voluntatis directionem. Gratia hominem vis crescere apud DEum & homines: Igitur motiva humana & divina commisce, ut obtineas, quod cupis. Incipe primum *hominem externum* componere, quia facilior labor erit. Observa, quibus defectibus obnoxius sit, eumque qui præ aliis oculos offendit, aut aliorum est radix, *primum* aggredere. Incuria & juveniles impetus faciunt, ut adolescens variis vitiis (sit, quod sine innocentia detrimento id fiat: sine periculo certe non fit) assuefiat, iisque vel *Religioni*, vel *honestati*, vel *urbanitati* contrariis, uti
R. P. Neumayr Vir Apost. T sunt

sunt amor otii, fuga devotionis, libido ludendi, garriendi, mentiendi, curiositas sciendi noxia, vel inutilia, cupido latendi, amor sensualis, impatientia correctionis, præeeps ira, bibacitas & edacitas, somnolentia, cruditas, petulantia, rixæ &c. Ejusmodi vitio si assuefactum discipulum deprehenderis, more prudentis Medici id primum effice, ut *Cliens agnoscat* se esse ægrum, & horreat: Deinde ut *speret* sanari se posse: postea, ut *serio velit*. Omnia obtinuisti, si persuasisti *examen particulare*, & ut de illius usu tibi *rationem conscientiae* reddat. Vigilare jube contra determinatum vitium vel *ad unicum diem*: addicet: ne dubita. Reduci ad te, atque de die bene acta narranti plaudens, impera *tres dies*, postea *octo* &c. Sic ut per intervalla semper novis, novisque argumentis rei facilitatem, necessitatem, fructum &c. per testimonia, causas, parietates, exempla, sequelas inculces: habebis ad omnia pronum. Composito per hunc modum homine exteriore curam *ad internum* converte, ipsasque *inclinationes*, quæ actionum externarum radices sunt, aggredere. Intelliges, illas vel adolescenti innatas esse, & proptias *temperamento* ac indoli: vel vitam accepisse *ab educatione vitiosa*: vel certe ali *ab occasione externa*, aqua consuetudo velut altera natura infelici accesserit. Quidquid sit, eradicabitur inclinatio præscribendo *actus contrarios*, sive inter-

terni sint, sive externi: aut *mutando objectum*, sic ut eg. inclinatio ad gloriam vanam vertatur in inclinationem ad veram. *Occasio externa* si fugi potest, urge *fugam*: si fugi non potest, hortare *ad pugnam*. Adolescens sub tali directione Anima, Superi sciunt, ad quam heroicæ virtutis excellentiam celeriter se sit evectura, præcipue si post oppressa vitia exercitio illius virtutis impendere se jubeatur, ad quam a naturæ constitutione propendet. Certe varia indoles ad varias virtutes inclinatur, sicut ad varias artes aut scientias. Sapientis est hanc inclinationem juvare consilio, propositisque Exercitationis tum *actibus*, tum *gradibus* alium per viam orationis, alium per viam pœnitentiæ, alium per viam Misericordiæ aut charitatis ad apicem præfixæ a DEO cuilibet perfectionis suaviter ducere. Gratia enim se naturæ accommodat, neque destruit illam, sed juvat, ut alacrius laboret. Hinc est (quod observatu jucundum accidit) quod etsi Sancti in omni genere virtutum luxerint, tamen pro varia indole varia variis characteristica sit. Sed jam pergamus ulterius.

§ II.

Directio pro statu eligendo.

Non est tempus aptius *pro tertia educatione* modo explicata, quam *tempus deliberatio-*

nis, quod fere cum tempore pubertatis coincidit. Scio, deliberationis negotium ordinarie a Religiosis non a Clericis sæcularibus tractari: sed quis scit, an non hæ pagellæ Religiosis quoque manibus aliquando terantur: & quis nescit, etiam Clericos, si tamam prudentiæ & sanctitatis obtinuerint, sicut sæpe Monialium Confessarii sunt, sic non raro pro deliberationis administris expetantur. Dicamus igitur, quæ directio deliberationem antecedere, quæ comitari, quæ consequi debeat.

1. *Ante deliberationem* suadenda est juveni Confessio, & quidem (nisi aliud obstat) generalis: deinde singularis eg. novem dierum *devotio* ad aliquem ex divis Patronis, & Matrem de bono consilio: Tum animi *indifferentia* cum frequente suspirio: *Domine! quid me vis facere? Paratum cor meum ad omnes voluntates tuas!* Negotii gravitas hanc præparationem meretur: nam felix æternitas pendet a bona morte, bona mors a bona vita, bona vita a bona electione status, cui qui prudenter se applicat, sperare potest, quod viam ambulet non a Carne, Mundo, vel Dæmone designatam, sed destinatam a Divina Providentia, quæ proinde quod dedit velle, dabit perficere. Porro deliberaturus vel innocens est, vel non? Si per grave peccatum periit innocentia, & multo magis, si, dum libidini non resistitur, facta est

con-

consuetudo: omnino necesse est per Confessionem generalem ab ipsis radicibus in malam herbam pullulantibus purgare conscientiam, quando nos Scriptura docet, Spiritum Sapientiæ nec introire in malevolam animam, nec manere in homine, qui caro sit. Si autem primæ innocentiae gratia adhuc locum tenet baptismi tempore a se occupatum: num ideo Confessio generalis sterilis erit? Non erit. Primum enim universæ vitæ cum tota mole peccatorum venialium seria inspectio nauseam salutarem in bona anima excitat de tempore male perduto contra Christi Domini & Sanctorum exempla primitias vitæ Creatori suo studiosissime consecrantium. Deinde dubia conscientiae merito metuentis, ne aliquando camelum pro culice glutierit, anxietas hilaritati, quam in servis suis Dominus amat, obstitura instar nubis a solaribus radiis scissæ vanescit. Præterea adolescens a perito Directore instructus sic *sui cognitionem* docetur, utilique reflexione in vitam tepide actam confusus videt cum horrore præcipitium, ad cujus confinia per contemptum levium peccatorum se admovit: intelligit cum fastidio, quam periculose intra se cum domesticis inimicis colludens, inclinationes pessimas ad fastum, ad venerem, ad gulam, ad impatientiam, ad otium tanquam innocentes aluerit: advertet ad locum, in quo offendit pedem: ad personam, ex cujus halitu

prope pestem hausit: ad diverticula, in quibus pretiosas horas, & pœne animam perdidit. Adde quartum bonum generalis Confessionis, quod melioris vitæ desiderium animi *fervorem* incendat, fervor autem pariat *devotionem*, & devotio generosam illam *indifferentiam*, ad quam qui non est composuitus, prudenti electioni ineptus esse merito judicatur. Male enim ad res ponderandas libellam adhibes, cujus lances æquilibrio carent.

2. *In deliberatione*, cujus tempus, si adolescens capax consilii est, mensis unius spatio, sive triginta dierum horariis congressibus vel continuis, vel discretis definiiri potest, tria debet observare director. Primum est, ut deliberanti explicet *Principia generalia*, quibus innititur prudens deliberatio: alterum, ut *in ipso actu deliberationis* laborantem consilio juvet: tertium, ut *executionem* celerem urgeat, modumque exequendi declaret. Sunt autem *Principia generalia* hæc. 1. Vocatio divina, sicut in hoc negotio accipitur, non est præceptum, sed consilium, sive *invitatio* ad certum statum sub spe salutis & *facilius*, & *certius* & *perfectius* obtinendæ. 2. *Talis invitatio datur*. Nam quia *diversus statuum* est opus divinæ Providentiæ: ejusdem erit providere *de mediis*, ne desint idonei homines singulis utilem operam navaturi. 3. *Non tamen hæc*
in-

invitatio fit omnibus. Aliqui enim non per instinctum peculiarem, sed *a natura* destinantur ad certum statum, alii *ab educatione*, alii omnino *per præceptum*: atque qui ejusmodi sunt, a deliberationis labore eximuntur. Sic homo a natura destitutus viribus corporis, aut animi, non potest deliberare de statu, cui cura boni communis, & officia publica annectuntur. *Auctor naturæ* ad vitam privatam hominem designavit: Secus talenta non negasset. Qui autem annos pueritiæ, & adolescentiam exegit in agricultura, vel opificio, *per educationem* a DEO non impeditam intelligit, nolle DEum, ut de Sacerdotio, vel de officii publici honoris cogitet: & qui natus est Princeps (saltem quando fratres non habet: aut ex abdicatione Principatus gravia Reipublicæ mala impendent) tenetur *ex præcepto* Principis Officium suscipere: & similiter, qui pauperes parentes habet, quos nemo alere vult, aut potest, nisi filius, *præcepto* juris naturæ, quamdiu necessitas urget, ab Instituto Religioso arcetur. Proprie igitur tales ad statum suum dicentur a DEO destinati, non invitati. 4. *Invitatio* consistit *in stimulo interno* (interdum vox aut signa externa accedunt, uti apud Apostolos) quo quis se allici sentit ad certum statum, sive ab eo appetitus sensualis (quod sæpe fit) adhorreat, sive non. 5. Hic stimulus *examine* opus habet,

bet, quia imprudenter omni Spiritui credimus, qui impellit ad bonum. Non raro Sathanas transfigurat se in Angelum lucis, & suadet malum *sub specie boni*, aut certe bonum *impeditivum boni majoris*, aut bonum quidem *simpliciter majus*, & in se, sed non pro his circumstantiis, & tali persona. 6. Examen stimuli non fit eo fine, ut *evidenter* cognoscas, quod sit a DEO (raro tanta lux potest sperari) sed ne temere irruas potius, quam eligas. Quando igitur *probabiliter* cognoscis divinam originem, quiesce. *Prudens electio* erit, & si error irrepsit, innoxius error. 7. Qui etiam post varios status expensis *nullum stimulum* sentit pro uno magis, quam pro alio, adeoque ad quemvis æque propendet, potest eligere id, ad quod determinatur ab alio, vel etiam a casu: prudentius tamē (nisi aliunde impediatur, vel sit ineptus) eligit, quod *in se* est melius: nam *invitatio ad consilia Evangelica* est ad omnes, & quasi *vocatio universalis* ad Christi vexillum, nisi aliud obstat. Qui autem sentit *stimulos varios* jam ad hunc, jam ad alium statum, si ad quoslibet *æqualiter* aptus est, eligat illum, cæteris paribus, ad quem *primo* se sentiebat impelli, nisi mutationis consilium *evidenter* sit melius, aut saltem stimulus posterior *probabilitatem* prioris evertat, id quod illi notent, qui *temere* se mutant, & sine rationibus novis nunquam ante expensis. Post hæc *principia* de-

li.

liberanti per paritates & exempla uberius explicata, ipse *actus deliberationis* suscipitur cum DEO, cum viro prudente, cum animo suo. *Cum DEO*, quem deliberans ardenti oratione, mortificationibus & eleemosynis juncta cum omni indifferentia, purissimaque intentione provocare conetur ad liberalitatem in gratiis ad hoc negotium opportunis. *Cum viro prudente*, cui tria confidenter revelare debet, nempe quem statum ex tribus, nempe Conjugali, Clericali, aut Religioso eligere possit, quem velit, & cui se putet esse *optiorem*. Sunt, quibus propter defectum naturæ, culturæ, aut libertatis, uti supra notavi, non est spes promotionis ad Clericatum, aut susceptionis ad Religionem: atque cum his finita est continuo deliberatio: *fiant, quod fieri possunt*. Alii ab his defectibus immunes, talentis idoneis instructi, sui juris jam tacti spem habent susceptionis pro pluribus, vel quolibet statu: hi examinandi sunt, an uti *spem*, ita etiam *inclinationem* habeant ad plures. Si post factam etiam seriam Orationem, & singulorum ex tribus statuum consideratas obligationes, pericula, ac media salutis cuilibet propria, adhuc animus manet ad omnes indifferens, ipsa *negatio stimuli* ad statum perfectiorem censeripotest esse *vocatio* ad statum minus perfectum, Deumque contentum esse, si deliberans servet præcepta, quin sectetur consilia. Si autem jam a pueritia hæserit, vel

saltem tempore deliberationis nata fuerit inclinatio ad statum perfectiorem, secure iudicabis a DEO esse, modo sit *Sancta*, si non *quoad originem* (quæ sæpe a casu, a consilio amici, a passione subitanea venit) saltem *quoad finem*, ita ut non sola *commoda* status intendat deliberans, sed *ad onera* quoque ferenda se resolvat, & simul sit *prudens*, hoc est, *conjuncta cum sancta fiducia*, quod statui futurus sit utilis, utique quia DEUS hominem inutilem statui nulli obtrudit, nisi forte ad poenam. Qui tales sunt, *fiant, quod fieri volunt*, sive, quo inclinantur. Quod si *inter perfectiores* ad utrumque inclinatio sit par, & deliberans se difficulter determinet: inspicienda est major aut minor *aptitudo* ad unum præ alio, comparando inter se statuum *commoda* & *onera* cum viribus deliberantis. DEUS enim, cum non præcipit, sed consulit, invitat ad electionem *boni melioris* non in se, sed respectu eligentis. *Tales igitur eligant statum, cui sunt aptiores* spectatis viribus, indole, talentis, & voluntate. Indoles & temperamentum in his præcipuam attentionem meretur. Si vero *aptitudo* quoque ad quosvis status sit eadem, tunc, qui se determinare non potest, deliberet *cum animo suo*, quid in mortis articulo elegisse vellet, vel ipse amico in simili casu suaderet. Si ne sic quidem (nam sunt, qui perpetuo fluctuant, nisi ab alio determinentur) decernere possis, quid velis, fac,

fac, quod facit viator hærens in bivio. Interrogat obvium, quem judicat nec decipi in designanda via, nec velle decipere. Sic conclusa deliberatio *actus prudentiæ* est cælo, vel si errares, placitura.

3. *Post deliberationem* urgeat Director Clientem suum, ut in usu Sacræ Synaxeos decretum suum DEO generose offerat cum alacri resolutione ad status electi obligationes, labores, atque molestias. Deinde forte post modicum tempus, ut fit, nutantem *confirmet* in proposito, nisi afferat mutationis *novas*, & *graves* causas, antea non expensas. Levitas cordis placere DEO non potest. Dicit juvenis, stimulum cessare: dicit, videri sibi eg. se in statu Conjugii plus boni præstaturum: dicit, sentire se fastidium de officiis status electi &c. Nugæ! Respondeat Director ad primum: vocatio non est gratia permanens, sed *transiens*, quæ sæpe cessat senti ad probationem constantiæ: sæpe urgere desinit, quia a nobis negligitur. Contingit vocatis ad perfectionem, quod vocatis ad fidem: væ cessanti a prosecutione fidei, & væ cessanti ab executione sancti propositi hac sola de causa, quia sensus stimuli interni cessavit! Catenam gratiarum abjicit, qui gratiam fidei, vel vocationis contemnit. Respondeat ad secundum: Quilibet in quolibet statu salvari potest: sed non quivis in quovis salvabitur. Ordinationi divinæ Provi-

den-

dentia^e contrariam viam ambulans qua spe peculiarem illius pro se curam in avertendis periculis, & subministrandis mediis sibi promittit? Si autem de salute temeraria confidentia est se potius, quam DEum sequentis: quo argumento dici potest, quod eg. plus boni sis factururus in sæculo, quam faceres in Monasterio? *Facere possis*: Sit ita. At *quid* sis *facturus*, non tu nosti: DEus novit, qui si prævidisset, quod tu putas, non a sæculo avocaret. *Incerta spes* de te ipso concepta nihil mutare debet mature conceptum consilium. Respondeat ad tertium: aversionem ab officiis status non obstare prudentia^e electionis, si mere in appetitu sensitivo se teneat, commodis suis inhiantem, & ab incommodis abhorrente. Non sensus, non consanguinei, non natura, sed Ratio & Fides in hoc negotio consulantur. Ita confirmatum in proposito *juvet* Director etiam ad celerem executionem propositi. Procrastinatio humana^e in bono inconstantia^e amica est nimis: diu delibera, sed cito exequere, nisi vis nihil agere. Doceat remove *impedimenta*, obstantes homines vel sibi conciliare, vel contemnere, & calcatis respectibus avolare, quo DEus invitat. Doceat adhibere *adjumenta*, quæ celeritatem promoveant: humana & divina remedia accersenda sunt undique, ut DEum & homines de fervore resolutionis convincamus. Doceat,
do.

donec tempus exequendi advenerit, sic mores componere, ut moveatur DEus ad disponendos animos hominum, qui juvare, aut obstare possunt, ut velint cooperari. Jubeat legere, agere, discere, quæ statui magis utilem reddent. Moneat virtutibus dare operam, quarum notitia & exercitium hominem statui præparet. Sic directum excipiet de Cœlo sursum, & de terra deorsum omnis benedictio.

§. III.

Directio in statu electo.

GENUS statuum triplex esse docuimus: Sapienti pauca sufficient, ut, quæ ad directionem *in statu electo* dicemus generice, speciebus ac individuis applicet pro occasione, quæ se Clerico curato (sicut varii variis officiis funguntur, & omnes pro audiendis omnis generis Confessionibus destinantur) passim offert. Quod si aliquis aliis (uti Confessarii Monialium debent) *Sacra Exercitia* per triduum, aut octiduum traditurus est, omnino, quam do, directionis methodus cum ordine adhibita similis thermis salutaribus erit, ex quibus ægri per aliquot dierum usum sic restituuntur sanitati, ut neonati esse videri possint.

1. Igitur *Laicis*, cujuscunque conditionis, aut sexus sint, inculca, quid ab ipsis *Ratio*, ut boni homines, quid *Fides*, ut boni Christiani, quid *officium*, & *status* exigat, ut boni Cives sint. *Ratio* docet *declinari a malo*, quod lex naturæ prohibet, & *facere bonum*, quod lex naturæ imperat circa officia erga DEUM, seipsum, & proximum, prout in Decalogo exhibentur. Nunquam homini *animal* dominetur: *Ratio*, *Ratio* semper ad clavum sedat, *Passio* nunquam, impetus nunquam. *Fides* vult, ut orare, laborare, pati discamus non ex rationibus politicis, & modo civili, sed ex impulsu, & motivis supernaturalibus, talique Methodo, quæ *verbis* jungat *adverbia*, qualia *Fides* præscribit, ut ab Ethnicis discernamur. Omnia *honeste*, & *secundum ordinem* fiant, ait Apostolus. Quomodo hoc fiat, sine scis, *in adverbiiis* per ordinem diei doceo. Eja *hora statuta*, & non facile mutanda *surge* celeriter, constanter, devote. *Audi Missam* reverenter, attente. Suo tempore *ora* quiete, & cunctanter. Devotiones liberas *exerce* breviter, suaviter. Precibus jaculatoriis *utere* sæpe, sincere. *Conversare* caute, amice. *Comede*, medice, modice, modeste. *Recrea te* honeste, humiliter, hilariter. *Labora* alacriter, ordinate, serio. *Benefac proximo* prompte, prudenter. *Malefac tibi* frequenter, fortiter. *Examina conscientiam* quotidie,

ac-

accurate. *Utere Sacramentis* avide, recte. *Ægrota* utiliter, generose. *Morere* provide, jucunde. Hæc est, *Methodus vitæ ex fide*, quam qui volet, latius a me explicatam inveniet in *Idea cultus Mariani* sub finem. Adde explicationi legum Rationis & fidei *generalium* obligationes *singulares*, quales imponit *Officium*, & *Status*. Loqueris *conjugatis*: mone utrumque, quid sibi, quid liberis, quid familiæ debeant. Mone de tribus *Matrimonii* finibus, qui sunt propagatio humani generis, remedium concupiscentiæ, & adiutorium vitæ. Doce maritum, quam fidem uxori debeat, & quam dilectionem. Instrue uxorem, quid fugere, facere, ferre oporteat, ut felix matrimonium sit. Discant Parentes, quantum noceat liberis discordia educantium, quam ordinarie parit aut excessus, aut defectus amoris. Informentur Patres & Matres - familias, quid exigit conscientia circa domesticos in cura corporum æque ac animorum. Intelligent viduæ, qua devotione, in quibus occupationibus, qua patientia debeant se DEO probare. Cum *Magistratibus* agis: quadruplicis justitiæ commutativæ, distributivæ, legalis, & vindicativæ strenuam curam commenda. *Milites* veniunt: quatuor virtutes cardinales hunc statum perficiunt. *Officiales* te consulunt, Judices, Advocati, Consiliarii, Præfecti, Tutores &c. Audiat quilibet

libet sui officii obligationes, pericula, præsidia. *Mercatores, cives, opifices, rustici, famuli* se sistunt: exerce omnes in tribus affectibus, *in dolore*: dolor emendat vitam præteritam: *in timore*: timor providet vitæ futuræ: & *in amore*: amor ordinat vitam præsentem. *Triduum Sacrum*, quod pro laicis edidi, & libellus germanicus *de virtutibus Theologicis* ad hos fines plurimum servient, si legentibus, quæ legerant, declaras, atque *historiolis* ex testamento veteri, ex Evangelio, ex historia Ecclesiastica petitis exornas sermonem. Vim habent, ut figant memoriam, intellectum rapiant, voluntatem concutiant. Utamur.

2. De Clericis non est, quod addam. Libellus, quem *de gratia vocationis Sacerdotalis* composui, & hoc ipsum opusculum, quod legis, Sacerdos Christiane, abunde docet, qui docere tui similes debeas, ut statui & officio satisfiat. Cura sui, cura Oeconomiae, cura animarum compendio brevi completuntur omnia, quæ Clerici attentionem exposcunt. Quodsi aliud mavis, ex Ezechiele mone, Clericum trahendo divinæ gloriæ currui idoneum debere esse similem *aquilæ* per devotionem, *homini* per affabilitatem, *bovi* per amorem laboris, & *leoni* per fortitudinem. *Devotio* instrumentum DEO conjungit, & conciliat gratiam illius, in
cu.

eius manu sunt corda. *Affabilitas* insinuat se animis: & sicut austera virtus ac tetrica neminem in sui amorem trahit: ita qui hominibus homo est, omnes lucratur, maxime si affabilitati se junxerit prudens fervor. Non enim Apostolus fuit: cui ignea lingua non fuit. *Labor* requiritur in cura animarum, quia nemo nascitur Sanctus, sed ex lapide aut trunco formatur. *Fortitudo* militem facit, qui non timet, se vincit mala, vel cum succumbit. Nihil præclare agit Clericus pusillanimis. Præparandus est animus *ad contemnenda commoda*: nunquam serio amabit animas, qui amat se. *Ad ferenda incommoda*: delicatus nimis Apostolus est, qui, quod venator non timet, metuit frigus, æstus, fatigationem, famem, sitim, quando non de lepore, sed de anima agitur. *Ad subeunda pericula*: famæ enim, sanitatis, vitæ dispendium *cavendum* quidem est Directori semper, sed metuendum nunquam. Ex his principiis qui dirigitur Clericus, & per exempla animatur, unus valet decem millia.

3. *Religiosus*, & Monialis ducantur per tres vias. Prima est *via purgativa*, sive *incipientium* sui reformationem ex malis in bonos, aut ex bonis in meliores. Director talium, postquam animum dirigendi ad melioris vitæ desiderium excitavit per meditationem finis in genere, & per æstimationem Religiosæ vocationis (hæc æstimatione

R.P. Neumayr Vir Apost. U matio

matio fundamentum est Evangelicæ turris) in specie: curet, per aliquot diebus continuatas meditationes, lectiones, examina, considerationes, colloquia de peccato, & poenis peccati inflammare in anima Religiosa *Spiritum compunctionis*, qui configat illam intensissimo dolore de vita præterita, vivacissimo timore de malis futuris, & implacabili odio, atque ira contra seipsam. Hi tres affectus optatam purgationem efficient primum a peccatis per contritionem, aut Confessionem: deinde a radicibus peccatorum tum innatis ex temperamento, tum adnatis ex occasionibus, aut neglecta educatione per sui cognitionem & mortificationem? postremo ab affectionibus ad peccati materiam, quales sunt nimius amor ad opes, honores, voluptates: & nimius horror indigentia, contemptus, incommodorum, per moderationem in usu ad certas leges temporis loci, & modi adstricto, sicut Fides & Ratio imperant. His passibus via prima absolvitur: huc priusquam progressa est anima, noli properare ulterius, etsi toto anno hærendum sit. Denique cedit etiam difficillima indoles, nisi tu cedas. Proxima est *via illuminativa*, sive *proficientium*, & non jam laboriose cum affectibus suis præliantium, sed eorundem opera ad exercitamenta virtutis alacriter utentium, ad Christi exemplum, cujus vita est

est nostræ vitæ disciplina in omni genere *orationis* vocalis, mentalis, & jaculatoriæ: in omni genere *actionis*, & *sedulo usu occasionum*, in quibus aut Patri gloria, aut sibi humiliatio, aut Proximo utilitas posset accedere: in omni genere *passionis*, siue anima, siue corpus, siue existimatio affligeretur. Doceatur anima Religiosa in hoc speculo contemplari se, quoties orat, laborat, patitur. Dicere sibi assuescat: Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat? Tali animo erat, cum in simili occasione, in quali ego nunc versor, versabatur. Eja! fac secundum exemplar, quod in hac imagine tibi monstratur. Enimvero sic itur ad astra: & quæ via longissima est eunti per præcepta Asceseos: brevissima erit ambulanti cum reflexione ad hoc exemplum. *Hæc reflexio*, hæc fecit sanctos, & magnos, & cito, quotquot per frequentos actus pro casu occurrente seipsum interrogare consueverunt: *Quid in tali occasione aut fecit, aut fecisset Christus Dominus?* Raro continget, ut non se offerat simile exemplum pro regula. Christus nempe, Christus ipse est sicut *veritas* in docendo, sic *via illuminativa* in agendo, & *vita* in fine viæ: est enim finis illuminativæ initium viæ tertiæ, viæ unitivæ, in qua jungimur termino, ubi dicere licet: *Vivo ego jam non ego: vivit autem in me Christus*: O vita vitæ cœlestis æmula per felicitatem tantam,

quantæ anima, priusquam ex corpore mortis hujus dimittitur, capax esse potest. *Via unitiva*, sive *perfectorum* (noli errare Director) non est suadenda animabus, nisi *in cognitione sui* jam perfectis, & ab omni superbix face longissime alienis. Unde quæ ex via illuminativa ad unitivam *impatenter* festinant, sciant, se adhuc *in purgativa* versari. Quæ inter quotidiana exercitiamenta virtutum expectant, *donec a Deo ad unionem vocentur*, hæ sunt ad gratiam contemplationis bene dispositæ. Quia tamen ex Theologia Mystica scimus, præter contemplationem *infusam* (quam Deus dat, cui vult) etiam dari *acquisitam*, potest Director pro mensura capacitatis in intellectu, & virtutis in voluntate, animam (maxime si in illa stimulos divinos adverterit, ad altiora urgentes) ne vocationi resistat, animare ad contemplationis exercitium, & appetitum unionis cum Deo, explicando, quod hæc *unio cum Deo* sit fructus, seu effectus *charitatis*, quippe per quam fit, ut amans amato adhæreat semper *per memoriam* sine oblivione vel inter summa negotia: *per intellectum* cum perpetua conformitate iudicii, & æstimatione personæ amatæ in se, & suis actibus: *per voluntatem* cum imperturbabili animi pace in suo amore sibi vel inter molestissimas turbas plaudentis. Quam de gradibus amoris Dei in libello de virtutibus Theologicis dedi, *Meditatio Exercitia*

citia animæ in montem Thabor enitentis Directori suppeditabit. Si habet, quæ altius a De evehitur, pro sapiente Directore suadeo, ut legat ejusmodi Confessarius Meditationes de quinque Francis ex meo theatro ascetico, Ducem spirituales Ven. Ludovici de Ponte, Ven. P. Segneri opusculum de Oratione Quietis, & præ omnibus admirabiles libros S. Theresiæ. Ego hic finio tractatum de Doctoris officio: ad officium Judicis convertamur.

CAPUT II.

De officio Judicis.

Geminum tribunal Christus in Ecclesia sua constituit, unum *pro foro externo*, quod tenent Rectores Ecclesiarum, alterum *pro foro interno*, in quo Confessarii poenitentibus jus dicunt. Utrumque *Scriptura* docet, illud apud Paulum monentem fideles, quod Episcopi a Spiritu S. constituti sint regere Ecclesiam Dei? hoc ipse Dominus, quando claves Regni cœlorum Petro, & potestatem ligandi atque solvendi discipulis tradidit. Utrumque *traditio* confirmat, perpetuæ Hierarchiæ testis optima, & usum Confessionis ex usu poenitentiarum primis sæculis familiarium luculenter demonstrans. Utrumque novissime Tridentinum fide divina certum esse definiit. Meum non est *de foro externo* agere,

quod Jurisprudentia Canonica describit: Quid *pro interno* ad praxin, & officium Sacerdotis Curati pertineat, ut ex ordine declarem: primum de judicii Sacramentalis materia, deinde de requisitis, postremo de processu agemus. A materia incipiamus.

ARTICULUS I.

De Judicii Sacramentalis materia.

DE materia remota hic loquor; nam *materia proxima* pertinet ad processum. Sunt autem materia remota Confessionis omnia *peccata homini baptizati*, nam quæ ante baptismum commissa sunt, sicut commissa sunt extra Ecclesiam, sic non subiacent Jurisdictioni Ecclesiæ, & per baptismum delentur. Porro uti peccata alia mortalia, alia venialia, alia dubia sunt: Ita materia Sacramenti est triplex, necessaria, sufficiens, & arbitraria. Enucleemus.

§. I.

De materia necessaria.

Materia *necessaria* est omne & solum peccatum certo mortale, a quo quis nunquam *directe* fuit absolutus. Ita docet *Evangelium*, quod *potestatem ligandi* Rectoribus Ecclesiæ a Christo traditam esse cum testa-

testatur, aufert fidelibus absolvi eupientibus libertatem confitendi, quod volunt, & reticendi, quod lubet. Idem ostendit *Historia* per traditionem a primis sæculis ad nos propagata, ex qua nemo nescit, quam in multo usu olim fuerint poenitentiae publicae, ad quas tamen non admittebantur peccatores *occulti* nisi qui judicabantur profuturi ad exemplum, id quod utique Ecclesia judicare non potuit, nisi de illis, qui erant confessi cum omnibus circumstantiis omnia, in quibus graviter deliquissent. Confirmavit solemniter *Concilium Tridentinum*, anathema contradicentibus dicens. Nihil igitur dubitare de sententia licet. Hoc quæri potest: an Confessarius possit aut debeat *intra Confessionale* iudicium ferre ex peccatis a Poenitente expositis, quando & quoties ille certo mortaliter peccaverit.

R. Sufficit, si 1. sciat *in genere*, quod sit inter peccatum mortale & veniale discrimen. 2. Si possit distinguere *species*, & cui præcepto quodlibet adversetur, intelligat. Utrum hic & nunc iste poenitens *in individuo* peccaverit graviter, sicut sæpe ne ipse quidem poenitens scit: ita Confessarius non tenetur decidere. Neque aliter in iudicio civili, aut criminali, ad cuius similitudinem institutum est Sacramentum, contingit: *Secundum allegata & probata* proceditur, poenaeque delicto commensuratur, etiamsi accusatus *in foro interno*

innocens sit. De internis non judicat Prætor : & Confessarius confitenti (nisi aliunde suspectus sit) excusanti crimen credere tenetur, eo quod idem Reus, Accusator, & Testis sit. Unde stulto se labore consumunt, qui cum audiunt peccatum *per se* mortale, extorquere a Reo volunt, ut fateantur, ne *per accidens* quidem excusari se posse. Scrutator viscerum Deus voluit, ut hoc judicium *humanum* esset, quale ab errore immune esse non potest.

Interrogabis : Si Judex sum, nunquid judicare debeo de statu Rei, qua pœna sit dignus : itemque absolvi me, an ligari debeat ? Omnino : ideo monui, ut cognitionem causæ genericam atque specificam tibi compares, necessariam pro ferenda sententia : ligari ~~non~~ solvi pœnitens debeat ? ad laborandum esse. Qua via, quo modo id possis, principia universalialia habe, ex quibus si prudens es, *scientiam practicam* Judici Sacro competentem facile tibi efformabis. Synopsin totius Theologiæ Moralis, & quandam Ideam dabo.

I.

De peccato in genere.

1. **P***eccatum in genere est transgressio legis.*

Nullum igitur peccatum est, ne veniale quidem, ubi aut *nulla libertas* est, aut *nulla lex*. Quod si dubium sit, an *existat* lex, aut an
talís

tal^{is} sit *sensus legis*, ut hic & nunc liget: *liber-
tas* est in possessione, quia agitur *de obliga-
tione subeunda*: si autem certa sit *existentia*,
& certus *sensus legis*, incerta vero *cessatio*, aut
exemptio: *lex* erit in possessione, quia agi-
tur *de obligatione exeunda*: & tibi proinde
incumbit onus *saltem probabile Jus contra
legem* demonstrandi.

2. *Libertas est facultas eligendi, quod ma-
vis*. Unde Definitio Wolfiana: Libertas est
facultas eligendi, *quod magis placet*, si ser-
mo est de libertate *a coactione*, sustineri ut-
cunque potest (quanquam quomodo datur
facultas eligendi, ubi *coactio* quidem, non
autem *necessitas* abest?) non item si sermo est
libertate *indifferentiæ*. Sic Sancti in Cœlo
utique non *coacte*, sed *voluntarie* amant
Deum: Sed amor ille non cadit *sub electio-
nem* neque adeo liber est *a necessitate*, qua-
lis esse debet *in statu viæ*, uti Tridentinum
definivit, & Clemens XI. per Jansenii dam-
nationem confirmavit. Datur ergo facultas
eligendi, etiam *quod minus placet*: & homo,
qui eligit, *quod minus placet appetitui sensi-
tivo*, habet *meritum*: qui autem eligit, *quod
minus placet appetitui rationali*, habet *pec-
catum*. Hujus distinctionis veritatem natum
ab experientia proverbium probat: *Video
meliora, proboque: deteriora sequor*: quod
fit, quando voluntas inter inclinationes
utriusque appetitus aliquamdiu nutans de-

nique se contra *Rationem* pro appetitu sensitivo resolvit, & sicut Roboam consiliaris malis contra bonos se applicat.

3. *Omne liberum est voluntarium, non autem omne voluntarium est liberum*, libertate *indifferentiæ*, qualem definitum est requiri ad meritum, aut peccatum. Ratio prioris est, quia voluntarium dicitur, quod est *voluntum* vel directe in se, vel indirecte in sua causa: quidquid autem est liberum, est *voluntum*. Ratio posterioris est, quia contingit, ut aliquid sit *necessario* volitum, ita ut *facultas eligendi* non detur, sicut de amore Beatorum est dictum, & toties fit, quoties actum non præcedit *cognitio indifferens*, quæ *utramque partem* contradictionis *indifferenter* repræsentat, sed cognitio, per quam intellectus practice intimat solum bonum *actionis*, quin bonum *omissionis* ullo modo delineet. In tali statu agens nec meretur, nec peccat, quia etsi agat *voluntarie*, sive sciens, & volens, quin ei fiat *volentia*: tamen non agit *libere*, quia non se determinat, sed determinatur a cognitione, quæ alteram partem contradictionis occultat.

4. *Peccatum magis vel minus grave dicitur, prout vel major vel minor libertas est in peccante*. Quamdiu in via sumus, voluntatis liberæ proprium est *posse eligere* juxta, præter, vel contra *Rationem*: alias essemus impeccabiles. Abutitur hac potentia, qui
eligit

eligit actionem *contra Rationem* : & hic abusus peccatum est, utpote contrarius legi & fini naturæ. Potest autem hic abusus contingere 1. ita, ut homo ab impetu concupiscentiæ rapiatur in actionem, quin advertat repugnantiam cum ratione, & tunc dicitur peccare *materialiter*, sicut etiam fit, cum inculpabiliter aut inscius, aut immemor legis est, eg. de jejunio. 2. ita ut intimatio practica boni apparentis sit vivax, & clara intimatio autem prohibitionis obscura, & languens: tunc dicimus hominem peccare *semideliberate*, ac leviter, instar semi-ebrii, aut semi-sopiti. 3. Ita, ut intimatio tam boni apparentis, quam legis prohibentis fere sit par, & homo utrumque objectum tanquam ad libellam examinans deliberet, utrum eligat, ac demum (ut faciunt, qui aliquamdiu in bivio hæsitant, quo irent, *temere se contra dictamen Rationis* secundum propensionem appetitus determinat. Talem dicimus peccare *deliberate*, & graviter, imo (si prohibitionem sub interminatione jacturæ amicitiae, seu gratiæ Divinæ saltem subdubitans apprehenderit) etiam *mortaliter*: venialiter autem (sed gravius, quam qui minus libere agit) si saltem *probabiliter* judicat, prohibitionem sub poena mere temporali statutam esse, & minimum *habitualiter* sic constitutus est, ut nollet agere contra legem, si sciret, transgressori denuntiata esse

se poenam *per se* æternam damni, saltem, quam neque barbari ignorare possunt, quippe certi, incertum esse, an Auctor naturæ propter petulantem violationem legis naturæ semel iratus ipsis, aliquando iterum placandus sit.

II.

De peccato mortali in specie.

1. **D**atur peccatum mortale, sive tale peccatum, per quod homo *mortis æternæ*, & adeo inferni se reum facit. Assertio de fide est, & æque certa, ac quod infernus detur, hoc est, *locus tormentorum* puniendis peccatoribus Angelis atque hominibus, antequam poenitentiam egerint, morientibus destinatus.

2. *Species peccatorum mortalium non possumus determinare nisi ex fide.* Etsi enim Ratio dicat, aliquas actiones & omissiones esse malas in se, ideoque a Governatore Mundi necessario prohibitas: non ideo scimus esse veritas *sub pœna inferni*, quia, ut liberum Deo fuit infernum condere, vel non condere, ita potuit cuivis peccato poenam arbitriam determinare, imo quod multi docent, pure extrinsece condonare. Porro an aliquas, & quas species *sub pœna inferni* voverit Deus, aliunde, nisi *ex fide*, scire non possumus, sicut ne de Principe scimus, utrum *sub pœna capitis*, & *rotæ* prohibeat rapinam,

nam, nisi ipse loquatur. Sequitur, quod cum S. Thoma recte prudentiores Theologi, neque per professionem rigoris existimationem Sanctitatis affectantes doceant, *esse difficile determinare*, quid sit peccatum mortale, nimirum quia etiam quando revelata est formaliter atque explicite *Major* alicujus Syllogismi, sæpe magnum est dubium, *an Minor* in illa saltem virtualiter, aut implicite contineatur, quod nisi *moraliter* certum sit, quo jure privatus Doctor animam a possessione suæ libertatis deturbat? Profecto humana etiam Jura volunt, ut transgressionem legum suarum sibi imputet Legislator, qui, ubi potuit, noluit loqui clarius. Non est ergo credibile, obligationem sub pœna æterna ullam imposuisse nobis Deum, nisi ubi aut per se, aut per Ecclesiam suam locutus est clare.

3. *Species summæ peccatorum omnes sunt revelatæ actu, & formaliter*: Neque adeo sunt plures, aut aliæ, quam de quibus formaliter, aut æquivalenter legimus: *Qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur, ibunt in supplicium æternum, & similia*. Contingere tamen potest, ut ejusmodi textus vel ex contextu, vel propter concordiam cum aliis textibus explicari debeat, quod actio, vel omissio sic prohibita *dispositive*, aut cum *restrictione*, non autem *immediate* aut *universaliter* in exitium trahat. Ejusmodi sententiæ sunt: *Os, quod mentitur, occidit animam*

man. Qui dixerit fratri suo, fatue. ! reus erit gehennæ. Difficile est divitem intrare in Regnum Cælorum &c.

4. *De speciebus mediis & infimis dantur certa principia, ex quibus decidi potest verus sensus revelationis in specie summa. Principium extrinsecum suppeditat Auctoritas sapientum, quæ tamen gradum certitudinis non attingit, neque obligat ad assensum, nisi consensus Doctorum traditionem probet, aut in Ratione convincente fundetur, aut per testimonium Ecclesiæ contrariam interpretationem authentice damnantis firmetur. Intrinsecum constituunt argumenta, quibus sana Ratio dissentire non potest, quin fateatur, Minorem in Majore virtutiter aut implicite contineri. Quamdiu ergo inter Doctores Catholicos disputatur in utramque partem, secure adhærebis utrivis.*

5. *In certis casibus peccatum veniale transit in mortale. Veniale committit, qui contra legem (prout a consilio distinguitur) vel minimam agit, quia ratio formalis peccati, puta, libera transgressio legis, in legis etiam minimæ violatione eg. in furto unius oboli invenitur. Fit autem ex veniali mortale 1. per accidens, & ex suppositione conscientiæ erroneæ, quod leve est, grave judicantis, & tamen eligentis. 2. Ex circumstantiis, eg. ratione scandali, aut damni præsciti, ac voliti. 3. Ex quantitate materiæ, ut si vel propter*

pter intentionem se dicendi, vel propter continuationem moraliter non interruptam furta minuta coalescant in summam gravem.

4. *In Præceptis affirmativis* imponentibus obligationem *vagam*, sive ad nullum tempus aut locum determinatum, uti sunt præceptum Fidei, Spei, Charitatis, præceptum eleemosynæ, præceptum correptionis fraternæ, præceptum orandi, si quis in certis circumstantiis positus *negative* de præsentia obligationis hic & nunc urgentis ita dubitat, ut ex nulla probabili ratione dubium deponere possit. 5. *In Præceptis negativis* prohibentibus *omissiones* eg. diligentiae in officio, reverentiae erga Præpositos &c si ex continuatione grave damnum tibi, vel tertio imineat.

§. III.

De peccatis contra Præcepta Decalogi.

1. *Præceptum dilectionis erga DEum*, quatenus est *affirmativum*, imperat *sub obligatione vaga* (excipe dies ab Ecclesia determinatos, non ex natura sua festivos) appreciationem DEI super omnia, illique annexum cultum cordis, oris, ac operis. Qua *negativum* prohibet semper & pro semper Atheismum, Politheismum, odium Dei, blasphemiam, Hæresin, Sacrilegium, perjurium, violationem voti & juramenti, omnemque superstitionem, quæ expressum
aut

aut tacitum cum diabolo pactum supponit. *Blasphemia* complectens contemptum DEI, aut Sanctorum non admittit parvitatem materiæ: voces autem res sacras significantes, *sine attentione ad DEUM*, ex impatientia projectæ, *per se* non sunt blasphemia, sed abusus divini nominis raro mortalis, nisi inter lufiores, & de sua salute desperantes, quippe qui solent *ad contemptum Dei* tales formulas ordinare. *Vota* etsi ex metu concepta eg. in periculo naufragii (nisi metus non minuisset modo, sed sustulisset voluntarium) obligant, modo facta sint cum deliberatione sufficiente ad peccatum mortale: nunquam tamen stringunt *ultra intentionem voventis*: neque diutius, quam quamdiu sunt de bono meliore non in se, sed voventi. In dubio locus est interpretationi benignæ conformiter ad mentem voventis. *Vana observantia* non facile est damnanda peccati mortalis: neque effectus miri statim censendi sunt ex pacto diabolico fieri. Propter occultas naturæ vires libertas applicandi activa passivis est in possessione, quamdiu per evidentiam saltem moralem non exturbatur. Solutio pacti quoque unquam censenda est fieri *cum pacto novo*, nisi præter cessationem maleficii sequatur *effectus novus*, eg. quod Saga uratur, quod se debeat sistere &c.

2. *Præceptum dilectionis Proximi extenditur etiam ad inimicos*, quia ratio præcipiendi non cessat per hoc, quod alter te offenderit: vult enim DEUS, ut ames proximum amore interno æque ac externo non propter ipsum, sed propter se: neque tibi licet esse inobedientem huic mandato ex hac causa, quia inimicus tuus inobediens est. Præcipitur *actus internus*, quippe sine quo externi non modo non habent meritum, sed ad hypocrisin pertinent. *Actus externi* præcepti saltem pro casu gravis necessitatis sunt omnia opera misericordiæ corporalia & spiritualia, nisi moralis impossibilitas, aut desperatio fructus, aut metus mali majoris excuset. Quisque enim tenetur diligere proximum sicut, non supra seipsum. Prohibetur odium internum, & ira injusta, siue quæ aut *in causa*, aut *in modo* excedit: itemque omnis rei alienæ concupiscentia, per quam fit, ut corde, ore, aut opere damnifices proximum contra jus, noceasque illius animæ, aut corpori, aut fortunæ, aut famæ, unde tibi onus omnis possibilis reparationis imponitur.

3. *Præcepta affirmativa dilectionis erga proximum imperant eleemosynam, correptionem fraternam, & signa externa dilectionis internæ.* Obligatio eleemosynæ tunc est gravis, cum conveniunt circumstantiæ, in
R. P. Neumayr Vir Apost. X qui

quibus, si tu esses pauper, merito graviter tristareris de duritie alterius, sciens, quod negandæ opis causa non sit alia, præter avaritiam, aut contemptum, vel odium. Cor-
reptionis fraternæ mandatum tunc urget sub gravi, quando per tuam *conniventiam*, si es Superior, aut per tuam *reticentiam*, si es par, peccatum grave vel committitur, vel continuatur, certo per te vel alios impediendum, si ausus fuisses loqui. Signa communia charitatis negare fratri tunc est mortale, quando graviter noxios effectus habet, quales sunt grave scandalum, aut odii alimentum. Quando autem hæc negatio conjuncta est cum præparatione animi ad officia charitatis inimico præstanda pro casu obligationis, & scandalum abest: non video, unde negantem de gravi crimine arguamus, cum demonstratio amaritudinis ex offensa in tali causa non habeat rationem *vindictæ*, sed *cautelæ*, ne offensa repetatur, si insensibilis videaris.

4. *Præcepta negativa prohibent omnem damnificationem injustam*, quales inferuntur animæ per scandalum, corpori per violentiam, fortunis per injuriam, famæ per diffamationem. *Scandalum* Pharisaicum nunquam, pusillorum sæpe, directum semper vitare tenemur, sed sub mortali tunc solum, cum aut intendimus, aut prævidemus fore, ut ex nostra actione, sermone, omissione,
aut

aut permissione oriatur in aliis gravis tentatio ad peccandum sive in eodem, sive in diverso genere, ita ut moraliter certum sit, saltem *aliquem* succubiturum. Si enim facilis resistentia est, non est positum grave offendiculum charitati. Quid autem? Si peccato alieno cooperaris? Nempe cooperatio tua lethale flagitium erit, sed tunc solum, si actio tua intrinsece mala est graviter, & non indifferens: aut si sine tua cooperatione peccatum certo non fieret. Cooperationem *mere materialem* magnum sive lucrum cessans, sive damnum emergens excusat. *Violentiae* gravitatem metimur ex causa, & modo aggressionis. Si aggressionis tuae causa *defensio* est: & modus *moderamen inculpatae tutelae* observat, innocens es ab adversarii sanguine. Si autem vindictae causa rixaris, pro ratione damni, quod vis inferre, graviter aut leviter peccas. Ex eadem regula etiam taxandae sunt injuriae aliae, tam reales, quam verbales, non tamen sine attentione ad alias circumstantias, ex quibus judicari potest, an, & quantum laesus laedenti rationabiliter possit irasci.

5. *Præcepto charitatis erga seipsum præcipue opponuntur luxuria & gula.* Hæc admittit, illa non admittit parvitatem materiae in delectatione deliberate quæsitæ. *Actus gula,* quo quis *mere voluptatis causa* usque ad Ra-

tionis oppressionem se ingurgitat, raro mortalis censetur, quia raro deliberate, raro cum plena oppressione contingit: sed *habitus* crapulam bibendi etiam non plenam (fere uti habitus ludendi) propter effectus pessimos in omissionibus, & commissionibus ita male est, ut dicat Scriptura: *Ebrii Regnum DEI non possidebunt.* Gal. 5. Actus luxuriæ, siue juxta, siue contranaturæ institutionem fiant, omnis speciei (excepto legitimo usu matrimonii) in eodem contextu Apostolus damnat. Dixi *actus luxuriæ*, per quos intelligo omnes & solos illos, qui illegitime siue ex sua natura, siue ex intentione agentis ordinantur ad voluptatem veneream nascentem ex commotione spirituum servientium generationi.

§. IV.

De peccatis contra leges humanas.

1. *[L]eges humanæ semper obligant in conscientia*, si non semper ad actionem vel omissionem, saltem ad poenam subeundam transgressori, minimum post sententiam Judicis. Sic enim imperat quartum præceptum, a DEO necessario, non libere, positum, (ex hypothesis, *quod mundum noluerit regere immediate per se*) de obedientia præstan-

standa parentibus, & qui parentum loco præpositi sunt. Unde qui potestati resistit, *DEI ordinationi* resistit, hoc est, legem *DEI* transgreditur, & peccat.

2. *Gravitas peccati in lege humana non desumenda est voluntate Legislatoris, aut quantitate materiæ, sed ex legis necessitate, & ex modo transgressionis.* Semper inobediens peccat: sed quando graviter peccet, non est facile definire. Nulli homini dedit *DEUS* potestatem præcipiendi *indefinitam*: igitur statuenda est *regula limitans*. Unde illa? Fides docet, potestatem hominum in homines a *DEO* ordinatam esse, utique *ad bonum finem*. Ad quem? utique (cum de internis non judicet iudex homo) *ad gubernationem externam*, per quam singuli pro foro interno juventur, ut ab aliis *subsidia* salutis accipiant potius, quam *impedimentis* turbentur, cum detrimento divinæ gloriæ, & communis boni. Sequitur, quod neque sola *intentio* Legislatoris, neque sola *quantitas* materiæ scelus grave efficiat, sed legis (non dico *utilitas*) sed *gravis necessitas* in ordine ad conservandam auctoritatem, & finem traditæ potestatis. *Finem* autem evertit *frequens*, aut *continuata* transgressio legis, cujus observationi bonum *DEI*, aut Reipublicæ innititur: *Auctoritatem* proterit transgressio facta cum contemptu, vel contumacia.

3. *Obligationis optima interpres est consuetudo.* Unde observandum est, in quo rigore lex humana pio loco, in quo degis, sit recepta. Acceptatio enim & consensus subditorum in rigorem obligationis gravis pro foro interno videtur originem habere a certa persuasione, quod DEI & communitalis intersit, ut non modo continuatio transgressionum, sed singulæ etiam, & quidem siue accedat contumacia, siue non, prohibitæ sint sub peccato mortali, eo quod alias *frequentia* transgressionum, quippe facile occultarum, atque difficilis probationis, impediri non posset. Itaque acceptatio *quasi* vim juramenti fidelitatis habet, etsi non sit jurata.

§. V.

De peccatis propriis statui, & officio, & conditioni.

1. *Inter seculares tria sunt genera statuum:* Status conjugatorum & solutorum, status civilis & militaris, status imperantium & subditorum. Singuli habent homines variæ conditionis, qui variis funguntur officiis, ad quæ *ex quasi contractu* per legem naturæ *propter salarium* (quamdiu non deponunt, postquam semel acceptarunt) interdum in
fu.

super titulo religionis propter juramentum tenentur. Peccant autem graviter per omissiones multo sæpius, quam per commissiones, quia vel inepti sunt (nam passim officia quaruntur pro hominibus, non homines pro officiis) vel pigri, commodisque contenti, atque intenti, onera ferre negligunt, aut in humeros alienos sine cura conjiciunt.

2. *Inter Clericos* peccatur contra obligationes *Ordinum* per neglectiorem Horarum, per omissionem Missarum, per malam administrationem Sacramentorum. Contra obligationes *Beneficii* per incuriam in officio, aut per Simoniam, quam aliqui committunt in officio acceptando, alii in faciendo, alii in deponendo. Contra obligationes *circa fructus* Beneficii, quos non licet in causas profanas expendere: imo quos ne quidem suos faciunt, qui foundationis intentionibus, aut Ecclesiæ foundationem acceptantis præcepto non satisfaciunt.

3. *Inter Religiosos* peccata contra vota, & contra regulas fiunt. Contra regulas raro peccatur graviter, nisi accedat scandalum ex pusillorum præsentia, aut periculum proximum lapsus gravioris ex teporis incremento, aut disciplinæ solutio ex continuatione mali exempli. Contra paupertatem tunc solum mortaliter peccatur, cum quis in quantita-

te ad grave furtum sufficiente re aliqua *tanquam propria* utitur independententer *ab omni* *licentia* Superioris etiam tacita, aut *præsumpta*: nam etiam per *præsumptam* *salvatur substantia voti*, quæ in fuga proprietatis consistit. Sed non facile *præsumi* *licentia* potest, nisi cum Superior absens interrogari non potest, & consentire creditur non solum in usum rei, sed etiam in omissionem petitionis. Ejusmodi consensus, *cum laxitatis sit mater*, de superiore bono non potest frequenter supponi. *Contra castitatem* peccat graviter, qui, ut dixi, sensum veneris vel intendit, ut fiat, vel consentit, cum sit, vel sciens ac volens periculo proximo non solum sensus, sed & consensus se exponit. *Tantum* *exigit substantia voti*. *Perfectio* postulat, ut quantum in se est, etiam ea, *quæ movent sensum*, fugiat, & sic non *animi* modo, sed *corporis* quoque puritatem custodiat Religiosus. *Contra obedientiam* lethale fit crimen, & *contra substantiam voti*, si ne quidem opere externo in re magni momenti, aut mali exempli obedias. *Perfectio* etiam consensum voluntatis, iudicii que requirit. Denique per neglectiorem ordinis & disciplinæ domesticæ, per omissionem orationis, & mortificationis, per contristationem Superioris ex assidua murmuratione, garrulitate, gastrimargia, impatientia, inurbanitate, læsione charitatis fraternæ, turbatione pacis &c. imo

ex

ex continuatis violationibus regularum ad speciem levissimarum, facile est peccare Professum mortaliter. Professus est enim *studium perfectionis*: & qui tenetur etiam ad media. Atquæ hæc pro cognitione *materiae necessariae* in usu Sacramenti Pœnitentiæ dicta sunt.

§. II.

De materia sufficiente.

MAteria sufficiens Confessionis Sacramentalis est quodlibet peccatum veniale: & hypocritæ Pharisei sunt, qui non absolvunt nisi a mortalibus, sub hoc prætextu, quod de venialibus serium propositum vix possit sperari. Falsum est: nam cum venialia non tollant gratiam: & unum possit dimitti sine alio: cur non de uno saltem determinato peccato eg. *de mendacio* possum dolere? cur non de illis saltem, quæ sæpe fiunt, possum concipere propositum *numerus* minuendi? cur non illa certe, quæ *ex plena deliberatione* commisi, possum vehementius detestari? cur, quia sum innocentior aliis, peccator tamen: incapax credor gratiæ Sacramentalis, postquam Christus potestatem solvendi *indefinitam* ab omni vinculo, quod animam a cœli ingressu retinet, Apostolis

dedit? Verum uti isti per defectum peccant, non absolventes nisi a mortalibus: ita per excessum abuti potestate possunt, qui illam etiam super imperfectiones extendunt, quas ut a peccatis distinguas, nota:

1. *Peccatum veniale in genere est vera transgressio legis, sed vel transgressio non satis deliberata, vel legis obligantis mere sub poena temporanea, vel propter parvitatem materiæ non stringentis hic & nunc sub obligatione tam gravi. Igitur transgressio consilii nullum per se peccatum est, quod qui observat, intelliget, quam plurima pro peccatis haberi vulgo, quæ merissimæ imperfectiones sunt. Mille actus hominis sunt, quin sint humani, seu quin fiant cum aliqua saltem tenui advertentia ad legem: & hi omnes non sunt peccata sed imperfectiones, quia fiunt ex defectu vitæ reflexæ, quali ut assuescas, consilium est, non præceptum. Et quando lex positiva se nulla exhibet quis dicat, omnem actum legi naturæ non conformem hoc ipso difformem esse, quasi nulla lex permissiva daretur, & idem esset agere contra dictamen sanæ Rationis, atque non agere juxta illud. Profecto inter dictamina Rationis nulla inveniri consilia, meras leges, talissimum est.*

2. In

2. In specie peccatum certo veniale est omnis actio, aut ommissio, quæ per se esset mortalis, nisi malitiam inadvertentia, aut parvitas materiæ excusaret. Nam sic jam habetur conceptus peccati in genere, & libera (licet non plene deliberata) transgressio legit. Datur autem alia quoque species peccatorum venialium per se, & non mere per accidens talium, quippe rectæ Rationi, & fini ab Auctore naturæ intento *positive* difformium, sed sine gravi damno vel gloriæ divinæ, vel communitatis humanæ, quale quod sit *verbum otiosum*, ex Evangelio scimus. Neque enim de illo ratio esset reddenda in iudicio, nisi prolatum esset non modo præter, sed *contra Rationem*, quæ negat usum linguæ honestum esse, qui fini, propter quem data est lingua, *directe* contrarius est, & nempe *ad humanum commercium* nec necessarius, nec utilis, nec jucundus, sed plane superfluous, noxius, molestus. Tertiam speciem venialium illi asserunt, qui quidquid impetum passionis præferunt, peccati damnant. Atqui passionibus nostri instrumenta sunt a DEO data, eo fine, ut fortius, facilius, perfectius, exequamur, quod vult. Non moveant se, nisi a Ratione moveantur: laudem merebimur a Domino, non vituperium. Ratio probet causam motus, & modum moderetur: omne punctum tulisti. *Amas* amicum hominem:

Si

Si causa honesta est, & modus amandi intra limites: non male amas. *Irasceris* filio: Si causa iræ est rationabilis, nec modus supra modum: nihil peccasti. *Tristaris* de morte viri, fles, lamentaris: non est peccatum impatientiæ, nisi modus tristitiæ effectus nocivus habeat. Os divinum testatur nunquam Jobum peccasse labiis suis, etiam cum diei nativitatis suæ malediceret, quem, forte rigidior Confessarius vix absolvisset. Adeo facile est falli in iudicandis dictis & factis, in quæ passio influit, nisi causam & modum examinemus ad legem DEI. Contingere potest, ut ad hæc non attendens absolvat poenitentem, quin habet materiam, nisi dubiam, & insufficientem.

3. In individuo quoque probabiliter datur actus indifferens, & tenetur Confessarius hanc sententiam sequi, ne absolutionem periculo nullitatis exponat sequendo oppositam, & absolvendo eg. nihil aliud confitentem, quam: *Voluptatis causa sumpsi tabaccum*. Suademus propterea, ut, quoniam plurima peccata venialia dubia sunt, ne certa materia desit, interroges confitentem (n. si ultro confessus sit) de aliquo peccato veniali *primæ speciei*, seu *per se* mortali, & veniali *per accidens* eg. an non sit mentitus? an neminem deceperit? injuria affecerit &c. Si habeas hominem, qui singula neget, ut non raro fit, adeoque difficulter materiam certam extorqueas, existimo

mo (salvo meliore) si homo peccati *mortalis* reus non sit, sufficere, Confessionem *in genere*, dicendo: nunquid accusas te, & doles de omnibus peccatis tota vita commissis? & statuis DEO servire ferventius? *de valore* huius Confessionis nemo dubitat: *licentiæ* autem sola praxis Confessariorum opponitur, quæ pro tali casu, ubi ut certius consulamus Sacramento, ab illa discedimus, non puto, quod obliget.

§. III.

De materia arbitraria.

HUc pertinent peccata jam semel directe remissa, peccata seu negative, seu positive dubia, & imperfectiones positivæ.

1. *Peccata jam semel directe remissa* iterum posse subjici clavibus, praxis perpetua: & usus Confessionum generalium non semper necessarium abunde docet: & propterea forma absolutionis ex Ecclesiæ sensu hunc sensum habet: *Ego te absolvo*, hoc est: *Confero tibi gratiam ex se remissivam peccatorum*. Dixi *directe remissa*. Nam mere *indirecte* remissa, qualia sunt, quæ hodie non recordaris, aut quæ in casu moralis necessitatis es confessus mere per signa incerta, aut a quibus propter reservationem aut censuram *directe* absolvi non poteras, sunt materia necessaria, non

arbitraria. Cæterum ut passim suadeas poenitentibus Confessionem *generalem*, non suadeo. Sunt, qui præcipue a junioribus feminis exigunt: quæ perniciofa curiositas est. Sunt, qui se & poenitentem utpote incapacem, & sæpe contradictoria affirmantem miserrime torquent: quæ crudelis imprudentia est. Sunt, qui hominem forte scrupulis obnoxium, aut carnis vitio olim diu involutum, dum juvare volunt, in novas angustias, & periculosas tentationes nonnunquam in ipso articulo mortis conjiciunt: quod animi plane improvidi vitium est. Sapiens Confessarius *de necessitate* repetitionis plurium Confessionum non fert sententiam, nisi cum nulla de valore probabilitas superest: *de utilitate* autem tunc solum decernit, cum Poenitens pro suo solatio ultro, ut sibi liceat totius vitæ seriem exponere, supplicat, non a scrupulis incitatus (maxime si jam pluribus omnia malefacta sua narravit) sed a desiderio seriæ reformationis incensus, & vel tuæ directioni se penitus submissurus, vel statum ipsum mutaturus. Enimvero tunc suscipe hominem, & si circumstantiæ sinunt, per aliquot dies ingredi sacram eremum jube. Ibi *ante Exercitia* quidem excita novæ vitæ cupiditatem, determina scopum, anima ad sui victoriam. *In exercitiis* vero cave tædio per ordinem & varietatem actionum: urge fervorem per patheticam explicationem
nem

nem punctorum : dirige proposita de vita præterita corrigenda , de præsentē ordinanda , de futura disponenda. Dolor , timor , amor tres affectus Exercitiis proprii omnia possunt : fructum feres labore majorem ad summum solatium. *Post Exercitia* , da *tesseram* inscriptam imagini pro memoria : designa *viam* , per quam deinceps ambulet , propriam & particularem pro intellectu : pro voluntate , si potes efficere , ut cliens tuus incipiat novam vitam *ab actu heroico* , dimidium facti habes.

2. *Peccata dubia* non esse materiam Confessionis , nisi *arbitrariam* , est hodie sententia communior Doctorum , & in praxi secuta. Itaque , si *certus* de peccato gravi , dubius autem de Confessione illius (ita ut nulla *probabilis* ratio tibi suadeat , quod jam sis confessus) equidem teneris confiteri , eo quod agatur *de lege exeunda* : nec obligationi certæ satisfieri possit per præstationem incertam. Verum si certa est *Confessio* , dubitas autem , an fuerit *legitima* : si dubius est ipse *consensus* in peccatum : imo si certus est consensus , tu vero (quippe homo alias timoratae conscientiae , nec facile consensurae , si agnovisses malitiam gravem) si tu , inquam , sincere coram DEO *dubitas* , an actionem de se lethaliter malam tunc , cum egisti , pro tali agnoveris : an cum plena advertentia ac pleno consensu , omnino deliberate elegeris : an ,

cum confiteberis, dicere sine mendacio possis: *certum est mihi, quod in hoc peccaverim graviter: absolvo te ab onere, & liberum a præcepto confitendi pronuntio.* Ratio est ipsa *natura* Sacramenti, & Christi *intentio*, quæ si ad peccata dubia se extendisset, ipse id per se, vel per Ecclesiam declarasset. Nunc Confessio *modum judicii* præsefert, in quo Reus & accusator est *idem*. Quis autem accusator ita audax, & quis Judex ita sævus est, ut ille dicat: *Accuso Titium sub dubio, an non grave furtum commiserit.* Hic autem: *Ego propter hoc dubium condemno Titium ad satisfactionem pro viginti aureis.* Hoc esset ex suspicionem procedere contra regulam juris: *Actore non probante absolvendus est Reus.* Recte, dices: ergo mere utile est confiteri dubia, ut absolvaris. Aio: *utile est sed necessarium non est: nam si verum peccatum subest, indirecte absolveris.* Certe *ex potestate absolvendi* sola utilitas Confessionis probatur: necessitas autem *ex potestate ligandi* inferitur, quæ esset ridicula, si homines possent sine Confessione *saltem in voto* absolvi. Igitur sicut *ligandi dubia* non datur *potestas*, uti omnes concedunt: sic frustra asseritur dubia confitendi *necessitas*.

3. *Imperfectiones materia Confessionis esse possunt, non autem absolutionis, quippe quæ solis peccatis impenditur.* Verum quia
passim

passim imperfectiones, quæ sunt *transgressiones meri consilii*, non præcepti divini, conjunctæ sunt cum peccato, fiuntque ex *acedia*, ex *sensualitate*, ex *passione cupiditatis* vel *timoris inordinati*: utile erit audire ad cognoscendum melius statum *pœnitentis*, & *radices negligentiae* detegendas *ignoranti*, ut incipiat seipsum cognoscere. *Accusationes nimis generales*: *Non amavi Deum, quantum potui! occasionibus me vincendi usus non fui! Officio meo potuissim perfectius fungi &c.* cum nihil profint: neque ad imperfectiones *positivas* magis, quam ad *negativas* pertineant: rescindendæ sunt. *Tempus melius impendes*, si vera peccata *levia semper eadem* afferenti inculces *particulare Examen de uno*, atque in illo genere vitii doceas *primum actus certus externos* vitare, deinde *radicem* aggredi, & per *varia media* sensim *evellere*, postea *oppositam virtutem* exercere *interius* ab initio: successive autem, & *gradatim* exterius quoque, ita, ut in eum finem *impedimenta* removeas, *virtutis naturam*, *actusque* exponas, *libros*, qui *latius* explicent, *suppedites*, *media* suggeras, *exercitamenta* designes. Enimvero sic agens cum *animabus*, quæ pro *judicali sententia* vix aptam *materiam* habent, ex *Judice* in *Patrem* mutaberis, *cujus est curare*, non solum ut *vivant filii*, sed etiam ut *crescant*.

R.P. Neumayr Vir Apost.

Y

AR.

ARTICULUS II.

De Judicii Sacramentalis Requisitis.

Post materiam discussam *Requisita* discussio, sine quibus instrui processus non potest. Tria describo, Reum, Accusatorem, & Judicem. De singulis, quid scire debeas, disce.

§. I.

Persona Rei.

Reorum in hoc foro tria sunt genera, imputentes, verecundi, compuncti. Juvat singulos singillatim contemplari.

I. *Impudentes* voco, qui crimina sua quantumvis & atrociora, & certa jam audacter negant, vel excusant: jam instar historiae sine ullo displicentiae signo & absque verecundia narrant. Est, qui cum sponsa hac nocte fornicatus mane cum ipsa ad tribunal accedit, schedam Confessionis peractae testem petiturus, quam Parocho Neo-Sponsis hodie benedicturo exhibeat. Sponsa confitetur peccatum: Sponsus fileat. Interrogas, num nullius sibi criminis conscius sit? praefracte negat. Quæris, cur tali die confiteatur? Ait, esse diem nuptialem.

lem. Sigillum plus non concedit, quam ut moneas, quanti referat, in statu gratiæ matrimonii Sacramentum suscipere: excusatiat conscientiam, num nihil gravet. Rursum negat. Supponere prudenter non potes, quod alibi sit confessus: dimittere sine absolutione si velis, cur velis, non licet dicere: absolvere indispositum, *moraliter certo talem*, ne quidem sub conditione licet: superest, ut rem Deo commendans hominem dissimulanter *cum benedictione* dimittas. Est alius, qui postquam grave scelus exposuit, cum, non dico, exprobrare, sed ad salubrem horrorem, ut certior de proposito sis, exaggerare incipis, revocat, quæ dixit, minuit, excusat, addit, vel aufert circumstantias, sic, ut peccatum grave in leve degeneret, quod quasi somnians commisisset. Si veritatis intelligendæ causa rigidius examinas, accedente ad malitiam ruditate per repetitas contradictiones te, & se perturbabit. Quid agas? Non occurrit consilium prudentius, quam ut tanquam in re incerta, de dolore, propositoque admonitum, & de nullitate Confessionis, si sacrilege mentitus esset, edoctum *sub conditione* absolvas. Est tertius, qui nihil dissimulat: sed quæ narrat, mere historice narrat, & addit: *Nihil amplius scio*, anxium te relinquens de dolore ac proposito suo. Interrogas, an doleat?

Ait : ita ! an emendare se velit ? Ita. Quid faciedum ? Existimo , si ex nobilium aut doctorum numero sit Pœnitens , ut excite- tur apprehensio de gravitate peccati , di- cendum : Suppono , quod Dominatio sua de tam gravibus peccatis serio doleat , Dei- que misereventis longanimi patientia abuti diutius non velit. Ita paucis admonito (quoniam adhortationum impatientes sunt isti) pœnitentiam , quam sentiat , dicta , & (denique enim credendum est Reo in isto foro) absolve. Si autem de plebe , & rudis est homo , mone amice , quam parum dispositus sit ad gratiam Sacramenti : di- sponat se melius , & post horæ quadrantem pro absolutione redeat. Si audit patienter , si obedit , si redit : conversus est magnus peccator : absolve. Si superbe urget abso- lutionem , si minatur , se aditurum esse alium Confessarium : non est compunctus , ut debet : dimittatur. Si autem humiliter roget pro absolutione , & dilationem ex causis idoneis deprecetur : dispositus est , ut brevi disponi possit : excitata est enim apprehensio mali. Dispone , & absolve.

2. Verecundi plerumque ex variis signis se produnt. Pueri sæpe , feminae sæpius , viri honorati , & in auctoritate constituti sæpissime sacrilego pudori succumbunt. Plebei si tacent peccatum , non tam a pu- dore,

dore, quam a metu reprehensionis ac poenitentiae vincuntur. Porro sicut *impudentes* Confessarii zelum provocant, & patientiam exercent: ita *verecundi* miserationem merentur. *Pueri* maxime jam pubescentes (uti & puellae) si in Confessionibus suis ne sub dubio quidem, aut interrogandi causa aliquid afferant circa materiam castitatis, suspecti sunt, quoniam in hac aetate nullis ejusmodi tentationibus pulsari rarum privilegium est. Cautè igitur assuefaciendi sunt ad noxium pudorem vincendum, *docendo*, ne timeant: aliud esse tentari, aliud peccare. *Interrogando*, an nullis dubiis agantur? *monendo*, ut, si quæ habeant, quæ dicere erubescunt, scribant. Sic provocati, & paternam Confessarii sollicitudinem experti sensim cum omni confidentia se illius directioni submitunt, certi de Medici peritia, & charitate. *Feminae* si conjugatae sint, de usu matrimonii imprudenter interrogantur, nisi præbuerint indicia de dubia conscientia. *Solutae* autem (& quidni etiam Moniales) præcipue si aliunde indicia habeas, & rationes etsi leves suspicandi de gravi lapsu, interrogentur de tentationibus atque periculis suis, & de modo resistendi. *Lapsae* cum compassione animentur ad resurgendum: nam si reprehendas, relapsum tacebunt. *Relapsae* urgeantur ad continuandam confidentiam, & usum remediorum. Suc-

Succeſſive fit motus, & a faciliſſimis ad difficiliſſima progredimur. Qui ſimul ac ſemel vult omnia, nihil impetrat. *Viri bonorati* examen vix patiuntur: ſupponere debes (niſi de contrario conſtet) quod bene confiteri, & ſciant, & velint. Si merito ſuſpecti ſunt, eſt modus in rebus, quem ægre non ferunt. Nihil audiunt libentius, quam ſi doceas, quod ſcribere poſſint Confessionem, tibiſque legendam tradere. Venient, poſtquam legeris, & dicent: *Accuſo me de his, quæ ſcripſi*. Ita erit Confessio vocalis, quod praxis exigit: nec adeo difficilis, quia littera non erubeſcit. *Cum plebeis*, quos metus magis, quam pudor angit, benevole age: & ages facile, ſi cum frigidis agis, ut monui. Compuncti enim merentur, uti cum omni charitate tractentur. Pone te illo loco eſſe, conditione, ætate &c. in qua poenitens eſt: qualem tu tibi optares Confessarium, talem te illis exhibe: talem charitas facit, *Charitas*, quæ ſola ſufficit, ut ſacri tribunalis moleſtiſſimum laborem cum fructu ſuſcipias, & cum patientia feras, *charitas*, ajo, non carnalitas.

3. *Compuncti* vel ultro, vel interrogati ſe produnt. Lacryma, ſuſpiria, ſincera accuſatio, petitio gravis poenæ, patientia reprehensionis &c. Spiritum contribulatum loquuntur ſatis. Quia tamen certus contritio-

tritionis gradus, etsi utilis sit *ad fructum*, non tamen requiritur *ad valorem*: interrogatus de dolore, si affirmat *humiliter*, etsi alia signa non habeas, fidem meretur, & debet absolvi. Attamen cum pauci *cum intensione* compuncti veniant: intensio autem (quod in sacro triduo late demonstra- vi) duos fructus insignes habeat, quorum primus est *incrementum gratiæ* tum sancti- ficantis, tum Sacramentalium pro constan- tia in bono: alter *mirabile solatium* de reatu culpæ penitus, & de reatu poena saltem maximam partem extincto: dubium non est, quin insigne opus charitatis operetur, qui Poenitentiam *ad intensam contritionem* juvat. Juvat autem, qui *per gradus*, ut ibidem docui, motiva doloris exaggerat, Deum vindicem primum, deinde Remune- ratorem, postea summe bonum erga nos, & summe bonum in se ante oculos ponens. Ita ut varii Rei sunt, varie tractari debent.

§. II.

Persona Accusatoris.

Equidem eadem est hic Rei, & Accusato- ris Persona, sed quæ ut *gemino officio* bene fungatur, Confessarii curam requirit. Sunt (quod in triduo supra citato similiter monui) quorum Confessio non *accusatio*,

sed plane confusio, offensio, imo defensio est, quæ vitia *cum dolore intenso* utique vix jungi solent: sed quia rari sic dolent, frequenter contingit, ut Judex *per culpam accusatoris* in sententiam iniquam trahatur. Nam

1. *Confusio* in accusatione committitur ab eo, qui nullo ordine, nulla explicatione speciei, vel numeri, nulla claritate in exponenda facti specie utitur, sic ut Sacri Judicis memoriam, & intellectum confundat. Patientia! Quid facias enim? Si interloqueris, sicut te Poenitens, ita tu Poenitentem confundis. Ergo sustine hominem, donec absolverit. Tunc utere occasione exercendæ charitatis, & (si quidem ex auditis graviorem noxam subesse existimas) pacate loquere homini, & dic! Amice! hæc tua Confessio nimis obscura est: nec haberes animi pacem, si sic dimitterem. Age! responde mihi interroganti per ordinem præceptorum. Quid contra primum peccasti? an &c. Ita eadem opera rudis & crudi hominis Confessionem emendasti, & quomodo deinceps confiteri debeat, instruxisti. Quodsi vir alicujus auctoritatis confuse casum proponat, dices illi: Domine, repetam, quæ dixit: attendat, an casum bene perceperim &c. Sic fiet, ut ille sine fastidio se clarius explicet, & tu securius resolves: aut si dubii ratio postulat, ad resolutionem.

lutionem in aliud tempus expectandam disponas. Interim absolvi potest, sed cum onere vel alium interrogandi, vel ad te redeundi, tuæque sententiæ acquiescendi.

2. *Offensio* apud delicatos metuenda est, cui propter superbam de sua sive doctrina, sive nobilitate existimationem nec interrogari, nec moneri, etiam cum opus est, volunt. Fortitudo necessaria est hic sacro Judici, ne per vitium humani respectus officio desit. Generose dic, quod sentis, ita ut intelligant, sibi cum viro cordato rem esse, qui tamen sciat reverentiam statui deberi etiam in Pœnitentis persona. Interrogationibus *suppositiones* substitue. Dic: *Suppono* quod dominatio sua ex omissione, vel procrastinatione officii sui nemini grave damnum intulerit: alias ipsa satis perspicit, se ad restitutionem obstringi. *Non dubito*, quin dominatio sua grave malum, & scandalum ex cohabitatione cum tali persona expenderit, & se ad illam dimittendam resolverit. *Credo*, me posse securum esse de dolore, serioque proposito, Deum Opt. Max. nunquam deinceps tam gravi scelere irritandi. Gratia, Domine, *magna gratia* magni Dei fuit, per quam vicit se, flagitiique sui, uti spero, odium sincerum concepit: ut, quod cœpit, perficiat, intra hoc octiduum florenum pro eleemosyna pauperibus largiatur ad impetrandam in

sancto horrore constantiam &c. Hæc & similia impatienter ferentes, gaude, si deferant te: a multis molestiis atque periculis liberes.

3. *Defensio* fere commune est malum. Omnes si grave crimen fatentur, excusant tamen, minuunt, aliis, vel certe diabolo imputant. Suaviter mone, quid exigit *Accusatoris officium*: doce, *sua*, non *aliorum peccata* esse utilis Confessionis materiam: diabolum latrare posse narra, mordere non posse; nisi accedentem. Et quoniam hæc defensionis cura *cæcorum* est, malitiam peccati non satis apprehendentium, juvabit circumstantias aggravantes exponere, & declarare, *Quis* (urique non Princeps Angelus, sed misellus homunico) *Quem* (Ah! non Jovem armatum picto fulmine, sed Deum, qui vivit, & regnat) *ubi* (non a tergo, sed in faciem) *quibus auxiliis* (non suis viribus, sed a Deo donatis, ut illis uteretur ad suum obsequium) *cur* (non propter omnia regna mundi, sed propter pugillum hordei, & fragmen panis) *quomodo* (non ex impetu, ignorantia, obiter, sed deliberate) *quando* (non alia hora, quam in qua ipsa Deus benefecit) offenderit. Enimvero ab hæc expendente vulgarissima in criminis excusationem propensio Adami nepotum sisti, ac corrigi potest.

§ III.

Persona Judicis.

IN Judice tria requirimus, ut sit legitimus, ut sapiens, ut justus, ne judicium aut invalide, aut indiscrete, aut illicite fiat.

1. *Legitimus* ut sit, necesse est, ut ex norma legum *jurisdictionem* acceperit in peccata æque, ac in peccantes. Equidem *potestas ordinis* sicut in *verum*, ita & in *Mysticum Christi Corpus* cuivis Sacerdoti communis est: sed *usus potestatis*, uti postulabat notio *Hierarchiæ Ecclesiasticæ*, restringi potuit, & (exceptis peccatis venialibus, aut mortalibus etiam, at jam olim *directe* remissis, itemque secluso mortis periculo saltem probabili) restricta fuit, sic ut hodie apud solum Papam sit *universalis* pro omni persona, & casu, *nisi alteri deleget*. Nempe ex hac præeminentia Hierarchica ortum est *jus reservandi casus*, & *potestatem jurisdictionis* subordinatis Episcopis, ac Presbyteris auferendi, suspendendi, restringendi, ampliandi, prout summo Pastori visum fuerit. Postquam igitur Clericus pro Cura animarum ab Episcopo loci, ubi illam exercet, approbatus fuerit (quæ *approbatio* non est collatio jurisdictionis, sed *judicium de aptitudine ad exer-*

exercendam jurisdictionem) in qualibet Diœcesi intelligere debet, in quos, & quandam jurisdictionem concedat Episcopus, aut deleget. *Extra territorium* tibi designatum nunquam *valide* jus dicere citra privilegium: *intra territorium* autem licet omnes audire etiam aliunde venientes, nisi uti Moniales & Religiosi, determinato confiteri teneantur. Quodsi *intra territorium* sedenti casus reservatus offeratur, aut persona innodata censuris (nisi timor infamiæ, necessitas celebrandi &c. suadeat ut *indirecte* absolvas, cum onere *confitendi* alteri potestatem *directam* habenti) intelligat poenitens, ligatas esse manus tibi, quo minus absolvere possis etiam bene dispositum. Ita Leges volunt, & *subordinatio* postulat bono communi utilis.

2. *Sapiens* est Judex, qui potestate sua *discrete* utitur, nunquam præcipitans sententiam, ne causa non satis cognita solvendum liget, ligandum solvat. Sunt autem causæ præ aliis discretionem exigentes 1. *Simoniam*, quæ vi propositionis damnatæ committitur etiam *secluso pacto*, modo temporale detur pro spirituali *hoc fine*, ut alter tibi benevolus reddatur. Præsumitur enim voluntas *obligandi* ex circumstantiis personæ dantis, & accipientis, itemque ex qualitate doni, & tempore donationis. Res habet similitudinem

nem cum muneribus, quorum spes non est prohibita Judici, bene autem acceptatio seu munerum, seu promissionis *ante sententiam*, non quia fieri non potest nisi cum pacto, sed quia præsumitur fieri cum intentione obligandi, si ante sententiam fiat. 2. *Materia de voto, & juramento promissorio*. Si dispensatio petitur, fac, ut intelligas, an reservatio adsit. Scito autem, nullum esse reservatum, quod factum est vel ex metu *injuste* incusso, vel sub conditione quacunque, nisi purificatur conditio, vel mere disjunctive, vel cum dubio de valore. 3. *Onus restitutionis*, quod nemini imponendum est, nisi casu bene examinato hæc simul concurrant, quod *damnum sit grave*: quod tu sis *causa efficax* illius, & quidem *per grave peccatum* seu commissionis, seu omissionis contra justitiam: & Domino *graviter*, ac cum ratione invito. Unde *ex injusta acceptione* quidem per se nascitur semper obligatio restitutionis, nunquam autem *ex re accepta*, nisi quantum factus es ditior sine titulo justo. Sunt autem in omni contractu tituli lucri *justi lucrum cessans* ex occasione contractus, non ex alia causa: *damnum emergens*, nisi lucrum haberes: *labor & industria* pretio æstimabilis: *periculum rationabile* in gratiam alterius susceptum: & *denuntiatio pænæ* ad certum tempus dictatæ, si alter non stet promisso. *In materia famæ* neminem obliga, ut
restit-

restituatur, nisi qui fuit *efficax causa* infamiae factae, & esse potest *efficax causa* infamiae abolendae, quod quia in praxi raro possibile est, *quando crimen est verum*, quod quis propagavit: rarior erit obligatio restituendi. Qui autem *cooperatur* ad infamiam vel damnum, non tenetur restituere, nisi laesus etiam cooperanti rationabiliter possit irasci. 4. *Sacramentum Matrimonii*, in quo bonis consiliis opus est propter contrahentes sponsalia: propter contractum, sive ipsum Matrimonium, ejusque usum, atque non usum: & propter impedimenta, ac revalidationem. 5. *Censurae*, ubi cautelis opus est, ut dijudices, an poenitens incurrit, an absolvi a te possit, an & sub quibus conditionibus absolvi mereatur.

3. *Iuste* judicare tertium est, quod in omni iudice requirimus, ut *licite* sua potestate utatur. Haec autem Justitia *cum acceptione personarum* non stat, contra quam vel maxime obarmandum est pectus, ut jus cuilibet suum *aequaliter* Judex Sacer dispense. Sunt, quorum tribunalia vix, nisi nobilibus patent: si rustici aut opifices irruunt, surgunt, aut cum multa impatientia exceptos, quam possunt, celerrime dimittunt, ne scilicet pertaesa moram aliqua domicella ad alium Confessarium divertat. Insulse! nescis, *judicium Sacramentale* *judicium fori interni* esse, & ad causas *animae* pertinere:

nere : animas autem omnes *naturæ* æquales , *gratia* vero non raro nobiliores esse , quæ corpus plebeium animant ? O si animas tanquam a corporibus *separatas* in tuereris , nã tu nihil de tali discrimine cogitares , quale ut facias , non utique fides aut Ratio , sed curiositas , vanitas , sensualitas suadent , ex qua ridicula cum aliis Confessariis æmulationis , inanissima garrulitas , levissimæ blanditiæ , nec raro periculosa illecebræ , & sceleratæ sollicitationes nascuntur. Gravis Persona est Judex : Areopagitis sit similis , qui recta facie partes audiebant. Pacata severitas , non adulatrix facundia commendant officium. Sed alios , quos affectio sensualis non damnat , humanus timor damnabit. Sunt , qui sicut rigide agunt cum plebeiis , & dubia quævis peccati mortalis condemnant , periculum proximum facillime proclamant , restitutionem ferociter imperant , habituos ejiciunt , in absolutione neganda vel differenda facillimi sunt , nulla , excusatione admissa : ita cum doctis aut nobilibus ex metu offensæ laxissime agunt. Obvia excusatio pronuntiatur legitima , ne restituere , ne occasionem dimittere , ne scandalum publicum peccatores publici , antequam ad S. Communionem admittantur , tollere teneantur. Ita proditur sanguis Christi , & Pilatus , ne cesset esse amicus Cæsaris , inimicus Dei efficitur. O Cœlum , qualis sententia hos Judices manet

nec

net, cum ad Revisorium citabuntur ! Ah ! tu quis es, qui ab homine mortali times ? Si decem millia coronarum, ait Chrysostomus, gestet in capite, tu major es, quia tu Judex es, ille Reus. Noli timere eum, qui postquam occiderit te, & Martyrem fecerit, non habet amplius, quod faciat : illum time, qui & corpus & animam perdere potest in gehennam, illum time : fortiter officio fungens *processum*, ut decet, instrue, de quo sit

ARTICULUS III.

De Judicii Sacramentalis Processu.

AD hunc Processum pertinent Judiciale Examen, Judicis Sententia, & Sententiæ executio. Singula breviter expendemus.

§. I.

Judiciale Examen.

IN foro fori, quando Reus ad Examen vocatur, præscribuntur *interrogatoria*, prohibentur *suggestiones* : in foro autem *Sacramentali*, quia credendum est Reo, si pro, si contra se loquatur, interrogatoria sæpe nulla, suggestiones non raro laudabiliter fiunt.

Inter-

Interrogatoria nulla facere tenetur sacer
Judex, quoties *prudenter* judicat, quod in
accusando se, *Pœnitens bona fide* processe-
rit, & (attenta proportionem capacitatis)
neque per inscitiam culpabilem, neque per
pigritiam in discutienda conscientia, neque
per malitiam ex pudore aut metu defecerit.
Nempe non semper exigitur integritas *ma-
terialis* pro Confessione: *impossibilitas mo-
ralis*, quam diu durat, excusat, cum one-
re tamen, ut, cum cessaverit, fiat emenda-
tior confessio. Igitur, si audis peste infe-
ctum cum morali periculo hauriendi vene-
ni, mone, sufficere, si se accuset, de quo
mavult peccato, cum præparatione animi
cætera confitendi, si convaluerit: obedi-
entem absolve. Si in turmam militum in-
cideris continuo conflicturam cum hoste:
pulsato pectore confitendi voluntatem ma-
nifestantes simul omnes absolve. Si quis
per inscitiam circumstantiam speciem mu-
tantem eg. (ut sæpe fit) seminationem ex-
tra vas nihil a fornicatione distingues, ade-
oque ad malitiam specificam non advertens
siluerit, sile tu etiam, & absolve. Si quem
scias aliunde, rem alienam bona fide possi-
dere, superstitioni alicui addictum esse, o-
pinionem erroneam circa fidem aut mores
alere: Si spem correctionis ex admonitione
non habes: neque scandalum, aut *boni pu-
blici* ratio aliud postulet: & multo magis,

R. P. Neumayr Vir Apost.

Z

fi

si tua interrogatio eg. de valore matrimo-
nii hominem perturbatum in perversa con-
silia traheret, peccatorem materiale in
formalem transformans, dissimula, quod
suspicaris, vel scis: & absolve. Si circa
numerum *ne quidem per conjecturam* Pœ-
nitens dicere potest, quoties peccaverit,
quod facile contingit (uti patet, interro-
ganti *mendacem*, quoties per decem an-
nos mentitus sit) audiens a quo tempore
consuetudinem peccandi contraxerit, con-
tentus esto, & absolve. Dixi tamen, *non
tenetur* facere interrogatoria: nam si vult,
sæpe beneficium facit, tranquillitati con-
scientiæ consulendo in illis, qui ad se in-
spiciendum apti non sunt. Ejusmodi er-
go interrogatoria, quando non sunt neces-
saria ad integritatem Sacramenti, sunt
tamen utilia ad solatium Pœnitentis. Ve-
rum alia quandoque fiunt, quæ non raro
scandalum pariunt, & odiosam Confessio-
nem efficiunt per imprudentem Confessa-
rium, qui in materia luxuriæ omnia ad
minutias excutit, aut de peccatis interro-
gat, quæ in ætatem vel conditionem non
cadunt, aut de nomine, statu, officio
&c. instrui vult, etiam quando sine hac
notitia pœnitens dirigi satis potest. Re-
gula Examinis optima est hæc: *Si intel-
ligis, quantum opus est, ut Pœnitens pru-
denter judicetur esse capax absolutionis, satis
est.*

Nihilominus *suggestiones* sæpe laudabiliter fiunt 1. pro casu, quo Pœnitens interrogatoria generalia non intelligit, nisi specialius explices. 2. Pro casu, quo suspicaris, Pœnitentem in narranda specie facti non satis fideliter procedere. 3. Pro casu, quo ex fama publica, vel aliunde nosti, Pœnitentem (quod facile contingit in Magistratibus sive Ecclesiasticis, sive sæcularibus) versari in ignorantia juris aut facti *bono publico* noxia, sive culpabilis sit, sive non: aut in occasionibus vivere, vel cum personis vulgo suspectis non sine gravi scandalo, & offensa communitalis: aut de peccato gravi silere, cujus tu aliunde es certior. In his casibus nonnunquam (etiamsi de bona fide confitentis sis certus) loquendum est tamen: sed nempe *per suggestiones* loquendum, ne nuda & cruda interrogatione ad impatientiam concites. Exordia requiruntur, per quæ benevolus fiat auditor: incipiendum a thesi, sive a genere, priusquam ad hypothesin descendas: curandum, ut seu ignoranti, seu incurio de suo statu, aut actu, tales circumstantias suggeras, ex quibus agnoscat se nosci, ac merito ad confitendum compelli. *Est modus in rebus*, per quem omnia efficimus: Sic convictus & confessus dignus absolutionis sententia erit.

§. II.

Sententia.

Audita causa Judex pronuntiat sententiam, reumque secundum allegata & probata vel absolvit, vel damnat. Iterum hic aliqui *in absolvendo* per excessum peccant, alii per defectum: illorum reprehendenda est *laxitas*, quia sine discrimine omnes absolvunt, *potestate ligandi* plane nunquam utentes: horum culpandus est *rigor*, quia nolunt, quos possent, absolvere. *Ut per viam mediam ambules*, sic procede.

1. *Danda est absolutio omnibus, & toties, quoties petunt, qui petunt humiliter*, intellige, cum humili Confessione peccati, cum humili contestatione doloris, ac propositi, cum humili præparatione animi ad omnem poenitentiam tam vindicativam, quam medicinalem. Consuetudinarius fit: quid tum? Si semel in anno confiteretur in Paschate sic, uti explicavi, *humiliter*, non credo, Confessarium dari, qui metueret absolvere: cur autem idem, si singulis hebdomadis confiteatur, propterea minus dignum absolutione se facit? Sane ipsa frequentatio Confessionis præcipue apud eundem Confessarium præcipuum contra pravos habitus reme-

medium esse existimatur: cur ergo, qui utitur, carere proposito creditur? Nimirum quia toties relabitur. Itane? Atqui ad validam absolutionem non requiritur præsumptio de non relabendo in futurum, sed propositum non relabendi hic & nunc præsens, etsi non diu perstiturum, imo stans cum præscientia de futuro relapsu, quippe quæ cum actus intellectus sit, actum voluntatis non vitiat. Quærenti Petro, quoties in se peccanti fratri deberet veniam dare, num usque septies? respondit JEsus: Non dico tibi usque septies, sed usque *septuagies septies*. Eja Rigoristæ! ad hoc exemplum vestros mores componite.

2. *Neganda est absolutio omnibus, qui non petunt humiliter*, sive quibus aut humilis Confessio deest, cujus signum est impatentia interrogationis, vel monitorum: aut humilis contestatio propositi ac doloris, id quod merito suspicamur de illo, qui historice narrat sua flagitia nullum apprehensionis de sua miseria signum præseferens: aut humilis præparatio animi ad omnem poenam, qualis non potest prudenter supponi in eo, qui remediis huc usque præscriptis uti, aut imperata, cum facile potuisset, exequi semel, iterumque neglexit. Constitutus in proxima occasione *extrinseca* (nam de intrinseca supra memini) jussus est per certa remedia facere

ex proxima remotam: non fecit: occasio-
nem quoque ipsam deferere aut non potest,
aut non vult: *ligetur*! Alius vult & potest
ex proxima remotam facere: Verum per
hoc non tollitur scandalum, & offensio pu-
blica: tenetur dimittere. Si non vult, *li-
getur*. Est, qui male parta restituere bis ac-
ter promisit, & potuit: sed non fecit. Pro-
mittit iterum, non est homo fide dignus:
ligetur! Est, qui alteri grave damnum in
bonis famæ, fortunæ, corporis aut animæ
intulit? tenetur & potest satisfacere: non
vult: *ligetur*! Est, qui discordias seminat,
aut publicum odium exercet, neque vult
audire de pace, & venia: indignus est ve-
nia: *ligetur*! vel si in agone jam esset.
Non decet Sanctum canibus dare.

3. *Differri absolutio, etiam cum licita &
valida foret, utiliter potest.* 1. Quando fri-
gide poenitens sui status miseriam parum ap-
prehendit. Dilatio vel ad semi-horam facta
faciet, ut excitetur a somno, & se congruen-
tius disponat. 2. Quando operæ pretium vi-
debitur, ut Poenitens per aliquot dierum
exercitia sacra ad integram sui reformatio-
nem incumbat. Intensus dolor per primæ
hebdomadæ Meditationes accensus absolu-
tionis fructum mirifice intendit. 3. Quando
Poenitens a Confessario persuasus ultro in di-
lationem pro sui propositi probatione consen-
tit,

tit, ut tridui vel octidui experientia convictus intelligat, quid, si serio velit, possit cum gratia contra mali dæmonis artes, & consuetudinis vim, per quam fit, ut multi de sua emendatione desperent, falso existimantes, quod idem sit *non posse*, & *difficulter posse*. Nunquam una victoria erit *unica*, trahet post se secundam, & plures: quia qui semel se vicit, vincere se posse convictus jam est, & sæpius se aggredi gaudet.

Porro quia, quem absolvit Confessarius in hoc tribunali, ad aliquam pœnitentiam condemnat, cujus ipsemet Pœnitens executor esse debet, superest, ut de sententiæ executione loquamur, ne quid iudicio non dico ad essentiam, sed vel ad integritatem desit. Sit igitur

§. III.

Sententiæ Executio.

NON est mihi sermo de pœnitentiis medicinalibus (infra erit) *de vindicativis* loquor, quos Tridentinum vult imponendas esse cum proportionem ad peccata, & ad dispositionem peccatoris. *Genera* pœnitentiarum in oratione, jejunio, & eleemosyna constituuntur, singulaque in plures species se di-

vidunt. Judicis est, genus & speciem determinare, atque hortari, ne Reus impostam poenitentiam exequi contentus, cætera, quæ ad plenam satisfactionem spectant, negligat. *Homo peccator* per gradus in vitium ruit, a necessariis procedens ad commoda, a commodis ad superflua, a superfluis ad prohibita: *Homo pœnitens* prohibita detestatur, superflua fugit, commoda vix admittit, patienter etiam necessariis caret, ut sic omnem satisfactionem præstet, quam DEO, Proximo, & sibi debet.

DEO debet poenitentiam *continuatam* usque ad mortem per Exercitium doloris perpetui ad Davidis, Petri, & Magdalene exemplum. Semel bene confessum esse sufficit ad salutem: sed semel serio doluisse, neque ad animæ quietem, neque ad constantiam in proposito sufficit. Præxi in Exercitii psalmus Quinquagesimus dabit pro usu quotidiano Poenitentium in *Triduo sacro* a me expositus.

Proximo ut satisfiat pro injuriis, *Justitia*: ut pro scandalis, *charitas* postulat. Nimirum injuria peccatum est, & scandalum peccatum: ergo *libera continuatio* vel injuriæ vel scandali est continuatio peccati. Modus abolendi *injuriam* est reparatio damni, quæ, etsi difficilis sit, non tamen verus Poenitens facile impossibilem credit. Modus abolendi scan-

da-

datum non est sola publica susceptio Sacramenti, sed exigitur *immutatio modi vivendi* talis, ut poenitentiae sinceritas prudenter esse suspecta non possit.

Sibi nequam, & minime bonus est, qui de reatu culpae deleta sibi plaudens, de reatu poenae delendo non cogitat, *rigori vitae*, qui poenitentem deceret, ex asse infensus. Rigor antiquae Ecclesiae longam, acerbamque poenitentiam ad molestiam ac pudorem peccatori imperabat: hodie mitior bona Mater contenta est, si saltem *moderate* utaris deliciis, & *patienter* te habeas in adversis. Duo verba: *sustine*, & *abstine* totum rigorem hodiernae disciplinae absolvunt. Quantum autem de reatu poenae temporalis deleant, DEUS novit, qui solus taxat. Quantitati, qualitati, durationi criminum quando aequalis sit satisfactio, DEUS qua Iudex determinat ex officio, ex quo supplebit etiam, in quo tu deficis, cogens te satispati, si satisfacere negligis. Igitur si vis orare cum fructu, & dicere Deo: *Propitius esto mihi!* noli propitius esse tibi.

Verum tu confidis in Indulgentiis. Non improbo: sed ne erres, nota, quid fides doceat. Indulgentias impertiendi *potestatem* in Ecclesia dari, & earum *usum* fidelibus esse utilem Tridentinum definivit, & ni-

hil præterea : cætera ad disputationes Theologicas pertinent. Porro Indulgentia est *remissio pænæ Ecclesiæ debitæ* ex primæ disciplinæ rididissimis legibus, vi quarum *unico peccati gravi* 6. 7. 10. annorum pœnitentia imponebatur, fiebatque adeo per hanc taxam, ut, qui eg. 300. ejusmodi commiserat 3000. & qui 3000. patraverat, 30000. annorum pœnitentiæ reus fieret, qualem quia vitæ brevitās non admittebat, supererat: ut vel satisfaceret *intensive*, vel aliorum, ut se juvarent, opem exposceret, vel satisfateretur post mortem in purgatorio, vel 30000. *annorum indulgentiam* ex Thesauro Ecclesiæ acciperet, unde fiebat, ut per indulgentiam tantus remitteretur reatus pænæ *Deo debitæ*, quantus remissus fuisset per 30000. annorum pœnitentiam *Ecclesiæ debitam*. Atque hæc est *utilitas* nobis ex usu indulgentiæ veniens. Tollit onus satisfactionis nobis in hac vita *impossibilis*. Quod autem indulgentia (etiam plenaria) auferat *omnem* non solum Ecclesiæ, sed etiam Deo satisfaciendi obligationem, probabilius falsum esse credunt Tournelius & Amort cum pluribus Theologis, eo quod præceptum pœnitentiæ & satisfactionis sit juris divini, in quo Ecclesia dispensare non potest. Indulgentia igitur (Doctis hoc scribimus, non ut rudibus prædicent faci-

facile abufuris doctrina, & ab excessu transituris ad defectum fervoris: sed ut, dum de *indulgentiæ* utilitate perorant, *pœnitentiæ* pretium commendare non cessent: unum enim oportet facere, & alterum non omittere) Indulgentia, inquam, probabilius tantum supplet defectum viri-um pro satisfactione canonica, quæ si *to- ta* condonatur, indulgentia vocatur *ple- naria*, quæ te absolvit ab omni onere sa- tisfaciendi Ecclesiæ *absolute*: ab onere au- tem satisfaciendi Deo solum *sub conditio- ne*, si vel in re, vel in voto, sive in præ- paratione animi feceris, *quantum est in te*. Non enim potestas clavium data est *in de- structionem* ad pulvillos peccatoribus con- suendos, ut audacius peccent: sed *ad ædi- ficationem* & solatium pœnitentium, ut fa- ciant, quod possunt, & ab indulgentia sperent, quod non possunt. Proin nemo indulgentiæ fit particeps, nisi *dispositus*: nemo autem dispositus est, nisi qui para- tus est facere, *quod est in se*, æque circa extinguendum reatum pœnæ, ac circa ab- solutionem a reatu culpæ. Hæc doctrina utilis est, ne excessus fiducia in indul- gentiis omnem tandem spiritum pœniten- tiæ in Ecclesia DEI pro homine pœniten- tis extinguat. Sed pergamus *ad Officium Medici* explicandum, quod in cura anima- rum pœne præcipuum est.

CAPUT III.

De officio Medici.

Medici officium sicut ipse Dominus suscepit, dicens de se: *Non est opus valentibus Medicus, sed male habentibus*: ita Apostolos vi prodigiola instruxit ad sanandos omnes languores, ut per sanationem corporum fieret facilior cura animorum. Huic muneri ut satisfacias, Sacerdos Christiane, oro te, ne citius suscipias officium, quam te *magna charitate* instruxeris, charitate, quæ patiens sit, benigna sit: non æmuletur, non infletur, non agat perperam, non quærat, quæ sua sunt. Secus vespillo magis eris, quam Medicus. Hac autem charitate animatus feliciter ages Personam, cujus triplex est obligatio, Morbos inspicere, Medicinas præscribere, Ægrotos juvare. Singulis partibus exponendis operæ pretium erit laborem impendere.

ARTICULUS I.

De Morbis Animarum.

Peccatum Originale (quod Clericus sine magno labore per administrationem baptismi

ptismi extinguit) funestos post se effectus relinquit, quos *universalium morborum* nomine compellare licet, quia nemo hominum est, qui non ab illis vexetur: & sunt *Infirmetas* in carne, *ignorantia* in intellectu, *malitia* in voluntate. Singularum naturam, & effectus, & signa cum pernoscere debeat, qui vult mederi, sit.

§. I.

Infirmetas in Carne.

Natura carnis, quæ homini cum bruto communis est, hoc habet, quod per se in bonum sensibili propendeat, & malum sensibile aversetur, illud per appetitum concupiscibilem, hoc per irascibilem. Hic uterque appetitus per se innocuus est, fuissetque in nobis etiam, si Adam non peccasset, sed fuisset nimirum *obediens Rationi*, sine cujus imperio se non movisset, quippe per gratiam *Iustitiæ Originalis* coërcitus fere, uti canes venatici, quorum in prædam impetum sonus cornuum modo incitator, modo gravior, ad nutum venantis aut accendit, aut sistit. Verum *Privilegio*, quo in statu innocentiae essemus gavi, nunc exuti nascimur:

Na

Natura animalis in bonum suum, in ob-
jecta sensuum, in pastum & venerem non
 minus, quam equus ac malus, rapitur.
 Contradicit sæpissime *Natura rationalis*
 animali unita: sentimus legem in membris
 nostris repugnantem legi mentis: fit lucta:
 sed quia voluntas a *Phantasiæ* vel illecebris
 capta, vel ludibriis *tertia animalis incli-*
nationi accedit: succumbit Ratio: brutus
 appetitus triumphat. Atque hinc est, quod
 iste appetitus a *phantasmatibus* pendens
fomes peccati vocetur, nempe quod obvia
 scintilla imaginationi *per sensus* injecta suf-
 ficiat ad excitandum in appetitu incendi-
 um. Porro cum ad resistendum inclina-
 tioni appetitus *fortitudine* opus sit: defe-
 ctus autem fortitudinis appelletur *infirmi-*
tas: patet, quæ sit hujus morbi natu-
 ra, origo, malitia. Paucis habe. *Infirmi-*
tas, de qua loquimur, est vehemens pro-
 pensio ad bona, & vehemens averfio a
 malis *sensuum*, quantumvis Ratio contra-
 dicat. *Origo* ejus est *vis phantasiæ* obje-
 cta sensuum appetitui exhibentis in ima-
 gine bonum & malum sensuum supra mo-
 dum augente. *Effectus* Rationis prostra-
 tio, & passionum tyrannis. Apparet gra-
 vitas morbi *ex corruptione naturæ* assidue
 se alentis, nisi per Apostolicum salem ju-
 vemus. Viri Sacerdotes! *vos estis sal ter-*
ræ, Matth. 5.

§. II.

Ignorantia in Intellectu.

EX eadem corruptione contingit, ut anima in corpore habitet tanquam *in domo plena fumo*, per quem fit, ut neque quæ intra se sunt, recte perspiciat, neque quæ extra. Cæci sumus non modo (quod tolerabile foret) in rerum natura pervidenda, sed (quod dolendum) in rebus quoque ad salutem pertinentibus. Nihil dico de plurimorum simplicitate, quibus quantumvis explices fidei & morum doctrinam, videberis hebraice loqui: nihil capiunt. Nihil de ruditate eorum, qui in solitudinibus, aut inter montana nati non habent, a quo doceantur. Nihil de horrendis erroribus, quibus a puero per infelicitatem nativitatis imbuti sunt Gentiles, Turcæ, Judæi, & hæretici sine fine. De nobis loquor, qui inter tot subsidia ad utiles scientias, tamen vix tantum progressi sumus, quantum requiritur, ut *Idea de summo Bono & Malo* formetur, sufficiens ad excitandum solidum amorem illius, & odium hujus. Quotusquisque etiam illorum, qui pro commodis suis astutissimi sunt, didicit *seipsum cognoscere*? Et hæc ignorantia quot errorum est radix?

dix ? Ah ! *ignorantias meas ne memineris Domine !* est Davidis oratio intelligentis morbi sui periculum , & gravitatem. Qui enim seipsum non cognoscit : ignorat & *sui corporis vilitatem* , & *suae animæ pretium*. Quid fit ? Ordo pervertitur : anima corpori per omnes vires suas atque potentias servire cogitur , cum corpus animæ famulari deberet. Adde ignorantiam , qua laboramus *in distinguendis hominibus*. Alios veneramur pro Diis ; alios ut peripsema calcamus : illud cum detrimento charitatis appretiativæ DEI super omnes & omnia : hoc cum præjudicio charitatis erga Proximum , quem sicut nos ipsos tenemur diligere : utrumque *per errorem judicii* in parergis externis hærentis. Accedit ignorantia obligationum *statui ac officio* priorum , quas intelligere multi studiose negligunt : alii parum curant. Denique *Cæcitas Spiritualis* , sive quæ *culpa* , sive quæ *pæna* est , morbus universalis dici potest , & totum orbem hæ tenebræ involverunt. Quis infert lucem ? Viri Sacerdotes ! *vos estis lux mundi !* Matth. 5.

§. III.

Malitia in Voluntate.

SEd longe gravissimus morbus *Malitia* est , quæ voluntatem infecit , & *ineffrænatio*
mo,

more libertatis consistit, omne jugum aver-
santis, seque in omnem licentiam petulanter
effundentis. Triplex est mali radix, *Præ-*
sumptio, per quam fit, ut aliqui sibi per-
suadeant, posse se impune peccare, modo
voluntatem habeant olim, aut certe in ul-
timo morbo se convertendi: *impatientia*,
per quam contingit, ut non nulli Deo forte,
quam vellent, minus propitio irascantur,
viamque scelerum eo fine ferociter currant,
quem *spiritus blasphemiae suggerit*, nempe
ut Deo male faciant: *Desperatio*, quæ vel
ex calamitatibus temporum nascitur, mul-
tos decipientibus, tanquam nisi per scelera
se alere non possint: vel *ex gravitate sce-*
lerum oritur persuadente miseris dæmone
iplos ex numero reproborum esse, difficul-
tates conversionis superari non posse, nu-
merum peccatorum & gratiarum esse im-
petum: quidquid agerent, perituros. Ex
his causis cor *induratur* instar incudis nul-
lis malleis frangendi, eo quod non jam
appetitus sensitivus tantum, sed etiam
Ratio contra legem rebellet, obedientiam
in his circumstantiis aut inutillem, aut
impossibilem, aut inhonestam non raro in
oculis Mundi esse, verbosissime mentiens.
Viri Sacerdotes! Vestrum est terram ab
hac peste purgare! Modum habete.

ARTICULUS I.

De Medicinis Animarum.

Quando Medicus *statum morbi* bene perspexit, feliciter agere sanationis negotium non difficulter potest, saltem si peritus est *anatomiae*, ex qua docetur, qua via medicamenta male affectis partibus applicentur: si *vires* medicamentorum alias pro partibus solidis, alias pro liquidis bene didicerit: & si *judicio* polleat, quo medicamenti naturam cum temperamento aegroti prudenter comparet, tempusque sumendae medicinae, & speciem, & dosin variam pro varia dispositione patientis determinet. Similiter Confessarius agat. 1. *Statum morbi* scrutetur. Examen & Confessio Poenitentis docebunt, in qua parte sit vitium, in appetitu, in intellectu, an in voluntate. 2. Aegram partem quasi anatomizet, ut post cognitam qualitatem morbi etiam *radicem* inveniat. 3. *Poenitentias medicinales* praescribat, sed cum sedula attentione ad varias circumstantias. Ad singula morborum *genera* applicemus remedium: vir prudens facile applicabit *speciei*.

S. I.

Medicina Infirmitatis.

Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: certum ex fide est, & ab experientia evidens. Servitus molesta spiritui accidit, quod de carnis nutritione, conservatione, reparatione, quiete, & commodis suscipere curam debeat: crescitque molestia ex appetitus sensitivi nulla mediocritate contenti insolentia, contra quam sine intermissione pugnandum est. Paucae animae ad hujus pugnae continuationem satis fortes reperiuntur, maxime si ab occasionibus extrinsecis inimicus robur accipiat. Deficiunt: & ex hac infirmitate in peccata corporalia (sic appellantur, quæ amore corporis fiunt) incidunt, puta, in luxuriam, gulam, & acediam, actibus facillime in habitum coalescentibus. Quoties igitur audis confitentem actus luxuriæ, gulæ, acediae: Scito, rem tibi esse cum infirmo, qui appetitui suæ carnis ad commoda, ad delicias Veneris & Bacchi, ad nugas & somnum: itemque aversioni ab incommodis, a vita solitaria & modesta, ab oratione & labore, viriliter repugnare non audet. Bene habet: Status morbi detectus est: Infirmitas unius ex his speciei (fortasse

A a 2

etiam

etiam plurium) tuum Poenitentem oppref-
sit. Quid consilii ?

Anatomia generis in has ipsas species
genus medicinæ dictabit ex praxi peritorum
animæ Medicorum probatæ. Contraria
contrariis curantur. Amor gulæ ac commo-
ditatum aviditatem *accipiendi* accendit, &
difficultatem *in dando* parit, sicut in Epulo-
ne videmus. Jube, ut habens alimenta, &
quibus tegatur, contentus sit æger: hæc *diæ-
ta* sanabit. Eleemosynas impera : & ut *de
nimio amore sui* particulam *amori Proximæ*
impertiatur, persuade : ita assuescet diætæ,
quam dixi, & convalescet : probatum est.
Ardor libidinis medullas urit : delirat ho-
mo : cœnum ut porcus amat. Refrigeran-
tia æstum sedabunt. Alimenta foco subtra-
he : occasiones tolle : jube frequentius Sa-
cramenta suscipere, & bibere de fontibus
Salvatoris : extinguetur incendium : pro-
batum est. Desipient deliciæ carnis, ut
primum sapere deliciæ spiritus incipient.
Torpent nervi, distrahitur intellectus, aret
voluntas : non lubet legere, non orare, non
audire de rebus salutis, tempus in nugis
perit, officii obligationes negliguntur, vel
Missam audire fastidium est : verbo, spiri-
tualis paralyxis corripuit animam : omnes
potentiæ emarcuerunt. Scis, quid profit ?
Observantia boni ordinis prodest, quem ad
aliquot hebdomadas juvat imperare : pro-
batum

batum est. Tepiditatem *bonus ordo* proscribit. Tandem universale alexipharmacum *Examen particulare* pronuntio. Ex quacunque infirmitate decumbat, quem audis: suade, imo jube, ut per quatuor hebdomadas quater ad te redeat rationem redditurus de usu examinis: an quotidie contra vitium, cui est obnoxius, legerit? An de illo meditatus fuerit? an in tentatione pugnaverit? an relapsum in seipso puniverit? Sunt, qui etiam *votum pœnale* suadent, hoc est, votum subeundi pœnam, quam valde horrent, *sub conditione*, si relabantur. Est consilium valde utile, sed quod pauci acceptant, nisi valde serio sanari velint, & morbi sui dolores gravissime sentiant.

Propterea antequam medicinam præscribas, disponendus est æger, *ut velit sanari*, & quidem voluntate *non pigra*, & de die in diem procrastinante: *non restricta*, & alia media acceptante, alia respuente: *non debili*, ad obviam difficultatē resiliente: sed prompta, sed universali, sed generosa, qualem concipiet, si de periculo morbi conviceris, & medicinæ suavem efficaciam, atque efficacem suavitatem persuaseris. Cæterum *patientia* opus habent Medici, qui volunt morbos inveteratos curare. Qualem tu tibi optas assistere ægrotanti in corpore, talem te tuis exhibe, Sacerdos, ægris in anima.

§. II.

Medicina Ignorantiæ.

Ignorantia potentia intellectiva est morbus, *gravis*, si cum lacte imbibaris, *gravior*, si neglexeris, *gravissimus*, si amaveris. Hæc tria intuenda sunt Confessario, ut *de statu morbi* utiliter judicet, five deinde ignorantia (cui *error* æquivallet) *circa fidem*, five *circa mores* versetur. *Cæcus natus* difficulter curatur. Tu tamen confide gratia, & si quis offertur, curam suscipe sic. 1. Explora, utrum utroque oculo, caliget an uno solo? volo dicere, an simul Ratio & Fides in errore sint, an alterutra tantum? Si *Fides sola* est erronea, & quidem in articulo *ad regulam morum* non necessario eg. de cultu SS. de utraque specie, &c. & similibus: relinque hominem in errore innocuo, nisi dubius sit. Melius est, ut *cum uno oculo* in coelum, quam cum utroque in orcum eat, quod fieret, si per tuam disputationem convictus ex Hæretico materiali in formalem transiret. 2. Si autem *dubius de fide* est: aut in articulo errat, qui *necessario* in mores influit, uti quod Deus sit Auctor peccati, quod homo non sit liber, quod sola fides salvet &c. ita, ut non erret *mere speculative*, sed ex ejusmodi principiis vitam componat: enim.

enimvero si amas animam, occasionem quaeres, dedocendi errorem, & fontem scelerum obstruendi. 3. Idem facies, si *Ratio* a teneris imbuta est principiis *Ethicæ Christianæ* contrariis, aut ipsi *legi naturæ* repugnantibus, qualia sunt: omne consilium utile hoc ipso honestum est! vivendum, ut vivitur! condonare injuriam non est viri nobilis! &c. *In modo sanandi* opus est artificio, quod tollendis infantiae præjudiciis sufficiat. Suadeo, ut re Deo commendata in hominis familiaritatem te infinues, sensimque discurrendo ad materiam erroris pervenias. Tunc quasi de aliis agens explode homines ita errantes, & quam facile confutare velles, si quem scires, deprædica. Incitabis curiositatem: urgebit, ut dicas. Dices ergo, quam certus sit error, atque quod dices, probabis ex sæpe laudato versiculo:

Auctores, Ratio, Paritas, Exempla,
Sequelæ.

Singularem vim habent argumenta *ad hominem*, & *instantiæ palpabiles*, ad quales etiam maxime scioli obmutescunt, uti vir ille Princeps, qui Calvinii deprædestinatione erroribus adhærens dedoctus fuit a Medico ægrotanti dicente: vel Deus prævidit te sanatum iri, vel non? Si primum, sine me sanaberis: si alterum, frustra vocatus sum.

sum. Paralogismum hæc instantia ad oculum exhibuit.

Quid vero? si quis tuorum ignorantiam negligat tanquam morbum nullius consequentiæ, aut periculi? Nimirum si *negligentia* vel in se, vel in effectu gravis culpæ est rea, facies, quod Medici solent, morbique, quem spernit æger, hoc est, ignorantia tam supinæ ac crassæ caudatam malitiam exaggerabis, ut apprehendat, & medicinæ consilium admittat. *Rudes*, qui doctrinæ Christianæ capita vix quoad substantiam tenent, *extra casum necessitatis* sine absolutione dimitte, ut solliciti pro salutis negotio fiant. *Honestiores*, quos vides in dubio, aut in errore ipsis, aut aliis graviter noxio (sive ignorantia *juris*, sive *facti* sit) sine cura versari: instruendi sunt *de statu quæstionis*, in qua errant, aut *de specie facti*, de qua informari non curant, aut *de modo faciendi* quem, quia nesciunt, factum ipsum omitunt. Sunt qui dicunt: *Ego credo in Deum, & Christum: de cæteris disputent Theologi, quantum volunt!* Ecce! hi non intelligunt statum quæstionis de obligatione inquirendæ veritatis: expone. Sunt, qui alteri litem intentant sola specie juris contenti, quin prius speciem facti satis examinaverint. Dic illis: *non licet!* Sunt, qui restitutionis negotium differunt pœne usque ad mortem, *sola voluntate* solantes conscientiam.

scientiæ remorsum , eo quod modum restituendi sine labe sui nominis nesciant : consule. Sic *negligentes* juvantur.

Verum difficillimus labor cum illis est , qui ignorantiam affectant & tenebras magis *amant* , quam lucem , dicentes : *Recede a nobis : viam scientiarum tuarum nolumus !* Scilicet ut quietis frui suis commodis possint , & ne molestis tricis involvantur , lethargicis similes , qui irascuntur , si a somno excitantur , in quo somniis jucundis recreabantur. Sic amant errores suos Hæretici passim , ne veritate cognita per stimulos conscientiae adigantur ad mutandam Religionem cum ingentibus incommodis. Sic dubiæ fidei possessor in obvio pro se argumento quiescit , ne oneri restitutionis succumbat. Sic Officialis muneris sui obligationes nescire gaudet , ne debeat laborare &c. Talem si nactus es , Sacerdos Curate , *per insidias* aggredere , generalissima principia *de cura salutis* super omnes curas curanda inculcando , illamque per peccata *omissionis* pejus periclitari , quam a peccatis *commissionis* contra sensum communem graviter demonstrando. Cum anxium feceris , *radicem* indaga , ex qua *amor* ignorantiae alitur. Erit unum ex peccatis spiritualibus , quæ facilius latent , quam corporalia. Erit qui æstimatione sui tumescens errorem prosequitur , ne errasse videat.

A a 5

deatur : doce , errare humanum esse : in errore perseverare diabolicum. Erit , quem avaritia excæcat , ut nolit de bonis dubiis indagare titulum suæ possessionis : Mone , ut cogitet : quid profit homini totius Mundi imperium , si anima pereat ? Erit , qui per invidiam persequitur proximum sub specie Zeli , aut Justitiæ. Larvam detrahe , ut discat inter vitium & virtutem distinguere &c. *Festina lene* tamen : morbi Chronici non in una die sanantur. Denique hoc notabis : Ignorantibus succuri felicius scribendo , quam disputando : probatum est.

§. III.

Medicina Malitiæ.

Pro varia Radice morbi etiam hic medicina est varia. Sciens ac volens peccata peccatis accumulat sine cura remedii , qui *malitiose* est impius : efficiendum , ut nolit esse. Qua methodo ? Ajo , per exercitium septem operum Misericordiæ *Spiritualium* , imo si indiget , & corporalium. Doce ignorantem , consule dubitanti , solare mæstum , corripe errantem , ignosce offendenti , ora pro obstinatio : tandem fac , ut te amet. Si aures aliquando benevolas habes , nihil ages salubrius , quam si ad thremas invites , hoc est , ad aliquot dierum solitudinem , in qua
ipsas

ipsas morbi radices evellas, disperdas pravorum affectuum consilia, destruas decreta, dissipes molimina, ædifices nova sistemata in intellectu, & plantes resolutiones contrarias in voluntate. Labore opus erit: sed charitas omnia sustinet.

Si radix malitiæ *præsumptio est*, doce, distinguendum esse inter Misericordiam & miserationes Dei: illam infinitam esse: has numerum, pondus, & mensuram habere. Si *impatientia*, ostende, quam imprudens sit furor volentium pati, ut animæ damnatæ patiuntur, cum possent uti animæ purgantes pati, & cum Disma a cruce in paradisum ascendere. Si *desperatio*, exhibe, quanta felicitas sit Martyrum mori: Martyri autem æqualem fore, qui, cum opus est, fame emori malit, quam Deum offendere. Si *scelerum gravitas* pusillanimum facit, exemplis excita. Si cor durum deprehendis, & inflexibile, ora, ut uret: oratio etiam brevis frangit. Si ne quidem orare velit, ora Deum, ut tradat hominem in manus Medici. Morbus corporis sæpe morbos animi sustulit. Probatum est.

Plura qui volet de medicinis animarum perdiscere, legat utilissimas Epistolas S. Francisci Xaverii ad Barzæum, P. Segneri Confessarium, P. Pinamonti Directorem,
S.

S. Francisci Salesii Philotheam &c. Forte non nihil luminis feret etiam *Conversio S. Augustini*, quam per quinque Meditationes in Theatro Ascetico exhibui tanquam Ideam, ad quam perfecta Conversio debet componi.

ARTICULUS III.

De juvandis Ægris & Moribundis.

SUPEREST, ut de supremo in animarum cura officio, quo ægros ac moribundos juvamus, loquamur. Modus juvandi ante Mortis periculum, in periculo, & in agone totius considerationis materia esto. Quæ differemus, mutatis mutandis etiam servient pro disponendis damnatis ad mortem.

S. I.

Modus juvandi ægros ante Mortis periculum.

BONI discursus faciunt, ut morbus feratur cum merito: *bonæ Praxes*: ut feratur cum profectu: *boni affectus*, ut feratur cum solatio.

2. *Boni discursus* excitant ægrotum, ut cum statu *gratiæ* exercitium *patientiæ* jungat, ne *sine merito* patiatur. Discursum, ut
boni

boni sint, bona sit materia, & bona forma. *Forma* bona est, per quam initium sermonis ægroto concedis, finem tibi reservas, post moram in visitatione nec nimis brevem, nec nimis longam concludendo sermonem per sententiam, cujus ruminatio sit utilis decumbenti. *Materia* erit bona, si apta ad finem, hoc est, *ad compunctionem*, per quam æger disponitur ad statum gratiæ, & *ad patientiam*, per quam fit capax meriti. Urge, ut omnibus modis fugiat *melancholiam*, matrem multarum tentationum, & omnis impatientiæ: ideoque si aliter non potest, bonis cogitationibus a te suggestis se occupet. Tres litteræ, ait V.P. Caraffa noster, præbent ægro copiam bonarum cogitationum: *Nigra* ex prima hebdomada Sacrorum Exercitiorum de peccato, & poënis peccati: *Rubra* de Passione Domini & SS. ex secunda & tertia hebdomada: *Alba* ex quarta de bonis morborum, de vita futura, de amore & unione cum Deo. En fontes, unde haurias argumenta discursuum variorum pro varia occasione, & dispositione ægroti, aut circumstantium, quibuscum liberius loqui licet, quia ægroti sæpius audire, quam loqui malunt. Sunt autem multa morborum bona, imo eadem, quæ Scripturæ: serviunt enim & ipsi ad docendum, ad arguendum, & corripiendum, ad erudiendum. *Docent*, Quid sit *Deus*:

Deus: quantus Dominus, qui etiam summos Reges ligatis manibus & pedibus lecto affigit, luituros cum impio Antiocho suæ potentiae & libertatis abusum. Quid sit *Mundus*: quam vere vallis lacrymarum, in qua summa gaudia repente se vertunt in extremam tristitiam, & domus convivii in domum luctus, uti Rex Balthasar est expertus. Quid sit *homo*: quam vere obnoxius multis miseriis, & nunquam in eodem statu permanens, atque stolidissimus adeo, si cum Divite Evangelico annos plurimos sibi promittat, incurius æternitatis. *Arguunt* prava quorundam axiomata, & petulantia dictamina suggesta a Carne, Mundo, & Diabolo, quasi libere vivere sit feliciter vivere: & morbi a vitæ probitate, & non potius a licentia vitæ, atque ab efræni impetu passionum a gula, a luxuria, ab ira, a tristitia &c. itemque a curis sæculi, & a nimis laboribus pro vana spe susceptis originem trahant, id quod exempla quotidiana satis demonstrant. *Corripiunt* improbos, & sicut filio prodigo salubres cogitationes immittunt *de delictis juventutis*, ut recogitent omnes annos suos in amaritudine animæ suæ: *de castigatione paterna*, qua Deus immorigeram animam plectit, ut sanet: *de vita futura* in meliorem ordinem redigenda, ne incorrigibilem Deus omnino abjiciat. Denique *Erudiunt* probos *in via purgativa*, figendo timorem Dei, ne quid

dete-

deterius eis contingat: *in illuminativa*, ut se Christo in cruce configant: *in unitiva*, ut vitæ beatæ desiderio inflammmentur, cupiantque dissolvi. Ita *virtus in infirmitate perficitur*, quia & intellectus, & voluntas emendatur.

2. *Bonæ Praxes* subjunctæ discursui ostendunt, quod suades, non modo esse utile ad meritum, sed facile ad usum. Sint autem praxes *variæ*, ut sint jucundæ, & si æger velit, te Duce fiant. *Pro morbi ratione* exerceri æger potest in oratione jam vocali, jam mentali: modo in legendo, modo in audiendo: jam in uno ex tribus modis orandi S. Ignatio propriis: nunc in ambulando, seu peregrinando *mentaliter* per varia loca sancta, ubique cum idoneo affectu. Incredibile est, quam tales industriæ ægrotis sint jucundæ, & utiles. Describam aliquas clarius: inventis facile erit addere. Discursui, quo juvare ægrum cupis, proderit jam domi præfixisse aliquem scopum, puta, ægri compunctionem, patientiam, aut Conformitatem cum divinæ Providentiæ consilio. Scoposerviat textus quasi thema, aut similitudo, aut exemplum. Ita occasione captata discursus fluet instar Meditationis, cujus puncta exponis. *Textus* idonei ex plurimis sunt: *Infirmitas gravis sobriam facit animam* Eccl. 31. nempe prius ex calice meretricis babylonicæ ebriam, & suiipsius ignoram.

ram. *Est, qui multum redimat parvo pretio* Eccl. 20. modicis doloribus poenam æternam, aut longum purgatorium. *Iram Domini portabo, quia peccavi ei*, Mich. 7. iram clementem, quæ me liberat a furore, quem merui, quia peccavi nimis. *Visitatio tua custodivit spiritum meum*, ne expiret, Job 10. atque hi pertinent ad compunctionem. Patientiam animant, qui sequuntur. *Non est servus major Domino suo* Jo. 13. Oportuit Christum pati, me non oportebit? *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Jo. 8. Calix est, non mare, a Patre, non a tyranno. Ad conformitatem spectant: *Nonne subjecta erit Deo anima mea? Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat! Infirmitas hæc non est ad mortem, sed ad conversionem, ad probationem, ad gloriam.* Tu textus ejusmodi tibi plures conscribe, vel dum Horas recitas. *Similitudines* suppeditat *Cælum*: terminus est aspiciendus, non via. *Sol*: non semper ridet *Apollo*: oritur, & occidit. *Stellæ*: Monstra dicuntur, sed non sunt. *Elementa*: nisi pugnarent, perirent. *Ignis*: candelæ, quæ non consumitur, non ardet. *Aër*: Putrescit, nisi turbetur, puta, a ventis. *Aqua*: Pauci ex diluvio enatant. *Terra*: facit, quod jussa est: Spinas parit. *Vegetantia*: Unde pungeris, inde nascitur Rosa. Aloë amara est herba, sed salubris. Fruges maturescunt in stramine. Vitis incisa gemmat.

Sen-

Sensitiva : Aves captivæ canunt. Ovis tacita ducitur ad macellum : Porcus ejulat. Ferræ mitescunt per famem. *Artificialia* : Aurum in igne probatur. Organum, nisi pulsetur, non sonat. Sanctus non formatur nisi per scalpum. Plura alia occurrent cogitanti, idonea ad ægrum cum gratia solandum ac instruendum. Ad eundem finem mirifice conducunt *Exempla*. Ex veteri testamento serviunt ex Patriarchis Adam exul, Jacob in luctu, Isaac in rogo, Joseph in carcere patienter expectans. Inter Judices Moyses in aspectu terræ promissæ moriens, Gedeon per vasa fictilia victor, Samson excæcatus. Inter reges Saul Pythonissam consulens, David peste afflictus, Salomon vanitates detestans, Asa nimis confidens in Medicis, Ezechias flens, Manasses poenitens. Inter viros famosos Job ulceribus plenus, Tobias cæcus, Naamam leprosus. Inter Prophetas Elias igneo curru raptus., Elisæus æger instruens Joam, Daniel inter leones. Inter Pueros & juvenes innocens Abel, tres in fornace, Tobias piscem exenterans, septem Machabæi. Inter feminas Jephthas se sacrificans, Susanna ad lapides damnata, Mater Machabæa. Inter senes Eleazarus ad tormenta se offerens, Matathias pro lege Zelans, Simeon cantans. Ex novo Testamento in Evangelio occurrunt servus centurionis, Lazarus quatrduanus, Lazarus mendicus,
R. P. Neumayr Vir Apost.   B b   Pa.

Paralyticus 38. annorum, Mulier hæmorrhoidissa, cæcus natus, decem leprosi, latro in cruce. In actis Apostolorum Saulus prostratus, Petrus in vinculis, Stephanus inter lapides, sanatus claudus, Timotheus imbecilli stomacho. In historia Ecclesiastica Mille Martyres quanta passi sunt, mille confesores quantum afflixerunt seiplos, mille alii quam heroice tulerunt mala a DEO immissa! Exemplum dabunt nomen ægroti, Patroni, quos colit, festum, quod agitur, calendarium, vel si obiter inspicias. Ita habes sylvam, quam si sæpius ingrediaris, habebis abunde materiam, unde discursum animes, & ægrum ad varias praxes instruas, utiles ad affectum. Nam

3. *Boni affectus* miscendi sunt discursibus & praxibus addendi. Exemplum habet pro triplice affectu triplex. *Compunctionem* excitaturus bello modo suade ægroto, ut tecum peregrinetur in terram sanctam, & ex statione in stationem ambulans consideret, quid Christus sit passus in horto, apud Annam &c. addita ubique clausula: & hæc propter me! pro me peccatore! tali! tanto! Ad *patientiam* exercitium animaturus per singulos dies hebdomadæ jube locum alium, aliumque invisere. Die solis *Cælum* cum ægro ingredi, ubi per octo ordines Sanctorum secundum seriem octo beatitudinum intueatur

pa.

patientia exempla. Die Lunæ ambulate per terras, ut videatis, quid alii patiantur in claustris, in castris, in transtris, in hospitalibus, in carceribus. Die Martis descendite in infernum, & purgatorium. Die Mercurii circuite per templa urbis ubique supplicantes pro nova gratia. Die Jovis cum Christo Eucharistico visitate ægrotos, & quod illis dixeritis, vobis dicite. Die Veneris cum Simone Cyrenæo Christum sequentes septem ultima ejus verba ponderate. Die Sabbathi cum B. V. perditum JESUM per vicos quærite, & invento modeste dicite: *Domine, quid fecisti nobis sic?* Cum animi conformitate ut æger patiatur, *puerum* studiosum jube recitare nomen *Dominus*, & ad singulos casus cum affectu subsistere, *accusativum* autem omittere. *Syntaxistam* mone, in schola patientia eum esse, & didicisse satis, si conjugare verbum *amo* possit per omnes modos, & tempora. *Poëtam* jube hymnos sacros cantare, *Rhetorem* pro domo sua ad DEum per omnes figuras dicere, *Philosophum* de immortalitate animæ, *Medicum* de miseriis corporis, *Jurisperitum* de regulis juris Divini, *Theologum* de decretis DEI ratiocinari ex idoneis textibus & cum congruo affectu. *Illiteratum* autem ut exilares, affectuum materiam in rustico ab agris, in Milite ab armis, in opifice ab instrumentis &c. opportune captabis.

Ita exhilaratus æger, si *sanus* non fier, *Sanctus* fiet: & in virtutibus ægro propriis devotione, obedientia, ac patientia cum multis meritis exercebitur. Hoc tu illi discedens precare, & benedictionem aqua benedicta consperso impertire.

§ II.

Modus juvandi ægros in mortis periculo.

Hortari, solari, juvare tria sunt officia periclitantibus impendenda, per quæ efficias, ut studeat mori poenitens, volens, gaudens. His gradibus recta in Coelum itur, vel si per enses, & rotas itur, si modo DEUS concedat gratiam, & tempus, & sanæ rationis usum, qualem damnatis ad mortem concedit. Ergo

I. Curabis, Clerice, ut æger studeat mori *poenitens*, hoc est, cum affectu doloris de præteritis, & Sacramento Poenitentiae mature suscepto. Proin de periculo æger opportune monendus est, adducto, ut facilius credat, etiam Medico teste. Rem ut bene agas, nota, tria esse ægrorum genera. Aliqui sunt *generosi*, qui sine metu te audient, sal-

saltem si de periculo loquaris sub dubio, aut per quæstionem, quo animo mortem acceptaret? alii *timidi*, apud quos (si tempus ferat) agendum est sensim, & radix timoris eruenda, sive illa sit amor termini *a quo*, sive horror termini *ad quem*. Quasi aliud agens discursum incipe de miseriis hujus vitæ, quarum finis sit mors, eademque initium vitæ melioris. Ita tædium concipiet Auditor de vita hac, & finem cupiet. Alii *obstinati* sunt, & contumaciter nolunt audire quidquam de Sacramentis. Hi vel monendi sunt aperte, vel deferendi ab ipso Medico, ut cessent de periculo dubitare: vel opportune importune urgendi, ut frivolis prætextibus rejectis apprehendant, quam nihil noceat Confessio: quam multum profit: quam facile fieri possit: & quam per dilationem non anima solum, sed & fama, & corpus periclitetur, eo quod sæpe Dominus vitæ ac mortis per morbum nihil aliud quærat, quam Confessionem, & resignationem, qua posita solent Medici esse feliciores, & ægroti tranquilliores. Si nihil aliud obtines seu per te, seu per alios a te instructos: saltem hoc urge, ut oblato ad osculum Crucifixo humiliet caput, oretque pro bona morte, & ne sine Sacramentis obeat. *Pater*, dicebant servi Naaman: *Si rem grandem petiisset Propheta, debuisses facere: quanto magis, cum dixit: Lavare!* At postquam persuasus est, juva ad Confes-

sionem. Invoca Spiritum S. dicens : *Domine Jesu ! veniat in me Spiritus Pœnitentiæ , qui te implevit : fac me vere tecum flere !* Postea examina ab ultima Confessione : inquire, an nihil angat animum ex Confessionibus præteritis. Si scrupulum, non habet, nullum move, nisi moraliter certus sis de malitia, aut ignorantia crassa. Si angitur autem, juvat ire per decalogum, & per ætates. Deinde ut dolorem obtineas, dispone animum per gradus : misce exempla pœnitentium Davidis, Petri, Magdalenæ, Mauricii &c. Motiva & formulam præi. Pro pœnitentia autem impone, & cum ipso elice actum resignationis, ex quo ipsa mors meritum habeat. Actum, quo quis se offert ad mortem, in Med. de morte in Sacro triduo dedi.

2. Curabis, ut æger studeat mori *volens*, hoc est, cum vera resignatione, quam præcipue exerceat in sumptione viatici, in petitione extremæ unctionis, & in confectioe testamenti. Quod *viaticum* attinet, juvat cum paraphrasi præire *Confiteor !* ad excitandum intensum dolorem. Dicere cum emphasi : *Ecce Agnus DEI !* ad urgendam fidem & spem. Subjungere Communioni actum charitatis in Cantico : *Nunc dimittis &c.* contentum. *Ante extremam Unctionem* incende devotionem explicando tres effectus Sacramenti, quorum primus est : *Oratio fidei sal-*
va.

vabit infirmum! Maxime si suscipiatur mature, & uti Bellarminus vult, statim apparente periculo. Quod enim, ait, tam raro sanitas sequatur nunc, ratio est, quia nimis fero suscipitur, quando sine manifesto miraculo morbus vinci non potest. Secundus est: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*, scilicet si in occultis, aut si confiteri non possit. Tertius est: *alleviabit eum Dominus* per solatia interna tollendo tædia, & angores: & per dulcem spem vitæ melioris, si Sacramentum cum viva fide, & vera fiducia suscipiatur. In ipso usu Sacramenti jungat æger suas cogitationes formæ, & de peccatis sensum doleat. Postea tanquam jam a curis animæ expeditior (nisi sanus jam fecerit, quod omnibus modis suadendum est) cogitet *de testamento*, & disponat domui suæ in tempore, hoc est, dum in gratia est, & dum suus est. Atque hic prima cura esse debet *restitutionis* male acceptorum, & *solutionis* debitorum. Altera *Iustitiæ*, ut heredibus *necessariis* satisfiat secundum legitimam portionem. Tertia *charitatis* erga DEum, seipsum, & proximum, prout circumstantiæ suadebunt, & *majus* beneplacitum DEI, quod manifestatur per instinctum internum, quem sentit æger purum ab affectu ad omne bonum temporis. Sic moriens, quare non *velit* mori.

3. Curabis, ut æger studeat mori *gaudens*. Hoc ut efficias, 1. *Molliri debent difficultates, & tentationibus obviari*. Sic mitigabitur *horror naturæ*. *Suspitium Christi: Pater! si possibile est &c.* Varietur per omnes calus, & tempora, ex secundo modo orandi: solatium feret. *Dolor separationis a bonis hujus vitæ sanatur ex demonstratione necessitatis: Nudus egressus sum &c.* Cum vis dormire, vestes exuis: & mittendus est sanguis, cū Medicus jubet. Dic: Dominus dedit: Dominus aufert: auferat: *Conditio mortis* eg. quod sit imatura, dolorosa, infamis &c. feretur mitius, si, qualis fuerit Mors Christi, explices, & dicas: *Attendite, & videte, si est dolor &c.* non es solus: comitem Christum habes, & milliones Martyrum. *Contra tentationes in materia fidei*, mone, ne disputet, sed sæpe repetat actum *fidei: Credo Domine! adauge fidem!* In materia *spei: In te Domine, in te Pater, in te Fili, in te Spiritus S. speravi: non confundar!* Exemplum *Prodigi* soletur. In materia *charitatis: Quantum potes, tantum aude*, dic ei, quia major omni laude est *DEus! Heu! quam sero te amavi! nunc amabo, æternum amabo, quia amore æterno dignus es!*

2. *Animare debet tristis ac pusillanimis de incerto transitu*. Dic, eum iturum esse ex carcere in libertatem, ab exilio in patriam, ex mari in portum: adesse literas a Domino:
 volo

nolo mortem peccatoris! fecisse ipsum probabiliter, quantum potuisset: & si quid deesset, paratum esse adhuc supplere: plus a DEO requiri non posse. Omnes Sanctos, DEIparam, ipsam SS. Trinitatem, & Christum præcipue velle, ut salvus fiat. Sic dissipabitur *timor futurorum*, imo exhilarabitur æger per spem intrandi Coelum sine purgatorio ope intensi doloris, Indulgentiarum, & Sacrificii sui ipsius in unione Sacrificii divini in Cruce.

3. *Excitari debet lætitia spiritualis de cælestibus gaudiis.* Juvat in materia per quatuor hebdomadas Exercitiorum *quæstiones* proponere eg. Meministi, cur sis creatus? Scis, quid peccatum nocuerit? Ipse in exilio an non hæsisti diu satis? Nunc ecce ad mercedem invitat fidelis Dominus: præivit JESUS in Calvariam: Sequere! ducet in Olivetum, & inde in Coelum. Tunc incipe Coeli gaudia describere eruditis *per textus*, rudibus per enumerationem. Adde exercitamenta gaudii per exempla SS. eg. S. *Andreae*: O bona crux! O bona mors diu desiderata! S. *Pauli*: cupio dissolvi: quid me teneat? Cupio cum Christo esse inter Apostolos, Martyres &c. S. *Petri*: Domine, tu scis, quia amo te! S. *Stephani*: Video Coelos apertos! S. *Latronis*: Domine,

venisti in regnum tuum : Dic : mecum eris hodie : S. *Aloysii* : Lætatus sum in his ! *Ven. Bergmanni* , qui Crucem , Rosarium , & Regulas sui Ordinis manu tenens dixit , *cum his libenter moriar* ! Tandem monenda erit uxor , liberi &c. qui distrahere ægroti animum suis fletibus , & importunis ejulantibus possent , post brevem valedictionem , in qua æger illos divinæ Providentiæ commendet , discedant ad preces , sinantque Patrem suis solatiis immori.

§. III.

Modus juvandi ægros in Agone.

AD agonem deducto ægro præeundi sunt boni affectus vel ipsi , si adhuc intelligit , vel saltem circumstantibus utiles , præcipue fidei , spei , charitatis , resignationis , & invocationis , voce tamen submissa (non stentorea) lente , & per intervalla , si Agon sit longior. *Fontes affectuum* sunt Symbolum , Oratio Dominica &c. enumerabo per ordinem. Prudentis erit miscere , variare , amplificare.

FONTES AFFECTUUM PRO MORIBUNDIS.

FONS I.

Symbolum Apostolorum.

I.

DEUS meus! Domine vitæ & mortis
meæ! Unus es solus DEUS! tibi cre-
do, quia summa veritas es! In te spero,
quia summe bonus erga me es! te amo super
omnia, quia super omnia amabilis es! Su-
scipe animam meam! Unus es: Una est:
Una uni debetur tota.

II.

*DEUS unus in natura, trinus in Per-
sonis, in nomine tuo baptizatus sum, cum
in hunc mundum ingressus sum: in no-
mine tuo egredior. Vale munde! Profi-
ciscere anima mea ad DEum Patrem: ni-
hil metue: Pater est! Proficiscere ad DE-
um Filium: bene spera: Redemptor est!
Proficiscere ad DEum Spiritum Sanctum:
gaude: consolator est! Eja! gloria Patri,
glo-*

gloria Filio, gloria Spiritui Sancto! Sancta Trinitas unus DEUS miserere mei.

III.

DEUS Pater Creator meus! creasti me propter te: pereat hora, qua tibi non vixi! creasti cælum & terram pro me: poenitet me, quod terram plus, quam cælum amaverim. Nunc intelligo errorem: & ô cælum, quam sordet mihi terra, tum te aspicio! Amici nolite flere super me! Si diligeritis me, gauderetis, quia vado ad Patrem: in cælum eo!

IV.

JESU Christe! tu es Filius DEI vivi! Neque hoc mihi caro & sanguis revelavit, sed Pater tuus, qui de cœlo clama- vit: Hic est Filius meus dilectus: ipsum audite! Audio! credo! *Redemisti me* descendens de cœlo, factusque obediens usque ad mortem crucis pro me: gratias ago! *Oras pro me* redivivus sedens ad dextram Patris, & vulnera exhibens, ut mihi patrocinentur: spero in te! *Judica- bis me*, & post aliquot momenta senten- tiam immutabilem feres: timeo, & de- licta mea paveſco, erubefco, detestor!

V.

V.

Spiritus Sancte DEUS! Per te gratiam Sanctificantem in baptismo accepi: & in Sanctam Ecclesiam Catholicam receptus sum: quam bonus eras tu, & quam felix sum ego! Quod hæc Ecclesia credit, credo: quod damnat, damno: bonum est me hic esse: bonum catholice vixisse, & catholice mori. In hac Ecclesia fruor *communione Sanctorum*. Veneror vos Cœlites: & vos oratis pro me: orate! orate, ne intrem in tentationem, & faciam in portu naufragium! Fruor *remissione peccatorum* per merita Salvatoris, in quibus confidens *resurrectionem carnis*, & *vitam æternam* expecto. Vivit Redemptor meus: scio! & ego cum ipso vivam: O spes beata!

FONS II.

Oratio Dominica.

I.

Ad compunctionem pro statu incipientium.
Pater! qui es in cœlis: non sum dignus

VO.

vocari filius tuus, postquam peccavi in cœlum, & coram te! *Sanctificetur*, o Pater, *nomen tuum*! vœ mihi, qui *mei nominis* curam potius, quam tui habui! Sed quod in vita non feci, in morte fiat. Sanctificetur nomen Misericordiæ tuæ! in æternum cantabo. *Adveniat regnum tuum*: valete omnia regna mundi cum omni gloria vestra! fœnum est. In cœlum eo, ubi juventus nunquam senescit, ubi decor nunquam pallefcit, ubi amor nunquam tepescit, ubi sanitas nunquam marcescit, ubi gaudium nunquam decrefcit, ubi vita terminum nescit. *O si bona terræ* nimis amavi, Pater, ignosce mihi: non enim scivi, quid facerem! Pater! habeant illa alii: *non invideo*. Nunc pereunt mihi omnia: pereant! & *fiat voluntas tua*. Dedisti mihi diu satis non solum *panem quotidianum*, sed usque ad delicias me amasti, plus quam Pater: osculor manum liberalem; abusum deprecor, & omnia *peccata gulæ*. Dimitte, Pater, hæc & cætera *debita mea*: sicut & ego amore tui dimitto omnibus debitoribus meis! procul sit *omnis ira*, odium, averfio: communem Patrem omnes amemus simul. Amo Pater! da, ut æternum amem. Pro gratia perseverantiæ supplex oro te, *ne me inducas in tentationem*, cui ego me demens heu! quam sæpe *petulanter* exposui. At nunc finis peccati erit, cum erit vitæ. Festina Pater:

li.

libera me a malo ! mori jube ! Libens morior , ne per novam acediam in novum malum incidam. O bona mors : finis peccati eris ! NB.

Animadvertite, Lector, hanc paraphrasin esse Confessionem Deo faciendam per septem peccata capitalia.

II.

Ad exercitium septem virtutum pro statu Proficiscentium. Actus Fidei. Pater, qui es in coelis, quando videbo te de facie ad faciem? Credo te sanctum esse: da, ut videam, & sanctificem te in visione tui: non aliam mercedem volo. *Actus Spei.* O merces magna nimis! o regnum beatum, in quo videbo DEum meum in plenitudine gloriæ suæ! adveniat hoc regnum mihi! cito adveniat! *Actus charitatis.* Exarde cor, & totum de cordi Divino agglutina. Vis amari a me, Domine! fiat voluntas tua! æternum amen! *Actus Prudentiæ.* Satis est! satiaſti Domine servum tuum de pinguedine terræ; nunc panem coelestem esurio. Nauseat anima mea super cibo levissimo, quem huc usque ut bos comedi: imprudens ſim, niſi ad menſam aſpirem, quem tu paraſti mihi in conſpectu tuo! ſatiabor, cum

apparuerit gloria tua! *Actus Justitiæ.* Mensura, qua ego metior, metire tu mihi, Pater: & dimitte deprecanti debita mea, sicut & ego dimitto debitoribus meis! *Actus temperantiæ.* Noli ulcisci te, Pater, & me meis cupiditatibus relinquere, a quibus inducar in tentationem, ut velim, quod tu non vis. Equidem natura mori horrens clamat: transeat a me calix! sed tu fac, non sicut ego volo, sed sicut tu. *Actus fortitudinis:* Patiar Pater, quamdiu vis, nec peto liberari, nisi a vero malo, quod est male pati mala. Auge dolores, sed & patientiam auge, quæ me faciat conformem fieri imagini filii tui.

III.

Ad pia desideria pro statu Perfectorum. Sanctificetur nomen tuum, Pater! & quod homines negligunt, suppleant montes, sylvæ, maria: Benedicite omnia opera Domini Domino! sed cum nec sic lauderis satis: cupio dissolvi! adveniat regnum tuum: ibi cum Sanctis tuis laudabo te. Si tamen aliter visum est tibi, & ego ad laudem tuam adhuc laborare possum, fiat voluntas tua! Verum ubi est panis, Pater, unde robur virium in novos labores habeam? Dabis utique: sed si ego iterum, male utar, num iterum dimittes mihi? Ah! ne me inducas in hanc tentationem! mori bonum est mihi: libera me a vita mala!

FONS III.

Salutatio Angelica.

I.

Dic *cum Angelo* : Ave Maria, Mater, Virgo, Domina, Patrona, Advocata ! Ave gratia plena pro te, & pro me ! Dominus tecum est : fac, ne sit contra me !

II.

Dic *cum Elisabetha* : Benedicta tu in mulieribus, quia libera a maledictionibus Evæ ! ora pro me, ne inter maledictos numerer in illa die, in qua oves separabuntur ab hædis. Benedictus fructus ventris tui JESUS, sit Salvator, & vocet me cum illis, quibus dicet : venite Benedicti !

III.

Dic *cum Ecclesia* : S. Maria Mater DEI ! Esto mihi Mater & Advocata ! ora pro me peccatore pœnitente, deprecante ! ora nunc pro me sicut sæpe orasti ! Nunc, cum suprema necessitas premit ! in hora mortis opitulare Domina ! Domina, non opitularis cum tota æternitate luctanti ?

Ad eundem modum exponi, & præiri potest Formula Votiva, Antiphona Salve Regina, sub tuum præsidium, Tituli ex

R.P. Neumayr Vir Apost.

C c

Li,

Litaniis Lauretanis , stabat Mater &c. Exemplum in sacro triduo de Litaniis , & psalmo Miserere jam dedi. Hic psalmus optime serviet cum sua paraphrasi ibidem posita. Similiter fons bonorum affectuum invenitur in Sequentia *Dies iræ* , & publica confessione : Confiteor !

Qui assistit ægroto , sequentes parabolas & historias narret cum devota paraphrasi ad recreandum animum ejus : affectum autem subjungat narrationi cum emphasi eg. Scis, Domine , quid narret Christus de quinque talentis. Distribuit servis , jussit negotiari : fecerunt : rediit : laudati sunt : laus a Domino , o quantum bonum ! Similem spera tu, & dic confidenter : Domine , quinque talenta &c. Similiter narra providentiam VV. prudentium villici, negotiatoris &c. & ex historiis Christi victoriam de tentatore , Apostolorum periculum , Magdalensæ fletum &c. Idem age per stationes , ita ut semper narrationem pium suspirium concludat.

FONS IV.

Parabolæ Evangelicæ.

I.

Dicamus cum bono servo : Domine, quinque talenta tradidisti mihi : ecce alia quinque ! Lauda me ! laudem tuam Domine

requiro. O audiam optatam vocem : Euge
serve bone ! intra in gaudium Domini tui !

II.

Audientes vocem : Ecce sponsus venit !
dicamus cum virginibus prudentibus : In-
tremus cum eo ad nuptias ! Domine ! Do-
mine ! aperi nobis !

III.

Cum villico : Quid faciam ? Dominus
aufert villicationem ! Scio ! quid faciam :
Patronos mihi faciam : Omnes Sancti &
Sanctæ DEI intercedite pro me ! Pondus
& æstum diei vobiscum tuli : facite , ut &
denarium feram ?

IV.

Cum negotiatore : Inventa una pretio-
sa margarita est : ab eo : vendo omnia, quæ
habeo , ut emam eam. O felix commu-
tatio. Valet nugæ sæculi : Deus sit mer-
ces mea , o merces magna nimis !

V.

Cum debitore : Domine , patientiam
habe in me , & omnia reddam tibi : Quæ
mihi defunt , JEsus Fidejussor præstabit.
Ita JEsus præstabit , & præstando Salvator
erit.

VI.

Cum Publicano, & Prodigio : Deus propitius esto mihi peccatori ! Surgam, ibo ad Patrem cum dolore : deprecabor cum pudore ! Pater peccavi in cœlum, & coram te ! o graves circumstantiæ ! sed habes confitentem Reum, & poenitentem.

VII.

Ad cœnam magnam : Domine, da mihi vestem nuptialem ! Credo : auge fidem ! spero : auge spem : amo : amorem auge : æterno amore dignum æternum amare cupio.

FONS V.

Historiæ Evangelicæ.

I.

CUM Christo : vade retro Sathana ! scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. O si ! o si soli tibi serviissem ! Deus mi ! o si ! o utinam ! o hora infelix, qua tibi non servivi, sed alteri præter te ! hora maledicta, qua servivi alteri contra te !

II.

Cum Apostolis : Domine, salva nos : perimus ! Dic mari, quod intra me tumultua-

tua-

tuatur : tace , obmutesce ! & erit tranquillitas. Angustiæ sunt mihi undique : a te uno est salus.

III.

Cum Magdalena , audiam a te Domine : remittuntur tibi peccata tua ! credo tibi : fides mea me salvum faciat ! audiam : vade in pace ! O vox jucunda ! vox dulcis ! Quando sonabis in auribus meis !

IV.

Cum Petro : Domine , jube me ad te venire super aquas tribulationum mearum ! ventus validus est : salvum me fac ! Voca me , & porrige manum tuam , ut eripias me.

V.

Cum sororibus Lazari : Domine , ecce quem amas , infirmatur ! infirmitas hæc ah ! ne sit ad mortem mihi , sed pro gloria DEI ! mori non deprecor : deprecor , male mori.

VI.

Ad animam : Noli timere anima mea ! Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus : Hosanna in excelsis ! Veni Domine JEsu ! tuus sum ego : tuus æternum sim !

VII.

Cum Hierosolyma : Ecce venerunt dies in me , & circumdederunt me inimici mei

vallo ! Da Domine , quæ ad pacem mihi !
posside me ! & in te sit requies mea , Do-
mine ! in te cornu salutis meæ !

FONS VI.

Ambulatio per Stationes.

I.

IN horto. JESU ! per tristitiam , & san-
guineum sudorem tuum conforta me, ne
deficiam in agone ! Esto mihi JEsus , sola-
tium , & Christus meus !

II.

In Oliveto. JEsus ! per catenas & vin-
cula tua fac me libertum tuum , & educ
de custodia animam meam ! liber sim a cor-
pore mortis hujus ! Quis mihi dabit pennas,
& volabo in cœlum ? ibi requies mea !

III.

Ad Annam. JESU ! per infamem ala-
pam , quam tulisti , libera me ab inimicis
animæ meæ , qui oderunt me gratis ! Con-
fundantur , qui dicunt mihi : euge ! euge !

IV.

Ad Caipham. JESU ! per atroces illu-
siones , quibus vexatus es , da mihi vires
illudendi illusoribus meis , dicentibus : ubi
est

est Deus tuus ? Deus meus , Deus meus ;
ne derelinquas me !

V.

Ad Pilatum. JEsu ! per silentium , quo
tulisti accusationes tuas , confunde cla-
mantes contra me , & dicentes : Euge
euge ! Nemo inveniat in me causam mor-
tis , postquam tu voluisti mori pro me !

VI.

Ad Herodem. JEsu ! pro fatuo derise,
stultitias meas ne memineris ! O insensata
anima ! quis te fascinavit , ut diligeres va-
nitatem , & quæreres mendacium !

VII.

Ad columnam. JEsu ! flagellis concise,
suscipe dolores meos ! Multa flagella pec-
catoris ! sed peccavi , & ut eram dignus ,
non recepi ! Plura merui : plura feram :
auge dolores : sed & patientiam auge.

VIII.

Ad Spinas. JEsu ! adoro spinosum ca-
put : non habeo regem , nisi te ! vive Rex !
O vive , & vivam ego æternum tibi , pro
quo tu mori dignatus es ?

IX.

Ad damnationem. JEsu ! pro me dam-
nate ! Sit sanguis tuus super me ! cum ve-

neris judicare, noli me condemnare. **Sic**
sanguis tuus super me! gutta sufficit.

X.

In via crucis. **JESU!** tollo crucem
meam, & sequor te per cruenta vestigia!
trahe me, ut non deficiam in via!

XI.

In morte. **JESU!** mors tua fit vita mea.
In manus tuas ad amplexum expansas com-
mendo spiritum meum! Spiritum contribu-
latum tribulatione amara de omnibus pec-
catis meis.

XII.

Ad sepulchrum. **JESUS!** nudus egressus
sum de utero matris: nudus revertor illuc.
Da, ut vestitus gloria resurgam ad tuam
gloriam. Misericordias tuas in æternum
cantabo.

FONS VII.

Quinque vulnera.

I.

AD manum dextram. **JESU!** Manus tuæ
fecerunt me: & in manibus tuis descri-
ptus sum. In manu tua sortes meæ: ac-
quiesco. Dispone, ut placet, quia justus
es Domine, vel si me damnas.

II. Ad

II.

Ad lævam. Nondum projecisti me, ut merebar, ad sinistram tuam. Tantum manus tua tetigit me! osculor! Etiam amo austerum Deum!

III.

Ad pedem dextram. Quot sanctitatis vestigia reliquisti mihi! Heu! affectus mei, in quam alias vias me rapuistis! Erravi, sicut ovis: Quærens me sedisti lassus: tantus labor non sit cassus!

IV.

Ad lævum. Quot beneficia ex tot itineribus in me fluxerunt! Quærens me sedisti lassus: tantus labor non sit cassus! Non sit cassus!

V.

Ad latus. Amasti me, JESU toto corde! Eja! æternum amemus invicem! æternum amemus!

FONS VIII.

Septem verba.

I.

PATER, Domine, Sponse, Rex, Pastor, Amor, Deus (*pro varia die hebdomadæ*) ignosce mihi! non enim scivi, quid face-

rem : Erravi , sicut ovis ! Simplex animal meretur veniam , & supplex orat.

II.

Hodie mecum eris in paradiso ! O paradus ! o hodie ! o mecum ! & me beatum , si ita fiat ! O fiat !

III.

JEsu ! dixisti : Ecce Mater tua ! bene est : accepi in meam. Maria ! Mater ! Ecce filius tuus ! Monstra te esse Matrem ! Nunc monstra , in hora mortis !

IV.

Deus meus , quare me dereliquisti ? Imo Deus mi , ego te dereliqui ! me derelinquunt mei ! derelinquentem & derelictum tu recipies , quia poenitet me insipientiæ meæ !

V.

Sitio ; quid sitis , JEsu ! nempe salutem meam. Eja ! salvus sum : nam qui sic sitit , saturabitur. Clama amplius , & dabit me tibi , Pater ! salvus ero.

VI.

Consummatum est ! feci Domine , quod iussisti : redde , quod promisisti ! Feci cum gratia : redde in gloria ! verba vitæ æternæ habes , quæ non præteribunt sine affectu.

VII.

VII.

Pater , Fili , Spiritus S. Deus unus & trine , in manus vestras commendo spiritum ! Putrescat caro , dum spiritus salvus fiat ! Vale Caro mea , donec nos jungat iterum novissima dies : vale !

FONS IX.

Commendatio animæ.

I.

PROficiscere anima mea , quid times egredi ? proficiscere ! Paradisus est terra felicior , quam hæc vallis lacrymarum : ita fides docet. Est tibi destinatus , ita spes promittit. Est omnibus desideriis desiderabilis : ita charitas imperat.

II.

Venio Domine JEsu ! venio in illa fide , quan tu me , æterna Veritas , per tuam Ecclesiam docuisti !

III.

Venio spe bona plenus , quam non in operibus meis , sed in meritis tuis pono , & in sanguine tuo. Anima Christi sanctifica me ! &c.

IV.

IV.

Venio, quia amo te, omni amore, dignissimum Deum meum! Heu! quam sero te amavi! pœnitet temporis male perditum! da, ut in æternitate compensem.

V.

Occurrite Angeli Dei! Adeste SS. Patriarchæ, & Prophetæ, Apostoli, Confessores, Martyres, Virgines! collaudemus Dominum, quia laqueus contritus est! Eja! liber ad vos festino! in domum Domini eo!

FONS X.

Cruce, Candela mortualis, & aqua lustralis.

I.

O JESU! tempus est, ut facias mecum opera Misericordiæ tuæ! sum famelicus: pascere me! sitio: pota me! sum nudus: tege me! sum peregrinus: collige me! sum captivus: libera me! sum ægrotus: visita me! morior: sepeli me intra te!

II.

Vale terra! vale munde! date pennas, & volabo ad JESUM meum, qui me vocat ad se! venio Domine JESU! tu mihi JESUS, tu Salvator es!

III.

III.

O lumen bonum ! O Sancta fides ! vive,
arde in me , donec , quam per te video in
ænigmate , videre merear a facie ad faciem.

IV.

Asperge me hyssopo, Domine ! amplius
lava , amplius munda me !

V.

Ecce signum crucis ! fugite partes ad-
versæ ! in hoc signo vinco ! in hoc trium-
phans in cœlum eo ! . . . .

Crescente periculo , ægrum , si ad-
huc loqui potest , interroga , an nihil angat.
Negantem mone , ut accuset se saltem de
jam confessis , & absolvi velit. Responden-
tem etiam per signum tantum , absolve.
Deinde SS. Nomina contrito corde pronun-
tianti in memoriam indulgentiam revoca ,
quam titulo quocunque demum lucrari po-
test. Tandem in ipso animæ exitu ultimos
affectus præi :

I.

JEsu ! tibi vixi : utinam semper ! JEsu !
tibi morior , in fide , quam prædicasti , in
spe , quam imperasti , in charitate , qua
dignus es ! Tuus sim , æternum tuus !

II.

II.

Maria Mater Misericordiæ ! sub tuum præsidium fugio. In hac hora illos tuos misericordes oculos ad me converte ! JESUM ostende ! tuo Filio reconcilia poenitentem ! commenda periclitantem ! repræsenta morientem !

III.

Angele ! Angele mi, esto Raphael Tobiaæ tuo ! Gratias habeo pro fideli custodia ! fac ultimam gratiam, nec me desere in fine viæ.

IV.

SS. Patroni mei, S. Josephe &c. & tu Sancte nominis mei orate pro me ! Sit mihi Pars mea Deus in æternum !

V.

Consummatum est. JESU ! MARIA ! in manus vestras commendo Spiritum meum ! Dominus meus ! Deus meus, & omnia !

Ægro defuncto dici potest Psalmus *Miserere*, aut *De profundis* : deinde solatium afflictis præbeatur & præsentibus opportuna doctrina erudiantur. Ita Parochus functus est officio amici, imo Patris fidelis usque ad mortem.

Ego

Ego quoque promissis, quantum tenuissimæ vires permiserunt, me exolvi. Officium *viri Apostolici* explicavi: *Curam sui* ex cura conscientiae devotionis, & auctoritatis compositam descripsi: *Curam Oeconomiae* ab excessu & defectu avulsam in via media constitui: *Curam animarum* in actionibus Doctoris, Judicis, Medicique exposui. Deus Opt. Maxim. qui dedit *velle* mihi, ut scriberem: dabit vobis, ut *perficiatis*, viri Apostolici, quæ scripsi. Et facietis omnino (nihil dubito) facietis cum insigni vestro, & animarum vobis commissarum emolumento, si modo quot annis semel triduum unicum in sacra solitudine (etiam, si alia occasio non detur) soli, ac sine alio Directore ex methodo & ordine in altero libello meo, cui titulus est: *Gratia vocationis Sacerdotalis &c.* descripto devote exigatis. Quæso! Nemo dicat: *per officium non habeo tempus!* Non enim subtrahitur tempus *Officio*, quod impenditur perficiendo

Officiali.

O. A. M. D. G.

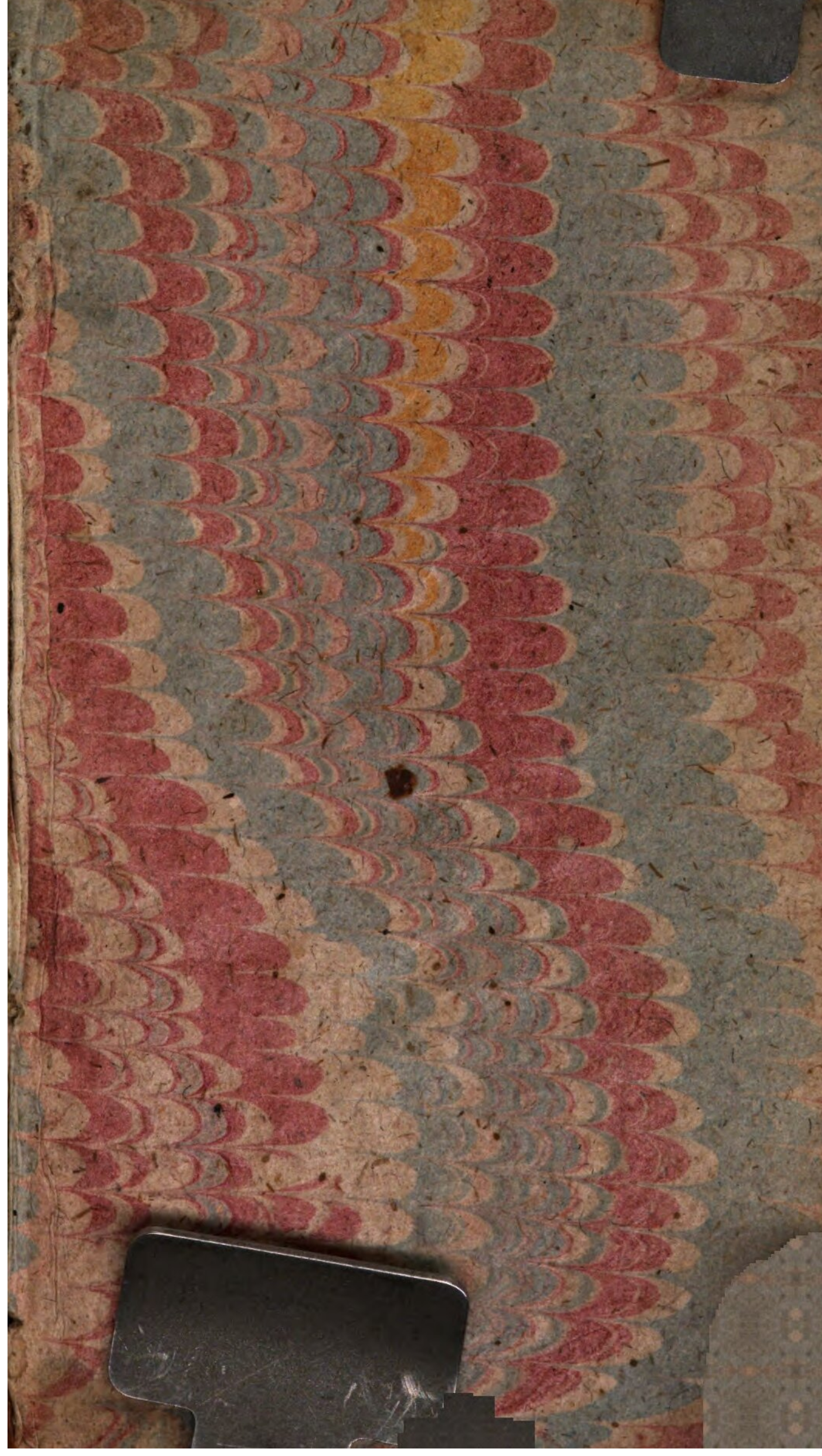

X X.88

Neumayr, Franz,

Vir Apostolicus Sive Doctrina Methodica De Utili Et Facili Praxi
Functionum Sacerdotalium

Augustae ; Ingolstadii 1765

Past. 514 u

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10610433-5

VD18 14683369-001